واچوڙن ۾ لاٽ
قمر شهباز

donated from
Suleman A. Memon's
personal library

پاران ايم ايچ پنهور انسٽيٽيوٽ آف سنڌ اسٽڊيز، ڄامشورو.
Digitized by M. H. Panhwar Institute of Sindh Studies, Jamshoro.

واچوڙن ۾ لاٽ

(ريڊيو ٽي وي ڊراما)

قمر شهباز

سنگم پبليڪيشنز
پوسٽ باڪس نمبر ١٢٧١
ڪراچي - ٨

سنگم پبليڪيشنس جو 27 نمبر ڪتاب

ڪتاب : واچوڙن ۾ لاٽ
ليکڪ : قمر شهباز
صنف : ريڊيو – ٽي - وي ڊراما
چونڊ ۽ ترتيب : ڪرم الاهي چنا
پبلشر : سنگم پبليڪيشنس
پوسٽ باڪس نمبر 13071 ڪراچي-8
ڪمپوز : علمي پريس، ڪراچي
پرنٽر : واحد آرٽ پريس، ڪراچي
ٽائيٽل : فتاح هاليپوٽو
ڇاپو پهريون : جنوري 1987
قيمت : معياري ايڊيشن -/30
ڊيلڪس ايڊيشن -/50

Title : Wachooran Me Lat
Author : Qamar Sbahbaz
Subject : Radio & TV. Plays
Compiled by : Karam Illahi Channa
Published by : M/s Sangam Publications
P.O.Box No:13071, Karachi
Composed by: Ilmi Press, Karachi
Printed by : Wahid Art Press, Karachi
First Edition : January 1987
Price : Standard Edition Rs: 30/=
Deluxe Edition Rs: 50/=

راجا، منهنجو اڪيلو پٽ ئي نہ ،
منهنجو پاڇو پڻ آهي؛
حصو آهي منهنجي وجود جو.

جڏهن مان نہ رهندس،
تڏهن بہ جيئندس؛
سندس روپ ۾ ،
سندس ئي رنگ ۾،

شل اهو روپ سروپ ٿئي !

— قمر شهباز

فهرست

قمر شهباز جي باري ۾ — خواجه امداد
ڊرامي جو سماجي ڪارج — ف-م-لاشاري

ريڊيو ڊراما

o واچوڙن ۾ لاٽ 20
o ڪاري 53
o قرض مرض فرض 81
o رشتا 105
o تنهنجون ڳالهيون سچن 133
o مان ۽ منهنجو ساٿي 159

ٽيليويزن ڊراما

o راهون جدا جدا 185
o واريءَ سندو ڪوٽ 215
o شڪست 259

پبلشر نوٽ

- اداري سنگم پبليڪيشنس پاران، سنڌيءَ جي مشهور ڊرامہ نگار، ڪهاڻيڪار ۽ شاعر محترم قمر شهباز جي ڪجهہ شاهڪار ريڊيو- ٽي وي ڊرامن کي چونڊي ڇاپي پيش ڪري رهيا آهيون. ان کان اڳ اداري کي ”قمر شهباز جون چونڊ ڪهاڻيون“ ڇاپڻ جو پڻ اعزاز حاصل آهي.
- هن کان اڳ سنڌيءَ ۾ ڪجهہ ڊرامن جا ڪتاب ڇپيل آهن، جيڪي پڻ پنهنجي اهميت رکن ٿا. پر هن ڪتاب ۾ اسان خاص طور تي ڊرامن جي لکڻيءَ جي ڏانءَ/هدايتن تي توجهہ ڏنو آهي. ان سان اسان جي نون / سيکڙاٽ ليکڪ سائين کي چڱي رهنمائي ملندي.
- هن ڪتاب لاءِ مواد گڏ ڪرڻ ۾ ريڊيو پاڪستان جي محترم شيخ محمد ابراهيم، خواجہ امداد ۽ نثار ميمڻ وڏي مدد ڪئي- ۽ ليکڪ جو رنگين فوٽو محترم اياز راشديءَ ڏنو. ادارو سندن ٿورائتو آهي. ان کان علاوه ڇپائيءَ جي ڪم ۾ علمي پريس جي محترم حافظ محمد صديق ميمڻ ۽ ۽ محمد حسن بلوچ صاحب جن تمام گهڻو تعاون ڪيو، ادارو سندن ٿورائتو آهي.

— پبلشر

خواجا امداد

قمر شهباز جي باري ۾

قمر شهباز جي سنڌي ادب ۾ ڪهاڻيڪار ۽ شاعر جي حيثيت سان شهرت ڪيتري آهي؟ اهو ته خير ادب جا پارکو ۽ اديب ئي فيصلو ڪري سگهن ٿا، باقي جيتري قدر منهنجي چاڻ جو تعلق آهي ته، جديد سنڌي ادب ۾ قمر شهباز هڪ منفرد افسانه نگار ۽ شاعر جي حيثيت سان ڄاتو ۽ سڃاتو وڃي ٿو.

قمر شهباز سان منهنجي ڏيٺ ويٺ ريڊيو ڊرامي جي پروڊيوسر جي ناتي سان ٿي. ۽ پوءِ اهو ناتو هوريان هوريان دوستيءَ جي بندڻن ۾ منتقل ٿيندو ويو ۽ وقت گذرڻ سان گڏوگڏ مون تي آها ڳالهه به Discover ٿي ته هو هڪ ڪل مک، مخلص ۽ پيار ڪندڙ دوست پڻ آهي.

قمر شهباز جي بنيادي شهرت بيشڪ ادب ۽ ڪهاڻيڪار جي حيثيت سان هوندي، پر سڄي سنڌ جا ماڻهو آئيرندڙ قمر کي جنهن حوالي سان پنهنجو فيورٽ ليکڪ محسوس ڪندا آهن، اهو آهي سندس ڊرامه نويس وارو روپ. ريڊيو ڊرامي جي ليکڪ واري حيثيت سان، قمر کي جيڪا سڃاڻپ ۽ رسپانس ٻڌندڙن وٽان ملي آهي، اهڙي سڃاڻپ، قمر شهباز کان اڳ شايد ئي سندس ڪنهن ٻئي هم‌عصر ڊرامه نويس کي ملي هوندي.

قمر جي ان پاپولرٽي جا به ڪي سبب آهن ۽ تحقيق ته آهن ــــ ڪهڙا؟ آهي هي ته، ڊرامي ۾ اڪثر ماڻهو (ٻڌندڙ) پنهنجا ڏک، سک، اهنج، ايذاءَ مسرتون، نامراديون ، ناڪاميون، ڪاميابيون ۽ پنهنجون ڪهاڻيون ٻڌڻ جا متمني هوندا آهن، ۽

ان ڏس ۾ قمر جي قلم جي جڪڙ سدائين ماڻهن جي نبض تي رهي آهي ۽ ان ڏس ۾ هن زندگيءَ جي ايڏو قريب تر ٿي ڊراما لکيا آهن جو انهن تي حقيقت جو گمان گذرندو آهي. قمر جي ڊرامن جا ڪردار ايڏا ته، اوريجنل ۽ جيئرا جاڳندا هوندا آهن جو، اهي مجسم آهي ٿي ڪردار هوندا آهن جيئن آهي حقيقي زندگي ۾ هوندا آهن. مثال طور هن جي ڊرامي ۾ ماءُ جو ڪردار آهي ته، اهو ڪردار پنهنجن سمورين محبتن، شفقتن ۽ قربانين سميت هڪ ماءُ جو ئي ڪردار هوندو آهي. پيءُ آهي ته، اهو سمورين سچاين سميت پيءُ ئي هوندي آهي. محبوبه آهي ته، مڙني ادائن، وفائن ۽ جفائن سميت محبوبه ئي نظر ايندي آهي. هيرو آهي ته، اهو هر حالت ۾ هڪ آئيڊيل هيرو ئي هوندو آهي. ٻين لفظن ۾ جيڪڏهن ائين چئجي ته، قمر جي ڊرامن ۾ سندس هر ڪردار پنهنجي شخصيت پاڻ تعين ڪندو ۽ پنهنجي شمع پاڻ ٻاريندو نظر ايندو آهي. وڏي ڳالهه ته، قمر، ڊرامي ۾ مقصد جي 'مام' رکڻ به ڪڏهن ناهي وساريندو. هن جي هر ڊرامي ٻڌڻ سان ٻڌندڙ جي ذهن ۾ شعور جون ڪئي چٽنگون روشن ٿي پونديون آهن. مسئلن جي حل جون ڪئي واٽون نڪري نروار ٿي پونديون آهن ذهن ۾ جاڳرتا جا ڪئي گل ٽڙي سرهاڻ پکيڙڻ لڳندا آهن ۽ اها به حقيقت آهي ته، انهيءَ لفظي جادوگريءَ ۾ هو اهڙيون اهڙيون ته چڀيندڙ ۽ ڇهندڙيون پائيندڙ ڳالهيون ڪري وڃڻ جي صلاحيت رکي ٿو، جيڪي هوند ريڊيو ڊرامي جي ذريعي سنئين سڌي انداز ۾ ڪرڻ ممڪن ئي ڪونه هونديون آهن.

ريڊيو ڊرامي جو تعلق آواز سان آهي، پوءِ اهو آواز مڪالمن جو هجي، پس منظر موسيقيءَ جو يا صوتي اثراتن جو، ريڊيو جي لاءِ لکڻ وقت انهن سڀني شين جو خاص ڌيان رکيو ويندو آهي، خاص ڪري لفظن جي چونڊ ڪرڻ تي ته ٻنهه خاص ڌيان ڏنو ويندو آهي، ۽ ان ڏس ۾ ته قمر شهباز مڪمل سامري جادوگر آهي. جيڪڏهن هتي اهو چئجي ته، وڌاءُ ڪونه ٿيندو ته

قمر جي ڊرامي ۾ سڀ کان اهم خوبي اها آهي ته بس سندس مڪالمه بازي— مڪالما به ڪهڙا—!؟ ڪٽ نه ڪٽ، ايڏا تز تڪيل توريل، خوبصورت ۽ پُرڪشش، جو ٻڌندڙ جو ذهن ڊرامو ٻڌندي ريڊيو سيٽ کان هڪ انچ به پري ناهي وڃي سگهندو. قمر جي ڊائلاگن ۾ سچ پچ ته آبشارن جهڙي رواني، لهرن جهڙو فِلو ۽ ستارن مان ڇٽندڙ روشني جهڙو سنگيت سمايل هوندو آهي. جنهن جي ٻڌڻ سان ٻڌندڙ جو ذهن تجسس ۽ سسپينس جي ڏنڊ ۾ وڪوڙيو ويندو آهي ۽ ٻڌندڙ کي ان لاءِ آماده ڪندو ويندو آهي ته هو سڄو ڊرامو پڄاڻي تائين ٻڌي ۽ ان مان لطف اندوز ٿئي. قمر جي ڊرامن جي ٻي بنيادي خوبي هيءَ به ڳڻائي سگهجي ٿي ته ٽيمپو جي لحاظ کان هن جو ڪو به ڊرامو سست يا ڍلو قطعي ڪو نه هوندو آهي. قمر جيترو فاسٽ ڊائلاگ ڊليوري ڪندو آهي، ان جي ڊرامن جو ٽيمپو ان کان به تيز هوندو آهي. اِهو ئي سبب آهي جو ٻڌندڙ هن جو ڊرامو پڄاڻيءَ تائين ٻڌڻ کانسواءِ رهجي نه سگهندو آهي.

مون کي ذاتي طرح قمر جي لکڻ جي اسٽائل جي خبر آهي ته، هو ڊرامي جي لکڻ جي تياري اُتان شروع ڪندو آهي ته پهرين ڊرامي جي ڊيوريشن طئہ ڪري پوءِ ان حساب سان خالي صفحي تي هڪ به ٽي نمبر هڻي، ٿهو ٺاهي رکندو آهي ۽ آڌيءَ رات جو جڏهن لکڻ شروع ڪندو آهي ته هڪ هڪ پنو لکندو ۽ اُهو هيٺ پٽ تي پکيڙيندو ويندو آهي. جڏهن آخري چار پنج صفحا وڃي بچندا آهن تڏهن ڪلائمڪس ۽ اينٽي ڪلائمڪس ڏئي، ڊرامو پورو ڪندو آهي، ۽ هيٺان پٽ تان پنا ميڙي پڙ هڻي، صبح جو پروڊيوسر جي ميز تي رکي پنهنجي آفيس هليو ويندو آهي. اهڙي صورت حال ۾ به لکيل ڊرامي ۾ سچ پچو ته هڪ لفظ به اضافي ڪونہ نظر ايندو آهي. سيڪجهه To the Point ۽ سِين ايڏي ته، يونيفارم ۽ ڊائلاگن ۾ ايڏي ته Continuty جو اسڪرپٽ ۾ ايڊيٽنگ جي ضرورت نهايت گهٽ محسوس ٿيندي

آهي. انهن خوبين ڪي آڏو رکي قمر جي، سندس ڪن ٻين همعصر ڊراما نويسن سان ڀيٽ ڪبي ته، پنجن آڱرين مان اڌ ڪان وڌيڪ آڱريون خالي ڇڏيون پونديون.

سٺي ريڊيو ڊرامي جي هڪ خوبي هيءَ به سمجهي ويندي آهي ته ڪردار جيترا ٿورا هوندا، ڊرامو ٻڌندڙن جي لاءِ اوترو قابل قبول ۽ دلچسپ تصور ڪيو ويندو آهي. اِن پرک تي قمر جي ڊرامن ڪي جانچبو ته هن وٽ هن ڏس ۾ به احتياط نظر ايندو ۽ هن وٽ ڊرامن ۾ ڪردارن جو ڪرائوڊ نظر نه ايندو. جيڪڏهن ڪنهن ڊرامي ۾ هن ڪردارن جي 'گهڻ' به رکي آهي ته آهي ڪردار ڊرامي ۾ پنهنجي پوري Justification سان موجود نظر ايندا. قمر جا ڪردار ڊرامن ۾ ٻولي اُها ڳالهائيندا آهن، جنهن طبقي سان سندن واسطو هوندو آهي. ڪردارن جي ورائٽي ڊرامن ۾ رکڻ سان گڏوگڏ قمر وٽ ڊرامن جي موضوعن جي به رنگارنگي آهي. ڇا تاريخي، ڇا سماجي، ڇا ميلو، ڇا ٽريجڊي، ڇا ڪاميڊي هن هر طرح ۽ هر ٽائيپ جا ڊراما لکيا آهن ۽ انهن سان پليءَ پيت انصاف به ڪيو آهي. ڪاميڊي ڊرامن لکڻ جو تـه، قمر وٽ ڏانءُ ئي مختلف آهي. ان ڏس ۾ هو ايترو ته وڻي ۽ شارپ آهي جو چڻ سندس اندر ۾ مزاح جا ڪارخانا لکيا پيا آهن. ڏٺو وڃي ته مـزاح لکڻ سولو ڪم ڪونهي، صرف ڪجهه مزاحيه اسڪرپٽس لکڻ ڪان پوءِ، مزاحيه لکندڙ ليکڪ ٿڪجي ساٺو تي پوندو آهـي ۽ غريب جي خالي کيسي وانگر ٿي ويندو آهي.

قمر مسلسل ريڊيو لاءِ مزاحيه شيون لکيون آهن ۽ سالن تائين متواتر لکيون آهن. پـر مجال آهي جو هـن ڪڏهن ڪو سنگل ٽوٽڪو ڪڏهن ريپيٽ ڪيو هجي. قمر جـي اِنهن مزاحيه انــداز ۾ لکيل اسڪرپٽس جـي نمايان خوبي هـي به آهي تـه، هو محض مسخري ناهي لکندو، ان مسخريءَ ۾ هـو طنز جا تير ۽ مقصد جا نوڪدار نشتر رکڻ ڪڏهن به ناهي وساريندو.

مجموعي طور تي قمر جي تخليق ڪيل ڪردارن تي نظر وجهبي تہ انهن ڪي ڪاميابي سان لکڻ ۽ نباهڻ پويان هڪڙو فلسفو هي بہ لڪل نظر ايندو تہ قمر پاڻ بہ بنيادي طرح هڪ بهترين پرفارمر، ڪمپئر ۽ بهترين صداڪار آهي. مان يقين سان چئي سگهان ٿو تہ لکڻ وقت هو هڪ هڪ ڪردار ڪي Conceive ڪري، پاڻ تي طاري ڪري، پوءِ ئي لکڻ ويهندو آهي. شايد ان ڪري ئي، هن جو هر ڪردار هر پهلوءَ کان مڪمل ۽ پرفيڪٽ لڳندو آهي. ۽ محسوس ائين ٿيندو آهي تہ انهن کي لکڻ وقت هو پنهنجون سموريون تخليقي صلاحيتون ائين استعمال ۾ آڻيندو ويندو آهي جيئن ڪو مالهي گلدستو ٺاهڻ وقت باغ مان خوبصورت ۽ خوش رنگ گل چونڊي گلدستو تيار ڪندو آهي.

ڊرامي جي اسڪرپٽ کان پوءِ وارو آهي، آن جي پروڊڪشن جو. پراڊڪشن ۾ پس منظر موسيقي، صوتي اثرات ۽ صداڪاري ڊرامي کي Catchy بنائڻ ۾ وڏو ڪردار ادا ڪندا آهن. ڊرامي جي Opening کان آن جي ڪلائيمڪس ۽ وچ ۾ Conflict پيدا ڪرڻ تائين، صوتي اثرات ۽ پس منظر موسيقي تي خاص ڌيان ڏنو ويندو آهي. ۽ ان سموري ٽيڪنيڪل ڪم لاءِ، پروڊيوسر جي تخليقي صلاحيتن سان گڏوگڏ ٻئي ٽيڪنيڪل عملي جو بہ وڏو عمل دخل هوندو آهي. ۽ قمر شهباز جي هنن ڊرامن جي ڪاميابي پٺيان انهيءَ سموري ٽيم ورڪ جو وڏو هٿ آهي. صوتي اثراتن ۽ پس.منظر موسيقي جي ڳالهہ تي قمر جي اڪٽيءَ جي هڪ اضافي خوبي ياد ٿي اچيم تہ ، قمر جيڪڏهن پنهنجي اسڪرپٽس ۾، صوتي اثرات ۽ ٻيا ڊرامائي اشارا ۽ هدايتون نہ لکي تڏهن بہ هن جي مڪالمن ۾ ايترو سنگيت ۽ آهنگ موجود هوندو آهي جو آٽوميٽڪ هن جي، ڊائلاگن مان سڀ ڪيفيتون نڪري نروار ٿي وينديون آهن. قمر جي هنن ڊرامن جي اها چڱا گهٽ خوش نصيبي چئبي تہ هن جي ڊرامن کي اڪثر وڏا گڙنگ صداڪار ميسر ٿيا آهن ، جن سندس لفظن کي ساهہ پساهہ ۽ آواز

جو 'زير و بم' ڏئي امر بنائي ڇڏيو آهي. ان ڏس ۾ خاص ڪري مرحوم غزاله رفيق، قربان جيلاني، نورمحمد لاشاري، گل بانو، اي آر بلوچ وغيره وغيره جا نالا نمايان آهن.

قمر جي ڊرامن جي پروڊيوسر ۽ ڊائريڪٽر جي حيثيت سان آخر ۾ جا ڳالهه چوڻ چاهيان پيو، آها هيءَ ته قمر شهباز جي فن ۾ مسلسل ارتقا آهي. شروع شروع ۾ هن جيڪي ڊراما لکيا ۽ ان کان پوءِ هو جئين جئين ڏيهي ۽ پرڏيهي ڊرامن جو مطالعو ڪندو ويو، تيئن تيئن هن جي لکڻ ۾ وڌيڪ پختگي ۽ اسلوب ۾ وڌيڪ نواڻ ۽ ارتقا پنهنجو پاڻ ايندي وئي، ۽ اهائي اهڙي فني صلاحيت آهي جنهن قمر کي نت نوان موضوع هٿ ڪري نئين نئين انداز نئين اسٽائيل ۽ ٽيڪنيڪ ۽ ٽريٽمينٽ سان لکڻ جي اتساهه ڏني آهي ۽ کيس جديد ڊراما نويسن جي انڊيڪس ۾ نمايان نالو ڏئي ڇڏيو آهي.

مون کي خوشي آهي ته مون قمر شهباز جي ڊرامن بابت هي ڪجهه اکر لکيا آهن. مٿي جيڪي ڪجهه به لکيو اٿم، اهو دراصل ڪجهه به ڪونهي- ڇو؟ ان ڪري جو منهنجو قلم اهو قلم ڪونهي جهڙو قمر شهباز جو آهي، هي ته بس محض جذبن جو اظهار ۽ دل جو آواز آهي، جيڪو مون اوهان جي آڏو ڪيڏي ظاهر ڪيو آهي ۽ ان کان وڌيڪ پيو ڪجهه به نه!

—※—

ف - م - لاشاري

ڊراميجوسماجيڪارج

حڪم ٿيو آهي تہ آءٌ محترم قمر شهباز جي هنن ڊرامن جي سماجي ڪارج متعلق لکان، ڇو تہ انهن جي فني پهلوئن تي ماهرن ڪان ڌار لکرايو ويو آهي. ڪنهن بہ شيءِ جي سماجي ڪارج کي ڪٿڻ ڏاڍو اوکو ڪم آهي، ڇو تہ هن دور جون گهرجون، نهايت نڪيون ۽ ٽڪڙيون آهن ۽ هڪدم ڪجهہ نہ ڪجهہ نتيجا گهرن ٿيون. انسان دشمن قوتن جو دٻاءُ ايڏو وڏي ويو آهي، جو مزاحمت اوس ۽ اٿتر تي وئي آهي. سوال اهو آهي، تہ جيڪڏهن سڄي جي سڄي قوم مٿان هٿيار کڻي ڪو اچي بيهي رهي، تہ آن مهل ماڻهو ڇا ڪن؟ پيش پون يا منهن ڏين. اهي ٻئي بہ صورتون آهن، ٽين ڪا بہ ناهي. سياستدان لاءِ، عام ماڻهو لاءِ ۽ اديب لاءِ بہ. اديب ڇاڪاڻ تہ انساني شعور جي اڳيري وات جي فهم رکڻ جو ذميوار آهي، تنهن ڪري سندس فرض نباهڻ جو ڪم پڻ ٻين کان وڌيڪ اهم آهي. پر ان جي اهميت تڏهن آهي، جڏهن هو تبديلي جي عمل لاءِ ڪم ڪندڙ قوتن جي ساٿ سان هلي. ٿيو وري ائين آهي، جو تبديلي لاءِ ڪم ڪندڙ قوتن ۾ ڳانڍاپو ناهي، جنهن ڪري تبديليءَ جون طرفدار قوتون ٽڙيل پکڙيل جزن وانگر آهن ۽ ان ئي طرح ڪم ڪن ٿيون. انهن سڀني جزن جي ميڙ چوند ڪري ملائڻ لاءِ چقمق جي ضرورت آهي. اهو ڪم ٿيڻو بهرحال ضرور آهي، پر تڏهن بہ ذميدار اديب ذميواري کي محسوس ڪندي لکن ٿا.

هاڻي واري ڳالهہ تي اچي، تہ ذميوار اديب کي سياسي ضرورتن لاءِ بہ لکڻو آهي ۽ پنهنجي سماج جي کوٽ ڏسائڻ پاسن لاءِ بہ. قمر شهباز جا ريڊيو ۽ ٽي وي لاءِ لکيل هي ناٽڪ ستر واري

ڏهاڪي ۾ لڪيل آهن ۽ ان ئي ڏهاڪي ۾ ٿورو ٽڪو وچولو سنڌي طبقو ٺهيو پئي. هڪ ته ريڊيو ۽ ٽي وي ميڊيا جا سرڪاري ادارا آهن ۽ انهن جون پابنديون هتي جي انسان جي اصل مسئلي تي پهچڻ ئي نٿيون ڏين ۽ ٻيو ته آرٽ دشمني جي سٽي، ورهاڱي کان پوءِ حڪمران طبقي ڪي جمهوريت دشمنيءَ سان ڳنڍي پيل آهي. آرٽ ڪي آسرڻ نسرڻ لاءِ کليل فضا کپي. سياست ۾ جمهوريت ۽ روين ۾ روشن خيالي، آرٽ جي ترقيءَ لاءِ اڻٽر گهرجون آهن. پر حالتون ڪهڙيون به هجن، آرٽ پنهنجي حالتن جو عڪاس ۽ پنهنجي دؤر جي نفسيات جو مظهر ضرور ٿئي ٿو.

سنڌ ۾ ناٽڪ، ڪنهن به موقف کي عوام تائين پهچائڻ جو ڀرپور ذريعو رهيو آهي. ورهاڱي کان اڳ اسٽيج ناٽڪ هتي هندو ڪلچر جو حصو هيو. ورهاڱي کان پوءِ اُن جو چڻ ٻچو ناس ٿي ويو، ڇو ته سنڌ، آرٽ جي سرپرستي ڪندڙ اصل وچولي طبقي کان خالي ٿي وئي. اُن جي جاءِ سياست توڙي معيشت ۾ وڏيري، پناهگير بورجوازي، غنيمت جي مال جي مالڪ ڪاموري ۽ اڳتي هلي سامراجي سرمائي جي دلال سرمائيدار ڀري. وڏيرو زوالجندڙ قوت هئڻ جي ڪري آرٽ بدران عياشيءَ ۾ قاتل محمد شاهه رنگيلي جي روايتن تي هليو ۽ ٻاهران آيل ڌرين جو ڌيان لٽ جي مال تي رهيو. انهن سڀني ڌرين جي ذهني جوڙجڪ مٿان دقيانوسيت جي وڻ ويڙهي چڙهيل هئي، جنهن ڪري سنڌ جي سموري آرٽ کي ايڏو نقصان پهتو جنهن جي ڪٿ نٿي ڪري سگهجي. هونئن به ناهڻ ڏکيو ڪم ۽ ڊاهڻ ۾ چپٽي وڄائڻ جيتري دير لڳندي آهي. ائين اسان جي ناٽڪ جون روايتون ختم ٿي ويون.

پر ناٽڪ ختم نه ٿيو آهي. زندگيءَ جي چهري جو ناٽڪ. ماڻهوءَ جو هر ائڪشن، ڊائيلاگ پنهنجو مطلب رکي ٿو. ننڍڙي ٻار کان پوڙهي تائين ناٽڪ ئي هن جي موقف پيش ٿيڻ ۽ پاڻ مڃرائڻ جو ذريعو آهي. ڀلي هن کي خبر نه هجي، ته هو ناٽڪ

ڪري پيو يانه، پر هو پوري سچائي سان ناٽڪ ڪري ٿو. ڇو ته شيڪسپيئر چوائي، دنيا اسٽيج آهي. ناڪام ماڻهو ناڪام ائڪٽر آهن ۽ ڪامياب ماڻهو ڪامياب ائڪٽر. سماجي رشتو ان ناٽڪ جو هدايتڪار آهي. فرق رڳو اهو آهي ته مٿيان پرماري طبقا ڪوڙا ناٽڪ ڪري سڀڪجهه هضم ڪيو وڃن ۽ جيڪي ڪوڙا هٿ نات نتا ڪري سگهن سي، ايڪسٽرائن وانگر وقت ڪاٽي رهيا آهن. آرٽسٽ جو اصل ڪم ڪوڙي ناٽڪ جو خاتمو ڪري زندگيءَ کي ان جي اصليت ڏانهن موٽائڻ آهي.

اصل ۾ ڊرامو فطرت جي ماڊلن ۾ موجود آهي. ڪڪر، گجگوڙيون، ڪنوٽيون ۽ درياه جا گهوگهاٽ، سمنڊ جي مستي ۽ ماناڻي، اونداهي ۽ چانڊوڪي، سڀ پاڻ ۾ ڊرامي جون خوبيون رکن ٿا. قديم ڏندڪٿائي، توڙي هرقسم جي تخليقي شين ۾ ان ڊرامي جا عڪس موجود آهن. انسان ته وري عجب مخلوق آهي. هو فطرت جي سڄي وايو منڊل جو نهايت ڪامياب نقال آهي. فطرت جي ممتا ۽ تباهي وارا گڻ به منجهس ڏي آهن. ائين ڊرامو ازل کان موجود حقيقت آهي. خود دنيا جي اهم مذهبن ۽ فرقن ۾ نقالي ۽ ڊرامي جون اڄ ڏينهن تائين جيئريون حقيقتون موجود آهن. اهي سڀ ڳالهيون انساني اظهار جي وسيلي طور ڊرامي جي اهميت جي تصديق ڪن ٿيون.

ان ڪري ڊرامو، ادب جي اهم صنف جي حيثيت سان دنيا جي سمورين سڌريل، توڙي پوئتي پيل ٻولين ۾ موجود ملندو. اديب، ڊرامي جي ان بنيادي اهميت کان واقف هئڻ جي ناتي پنهنجي تخليقي ذميداري کي سمجهي ٿو. هو ڊرامي کي سماجي ڪارج لائق بنائڻ لاءِ، معاملن کي چٽو، واضح ڪري فوڪس ۾ آڻي پنهنجي موضوع ڏانهن خلق جو ڌيان ڇڪائي ٿو. شيڪسپيئر، چيخوف، گورڪي، برٽولٽ بريخت، آسڪروائلڊ ۽ ٻين تمام گهڻن اديبن ڊرامي ذريعي انقلابي صورتحال تيار ڪرڻ ۾ وڏي مدد ڏني آهي.

اسان جي حالتن ۾ ريڊيو ۽ ٽي وي مقدار جي لحاظ کان ڊراما کي فائدو ڏنو آهي. موضوع جي گهرائپ جي مخالف هئڻ جي باوجود ۽ فقط تفريح کي رٿا ۾ شامل ڪرڻ جي سندن انتهائي مجبوري صنف طور ڊراما کي زنده رکيو آهي. ان ڪري قمر شهباز جي هنن ڊرامن جو ڇپجڻ ڪارج ته اهوئي آهي، ته انهن سان ڊرامي جي صنف کي زنده رکڻ ۾ مدد ملي آهي ڇو ته ريڊيو پروڊيوسرن جو چوڻ آهي، ته هو ڊرامن لکڻ جي مشين آهي. قمر شهباز، انگريزي ادب جو ماڻهو آهي، سٺو ڪهاڻيڪار، شاعر ۽ گهڻ پڙهيو شخص آهي، ان ڪري سندس ڊرامن جا موضوع اڻ ڳڻيا آهن ۽ زندگيءَ جي گهڻن ئي پاسن تي روشني وجهن ٿا.

هن مجموعي ۾ سڀئي دلچسپ، تفريحي ۽ ڪل پوڳ جي موضوع تي لکيل ڊراما به آهن، ته انهن ۾ ٽرئجڊي به آهي. فرد، ڪٿي ٽٽن ٿا، ڪٿي جڙن ٿا، ڇانو ڇپر ڳولين ٿا، مايوسيون ۽ خوشيون سڀ ڊرامن ۾ موجود آهن ۽ پڙهندڙ توڙي ٻڌندڙ کي متاثر ڪن ٿيون. ڪٿي ڪٿي محسوس ٿئي ٿو، ته قمر شهباز جو ڊرامي ۾ تمام گهڻو مطالعو، سندس ڪردارن تي حاوي ٿئي ٿو. مثال طور ”رشنا“ جو ڪردار، موسو بنهه ڳوٺاڻو آهي ۽ سندس شهر ۾ پڙهندڙ پٽ ماڻڪ، جيڪو هن جي روح جي ڪل پونجي آهي، پر جڏهن سالن کان پوءِ ڳوٺ موٽي اچڻ وارو آهي، تـه ريل گاڏي جي حادثي ۾ مري ٿو وڃي ۽ اها خبر جڏهن موسي کي پوي ٿي، ته ڊرامي ۾ اهڙو موڙ اچي ٿو، جيڪو ڪنهن ڳوٺائي بدران شهري ڪردار جي نفسيات کي وڌيڪ ويجهو آهي. موسو اسٽيشن تي چولا وڪڻندڙ يتيم ٻار رمونءَ کي، پنهنجي ماڻڪ جي جاءِ تو ڏئي. اهو انساني جذبو آهي ضرور، پر عام ڳوٺائي ماڻهوءَ جا جذبا سنئين واٽ وانگر ٿين ٿا، جن ۾ ور وڪڙ تين ئي ڪون. جذبن جي ايتري نفاست، ڪنهن ڏکي عرصي سان لهندڙ وڇولي

طبقي جي شهري ماڻهوءَ جي نمائندگي ڪري ٿي.

ٽائيٽل ڊرامو "واچوڙن ۾ لاٽ" بنيادي ڪيا ڏيندڙ پرپور ڊرامو آهي. سياسي پارٽين اجا سنجيدگيءَ سان ان ڳالهه تي نه سوچيو آهي، ته عوام کي سنڌي طرح سندس مسئلن جي بنياد تي ڪيئن منظم ڪري انقلابي جذبي سان پري سگهجي ٿو. هن ڊرامي جو مرڪزي ڪردار شهرڪان پڙهي، سماجي شعور حاصل ڪري ڳوٺ موٽي آيل نوجوان يوسف آهي. هو پيار، پنهنجائپ، سرن ۽ سات جو اهڃاڻ آهي ، ان ڪري ڳوٺ ۾ پنهنجا ڪافي ساٿي ۽ همدرد پيدا ڪري ٿو وٺي. سندس پيدا ڪيل شعور ذريعي ڳوٺاڻا قرباني ۽ اجتماعيت سان فائدو وٺڻ ۾ ڪامياب ٿـي، خطرن کي منهن ڏيڻ لاءِ تيار ٿي وڃن ٿا، ۽ مڪاني نوعيت جـي جدوجهد ۾ سوڀارا ٿين ٿا. هن ڊرامي جو موضوع ۽ ان جو نباهه سنڌي سماج لاءِ بنيادي اهميت جو نياپو رکي ٿو.

قمر صاحب جي ڊرامـن جي ڪاميابي کي ڏسندي، اهـا آس رکڻ اجائي نه ٿينديءَ، ته هن پائي جو ليکڪ اڳتي هلي عوام جي انقلاب کي پنهنجي ڊرامي جو موضوع بڻائي.

واچوڙن ۾ لاٽ

سين پهريون

[درياءَ جي لهرن جو آواز - ٻيڙي ۾ ناکئو ۽ هاشم درياءَ اُکري رهيا آهن - ٻيڙي هلڻ جو آواز—]

هاشم - ناکئا! اڄ دريا شاهه جي دهشت ڏسڻ وٽان آهي. لهرن جي لوڏ ۾ ايندڙ ٻوڏ جا آثار ٿا ڀانئجن.

ناکئو - هاشم خان، سنڌو اسان جو ساهه پساهه آهي. هن جي اٿاهه مان ئي اسان جي اَجايل ڌرتي پنهنجي پياس ٻجهائيندي آهي. سوڪهڙي تي ساوڪ ائين ايري ايندي آهي، جيئن چونيءَ تي چٽ. صدين کان وٺي هي دادلو درياءَ اسانجي درد جو درمان ٿيئي رهيو آهي.

هاشم - پر ناکئا! هيل مون کي سنڌوءَ جي سير ۾ ڪروڌ جا ڪن ٿا ڏيکارجن. خبر ناهي ڇو؛ هن کان اڳ مون ڪڏهن به درياءَ کان ايڏو خوف نه کاڌو آهي.

ناکئو - هاشم خان، تون تہ پاڻيءَ جو پُونئرو آهين. ڪنڌيون ڪڏندي پريا پيا اٿئي. تون پاڻيءَ جي پيٽ کان ذري پرزي واقف آهين. هن کان اڳ به ڪئي دفعا سنڌوءَ جي سَٽَ، سائيهه کي ساٺو ڪري ڇُڪي آهي، پر هربار اُونهي جي آٿل، امڙ ڌرتيءَ لاءِ امرت بنجي وئي. تو کي ياد آهي، ڏهاڪو سال اڳ—

هاشم - (ڪنيندي) ها ناکئا. مون کي ياد آهي. تنهن سال دريا شاهه ڪنڌيون ڪوري؛ مست اَٿ جيان گجندو، رڙندو، راڙو ڪندو، اَيري آيو هو. چولين جي ڇاڇ ڳوٺ جي

ڪُوپن جا ڪنڌ نوائي ڇڏيا هئا! وستيون ويران ۽ واهڻ ويرون تار تي ويا هئا. ان ٻوڏ ۾ منهنجو سڀڪجهه لڙهي ويو هو. رڳو پنهنجا سر بچائي نڪتا هئاسين.

ناڪئو - هن ساڳيءَ دنگيءَ تي مون توهان کي درياءَ اُڪاريو هو. مون کي هنيلي درياءَ جي هيبت اڄ به ياد آهي هاشم خان. ائين پئي لڳو ڄڻ سنڌو اسان سان سڀ سڱ ٽوڙي ڇڏيا هئا.

هاشم - سنڌوءَ سان اسان جا سئو سڱ آهن ناڪئا! هن نديءَ سان اسان جا درد جا رشتا آهن. سک جا سوانگ آهن. صدين کان هيءَ سرزمين دريا شاهه کي پنهنجي سينڌ جو سنڌور سمجهندي پئي آئي آهي.

ناڪئو - اسان پاڻيءَ جا پٽ آهيون. پاڻي اسان جي زندگيءَ جو سهارو آهي هاشم خان. جڏهن سياري ۾ دريا شاهه اپرو ٿي ويندو آهي، تڏهن اسان جي من جو موتيو ڪومائجي ويندو آهي. ائين لڳندو آهي، ڄڻ پنهنجوئي ڪو ڪٽس ۾ ڪٽڪي رهيو هجيم. مان انهن ڏينهن ۾ دريا جو ڏک ڏسي ڪونه سگهندو آهيان. اسان ميربحر ته سنڌوءَ کي سبز ڏسڻ جا خواب لهندا آهيون ۽ پوءِ جڏهن ساوڻ ايندو آهي ۽ مٿي ڪنهن ڏورانهين ڏيهه ۾ پاڻي پالوٽ ڪري پوندو آهي، تڏهن سنڌوءَ ۾ ساهه پئجي ويندو آهي—۽ پالڪ جوان ٿي ڪر موڙي اٿندو آهي. سندس انگ انگ ۾ امنگ ڊوڙي ويندا آهن ۽ مستي موٽي ايندي آهي. تڏهن لهرن جي لوهه ڏسي منهنجو من جهومي اٿندو آهي. مون کي ڇولين جي ڇر تي ڇلڻ ۾ خوشي ملندي آهي.

هاشم - سچ ٿو چوين ناڪئا. دريا جون دادلايون ئي اسان جي حياتيءَ جو اهڃاڻ آهن. ڪيترن ورهين کان ڪچو ڪونه ٻڏو آهي. ٻه چار داڻا، جي مينهن وسنديءَ لاءِ

بچاءِ رکيا هئاسون، سي بہ هاڻي اڇي پورا ٿيا آهن.
پر پاڻئجي ٿو تہ دريا اسان جو درد ڄاڻي ويو آهي .
شهر ۾ ڪنهن پڌايم تہ هيل مينهن بہ جهجهو وسندو .
اڀ مان آيل هر ڦڙي رحمت هوندي آهي ناڪئا ! ماڻهو
مرون، پکي پکڻ تہ آسروندين اکين سان پيا آسمان ڏانهن
نهارن، وسڪار ٿي تہ سڪار بہ اوس ٿيندو.

ناڪئو – توهين سڪيءَ وارا آهيو هاشم خان! اسان پاڻيءَ جي
پانديڙن جي حال جي اوهان ڪي ڪهڙي ڄاڻ.

هاشم – اٿين ناهي ناڪئا ! پنڌ تہ سيني جو ساڳيوئي آهي. اسان
لنڊيون لتاڙي ڳيي جي ڳولا ڪندا آهيون ۽ توهين
لهرون لتاڙي پيٽ جو پورائو ڪندا آهيو. اهو اسانجو
دستور پئي رهيو آهي.

ناڪئو – ڪالهہ يوسف مونسان پار هليو هو. چوي پيو تہ اسانجي
ڏکن جا ڏينهن هاڻي ڄاڻ پورا ٿيا. چريو! نوجوان آهي،
ڪيس ڪهڙي خبر تہ ڏک جسا ڏانوڻ اسان کي ڏاج ۾
مليا آهن. ست پيڙهيون مانيءَ پور لاءِ هڻ هڻ ڪندي
هاڪاري ويون. اسان جا ماڻ بہ پريا ڪي پريا. موت
جي آٿل ڪنهن وقت بہ گهلي وڃي گهري ۾ آڇليندي.

هاشم – يوسف منهنجو پٽ آهي ناڪئا ! پر سندس ڳالهيون مان
خود بہ سمجهي نہ سگهيو آهيان. مون ڪيس ويلا ڪاٽي
پڙهايو. پاڻ کي بکيو رکي بہ کيس تعليم ڏياريم. ان لاءِ
تہ پڙهي لکي هو ڪنهن چڱي عهدي تي رسي. هوشيار
بہ جهڙس پيو ڪو ورلي هوندو. پر خبر ناهي سندس
سوچ ۾ ڪهڙا سوداءَ سمايل آهن. هن جون ڳالهيون
ٻڌي مان مايوس ٿي ويندو آهيان. هو چوي ٿو تہ
محنت ڪش طبقو ئي ملڪ جي پيڙهہ آهي. ان ڪري
هو عملدار ٿيڻ بدران ڳوٺن ۾ ڪم ڪندو. مسڪين
جو مان متي ڪرڻ لاءِ هو پنهنجي حياتي وقف ڪري

چڙيندو .

ناڪئو – ڳالهه مونسان به اهي ٿي ڳالهيون پئي ڪيائين . پر مونکي ته ڪجهه به سمجهه ۾ نه آيو. پلا اسان غريبن جي ڪهڙي حيثيت آهي جو ڪنهن سان سينو ساهيون. اهي سنڌا ته صدين کان هلندا اچن. اسان ته رضا تي راضي رهڻ ٿي سکيا آهيون هاشم خان ! نئين زماني جا جوان ۾ اکر چا پڙهن ٿا، چون ته آهيون ٿي ڪي اسان .

هاشم – ناڪئا ! يوسف جون ڳالهيون برابر منجهائيندڙ آهن ، پر خبر ناهي ڇو ڪڏهن ڪڏهن مونکي هن جي ڳالهين مان سچائي جو سڳنڌ ايندو آهي. شايد ان ڪري جو مان سنلس پيءُ آهيان.

ناڪئو – پڌو اٿم ته هن ڳوٺاڻن کي پاڙهڻ لاءِ ڪو اسڪول به کوليو آهي. پڪي ڪني کي به ڪڏهن ڪنا پيا ... ؟ پر اسان مارو ماڻهو- پڙهي آخر ڪنداسين ڇا؟ اسان جو ته گذران ٿي اٺيون ۽ چاڙهيون تي آهي. اسان ڇا ڇاڻون انهن ڳالهين مان.

هاشم – يوسف چوي ٿو ته اسان جي اياڻپ جو ڪارڻ ٿي اسانجي اڻ ڄاڻائي آهي- جهالت سبب ٿي اسان جو ملڪ اڳتي وڌي نه سگهيو آهي. جڏهن علم جي روشني هر طرف ڦهلجي ويندي تڏهن سک جو سج پيهر اڀرندو. ان ڪري ٿي هن شام جي وقت ڳوٺاڻن کي پڙهائڻ شروع ڪيو آهي.

ناڪئو – چون ٿا ته رئيس کي يوسف جي اها ڳالهه پسند ناهي- خانوءَ پئي چيو ته رئيس ڏاڍو ڪاوڙيل آهي .

هاشم – رئيس منهنجو عزيز ٿئي ناڪئا ! تفاوت رڳو اهو آهي ته هو پئسي وارو آهي ۽ مان ....

ناڪئو – ائين نه چئه هاشم خان ! تو کي به خدا جو ڏنو سيڪجهه آهي. پنهنجي مچيءَ مانيءَ وارو آهين. ڳوٺ ۾ هرڪو

تنهنجي عزت ڪندو آهي. ڪنهن جسي آڏو هٿ ڪونہ ٽنگيو اٿئي. ان ڪان وڏيڪ پيو ڇا گهرجئي!

هاشم — ها ناڪئا. اهو بہ برابر آهي. بس! زندگيءَ ۾ هڪ آس هئم تہ يوسف کي پنهنجي اکين سان ڪنهن چڱيءَ عهدي تي ڏسان. پر شايد قدرت کي منهنجي اها آرزو منظور نہ هئي. پڙهي لکي موٽيو تہ سندس خيال ٿي پيا ڏئم.

ناڪئو — دل نہ لاهہ هاشم خان. جوانيءَ ۾ انسان جوشيلو ٿيندو آهي. ڪجهہ ڏينهن ڇڏي ڏينس. حڏهن جولان لٿس تہ پاڻهي موٽي پير تي ايندو.

هاشم — ها ادا. جيڪا رب کي منظور. اجهو ڪناري تي اچي پڳاسين. ڳالهين ۾ تہ پتوئي ڪونہ پيو!

ناڪئو — بس ڀائو. جهونا جوڳي آهيون. سيني جا سور سلڻ ويهون تہ سال بہ ساعت ٿيو وڃن.

هاشم — چڱو ناڪئا. مان ڀلا هلان ٿو. شهر مان وڪر آندو اٿم. وڃي گهر پڄايان تہ دير نہ ٿي وڃي. چڱو هاڻي الله نگهبان.

ناڪئو — مولا نگهبان.

سين پيو

[هاشم خان گهر ۾ داخل ٿئي ٿو. پيرن جو آواز —]

هاشم — جنت — جنت — ڪٿي آهين؟

جنت — اجهو هتي آهيان. بورچي خاني ۾. ترسو اچان ٿي.

هاشم — (ٽدو ساهہ پري) اُف! گرمي بہ ڪا گرمي ٿي آهي. ڪل ٿي سڙي تي وڃي. وَٽو جو ڪونهي تہ هبس نہ ٿيندي تہ پيو ڇا ٿيندو!

جنت — (قدمن جو آواز) اوهان اچي ويا؟ پنهنجي منهن ڪهڙا وينا پور پڇايو؟

هاشم — جنت، حياتيءَ جو بار آهي جو ڪلهن تي ڪنيو پيا گهمون.

صبح جو پـار ويندي، پنهنجي ٻنيءَ مان ٻه ٽيندو ويس. هيل ٻه فصل پيو تـو سڙي. گرمـي ۾ وُڪھ گوُنچ ٿي لوساڻي چڏيا آهن. سچ ته صفا ساڙي ٿو وجهي. هن سال ٻه مينهن ڦڙي ڪانه وٺي. شل ڏاڍي پنهنجي ٻاجھ ڪري.

جنت – توهان ته اجايو پيا ڳڻتيون ڪيو! جنهن ساھ ڏنو آهي، سو گراھ ٻه اوس ڏيندو. اوکيءَ ۾ اڪيلو ٻه ڪنهن کي ڇڏيو اٿس؟ توهان هٿ منهن ڌوئي وٺـو تـه مـان ماني کڻي ٿي اچان.

هاشم – ٿورو ترس. پيريءَ جـو پنڌ آهـي. ٿوري ۾ ٿڪائي ٿو ڇڏي. ساھ ڀڄي وڃان ته پوءِ ٿو ٻه گراھ کڻان. اڙي ها! هيءَ وکر آندو ٿي مانءِ، سنڀالي ڏس ته پـورو آهي يا اجا ٻه ڪي کٽو؟

جنت – پوروئي هوندو. توهان ٿڪجي پيا آهيو. ٿورو آرام ڪيو.

هاشم – ها ها. ٺيڪ آهـي. ڀـلا يـوسف ڪيڏانهن ويو؟ نظر ڪونه ٿو اچي!

جنت – ان ڇوڪري ته منجهائي وڌو آهي. ڪڏهن سڌي منهن ڳالهائي ئي ڪونه ٿـو. جڏهن ڏس تڏهن پنهنجي غمن ۾ غلطان آهي.

هاشم – جنتـه يـوسف کي مون پنهنجي ساھ ڪان وڌيڪ سکيو رکيو آهي. سندس زندگي سنوارڻ لاءِ کيس ڪاليج تائين تعليم ڏيارڻي. خيال هـوم ته منهنجي پيريءَ جـو سهارو ٿيندو. ڪا آفيسري وٺـي اسان جـي زندگيءَ جـا سڀ ڏک ڏولاوا لحظي ۾ لاهـي ڇڏيندو. دشمن جي دل تـي داغ ٿيندو. پر ـــ پـر ائين نه ٿيو. هن منهنجا سڀ خواب پيچي پورا ڪري ڇڏيا، منهنجي آس اُجايل ٿي ڇڏي.

جنت – خبر ناهي ڪهڙو جن دماغ ۾ ويٺو اٿس جو ڪنهن جي ٻڌي ئي نٿو. مونکي ته سندس ڪا ٻه ڳالھ سمجھ ۾ ئي نٿي اچي. توهان ٻه ته ڪجھ نٿا چئوس.

هاشم — ڇا چوانس. هو پڙهيل ڳڙهيل آهي، پنهنجو برو ڀلو خود سمجهي سگهي ٿو. منهنجي چوڻ يا نه چوڻ سان ڇا ٿو ٿئي.

جنت — توهان جي انهن ڳالهين ئي ته کيس ويتر ڇڙواڳ ڪري ڇڏيو آهي. پيءُ جو چوڻ نه ڪندو ته ڀلا ڪنهن جو ڪندو؟ مان ته ٿيس ماءُ، ڪجهه چوانس ٿي ته ڪلي ٽاري ٿو ڇڏي. ادي سومار جو پٽ به ته سائس گڏ پڙهيو هو، اجهو هاڻي وڃي پنهنجي روزگار سان لڳو آهي، ماءُ پيءُ جا لايا سجايا ٿي ويا ۽ پاڻ به وڃي سکيو ٿيو، ايندڙ مهيني جي ستاويهين تاريخ شادي اٿس.

هاشم — يوسف به شادي ڪندو ته پاڻهي نيڪ ٿي ويندو.

جنت — هو ته شاديءَ جي به ڳالهه نٿو ٻڌي. هونئن به ٻڌو اٿم ته هاڻي رئيس سڱ ڏيڻ کان نابري واري بيٺو آهي. چوي ٿو ته نڪمي کي ڌيءَ پٽيءَ ڪين ڏيندس.

هاشم — تو غلط ٻڌو هوندو! شهزادي يوسف جي مڱيندي آهي. رئيس راڄ سامهون ڏنل زبان تان ڪونه ڦرندو.

جنت — ڦرندو وري ڇو ڪونه؟ بيروزگار کي ڌيءَ ڏيندو ته وڃي ٻڪون ڪاڻي؟ سگهڙ پڻي ڳالهه ڪئي ته چون ٿا ته شهزاديءَ لاءِ ور ڳهٽا. ڌيءَ تني ڪانهيجو ڏنو واڻنو باهه ۾ اڇليونس.

هاشم — ڏاڍي چري آهين جنت، ڀلا لنئين پاڻي به ڌار ٿيو آهي! رئيس منهنجو مامي جو پٽ آهي. هارو پڇي وري به ٻاري ۾ پوندو. يوسف جيڪڏهن ٻاراڻي پيو ڪري ته ان جو اهو مطلب هرگز ڪينهي ته کيس ڪني آگر سمجهي وڃي ڇڏجي! جهڙو آهي تهڙو آهيءَ وري به رئيس جو رت آهي. هونئن به شهزادي يوسف کان سواءِ ٻئي هنڌ ڪونه ٻاسيندي.

جنت — شهزادي، ويچاري ڇا ڪندي! نياڻيون ويچاريون ته آهن

پرائي وس.

هاشم — پر جنت، شهزادي ۽ يوسف جو پاڻ ۾ پرائو پريتڙو آهي. هو چوليءَ ڪان هڪ ٻئي کي چاهيندا آهن.

جنت — ويچاريءَ نياڻيءَ جو وت ئي چاهوندو آهي. اهي ڳالهيون ته يوسف کي سوچڻ گهرجن.

هاشم — تون هڪ ڪم ڪر جنت.

جنت — ڪهڙو؟

هاشم — تون شهزاديءَ کي گهرائي سمجهاءِ ته يوسف سان ملي ڪيس سمجهائي. سونکي پڪ آهي تـه يوسف شهزاديءَ جي ڪابہ ڳالهہ نہ ٽاريندو.

جنت — ٻہ ٽي ڏهاڙا اڳ شهزادي مون وٽ آئي هئي، ويچاري ڏاڍي ملول پئي لڳي. مونسان ملي تہ هيانءَ ڦسي پيس، سڏڪا ڀري روئي پئي. يوسف جي بي رخيءَ ڪيس ڏاڍو ڏکايو آهي.

هاشم — تون ڪيس هڪ وار يوسف ڏانهن موڪلي تہ ڏس. هـو شهزاديءَ کي دل جي گهراين سان چاهيندو آهي. شايد سندس ئي ڳالهہ مڃي.

جنت — خير، مان ڪوشش ڪنديس. پر توهان بہ رئيس وٽ وڃو تہ چڱو. ٻڌو اٿم تہ رئيس آپي ڪان ٻاهر نڪتو ٿو وڃي. توهان جي مڙئي عزت ڪندو آهي. لنگهي ويندؤس تـہ ڪجهہ نہ ڪجهہ مرم ماريندس.

هاشم — چڱو، مان سڀاڻي ئي رئيس ڏانهن ويندس. ڪچي جو پنڌ آهي ڏکيرڙو، ان ڪري پيو ڪيپايان ۽ خانوءَ کي چٽجانءِ تہ صبح ساڻ گهوڙي سنجي ڇڏي. مان رئيس کي سمجهائڻ لاءِ وٺس هلي ويندس. وري بہ جيڪا مالڪ جي رضا. چڱو هاڻي تون ماني رک تہ مان هٿ منهن ڌوئي وٺان. (آتي ٿو —).

سين ٽيون

[يوسف پنهنجي ساٿين سان ـــ]

يوسف ـ ساٿيو! ڪالهه اسان آزاديءَ جي باري ۾ ڳالهايو هئو.
اڄ مان توهان کي ”همت“ جي متعلق ڪجهه ٻڌائيندس.
”همت“ اها وصف آهي، جا آزاديءَ کي جنم ڏئي ٿي،
۽ خوشحالي کي پالي ٿي.
همت سچائيءَ جي سهيلي ۽ سورهيائيءَ جي ساٿي
آهي. ارڏا ڏونگر، اوچا پهاڙ، عميق سمنڊ ۽ پرخطر پيچرا
همت جي هٿيار اڳيان هيچ ۽ ڪمزور آهن. انسان صدين
کان ڌرتيءَ جي سيني تي هر ڪاهيندو پئي رهيو آهي.
زمين جا لڪل خزانا ڳولڻ لاءِ هن اونهي ۾ اهري ڏٺو
آهي. آڀ تائين آڏامي آڪاس ۾ جهاتي پائي نهاريو آهي.
۽ اڄ جيڪڏهن انسان عظيم آهي ته صرف ان ئي هڪڙي
ڳڻ سبب. اڄ اسان کي گڏجي اهو عهد ڪرڻو آهي ته
پنهنجي پياري وطن خاطر، آزاديءَ جي اوج خاطر، خوشي
۽ خوشحاليءَ خاطر، ڪڏهن به، ڪنهن به موڙ تي اسانکي
پنهنجي حياتيءَ جو داءُ لڳائڻو پيو ته ڪلندي جان ڏيندا سين
۽ همت ۽ بهادريءَ جو بي مثال باب دنيا وارن لاءِ
ڇڏي ويندا سين.

جانو ـ يوسف! تنهنجي سهڻن خيالن اسان ڳوٺائن ۾ نئين زندگي
پيدا ڪري ڇڏي آهي. هڪ نئين سوچ اسان جي ساهه
۾ سمائي ڇڏي آهي. هن کان اڳ اسان راهه جا پٿر
هئاسين، بيٺل پاڻي هئاسين، خاموش خواب هئاسين، پر
تنهنجي علم اسان جي عمل ۾ ڦيرو آڻي ڇڏيو آهي، هاڻي
اسان ڪهڙو ڪجهه سڪي ۽ سمجهي چڪا آهيون.

يوسف ـ جانو، منهنجا يار، مون ڪجهه به نه ڪيو آهي. اهو ته
فرض جو سڏ هو جو صدين کان صحرائن ۾ گونجندو

پٺي رهيو، پر ڪو سڏ اوناٺن وارو ڪونه هو. سڏ پڙاڏو بڻجي ڦهلجندو رهيو ۽ پولار جا پاڇولا ورهين کي ويڙهيندا ويا. ظلم جي ڪاري رات اينگهندي وئي. زندگيءَ جا قافلا درد جي صحرا ۾ ڀٽڪندا رهيا. ۽ پوءِ مون اهو سڏ سڃاتو. اهو تہ مون کي ئي پڪاري رهيو هو. اهو اسان سڀني کي پڪاري رهيو هو. مون صرف پنهنجي فرض جي آواز کي اونايو آهي.

جانو – تو اسان کي گهڻو ڪجهہ ڏنو آهي منهنجا ڀاءُ؛ اسان غريب مفلس ڪوناٺا، غربت کي پنهنجو مقدر سمجهي، هميشہ صبر سان زندگيءَ جو زهر پيئندا رهياسين. اسانجي بي حسي، اسان جي بي وسي بڻجي پٺي. اسان مٿان پيڙا جا پهاڙ ڪري پيا، سورن جا سمونڊ اٿلي پيا. پر اسان تڏهن بہ خاموش رهياسين. قسمت جي بيدرد تهن کي زندگيءَ جو سرمايو سمجهي ستائي رهياسين. تو جاڳ جي واڳ موڙي اسانکي اگهور ننڊ مان بيدار ڪيو آهي.

يوسف – بيداري روشنيءَ جي لاٽ آهي. لاٽ سان واٽ جرڪي پوندي آهي. ڀڏي ۽ ايڪي سان پهاڙ بہ پرزا ٿي ويندا آهن. مان چاهيان ٿو تہ منهنجي وطن جا سڀ محنت ڪش علم جي جوت هٿن ۾ کڻي اونداهہ پيچرن تي نڪري پون. جوت سان جوت جلندي رهي ۽ پوءِ هڪ ڏينهن اوچتو اجرو صبح اڀري ايندو. اسان سڀني جي خوشين جو صبح، وطن جي واهرن جي امنگن جو صبح، آزاديءَ جي متوالن جو صبح.

گلش – پر يوسف ڀاءُ! اسان تمام ٿورا آهيون! اسان ايڏو سارو ڪم ڪيئن ڪري سگهنداسين؟

يوسف – سچائيءَ جي واٽ جا پانڌيئڙا شروع ۾ ٿورا ئي هوندا آهن گلش ڀاءُ! مون پنهنجي زندگيءَ جون سڀ خوشيون، سڀ ارمان ۽ امنگون، وطن جي جهوليءَ ۾ وجهي ڇڏيا

آهن. سان پڙهيل آهيان، نوجوان آهيان ، پهچندڙ وارو آهيان. چاهيان ها ته ڪا چڱي نوڪري حاصل ڪري پنهنجي جياتي سکي گذاري سگهان ها. پر نه! مون پنهنجي لاءِ گلن جي سيج بدران ٻاٻري ڪنڊ وارو پيچرو چونڊيو آهي.

گلڻ – پر آخر ڇو؟

يوسف – ڇو؟ منهنجا ابوجهه ساٿي! مون سيج ڇڏي، سوريءَ کي گهر لاتو آهي. اهو ان ڪري جو مان چاهان ٿو ته منهنجي وطن مان ڏک ڏولاوا، بيروزگاري تيستائين ختم نه ٿيندي جيستائين اسان سڀ محنت ڪش پاڻ ۾ گڏجي جدوجهد ۽ ڪوشش نه ڪنداسين. اسان جو ملڪ غريب سهي، ڏکيو سهي، بکيو سهي، پر منجهس قرب جا قرار آهن. سچائي ۽ خلوص آهي. مان ان قرب، خلوص ۽ سچائيءَ کي سموهي هڪ هنڌ گڏ ڪرڻ ٿو چاهيان. مان توهان جي محبت ۽ محنت جي مهڪار کي ملائي خوشين جي خوشبو هرسو ڦهلائڻ ٿو چاهيان.

حيدر – اسان کي تو تي ويساهه آهي يوسف، تنهنجي هر اشاري تي جان ڏيڻ کان به نه ڪيٻائينداسين. پر — پر تنهنجي خوابن جي تعبير ڪهڙي آهي يوسف —؟

يوسف – اسان جي ملڪ ۾ جهالت گهر ڪري وئي آهي حيدر! اسانجي ڳوٺن ۾ وسندڙ هاري ناري گهڻو ڪري سڀ ئي اڻ پڙهيل آهن. بي علم هئڻ سبب هو نه رڳو ترقي يافته قومن کان پٺتي رهجي ويا آهن، پر هو غريب پڻ رهجي ويا آهن. دنيا ڪٿان کان ڪٿي وڃي پهتي آهي ، پر اسان جا عام ماڻهو مانيءَ ڳيي جي ڳولا ۾ قاتل آهن. مان چاهيان ٿو ته انهن ۾ علم جي روشني اچي. پنهنجا فرض ۽ حق سڃاڻڻ جي ساڃهه پيدا ٿئي. ٻين تي ياڙڻ بجاءِ هو پنهنجي ٻانهن جي ٻل تي ٽڪيو ڪن. مان

اهو به چاهيان ٿو ته اسان جي سماج مان بک، بيماري،
بيڪاري ۽ بدڪاري هميشه هميشه جي لاءِ ختم ٿي وڃن.
جانو – پر يوسف! اهو ته پهاڙ جو پنڌ ڇئبو. ان لاءِ ته وڏين
قربانين جي گهرج آهي.
يوسف – ها جانو! آزادي قربانيون گهرندي آهي. آزاد قومون
پنهنجي خون سان خوشيون ملهائينديون آهن. جهڙيءَ طرح
مون سيڪجهه تياڳيو آهي، اهڙيءَ طرح جيڪڏهن اسان
جا پيا نوجوان به قربانيون ڏئي، پنهنجي ذاتي فائدن
کي ڇڏي، عام ماڻهن جي عظيم ڀلائيءَ خاطر ميدان ۾
ڪاهي اچن ته جيڪر هي ملڪ گلزار بنجي پوي.
حيدر – اسان اڻ پڙهيل ضرور آهيون يوسف! پر اڻ سمجهه ناهيون،
تو واقعي وڏي قرباني ڏني آهي. پر پير پٺتي اسان جو به
نه ڏسندين،
جانو – ها يوسف! جانوءَ جي جان هر وقت تنهنجي لاءِ حاضر آهي.
گلڻ – ادا، گلڻ کي ڇو ٿا وساريو! اسان سڀ يوسف سان
آهيون. جيڪي چوندو اسان اهين ئي ڪنداسين.
چريو – (ٽهڪ) ها—ها—ها! طوفان پيو اچي! ها ها ها —
طوفان —! سخت طوفان — محل محلاتون ڊاهيندو—
ڪڙڪا ڪندو— ڪاهيندو پيو اچي! ها— ها— ها—!
يوسف – اهو ڪير آهي—؟
جانو – ڪو چريو آهي. ڪجهه ڏينهن کان ٻاهر وڻ هيٺان اچي
ديرو ڄمايو اٿس. هو ڏس! هو هيڏانهن اچي رهيو آهي.
چريو – (اندر اچي ٿو) توهان نٿا ڏسي سگهو— مان ڏسان ٿو—
مان سڀڪجهه ڏسان ٿو! پاڻي — پاڻي — هرطرف پاڻي
آهي. چر متان چر پئي وري — ها—ها—ها—ا!
يوسف – تون ڇا ٿو چوڻ چاهين بابا؟
چريو – مان جو ڪجهه ڏسان ٿو – اهو ڏسو! اکيون کوليو—
نهاريو. هو طوفان ڏسو— ڀيانڪ طوفان! ڪارنهن ڪارونيار

اوندهہ انڌوڪار. هـــاـــهاـــها.

يوسف – سچ ٿو چوين بابا! اسان جون اکيون ڪليل ته آهن — پر ڏسي نٿيون سگهن؛ ڪن آهـن، ٻڌي نـٿا سگهن؛ ذهن آهن، سمجهي نٿا سگهن! اينڌڙ وقت اسان لاءِ غمن جا پهاڙ ڪنيو پيو اچي، ۽ اسان اجا بيخبر آهيون.

چريو – هاـــهاـــهاـــ شاباس! تون سيني ۾ سچاڻ ٿو ڏسجين! سڀ بـار تنهنجي ڪلهن تـي آهن؛ سڀ بـار تنهنجي ڪلهن تي آهن— سڀ بار تنهنجيـــ(وڃي ٿو).

يوسف – چـريو سيائپ جا ٻول ٻـڌائي رمندو رهيو. اينڌڙ وقت ڪيڏو نه ڀيانڪ آهي؛ اهو سوچي منهنجي ته لونءِ لونءِ ڪاندارجي وئي آهي. اسان کي ڪجهه ڪرڻو پوندو— اسان کي ضرور ڪجهه ڪرڻو پوندو.

تـوهان ويهي پنهنجو سبق يـاد ڪيو، مان اجهو آيس. (ٻاهر ٿو وڃي). (يوسف جي پيرن جو آواز—)

شهزادي – يوسف!

يوسف – (ڇرڪي) شهزادي! تون؟

شهزادي— ها، مان.

يوسف – پرـــ تون هتيـــ؟ اڪيلي!

شهزادي – تنهنجي ڳـولا ۾ مونکي آڪلاس جـي آتاهين تائين به وڃڻو پوي ته جيڪر انڪار نه ڪيان.

يوسف – تو منهنجو مطلب نه سمجهيو شهزادي! در اصل تـو کي هتي ڏسي مون کي.... خير؛ ڇڏ انهن ڳالهين کي. ڪنهن سان آئي آهين؟

شهزادي— سڏ پنڌ تي ئي ته ڳوٺ آهي. اسان آئـي هئي حڪيم کي پاڻ ڏيکارڻ. مـان بـه ساڻس ڪجائي ۾ هلي آيس. سوچيم؛ توسان ملي ڇڏيان. ڪو وقت هو جو هر رات جو اهو پنڌ لتاڙي مونسان ملڻ ايندو هئين. پر هاڻيـ. هاڻي تون بدلجي ويو آهين يوسف!

يوسف ـ نہ شهزادي! اها ڳالهہ ناهي. در اصل..........

شهزادي۔ مونکي ڀلائڻ جي ڪوشش نہ ڪر يوسف! تون مون ڪان نظرون ڦيري ويو آهين. منهنجي محبت رڻ جي رڃ ۾ ازل جي اُڃ مٽائڻ لاءِ ڀٽڪي رهي آهي ۽ تون ماڳر مٿي هليو بہ وئين.

يوسف ـ شهزادي !

شهزادي۔ مان ڪيڏي نہ ڀوري هيس. تنهنجي مرڪ کي سڪ جي سرڪ سمجهي اندر ۾ اوتي ڇڏيم. تنهنجي چاهہ کي ساهہ ۾ سمائي، زندگي کي زنجير پهرائي ڇڏيم. تنهنجي پيار کي سار سمجهي مَن ۾ مڙهي رکيم. پر تون تہ ڪنهن ٻيءَ مَڌ جو متوالو هئين. جڏهن نينهن نڀائڻ جي ويل آئي، تڏهن دل ۾ درد سمائي منهن موڙي وئين—!

يوسف ـ شهزادي! مونکي غلط سمجهڻ جي ڪوشش نہ ڪر— منهنجي پريت ڪنهن ريت جي محتاج ناهي. نيڻن جي محبت من ۾ ميخون ٺڪي وئي آهي. مان تو کي وسارڻ موت کان وڌ اذيتناڪ ٿو سمجهان. منهنجي مجبورين کي بيوفائيءَ جو الزام نہ ڏي شهزادي.

شهزادي۔ آخر ڪهڙي مجبوري آهي يوسف! ڪجهہ مان بہ تہ ٻڌان. مان تنهنجي مڱيندي آهيان - ڇا مونکي اهو سڀڪجهہ ڄاڻڻ جو ڪوبہ حق ناهي؟

يوسف ـ شهزادي! فرض ڪڏهن پيءُ بنجي پڪاريندو آهي، ڪڏهن ماءُ بنجي مدد لاءِ سڏيندو آهي، ڪڏهن جوت بنجي جرڪندو آهي، ڪڏهن جوالا بنجي جلائيندو آهي. توسان منهنجو پيار لازوال آهي، منهنجي محبت امر آهي، منهنجي چاهت چري آهي ۽ منهنجي پريت پاڳل آهي. پر—! منهنجي نبل ڪلهن تي ڪي پيا بہ بار آهن.

شهزادي۔ پر تو ڪڏهن بہ اڳ اهڙي ڳالهہ ڪانہ ڪئي هئي يوسف!

يوسف ـ ڪلهہ ۽ اڄ ۾ وڏو فرق هوندو آهي شهزادي! ڪلهہ

منهنجي سوچ سانيتڪي هئي. اڄ منهنجي من ۾ مهراڻ موجون ماري رهيو آهي. ڪلهه احساس جي آڏام اڌوري ۽ اڻپوري هئي. اڄ چاڻ جا ٻاڻ اونداهين ۾ آڏري هليا آهن.

شهزادي- مونکي ته ڪجهه به سمجهه ۾ نٿو اچي! تون — تون ايترو ڏاريو ڇو ٿي ويو آهين يوسف! تومان پيار ۽ پنهنجائپ ڪيڏانهن غائب ٿي وئي؟

يوسف - شهزادي! هيءَ ڌرتي منهنجي ماءُ آهي. جنهن مٿيءَ مان اُسريا ۽ اُپريا آهيون ۽ جنهن مٿيءَ ۾ مرڻ پڇاڙان موٽي ويندا سين؛ سا مهربان ماءُ ڏکن ۾ هجي ۽ اسان خودغرض پنهنجا نندڙا سک ڳوليندا وتون — اهو ڪٿان جو انصاف آهي؟ منهنجي وطن کي منهنجي خدمت ۽ قربانيءَ جي ضرورت آهي. علم جي روشنيءَ مون کي اهو ئي سيکاريو آهي. مون فيصلو ڪيو آهي ته مان هنن مسڪين غريب انسانن جي دکي زندگيءَ ۾ خوشيءَ جي جوت جلائڻ لاءِ زنده رهندس.

شهزادي- پر يوسف منهنجو پيار؟ منهنجي پريت؟ ڇاتون سڀڪجهه ڀلائي ڇڏيندين؟

يوسف - نه شهزادي! مان توکي ڪيئن ڀلائي سگهندس! تون منهنجي سيني ۾ ساهه بنجي رهندينءَ؛ نيڻن ۾ نير بنجي ڇُلندينءَ؛ دل ۾ درد بنجي جيئندينءَ — ! مان پنهنجي محبت جي موهه تي مگن، حالتن جون سختيون سهندو رهندس! ۽ پوءِ هڪ ڏينهن جڏهن اميدن جو سورج اُپري ايندو، تڏهن مان ڇپ ڇاپ تنهنجي قدمن ۾ پنهنجو سيس نوائي ڇڏيندس. ڇئه شهزادي — ڇئه ته تون منهنجو انتظار ڪندينءَ؟

شهزادي- (روئندي) يوسف! هي توکي ڇا ٿي ويو آهي! تون ايترو بدلجي ڇو ويو آهين؟ منهنجو پنهنجو يوسف ڪاڏي

ويو—؟ ڪاڏي ويو ؟ (سڏڪا).

يوسف – مون تي ڀروسو رک شهزادي، مان تنهنجو آهيان؛ تنهنجوئي رهندس. منهنجي حياتيءَ جي پل پل تي تنهنجي يادن جا پاڇولا ڇانيل آهن. مون کي صرف ٿوري مهلت ڏي. مونکي پنهنجي وطن سان ڪيل وچن نڀائڻ ڏي.

شهزادي– (سڏڪندي) جيڪڏهن تون منهنجي محبت جو ايڏو سخت امتحان وٺڻ ٿو چاهين ته پوءِ مون کي به ثابت قدم ڏسندين.

يوسف – ڇگو شهزادي! هاڻي تون وڃ، دير ٿي وئي آهي؛ خدا حافظ.

شهزادي– خدا حافظ —.

سين چوٿون

[هاشم جو گهر– در تي ڪڙڪو– جنت جي پيرن جو آواز– در کلڻ جو آواز—]

جنت – توهان موٽي آيا—؟ جلدي اندر اچو! گرميءَ ۾ ڪهڙو نه حال ٿيو آهي اوهان جو!

[پنهي جي قدمن جو آواز ويجهو اچي ٿو—]

جنت – رئيس وٽان ٿي آيئو—؟

هاشم – (اداس لهجي ۾) ها جنت، رئيس وٽان ٿي پيو اچان.

جنت – چو خير ته آهي نه ؟ ڇا چيو رئيس؟ توهان ڪجهه ملول پيا ڏسجو!

هاشم – (ٿڌو ساهه) ها جنت! جڏهن قسمت ساٿ ڇڏي ڏئي تڏهن پنهنجا به پراوا ٿي بيهندا آهن! رئيس صفا جواب ڏئي ڇڏيو.

جنت – جواب ڏئي ڇڏيو! پر— پر توهان ته چيو هو ته....

هاشم – مون غلط چيو هو جنت؛ خبر ناهي ڇو مون سڄي عمر غلط فيصلا ئي ڪيا آهن.

جنت – اوهان نا امید نہ ٿيو. خدا مڙئي چڱي ڪندو. رئيس آخر چا چيو؟

هاشم – رئيس اڳھ ئي پريو ويٺو هو. مونکي ڏسي مچرجي ويو! يوسف کي تمام گھٽ وڌ ڳالهايائين. چي، ”يوسف نڪمو آهي، بيروزگار آهي. غندن ۽ بدمعاشن جو ٽولو وٺي وتي ٿو ماڻهن کي گمراه ڪندو“.

جنت – پر توهان کيس سمجھايو چو ڪونہ؟

هاشم – مون وسان ڪين گھٽايو. چيم، ”يوسف اڃان ٻار آهي، انگريزي تعليم مٿس خراب اثر ڪيو آهي! جوابدارين جا بار پوندس تہ سيڪجھہ وسري ويندس.“ پر هن هڪ بہ نہ مڃي!

جنت – هڪ بہ نہ مڃي—؟ چا چيائين؟

هاشم – چيائين تہ هو شهزاديءَ کي هڪ ڪنگال ۽ ذهني بيمار جي پلئہ سان هرگز ڪونہ ٻڌندو. هو سندس شادي ڪنهن ٻئي هنڌ ڪري ڇڏيندو. مون گھٽوئي چيومانس. پر هن کي منهنجي اڃي مٿي جو بہ شرم نہ پيو. هو چند خوشامدڙين جي هٿ ۾ رانديڪو بنجي ڪيڏي رهيو آهي.

جنت – پر ائين ڪيئن ٿو ٿي سگھي؟ شهزادي ۽ يوسف هڪٻئي کانسواءِ رهي ڪونہ سگھندا. مان ماءُ آهيان، مون کي چاڻ آهي تہ منهنجي يوسف جي نس نس ۾ شهزادي سمايل آهي. هو ڪيڏو بہ ارڏو سهي، پر شهزاديءَ جو پيار هن جي هر فيصلي تي ڇانيل رهندو.

هاشم – اهو تہ مان بہ ڄاڻان ٿو. پر رئيس دولتمند ماڻهو آهي. دولت جو نشو دنيا جا سڀ رشتا ڀلائي ڇڏيندو آهي جنت!

جنت – يوسف کي اها ڄاڻ پوندي تہ هو ڪٿي ڪو غلط ڪم نہ ڪري وجهي! توهان ڪنهن نموني في الحال يوسف کان اها ڳالھہ لڪايو. منهنجو ٻچڙو اهو غم برداشت ڪري نہ سگھندو. هن جي دل ٽٽي پوندي.

(يوسف ﻻچي ٿو-.)

يوسف ـ امان! تون ڪو بہ غم نہ ڪر! يوسف پنهنجي پيار جي صدقي هڪ ڇا، هزار شهزادين جي جدائيءَ جو غم بہ سهي ويندو.

جنت ـ يوسف! هي تون ڇا چئي رهيو آهين-؟

يوسف ـ ها امان! منهنجو نئون پيار!

جنت ـ نئون پيار-؟

يوسف ـ منهنجو اٿاهہ پيار! منهنجي وطن جي پونءَ سان! هر مٽيءَ سان؛ جنهن مون کي، تو کي، اسان سڀني کي جنم جنم ڏنو! جا اسان لاءِ سون ورنا سنگ ڪڍي ٿي ۽ ننگ ڍڪي ٿي. جا صدين کان اسان جي جيجل آهي ۽ قيامت تائين پنهنجو جهول پنهنجي ٻچڙن لاءِ پريل رکندي! مون پيار ڪيو آهي امان؛ هن جيجل ماءُ جي ڏتڙيل اولاد، انسان سان! مان محبت ڪئي آهي مزدور ۽ محنت ڪش هاريءَ سان! مون پريت ڪئي آهي پيڙهيل طبقي سان! مان دنيا جي هر آسائش ان پيار جي شمشان ۾ اوتي ڇڏيندس.

جنت ـ يوسف! پٽ تو کي ڇا ٿي ويو آهي-؟ شهزاديءَ جي جدائيءَ جو غم نہ اٿئي؟

يوسف ـ امان! مون شهزاديءَ سان امر ۽ لازوال محبت ڪئي آهي. هوءَ منهنجي روح جي راڻي آهي؛ دنيا جي ڪابہ طاقت هن کي مون کان جدا ڪري نہ سگهندي. پر فرض جو قرض لاهڻ کانسواءِ مان هن سان لائون ڪيئن تہ لهي سگهان!

جنت ـ ٻچا! ڪجهہ تہ اسان جي عزت جو بہ خيال ڪر! ماڻهو ڇا چوندا؟ لوڪ آڱريون کڻندا! جيترا وات اوتريون ڳالهيون! اسان تہ ڪنهن کي بہ منهن ڏيکارڻ جي قابل نہ رهنداسين.

يوسف ــ تون ڪو بہ فڪر نہ ڪر امان ! هڪ نہ هڪ ڏينهن
توکي ضرور مونتي فخر ٿيندو. مان توکي يقين ٿو ڏياريان
امان، تہ منهنجو ڪو بہ ڪم اهڙو نہ هوندو جنهن سان
اوهانجي مون ۾ اعتماد کي ٺيس پهچي. مون پنهنجون
راهون ۽ منزلون تمام خبرداريءَ سان چونڊيون آهن.
منهنجو ڪو بہ قدم پڇتاءَ جي پيچري ڏانهن نہ ويندو امان.

جنت ــ ابا شل جواني مائين. شل وار بہ ونگو نہ ٿيئي. مون
ماءُ جون دعائون هميشہ توسان ساڻ رهنديون. تون
جو ڪجهہ بہ چاهين ٿو؛ شل خدا توکي پنهنجي نيڪ
مقصدن ۾ ڪاميابي عطا ڪري.

يوسف ــ منهنجي مٺڙي امان !

جنت ــ شل دشمن دفع ٿيني بچا.

هاشم ــ يوسف نيڪ ٿو چئي جنت! مون سندس خيالن کي پروڙي
ورتو آهي. هو ڏتڙيل انسان جو واهرو ٿي ميدان ۾ آيو
آهي. اسان کي گهرجي تہ سندس نيڪ ڪم ۾ ساٿ ڏيون.

يوسف ــ بابا !

هاشم ــ ها ! پٽ! پنهنجي ٻڍڙي ۽ ناتوان پيءَ کي تون هميشہ
پنهنجو مددگار پسندين. رئيس دولت جي نشي ۾ چور
آهي. هن کي اها بہ ڄاڻ نہ پئجي سگهي آهي تہ وقت
ڪيترو نہ بدلجي چڪو آهي. اڄ جو انسان دولت جو
نہ، انسانيت جو ڳولائو آهي.

يوسف ــ بابا ! توهان جون ڳالهيون ٻڌي منهنجو تہ روح جهومي
اٿيو آهي. مان ــ مان هي خواب تہ نہ ڏسي رهيو آهيان!

هاشم ــ يوسف! پٽ، تو ڳوٺاڻن کي تعليم ڏئي ، هن قوم جي
وڏي خدمت سر انجام ڏني آهي . جنت! يوسف پنهنجي
ساٿين جي مدد سان ڪچي وارو رستو ٺاهي راس ڪيو
آهي. ان رستي ٺهڻ ڪري خبر اٿئي ڳوٺاڻن کي ڪيڏو
سک ٿي پيو آهي. هرڪو هٿ کڻيون پيو يوسف کي

دعائون ڏئي.

يوسف – اوهان جون دعائون آهن بابا. هي سڀڪجهه اوهان جي آسيس جو نتيجو آهي.

هاشم – ۽ ها پٽ! ڪلهه مان دريا پار ويو هوس. نا ڪٿي پئي چيو ته هيل درياءَ ۾ ڏاڍو چاڙهه آهي. تي سگهي ٿو ته آٽل اچي.

يوسف – مونکي پڻ درياءَ ۾ چاڙهه جي خبر آهي بابا! چون ٿا ته هن سال سخت ٻوڏ اچڻ جو امڪان آهي.

هاشم – اها ته ڏاڍي خراب ڳالهه ٿي. گذريل ڪيترن سالن کان ليٽ نه آئي آهي. جيڪڏهن هن سال آئي ته ڏاڍي تباهي ٿيندي.

يوسف – توهان ڪو به فڪر نه ڪيو بابا! مون فيصلو ڪيو آهي ته پنهنجي ڳوٺ کي ٻوڏ کان بچائڻ خاطر به هڪ مضبوط بند ٻڌو وڃي.

هاشم – پر اهو ڪم تون اڪيلي سر ڪيئن ڪري سگهندين.

يوسف – مان اڪيلو ناهيان بابا! مون پنهنجي دل جو دک درد ڳوٺ جي ٻچي ٻچي کي ورهائي ڏنو آهي. مون کين سمجهايو آهي ته زندگي ٻين خاطر جيئڻ جو نالو آهي. ڪنهن جي غم ۾ شامل ٿيڻ انسانيت جو پهريون شرط آهي. مون هر ڳوٺائي جي دل ۾ محنت، سچائي ۽ خلوص جي شمع جلائي آهي. هو سڀ مونسان شامل آهن. پوءِ ڀلا مان اڪيلو ڪيئن ٿو ٿي سگهان.

هاشم – خدا توهان کي توفيق ڏيندو پٽ.

يوسف – گهڻن ڪنئي چيس ڪچيو وڃي. ڦڙي ڦڙي ملي سمونڊ ناهي ٿي ۽ ذرو ذرو گڏجي صحرا بنائي ٿو. ٻڌي ۽ ايڪي سان هر مصيبت جو مقابلو ڪري سگهجي ٿو بابا.

هاشم – پر پٽ! رئيس جو ڳوٺ ته درياءَ جي بنهه ويجهو آهي. آٽل آئي ته سڀ کان پهريون سندس ڳوٺ ٻڏڻ جو خطرو آهي.

يوسف – رئيس کي ان جو ڪڏهن به احساس نه ٿيو آهي، ته هو هميشه خوشامدڙين جي گهيري ۾ گهريل رهندو آهي ۽ هن کي ڪهڙي ضرورت پئي آهي جو ويهي ڳوٺ وارن جي ڳڻتي ڪري.
هاشم – جيڪڏهن ٻوڏ آئي ته رئيس جو فصل تباهه ٿي ويندو! سندس ڪوٺ ٻڏي ويندو! آخر هو سمجهي ڇو نه ٿو!
يوسف – اهڙن ماڻهن جسي اکين تي انڌ جا پردا چڙهيل هوندا آهن. هو صرف حال لاءِ جيئندا آهن. مستقبل هنن جي لاءِ ڪا به معنيٰ نه رکندو آهي! ۽ پوءِ جڏهن ڪا آپدا اوچتو اچي ڪڙڪندي آهي، تڏهن سندن غرور ڪچي ڪچ جيان چور چور ٿي اچي پٽ پوندو آهي.
هاشم – پر تڏهن به پٽ، اسان جو فرض آهي ته رئيس کي ايندڙ خطري کان آگاهه ڪيون ۽ مدد جو هٿ ڊگهيريون.
يوسف – مون پاڻ اهوئي سوچيو آهي بابا! مان اڄ ئي رئيس ڏانهن وڃان ٿو. ڏسان ته هو ڇا ٿو چئي!
جنت – يوسف پٽ، رئيس اٿئي مڙئي کهرو ماڻهو. ڀلا نرميءَ سان ڳالهائجانس. چوندا آهن ته جي مڙيا سي جڙيا.
يوسف – تون ڪو به خيال نه ڪر امان! مان پنهنجي راهه پاڻ ڳولي چالان. چڱو امان هاڻي دعا ڪج.
جنت – ابا شل خدا ويرون وير وڌائيندئي.

سين پنجون

[رئيس جي اوطاق —]

رئيس – هون، ته اها ڳالهه آهي- چئبو ته هاشم خان موڪليو اٿئي؟
يوسف – چاچا، مان پاڻ تو هان سان ملڻ لاءِ آيو هوس. دراصل مونکي توهان سان ڪي ضروري ڳالهيون ڪرڻيون آهن.
رئيس – يوسف! مان توکي صاف صاف ٻڌائڻ ٿو چاهيان ته مون جيڪو فيصلو ڪيو آهي، ان تان هرگز ڪونه هٽندس.

جيڪڏهن تون مون کي مڃائڻ آيو آهين ته بهتر آهي ته هتان ئي موٽي وڃ.

يوسف – پر چاچا! جيتوڻيڪ في الحال مونکي ان قصي کي ڇيڙڻ جو ڪو به ارادو ڪونهي، تنهن هوندي به مان اهو ضرور چوندس ته شهزادي منهنجي مڱيندي آهي.

رئيس – يوسف! اهو نه وسار ته تون رئيس احمد خان جي سامهون بيٺو آهين. منهنجو فيصلو پٿر تي ليڪ آهي. مان شهزاديءَ جي نڙيءَ تي ننهن ڏيئي ڪس ماري ڇڏيندس، پر تو جهڙي رولوءَ جي پاند سان هرگز ڪين ٻڌندس.

يوسف – چاچا، مان توهانجي نگاهن ۾ برو سهي، بدڪار سهي، نڪمو ۽ بيڪار سهي. پر گستاخي معاف! زندگي شهزاديءَ کي مونسان گڏجي گهارڻي آهي ۽ منهنجي خيال ۾ هوءَ پنهنجو برو ڀلو خود سمجهڻ جي قابل آهي.

رئيس – (رڙ ڪري) يوسف! ان کان اڳ جو مان تنهنجي زبان پٽي ڪيان، هتان نڪري وڃ. ٽري وڃ منهنجي نگاهن کان! مان تنهنجي صورت ڏسڻ نٿو چاهيان.

يوسف – هليو ويندس چاچا! پر پهريون مونکي چوڻ ڏيو ته توهان تڪڙ ۾ غلط فيصلو ڪري رهيا آهيو! زمانو بدلجي چڪو آهي. زماني جون تقاضائون بدلجي چڪيون آهن. توهان غلاميءَ جي دور جا يادگار آهيو! اسان آزاديءَ جي کليل فضائن ۾ جنم ورتو آهي. توهان نوڪر شاهيءَ جا مات ٿيل مهرا آهيو، اسان بيباڪي ۽ بهادريءَ جا نمونا آهيون. توهان سڄي زندگي ٻين جي ٻل تي ادنيٰ حياتي گذاري آهي! اسان پنهنجي هٿن سان نئين جوت جلائي آهي! توهان ۽ مون ۾ اهوئي فرق آهي، جيڪو ڪلهه ۽ اڄ ۾ آهي. جيڪو غلامي ۽ آزاديءَ ۾ آهي.

رئيس – بيوقوف ڇوڪرا، منهنجي سامهون زبان درازي ڪندي توکي ڪو به خوف نٿو ٿئي ـــ؟ منهنجي نالي کان وڏا

وڏا رهزن ڪنبندا آهن ۽ تون -- تون بيخوف بڻجي مونسان مهاڏو ٿو اٽڪائين! تنهنجي اها همٿ!

يوسف - چاچا! مون پهريون ئي عرض ڪيو هو ته مان شهزاديءَ جي باري ۾ توهان سان ڳالهائڻ نه آيو آهيان.

رئيس - ته پوءِ آخر ڇو آيو آهين هتي--؟

يوسف - ان لاءِ ته توهانکي ايندڙ خطري کان آگاهه ڪيان.

رئيس - خطرو؟ ڪهڙو خطرو--؟

يوسف - خبر ملي آهي ته هن سال دريا چڙهي رهيو آهي! اهو به معلوم ٿيو آهي ته هيل خوفناڪ ٻوڏ ايندي! توهان ۽ اسان ڪچي جا رهاڪو آهيون. اسانجو ڳوٺ ته وري به ڪجهه پريرو آهي، پر توهان ته ذري گهٽ درياءَ جي ڪنڌيءَ تي آباد آهيو!

رئيس - مطلب جي ڳالهه ڪر يوسف!

يوسف - ٻوڏ جي خطري کي خيال ۾ رکندي، مون ۽ منهنجي ساٿين فيصلو ڪيو آهي ته بچاءَ بند ڳوٺن جي حفاظت خاطر ٺاهيو وڃي. اسان ته پنهنجي ڳوٺ جي بچاءَ خاطر اڳ ئي رت ٺاهي چڏي آهي. جيڪڏهن اوهان به اسان سان سٿ ڏيو ته جيڪر هڪ وڏو ۽ مضبوط بند جوڙيو وڃي ته جيئن ير پاسي وارا ڳوٺ به ٻوڏ کان سلامت رهي سگهن.

رئيس - (ٽهڪ) هل-- هل-- هل--، ته اها ڳالهه آهي! تون مونکي صلاح ڏيڻ آيو آهين! ائين نه؟ ڪلهوڪو ڇوڪرو ٿو مونکي صلاح ڏئي ته بچاءَ بند ٺهرايو وڃي! يوسف، سون تنهنجي بيوقوفين جون اڳ به گهڻيون ڳالهيون ٻڌيون آهن! پر هاڻي حد ٿي چڪي!

يوسف - چاچا! توهان هڪ نهايت اهم مسئلي کان منهن موڙي رهيا آهيو.

رئيس - ڇوڪرا، بند ٺهرائڻ حڪومت جو ڪم آهي، تو جهڙن

وات ڳاڙهن ڇوڪرن کي فڪر ڪرڻ جو ڪو ضرور ناهي.

يوسف – وطن جي حفاظت هر شهري جو فرض آهي. آزاد قومون امداد جو انتظار نه ڪنديون آهن چاچا.

رئيس – ڇڱو ڇڱو، جي سان پڌان ته ڪٿي نه بچائجانءِ. وڏو آبو آهي بند ٻڌائڻ وارو. جڏهن اسان اڇا آس تسي ڪيا آهن، اسانکي پيا ڪم ڪتا آهن جو هاڻي وڃي سرڪاري ڪم به پاڻ ڪيون! اڙي ڇورا — او ڪرو — ڪاڏي وئين —؟

ڪرو – آيو رئيس، — (ويجهو اچي) حڪم ٿئي سائين.

رئيس – اڙي چندا! وارو ڪر، وڃي سنگت کي سڏي اچ ته ڪا روح رهاڻ ڪجي.

ڪرو – حاضر سائين.

رئيس – هونهه! بند ٿا ٻڌون! سپاڻي ڇوندا ته رستا به پاڻ ٺاهيو ڪم پچين نه ڪار! هليا آهن مڙس قوم جي خدمت ڪرڻ. ميان يوسف خان! تنهنجي صلاحن جي مهرباني.
مان راڄائتو رئيس آهيان، سان پنهنجا فيصلا پاڻ ڪرڻ جو عادي آهيان. هاڻي تون وڃي سگهين ٿو.

يوسف – جيڪڏهن اوهانجي اها صلاح آهي ته پوءِ مان ڇا ٿو ڪري سگهان؟ ڇڱو چاچا خدا حافظ.

رئيس – خدا حافظ.

[يوسف جي وڃڻ جو آواز —]

شهرادي – يوسف!

يوسف – شهزادي تون؟

شهزادي – ڏاڍو بي مروت آهين يوسف! منهنجي جيءَ کي جهوري ڏٺي، چپ چاپ منهنجي زندگيءَ مان نڪري وئين، دل ٽوڙئي ٿي هيئي ته محبت جا سهڻا خواب ته نه ڏيکارين ها.

يوسف – شهزادي! فرض ۽ محبت جي هيءَ جنگ شايد منهنجي حياتي وٺي ڇڏي! رئيس جو جواب ته تو ٻڌوئي هوندو.

هو منهنجي قربانين کي ڪا به اهميت ڏيڻ لاءِ تيار ناهي.
پر تون — تون تہ منهنجي روح جي گهراين ڪان به
واقف آهين، منهنجي اندر جي اڌمن جي ڄاڻ اٿئي.
تون به مون کي غلط سمجهڻ لڳينءَ ته پوءِ هن هيڏي
ساري سنسار ۾ منهنجو ڪير آهي؟ بڌاءِ شهزادي جواب
ڏي: تون منهنجو سات ڏئي نٿي سگهين ته گهٽ ۾ گهٽ
مونتي اعتبار ڪر.

شهزادي— يوسف، مون تنهنجي هر ڳالهه ڪي حڪم ڄاڻي سر
جهڪايو آهي. مان تنهنجي خاطر سڀڪجهه ڪرڻ لاءِ
تيار آهيان! اهو امتحان به وٺي ڏس يوسف!

يوسف — شهزادي! منهنجي شهزادي! تنهنجي سچائي منهنجي دل
۾ تولاءِ پيار جي ڀالوڙ لائي ڏني آهي. مونتي يقين
ڪر شهزادي، جڏهن به منهنجي ضمير مون کي خوشيءَ
سان اجازت ڏني! مان توکي هميشه هميشه لاءِ پاڻ سان
وٺي ويندس.

شهزادي— سچ يوسف!

يوسف — ها شهزادي! تون منهنجو انتظار ڪج! مان نئين صبح
جو ساکي ٿي ايندس! اونده جي اوڙاهه مان جوت
جي جهانءِ بنجي ايندس. آپ جي اٿاهين مان ابر بنجي
ايندس. تون منهنجو انتظار ڪج شهزادي.

شهزادي— ها يوسف! مان موت جي وادين تائين تنهنجو انتظار
ڪندي رهنديس. تون موٽي ايندين — تون ضرور
موٽي ايندين.

سين چهون

يوسف — رئيس منهنجي ڪا به ڳالهه ٻڌڻ کان انڪار ڪري
ڇڏيو جانو! مون ڪيس گهڻوئي سمجهائڻ جي ڪوشش
ڪئي، پر هو پنهنجي هوڏ تان نه لٿو!

جانو ـ هاڻي اسان کي ڇا ڪرڻ گهرجي يوسف ـــــ؟

يوسف ـ منهنجو خيال هو ته رئيس اسانجو ساٿ ڏئي ها ته سندس اثر رسوخ ۽ راڄ جا ماڻهو ب ـــ اسان استعمال ڪري سگهون ها ۽ اهڙيءَ طرح گڏيل بنيادن تي سنڌوءَ جي ڪناري سان هڪ مضبوط بند ٺاهي اوسي پاسي جي ڳوٺن کي ٻوڏ جي آفت کان بچائي سگهون ها. چوندا آهن ته ”ٻه ته ٻارنهن“! پر اهو سڀ ڪجهه تڏهن ممڪن ٿي سگهي ها، جڏهن رئيس منهنجي ڳالهين تي ڌيان ڏئي ها.

جانو ـ رئيس هڪ بيحد مغرور ۽ هٺيلو انسان آهي، تنهن کان سواءِ هو عياش پڻ آهي. هن کي ڪهڙي پئي آهي جو ويٺو ڳوٺ جي بچاءُ جو فڪر ڪري.

يوسف ـ پر جانو! جيڪڏهن فصل تباهه ٿــي ويو ته اهو خــودُ رئيس جو به نقصان ٿيندو.

جانو ـ ڏاڍو ســادو آهين يوسف! رئيس وٽ پئسي جــي پرواهه ناهي. پر ان هوندي به جيڪڏهن ڪيس پنهنجي ڏتڙيل هارين سان ايتري همدردي هجي ها ته اهو انتظام گهڻو اڳ ڪري چڪو هجي ها.

حيدر ـ جانو سچ ٿو چئي يوسف! رئيس کي صرف پنهنجي ذات سان همدردي آهي، هــو هميشه پنهجو ذاتــي فائدو ڳوليندو آهي.

يوسف ـ سندس اهوئي رويو سندس تباهيءَ جو سبب ٿيندو!

حيدر ـ پر سوال آهي ته هاڻي اسان کي ڇا ڪرڻ گهرجي؟

يوسف ـ اسان کي هڪدم ڪم کي جنبي وڃڻ گهرجي! سيني ڳوٺ وارن کي اطلاع پهچايو تــ دريــا شاهه ۾ سخت چاڙهه آهي! هن سال ٻوڏ جو سخت خطرو آهــي! تي سگهي ٿو ته ٿورن ئي ڏينهن ۾ اٽل جو پاڻي ڪچي ۾ ڪاهي اچي! ان ڪري پنهنجون ڪوڏرون ۽ ڏلها سنڀالي پرائي بند تي پهچي وڃو.

گلن – اهو ڪم مان تو ڪيان. توهان پرائي بند تي پهچي وڃو.
جانو – مان باقي بندوبست ڪرڻ تو وڃان! يوسف، تون بند تي پهچ ته مان گهران ڪوڏر ڪنيو تو اچان.
يوسف – اڄ اسان جي محنت ۽ همٿ جي آزمائش جو ڏينهن آهي. اڄ منهنجي قربانين جي امتحان جو ڏينهن آهي جانو.
جانو – تون ڪا به ڳڻتي نه ڪر يوسف! تنهنجي تربيت هر ڳوٺائي جي دل ۾ هڪ نئون ولولو پيدا ڪري ڇڏيو آهي. هو زالون مڙسين، ٻارين ٻچين تنهنجي سڏ تي لبيڪ چئي، پنهنجي گهرن کان نڪري ايندا ۽ تون ويهي ڏس ته ڇا ٿو ٿئي!
يوسف – ها جانو! منهنجي اصولن جي پرک جو ڏينهن اچي پهتو آهي! هلو ته هلون.

سين ستون

[بند تي ڪم ٿي رهيو آهي. ماڻهن جو گوڙ شور ––]

يوسف – شاباس جانو، باقي ٿورو لڪر رهجي ويو آهي ۽ همٿ کان ڪم وٺو، بند جاءِ ته پورو ٿيو.
جانو – يوسف! اتر کان ڪارا ڪڪر مڙندا ٿا اچن، هو ڏس! چوطرف ڪارنهن ڪارونيار ٿي ويو آهي! شايد سخت مينهن ۽ طوفان اچي رهيو آهي!
يوسف – ها جانو! تون سچ ٿو چوين. اسان کي بند جو ڪم برسات اچڻ کان اڳ ختم ڪرڻ گهرجي.
جانو – ڪم تيز ٿيڻ گهرجي. يوسف جيڪڏهن اسان برسات اچڻ تائين بند جو ڪم پورو ڪري نه سگهياسين ته سڄي محنت رائگان ويندي!
يوسف – ڪنهن جي به محنت رائگان نه ويندي آهي جانو! اسان کي هميشه چڱي اميد رکڻ گهرجي. (زور سان) شاباس جوانو –– هو ڏسو اتر کان ڪارا ڪڪر ڪارونيار

ڪيو پيا اچن! برسات اچي رهي آهي! ان کان اڳ جو
مينهن اسانجي محنت تي پاڻي ڦيري ڇڏي، اسانکي گهرجي
تہ بند کي مڪمل ڪري ڇڏيون.

جانو — ساٿيو، هٿ تيز هلايو، قدم تڪڙا کڻو، ڪوڏر هڻو،
ڏلها پريو، ڪم ڪريو، باقي ٿوري دير آهي، پوءِ توهانجي
ڪاميابي يقيني آهي.

[ڳجگوڙ جا آواز —]

يوسف — شاباس دوستو! هيءُ اسانجو پنهنجو ڪم آهي. اسان جي
زندگيءَ ۽ خوشحاليءَ جو مدار هن بند تي آهي، لپا هڻو.
زور زور سان لپا هڻو.

[ڳجگوڙ جا آواز —]

جانو — قدرت اسان کي چتاءُ ڏئي رهي آهي! آسمان بارش پلٽڻ
کان اڳ اطلاع ڏئي رهيو آهي! همٿ ڪريو، همٿ ڪريو.

يوسف — هر قدم اڳتي قدم!

جانو — هر قدم اڳتي قدم!

سيٺي — هر قدم اڳتي قدم!

پڙاڏو — هر قدم اڳتي قدم — هر قدم اڳتي قدم!

[ايلي الا ايسو —.]

[ڳجگوڙ ۽ ماڻهن جو آواز جاري —]

يوسف — دوستو! ساٿيو! رفيقو—! خدا جا لک لک شڪرانا، جو
اسانجو ڪم اڄ پورو ٿيو ۽ بند پڄي تيار ٿيو آهي؛
توهانجي محنتن جو اهو مثال زنده قومن جي علامت آهي.

[ڳجگوڙ—]

يوسف — اڄ مان خوش آهيان! بيحد خوش!! اڄ منهنجي اصولن
جي جيت ٿي آهي! اڄ منهنجي قربانين جو ثمر منهنجي
اکين آڏو آهي! خوشيون ملهايو! جو اڄ محنت جي
جيت ٿي آهي! اڄ پورهيت جي فتح ٿي آهي! جشن ملهايو
تہ انسان جي عظمت جا هي زمين ۽ آسمان قائل ٿي وڃن!

[خوشين جا آواز — نعرا —]

[گجگوڙ ۽ سخت مينهن جو تاثر — پيچ پيچ جا آواز]

جانو - يوسف! سخت مينهن لهي پيو آهي! اسان کي هاڻي موٽي هلڻ گهرجي.

يوسف - ترسو! مونکي مينهوڳيءَ جي پيني خوشبو سنگهڻ تہ ڏيو! آزاديءَ جو احساس منهنجي روح ۾ اترڻ تہ ڏيو!

جانو - برسات وڌندي ٿي وڃي!

گلڻ - وڏڦڙو وسي رهيو آهي.

حيدر - مولا پنهنجي مهر ڪئي آهي.

[مليل جليل خوشين جا آواز — برسات ۽ گوڙ جو آواز جاري]

ڪڙو - (پري ڪان) يوسف — يوسف —!

يوسف - ٻڌو! شايد ڪو سڏي رهيو آهي!

جانو - ها —! پريان هڙهيءَ سان ڪو سڏي رهيو آهي! او هو ڪو همراه هيڏانهن ڊوڙندو پيو اچي!

گلڻ - ڪير ٿي سگهي ٿو —!

حيدر - شايد ڪڙو آهي! رئيس احمد خان جو نوڪر.

يوسف - ڪڙو —! هن وقت هتي —! ضرور ڪا ڳالهہ آهي!

[ڪڙو سهڪندو اچي ٿو —]

ڪڙو - سائين غضب ٿي ويو —! ظلم ٿي ويو —! بغداد ٿي ويو!

يوسف - ڇا ڳالهہ آهي ڪڙو —؟ تون ايترو پريشان ڇو آهين —؟

ڪڙو - ڇا ٻڌايان سائين! اسان سان نسورو ناحق ٿي ويو.

جانو - همٿ ڪر ڪڙو! ڪجهہ تہ ٻڌاءِ —؟

ڪڙو - (روئندي) سائين رئيس جي ڳوٺ ۾ درياءَ پاڻي آيو آهي! سڄو ڳوٺ ٻڏي ويو.

يوسف - هي تون ڇا چئي رهيو آهين ڪڙو؟ رئيس ڪٿي آهي؟

ڪڙو - سائين رئيس نشي ۾ چور پنهنجي ماڙيءَ ۾ ستو پيو هو جو پاڻي ڳوٺ ۾ ڪاهي آيو! سڀ ڳوٺاڻا ڳوٺ ڇڏي آيا آهن! رئيس جا سڀ خوشامدڙيا دوست بہ ڪيس اڪيلو

چڙي پنهنجي جان بچائي وٺي ڀڳا ـــ!
يوسف ـ شهزادي ڪٿي آهي ؟
ڪرو ـ آها رئيس ڪانسواءِ هلڻ تي راضي نہ ٿي! شهزادي ڏيڍ
بہ رئيس سان گڏ ماڙيءَ ۾ اڪيلي آهي.
يوسف ـ آف! خدايا هاڻي ڇا ٿيندو ـــ؟
ڪرو ـ سائين! رئيس ماڙيءَ مٿان ٻيهي مدد لاءِ سڏي رهيو آهي
پر ڪنهن ڪي بہ ايتري همٿ ناهي جو درياءَ جي موجن
جو مقابلو ڪري سگهي.
يوسف ـ رئيس منهنجو چوڻ نہ ڪيو، هاڻي پاڻ سان گڏ بيگناه
شهزاديءَ جي زندگي بہ خطري ۾ وجهي ڇڏيائين.
ڪرو ـ سائين، وقت نهايت قيمتي آهي! ڀلائي ڪري جلدي
ڪيو! خبر ناهي هوڏانهن ڇا ٿيو هوندو!
يوسف ـ تون دل نہ لاهہ ڪرو! مان هر قيمت تي رئيس ۽ شهزاديءَ
کي بچائڻ جي ڪوشش ڪندس. آئو ساٿيو! اسان کي
اڃا ڪم ڪرڻو آهي.
[ماڻهن جو آواز ـــ]

سين اٺون

[مينهن جو آواز ـــ گوڙ جا ٺڪاءَ ـــ درياءَ جو شور ـــ
ماڻهن جا آواز مڪس ـــ]

رئيس ـ (پري کان) يوسف ـــ يوسف ـــ مونکي بچايو ـــ بچايو ـــ !
شهزادي ـ (پري کان) يوسف ـــ يوسف ـــ!
يوسف ـ (زور سان) مان اچي رهيو آهيان شهزادي ـــ! مان اچي
رهيو آهيان.
جانو ـ سياڻو ٿيءُ يوسف! درياءَ ۾ زور آهي ـــ! طوفان ۽ بارش
ويتر پاڻيءَ ۾ جوش پيدا ڪري ڇڏيو آهي! اهڙي وقت
تنهنجو درياءَ ۾ ٽپي پوڻ خطري کان خالي ناهي !
يوسف ـ جانو! منهنجو فرض اڃان پورو ناهي ٿيو! هي تہ طوفان

۽ برسات آهي؛ پر جيڪڏهن مونکي پنهنجي فرض خاطر
آڳ جي درياءَ ۾ ڪڏڻو پيو ته به مسان خوشيءَ سان
ٽپي پوندس. تون جيڪڏهن نٿو هلڻ چاهين ته توکي زور
ڪونه ڪندس.

جانو – مون کي بزدليءَ جو الزام نه ڏي يوسف. مون هميشه
تنهنجي خاطر سر ترئيءَ تي جهليو آهي. اڄ به منهنجو
پير پٺتي نه ڏسندين.

يوسف – ته پوءِ دير نه ڪر. ٻيڙيءَ ۾ چڙهي پئه. ناکٿا! ٻيڙي
پاڻيءَ ۾ لاهه.

ناکٿو – پٽ، دريا مست ٿيو بيٺو آهي. ان ۾ ٽپي پوڻ ناداني آهي.

يوسف – اسان لهرن سان لڙي ڄاڻون. اسان طوفانن جا تير سيني
تي ساهيندا آهيون. لاهي آ ٻيڙي پاڻي ۾.

ناکٿو – جيڪو تنهنجو راز ٻچا. باقي منهنجي صلاح وٺين........

يوسف – صلاح جو وقت، گذري ويو ناکٿا. هلي آ جانوـــ

[ٻيڙيءَ جي پاڻيءَ ۾ لهڻ جو تاثر ـــ جانو ۽ يوسف ٻيڙيءَ
۾ چڙهن ٿا ـــ]

[پاڻي ـــ طوفان ۽ برسات جو تاثر جاريـــ]

شهزادي – (پري کان) يوسف ـــ. يوسف ـــ!

يوسف – (پري کان) مان اچي رهيو آهيان شهزادي! مان اچي
رهيو آهيان ـــ

[پاڻي ـــ طوفان ـــ برسات ـــ]

حيدر – يوسف ڪيڏي نه بهادريءَ سان ٻيڙي هاڪاريندو پيو
وڃي! بيشڪ هو بهادر آهي.

گلڻ – هن جي همت ۽ ڪوشش سان ئي اسان پنهنجي ڳوٺ کي
بند ٻڏي ڇڏيو؛ نه ته جيڪر اسان جو به رئيس جهڙو
حال ٿئي ها!

حيدر – هو ڏس ٻيڙي ڳوٺ ۾ داخل ٿي آهي!

گلڻ – ها ها! رئيس ۽ شهزادي ماڙي تان هيٺ لهي آيا آهن!

ڪدو – ڪٿي آهن؟ ڪٿي آهن—؟ مونکي ته ڏسڻ ڏيو ها!
برابر هو ٻئي ڄڻا هاڻي ٻيڙيءَ ۾ چڙهي رهيا آهن. خدايا
خير ڪج.

حيدر – يوسف بيخوف نوجوان آهي ڪدو! تنهنجو رئيس جيڪڏهن
سندس قدر سڃاڻي ها ته جيڪر هيءَ حال نه ٿئيس ها.

ڪدو – اڄ رئيس جون اکيون ضرور کليون هونديون! ٻين تي
ياڙڻ جو اجهو اهو نتيجو آهي.

گلڻ – هو ڏسو! ٻيڙي لهرن ۾ لمندي هيڏانهن اچي رهي آهي.

حيدر – طوفان جي تيزي ٻيڙيءَ کي وڏڻ ٿي نتي ڏئي! پر يوسف
بهادريءَ سان ٻيڙي هلائي رهيو آهي.

گلڻ – شايد ٿڪجي پيو آهي! پر تڏهن به زور لڳائي رهيو آهي!

ڪدو – ٻيڙي ويجهي ايندي ٿي وڃي.

حيدر – ٻيڙي ويجهو اچي پهتي آهي.

[شور— طوفان — گجگوڙ—]

يوسف – (سهڪندي) چاچا، ڪنارو اچي ويو!

رئيس – ها پٽ! ڪنارو اچي ويو! تون نه هجين ها ته مونکي
ڪير ڪناري لائي ها—؟

يوسف – اهو منهنجو فرض هو چاچا.

رئيس – يوسف پٽ! مان شرمسار آهيان، مون توکي نه سڃاتو
هو. تون اماهه مالڪ آهين يوسف!

يوسف – چاچا! هي توهان ڇئي رهيا آهيو؟

رئيس – ها پٽ! اڄ منهنجون اکيون کليون آهن! اڄ مون کي
ڄاڻ پئي آهي ته تو جهڙا نوجوان ملڪ ۽ قوم لاءِ ڪيڏا
نه ضروري آهن. مون توسان ڏاڍائي ڪئي، ان لاءِ
مون کي معاف ڪج پٽ!

يوسف – توهان مون کي شرمسار ڪري رهيا آهيو چاچا! مونکي
خوشي آهي ته آخر توهان کي منهنجي قربانين جو قدر
ته ٿيو!

رئيس – مان هاشم خان جو ٻه ڏوهاري آهيان! پر چڱو ٿيو جو موقعو مليم! اڄ مان سندس امانت کيس هٿن سان هلي پهچائي ايندس.

يوسف – مان توهانجو مطلب نه سمجهيو چاچا!

رئيس – (کلندي) اڃان ننڍو آهين! مطلب ڇا سمجهندين! آئي ڏيءُ شهزادي ته چاچا هاشم خان جن وٽ هلون!

شهزادي– جي بابا!

يوسف – شهزادي!

شهزادي– مان توسان نه ڳالهائيندس.

يوسف – ڇـــو؟

شهزادي– بابا کان پڇ!

يوسف – اڇا! ته اها ڳالهه آهي!

رئيس – (کلندي) اڙي! توهان ته هاڻي ٺي ٿا وڙهو! سڄي زندگي ڪيئن گڏ گذاريندؤ ـــ؟

(ٺهڪ).

[موسيقي اوچي ٿئي ٿي ـــ ۽ ٺهڪ ان ۾ گم ٿي ٿا وڃن ـــ]

ڪاري

سين پهريون

[رئيس جي اوطاق ــــ گهڻن ماڻهن جي ڪلڻ، ڳالهائڻ جو آواز ــــ ڪتن جي ڀؤنڪار وغيره ــــ]

رجو ـ خوش رهه ڙي جاڙا تنهنجي ويڙهه. هٽي وڏيري پنهل جي ڪڪڙ جا باڙداڻا ٿي ڪڍي وڌئي.

مجو ـ بابا، بادشاهي ڪڪڙ آهي! ڪو چرچو آهي ڇا؟

رجو ـ چرچو ته پنهل خان سمجهيو هو. هاڻي پتو پيو هوندس! جڏهن اڌ مئو ڪڪڙ رات ڪُهي ٻوڙ کائيندو!

[سڀ کلن ٿا ــ]

خانو ـ اڙي! اسان جي موتيءَ کي شاباس نٽا ڏيو!

رجو ـ ڪتا هجن ته اهڙا! اصل هٽ پريءَ!

خانو ـ اڙي ڪتو تو چوينس! رئيس جـون اٽس ٻنيهه دليون. لئه ته ڏسينس! جهڙوڪ رئيس پاڻ ويٺو آهي!

رئيس ـ (ڪجهه ڪاوڙ ۾) چپ ڪر ڙي خانو! ڳالهائڻ اچئي ڪونه، رڳو پيو ڳف ڪرين!

خانو ـ بابا ڪاوڙ نه ڪر رئيس! مون ته رڳو ائين ٿي......

رئيس ـ (کتيندي) چڱو چڱو، گهڻو ٿيو. وڃ، وڃي موتيءَ کي آرام ڪراءِ، ٿڪجي پيو هوندو.

خانو ـ حڪم سائين! ٻانهو آهيان! مڙئي مهرجي نظر ڪجانءِ پوتار.

رئيس ـ هان وٺ پنهنجي خرچي! لاهه لُڙ! ها رجو! تون ڪر

واچوڙن ۾ لات

خبر! آيو ڪو مزو ميل ۾—؟

رجو - رئيس، بس ڳالھ ئي نہ پڇ! رڳ رڳ ٺري پئي! اصل بھاريون ئي ويون! وہ واہ — ھٹ ھٹ!

رئيس - پنھل خان ڪسي بہ ڪٿي ڪنيون بيٺي ھٺي! جھل ئي نہ پيو ڏئي! ھاٺي لڳس منھن پٽ سان! ڪھڙو منھن ڪٿي گھمندو راڄ ۾—؟

مجو - اي سائين ڪمال ٿو ڪرين! اھو ھرماہ ڪو ڦڪو ٽيلُ جو آھي؟ لوسڻ جو آھيس نڪ، جيترو ڪپ اوترو وڌي.

رئيس - اڙي توھان سمجھيو ڇا آھي؟ اسان سان ڪلھوھڻ وارن جو اجھو اھو حال ٿيندو اٿو.

مجو - بروبر رئيس! سچو آھين بابا.

رئيس - ڦوٽو ڪونہ آيو؟ ڇٽي ويو ھو تہ اجھو ٿو موٽان.

مجو - سائين ڦوٽو آھي اڏ چري! وري اچي ويو ھوندس ڪو ريڇڪ.

رئيس - رڳو پھچي تہ سمورو ريڇڪ ٿو لاھيانس.

مجو - نہ منھنجا بابلا! اٺين نہ ڪجانء، ماٺھو ڪم وارو اٿئي.

رئيس - اڙي ڪھڙو ڪم وارو آھي! مھينا ٽيما جو ھڪ ڪم ڇيو ھوھانس! اڇا تاٺين سُر سار ۾ ئي ڪونہ آيو آھي.

رجو - رئيس! سڙئي مال پيو ڇتائينس! وافر ڪونہ ويندء! ڪڏھن نہ ڪڏھن مھل وھي ويندو!

رئيس - ڏوڙ پئي اٿس منھن ۾! اھڙا نياڳا بہ ڪنھن جي ڪم آيا آھن! اھي اٿئي پلا ڏڳا، وينو پال.

رجو - رئيس ڇياٺين پئي تہ رئيس جي لاء سو ڪڙي ڳولي اٿم.

رئيس - جاٺي ٿو چوين—؟ ڪير آھي؟

رجو - مونکي تہ ڪونہ ھڏاياٺين. باقي ايترو سو ڇياٺين تہ رئيس بہ ڇا ياد ڪندو تہ ڦوٽي سان ڪم پيو ھو.

رئيس - ابول— مري وڃس. ويو ڪيڏانھن؟

مجو - سائين اجھو ھو پيو اچي.

[ڦوڻو اچي ٿو—]

ڦوڻو — سلاماليڪم.

رئيس — ڀلي ڪري آيو. ڀريون احوال ڪر.

ڦوڻو — ساهي ته ڀتيان رئيس! ويهڻ ته ڏينم.

رئيس — ڀريون ٽڪڙ ۾ ڪا خير جي خبر ٻڌاءِ.

ڦوڻو — خبرون به پيون ٿينديون. ڀڪهر ته سڪايان.

رئيس — چيومانءِ ته بڪ.

ڦوڻو — چا بڪان؟

رئيس — هي رجو چا ٿو چوي؟

ڦوڻو — چا ٿو چوي؟

رجو — چوين ڪونه پيو ته رئيس لاءِ سوڪڙي گهولي اٿم.

ڦوڻو — اهي گالهيون ڪي راڄن ۾ ڪبيون آهن چلــ؟ وائڪا ٿيون ته پاڻهي ٿا ڳلون.

رئيس — اڙي آٿو هتان، هلو ٻاهر. وڃي ڪتن جي سار سنڀار لهو!

[سيٽي جي وڄڻ جو آواز —]

رئيس — ها ڦوڻا، هاڻي ٻڌاءِ.

ڦوڻو — احوال خير جا!

رئيس — اڙي ڦات به ڪٿي؟ يا ڏيانءِ ڪتن کي؟

ڦوڻو — منهنجي لاءِ ته پوتار تون ئي ڪوڙ آهين!

رئيس — ڪير آهي؟

ڦوڻو — جڙيل جي ڌيءُ.

رئيس — نالو ڇاهيس؟

ڦوڻو — جنت.

رئيس — پرٽيل آهي؟

ڦوڻو — مڱيل آهي.

رئيس — ڪنهن سان؟

ڦوڻو — جانوءَ سان.

رئيس — جانو!

ڦوٽو — پنهنجو ڪڙمي ! واهه واري زمين تي .
رئيس — ڇا تي ڇوي ؟
ڦوٽو — رکو جواب !
رئيس — ڇو ؟
ڦوٽو — نياڳ جي نشاني !
رئيس — ٻيو ڪجهه ؟
ڦوٽو — جانوءَ جي ليڪ اٿس.
رئيس — هون !
ڦوٽو — ماڻهو ناهوڪو آهي !
رئيس — تل ڪر !
ڦوٽو — اهو ڪم مون تي .
رئيس — دير نه پوي.
ڦوٽو — تڪڙ ڪم شيطان جو.
رئيس — نصيحتون ڇڏ.
ڦوٽو — (ڪلنڊي) رک مولا تي رئيس ! پراڻا پاپي آهيون! ڪو گهاٽ گهڙي وٺنداسين .
رئيس — شاباس — !

[موسيقي جو آواز—]

سين ٻيو

[رات جو وقت — ڪتن جو ڀونڪڻ— جڙيل جو اچڻ—]

جنت — توهان اچي ويا بابا ! اڄ ته ڏاڍي دير ڪيو. مونکي ته اڪيلي ۾ ڏاڍو ڊپ پيو ٿئي .
جڙيل— ڇري آهين! توکي ڪيترو چيو اٿم ته پريشان نه ٿيندي ڪر! دنيا جا ڪم ڪار آهن. ڪڏهن اوير ته ڪڏهن سوير!
جنت — پوءِ به بابا! خبر ناهي مونکي ڇو خوف ٿيندو آهي ! توهان ويهو ته مان ماني کڻي تي اچان. (وڃي ٿي—)
جڙيل— وڏيري جي ڇيڙ تي ويو هوس! ڇا ڪيون ڏيءَ، جنهن

جي اجهي ۾ ويٺا آهيون، تنهن جو حڪم به لساري نٿا سگهون! ڪجهه گذري آهي ، ڪجهه گذري ويندي . پڇاڙيءَ جي پهر ۾ ڪهڙا ويهي ڪنبا ڪيون.

جنت – (اپنڊي) هان، هي وٺ ماني. صبح کان بکيا هوندا .

جڙيل– هري ويا آهيون ڌيءَ؛ ملي ته گره کاڌو، نه ته فڪر ناهي. بسم الله.

جنت – بابا، سوچيان ٿي، الله مونکي ڀاءُ ڏني ها ته اڄ جيڪر توهان کي هن عمر ۾ پورهيو ڪرڻو نه پوي ها.

جڙيل– امڙ، تون ئي ڌيءَ آهين، پٽ به تون ئي آهين.

جنت – پيءُ جا بار ته پٽ ئي کڻندا آهن؛ ڌيئر ته ويچاريون ——

جڙيل– مون ته توکي ماءُ بنجي به پاليو آهي ڌيءَ؛ تون ساڻ آهين ته مون کي ڪهڙو فڪر؟

جنت – ڌيئر پٽن جون سڪون ڪٿي ٿيون لاهن بابا .

جڙيل– چري آهين، مون ته اها ڳالهه ڪڏهن سوچي به ناهي. تون پٽن کان گهٽ آهين ڪيئن ؟

جنت – پوءِ به بابا؛ توهان سڄو ڏينهن رت ولوڙيو ۽ مان ——

جڙيل– اهڙيون ڳالهيون نه ڪبيون آهن ڌيءَ ، محنت ته مڙس جو ڏاج آهي. جيسين دم تيسين ڪم.

جنت – توهان ماني کائي وٺو ته تيل سان مالش ٿي ڪيان پنهنجي ابي کي. ڏاڍو ٿڪجي پيا هوندا .

جڙيل– بس ڌيءَ، دم گذر ڪرڻو آهي. اسان جا وڏا ويچارا به ائين پورهيو ڪندي ويا. سڌ ٿيندو ته. اسان به دير نه لائينداسين .

جنت – ائين نه چئه بابا ، توکان سواءِ منهنجو ڪير آهي ؟

جڙيل– ڌيئر ته پرائي امانت هونديون آهن، پنهنجا گهر وسائينديون آهن. (ڪلندي) ڪرو لهي ته ان جو به بلو ڪري وٺندس.

جنت – (شرمائيندي) بابا .

جڙيل– (ڪلي ٿو——)

[پريان کان حاڪمزاديءَ جو آواز ٿئي ٿو]

حاڪمزادي - ادا جڙيل خان، ائي امڙ جنت، آهي ڪا پهرگهر ۾؟

جنت - ماسي حاڪمزادي پئي اچي.

جڙيل - ادي حاڪم آهين ڇا ؟ اچ ماڻي اچ؛ ڀلي ڪري آئينءَ.

جنت - ماسي ڀلي ڪري آئينءَ.

حاڪمزادي - امڙ خير هوندءِ. (چنگهندي) هڪ ته مئي نظر ڪانه ٿي پوي؛ ٻيو سنڌن جي سور وڃائي ڇڏيو آهي. وڃان ته ڪاڏي وڃان ؛ ڪيان ته ڇا ڪيان؟ ان مئي نوري مان ته ڪي ٽيڪو ئي ناهي.

جڙيل - ڪر خبر ماڻي؛ نورو ته خوش آهي نه ــــ؟

حاڪمزادي - باهه ڏئي سانڙيانس ڪپڙن سوڌو؛ مئو نه ڪم جو نه ڪار جو، ڪاٺ جو ڪرڳل؛ چوي ته آءٌ ۽ آٽ ؛ ٻرجڻ جو ئي ناهي نياڳو.

جڙيل - ڪلمو پڙ ماڻي ڪلمو پڙ، ڪاوڙ چڱي ناهي.

حاڪمزادي - چريءَ ڪي چوري ، پوءِ ٿو ڪلمان پڙائين؛ ڀلا ٿهيو؛ هڻ ٻليءَ ڪي موچڙو؛ ڇا پئي چيم ــــ؟ ها ؛ آئي هيس ٽانڊو ڪڻڻ؛ چيم ته ٻه ڦوڪون چلم جون ٻه پريون وڃان. وينڙو ته خوش آن نه ــــ؟

جڙيل - شڪر آ ماڻي- پئي خير جي گذري. هيڏانهن ٿي ويهه .

حاڪمزادي - (ڪنجهندي وهي ٿي) مئو ابو سنلس؛ سنڌن جي سور پڄائي رکيو آهي. (ڦوڪ پريندي) ائي هاءِ هاءِ؛ هنيانءَ ئي ٺري پيو ؛ کهڙيون پئي ڳالهيون ڪيون پيءَ ڌيءَ پاڻ ۾ ــــ؟

جڙيل - بس ماڻي؛ ٻه ڄڻا آهيون اڪيلا؛ پئي دنيا جا ڏک سور اورياسين. امڙ جنت؛ ماڻيءَ ڪي چانهه چڪي ڪونه پيارينديِنءَ؟

جنت - اڃهو ٿي ناهي وڻان بابا .

حاڪمزادي - ائي امان ڇو ٿي اجائي تڪليف ڪرين؛ ڪنڊ چپٽي مڙئي سڄيهه وجهجانس ، هڪ ٻه ڦولو ٻه ڪٽي وجهجانس ؛

شابس امڙ کي. (جنت وچي ٿي—).

حاڪمزادي- هائو ادا، اوري وٺو دل جا حال. نياڻيون ته آهن پرائي امانت، اڄ ڪي سڀان، نيٺ ته وڃي پنهنجو گهر وسائينديون.

جڙيل- ان ڳڻتيءَ ته ڳاري وڌو اٿم پيڻ!

حاڪمزادي—ڳڻتي وري ڇا جي؛ ڇوڪر ته جانوءَ جي نانءَ ڪيل آهي. گهرائي مولويءَ کي نڪاح پڙهائي ڇڏ.

جڙيل- ائين ٿي سوچيو اٿم. پر جنت جي جدائي منهنجي لاءِ قيامت کان گهٽ ڏکوئيندڙ نه ٿيندي.

حاڪمزادي- اٿي ها سچي، ٻڌم ته رئيس پاڻ وارو به انهيءَ پانهن لاءِ ساهه پيو ڪڍي.

جڙيل- رئيس—؟ (ڪلندي) پڳلي هوندينءَ مائي؛ رئيسن جو پورهيتن سان ڪهڙو ڪم.

حاڪمزادي- مون نه ائين ٻڌو آهي؛ پر ادا جڙيل خان؛ جي آهي ڳالهه سچي ته پوءِ منهنجي ته صلاح اٿئي ته دير نه ڪر. جانوءَ وٽ رکيو ٿي ڇا آهي؛ رئيس ته وري به رئيس آهي.

جڙيل- تنهنجي صلاح جي وڏي مهرباني پيڻ! اسان مارو ماڻهو، سون پويان سيڻ ڪونه مٽيندا آهيون. جهڙو آهي تهڙو. حق حلال جي ڪمائي ٿو. جنت لاءِ اهوئي گنج آهي.

حاڪمزادي- مون ته ائين ٿي ڳالهه ٻڌي ڪئي! دل ۾ نه ڪجانءِ ادا! ٻڌو اٿم ته.... پر ڇڏيو ڇڏ ڪٿي ان ڳالهه کي! سچ چوندي مڇ آهي! ڪٿي ڏک نه ٿيئي.

جڙيل-ڇا ٻڌو اٿئي مائي—؟

حاڪمزادي- ڪوڙ وارا ڳالهيون ٿيا ڪن! مون به ائين ڪنان ٻڌي آهي! چون ٿا ته........ هاڻي مان ڪيئن چوان! پاڻ سياڻو آهين! پهرين شاديءَ کان اڳ جانوءَ ۽ جنت جو اڪيلائيءَ ۾ ملڻ ڪو سٺو ته ناهي.

جڙيل — اهو ڪوڙ آهي. راڄ وارن کي ٻڌائي ڇڏ مائي، تہ
سهنجي جنت اهڙي ناهي.
حاڪمزادي — ڇگو پلا ادا! مان هائي هلان ٿي.
جنت — (پري ڪان) چانهہ تہ پيئندي وڃ مائي!
حاڪمزادي — نہ اسان! دير ٿي وئي آهي. وري ٻئي دفعي.
هتہ هتہ ڏڪا ٿي کاوان، متي نظر بہ صفا جواب ڏئي
بيٺي آهي.

سين ٽيون

[جڙيل جي اندر اچڻ جو آواز—]

جڙيل — رئيس جي سر بخت جو خير.
رئيس — آ جڙيل خان! ڀلي ڪري آئين. ويهہ ويهہ— اڙي اتي
پٽ تي نہ! متي ڪرسيءَ تي ٿي ويهہ.
جڙيل — نہ سائين! مان هت ئي ٺيڪ آهيان.
ڦوتو — جڙيل خان، رئيس جو راز آهي تہ تون سندس پيرہ تي ويهہ.
جڙيل — ابن ڏاڏن کان هيءَ زمين ئي اسانجي مرڪ رهي آهي
ڦوتا خان! غريب ماڻهو آهيون! امير جي برابري
ڪيئن ڪنداسين!
ڦوتو — اهي پراڻيون ڳالهيون آهن جڙيل خان! اسانجو رئيس
نون خيالن جو آهي.
جڙيل — ريتيون ڪيتريون بہ پراڻيون ڇو نہ هجن؛ اسان لاءِ امر
جو درجو رکن ٿيون. زمين آسمان جي وڇوٽي، وقت بہ
پري نہ سگهيو آهي.
رئيس — پر اسان اهو فاصلو متائڻ ٿا چاهيون!
جڙيل — مون توهانجو مطلب نہ سمجهيو رئيس!
ڦوتو — مطلب اهڙو ڏکيو تہ ناهي چاچا جڙيل خان! رئيس
توکي زمين تان آٿاري ڪرسيءَ تي ويهارڻ ٿو چاهي!
(کلندي) اڃان بہ نہ سمجهين—؟

رئيس – تون چپ رهہ ڦوٽا ! مون کي ڳالهائڻ ڏي! دراصل ڳالهہ هن ريت آهي جڙيل خان تہ — تہ ڦڪل ٻير کي ڦٽر تہ لڳندا آهن ! جوان جماڻ نياڻيءَ جو ٻيءَ آهين. زمانو ڏٺو اٿئي . وڏيڪ پاڻ سياڻو آهين !

ڦوٽو – اسانجي رئيس ۾ ڪا ڪمي تہ ناهي. سهڻو موچارو آهي. زر زمين وارو آهي؛ راڄن ڪاڄن وارو آهي ! ۽ تنهن ڪانسواءِ! (کلي ٿو).

جڙيل– نياڻين جا ٻيءَ ويٺن وڳهي ٿي مرندا آهن ڦوٽا خان !

ڦوٽو – مرن تنهنجا دشمن! تنهنجا تہ ڀاڳ کليا آهن ڀاڳ !

رئيس – اسان فيصلو ڪيو آهي تہ جنت کي پنهنجي حويليءَ ۾ سينگار ڪري سانديون !

جڙيل– غريبن جي قسمت جو فيصلو امير نہ ڪندو تہ ٻيو ڪير ڪندو رئيس ! پر .... ؟

ڦوٽو – پر ڇا —؟

جڙيل– جنت جو مڱڻو جانوءَ سان ٿيل آهي

رئيس – مڱڻا ٽٽي بہ ويندا آهن جڙيل خان .

جڙيل– غريب جي ميراث صرف غيرت هوندي آهي رئيس — اسان ان رشتي کي اڄ تائين نہ ٽوڙيو آهي.

رئيس – جانو ڪنگال آهي

جڙيل– هو پورهيت آهي؛ ۽ پورهيت جي ملڪيت سندس ٻانهن هوندا آهن.

رئيس – هو ميٽيءَ مٽ آهي .

جڙيل– ان ٿي مٽيءَ مان سچو جنسار جڙيل آهي رئيس.

رئيس – مان جانوءَ کان مات کائڻ لاءِ تيار ناهيان .

جڙيل– ۽ مان دولت کان هارائڻ لاءِ تيار ناهيان. خدا حافظ .

ڦوٽو – هي تون چڱو نٿو ڪرين جڙيل خان! پڇتائيندين .

جڙيل– ڀُلو آهين ڦوٽا خان. سچ جا پانديئڙا پڇتائيندا ناهن.

رئيس – تو مونکي رکو جواب ڏئي منهنجي بي عزتي ڪئي آهي .

جڙيل – عزت ۽ ذلت خدا جي هٿ آهي رئيس.
رئيس – تنهنجي ڳالهين مان ارڏائي جي بو اچي رهي آهي! مان اهو برداشت ڪري نٿو سگهان.
ڦوٽو – ٺڏو ٿيءُ رئيس! هن ڪراڙي جو عقل ڪانئس موڪلائي ويو آهي. عمر سان گڏ سندس سمجهه به سراپجي وئي آهي! غيرت جي دعويدار ڪي اها به خبر ناهي ته سندس ئي اکين آڏو بي غيرتيءَ جو ناٽڪ ٿي رهيو آهي!
جڙيل – ڇا ٿو چوڻ چاهين—؟ ڪولي چئه!
ڦوٽو – ته پوءِ ڪن کولي ٻڌ! تنهنجي ڌيءَ جنت! تنهنجو ۽ تنهنجي خاندان جو نالو روشن ڪرڻ خاطر جانوءَ سان هر رات محفلون مچائيندي ٿي وتي! هائي ٻُڌءِ—
جڙيل – اِهو ڪوڙ آهي! جنت اهڙيءَ ناهي!
ڦوٽو – هر پيءُ پنهنجي ڌيءَ لاءِ ائين ئي چوندو آهي.
جڙيل – جنت منهنجي عزت جو اهڃاڻ آهي.
ڦوٽو – جنت آهي اهڃاڻ ڪڏهوڪو مٽائي ميساري ڇڏيا پوڙها! اکيون پٽي ڏس ته توکي پنهنجي عزت پنهنجي ئي در تي نيلام ٿيندي نظر ايندي! (ڪلي ٿو—)

سين چوٿون

[رات جو ٽائر—]

جنت – ڇا ٿو سوچين جانو؟
جانو – اهو ئي ته سرنهن ڪڏهن ڦولاربي!
جنت – ڇو—؟
جانو – اِهو به نٿي سمجهين چري —!
جنت – اونهون!
جانو – جڏهن سرنهن ڦولاربي، تڏهن اسان جي اندر ۾ اميدن جا گل ٽڙندا.
جنت – پوءِ ڇا ٿيندو—؟

جانو – پوءِ وستيءَ ۾ شرنايون وڄنديون؛ خوشيون ٿينديون، جهمريون پونديون، چيچ ٿيندا ۽ سريلا سهرا ڳونجندا.

جنت – ڇو ڀلا –؟

جانو – ان لاءِ جو تون ڪنهبو اوڏيندينءَ ۽ مان موڙ ٻڌي تو کي ڪنوار بنائي پنهنجي گهر وٺي ويندس.

جنت – (شرمائي) هل مان توسان نٿي ڳالهايان!

جانو – نه ڳالهاءِ؛ مري ٿوروئي ويندس.

جنت – تون وڏو بي ايمان آهين! اڇا تورو اگر ٿي نه چوين پيو تـ........

جانو – (کٽيندي) نه مان تو ريءَ مرجهائجي مري ويندس! ائين نه –؟

جنت – پيو ڇا –؟

جانو – ڪوڙ پئي ڪيم! ڀلا ڪنهن ڪان سواءِ ڪو مري ٿوروئي ويندو آهي؟

جنت – نه!

جانو – نه!

جنت – وڏو مڪريل آهين؛ مان وڃان ٿي.

جانو – ايترو سولو نه ڪونه ڇڏيندو مانءَ!

جنت – نه پوءِ ويهي جک مار، مان چپ ڪري ويهي ٿي رهان.

جانو – رسي وئينءَ –؟

جنت – مان ڪير ٿيندي آهيان رسڻ واري –؟

جانو – تون نه منهنجو ساهه پساهه آهين چري!

جنت – اهي پٽيون ڪنهن ٻئي کي پڙهاءِ.

جانو – تون منهنجي زندگي آهين! اعتبار نه اچئي نه منهنجي اکين ۾ جهاتي پائي ڏس!

جنت – اونهون.

جانو – سچ ٿو چوانءَ جنت، منهنجي دل ۾ تو سواءِ ٻي ڪا به مورت ناهي.

جنت ـ سچ جانو؟
جانو ـ تنهنجي سر جو سنهن.
(خاموشي).
جنت ـ جانو.
جانو ـ جي.
جنت ـ مون کي ڊپ ٿو ٿئي جانو!
جانو ـ ڪنهن کان؟
جنت ـ رئيس کان؛ اڄ بابا کي پاڻ گهرايو هئائين! پر بابا کيس رکو جواب ڏئي ڇڏيو.
جانو ـ ٿورو انتظار ڪر جنت. باقي ٿورا ڏينهن. پوءِ تون ۽ مان هميشه هميشه جي لاءِ هڪ ٻئي جا ٿي وينداسين.
جنت ـ وڏيرو ظالم آهي جانو.
جانو ـ مان ظالم تي قهر بڻجي ڪڙڪندس.
جنت ـ هو وڏو مڪار آهي.
جانو ـ مان مڪار جو موت ٿي ورندس.
جنت ـ هو ڏاڍو آهي.
جانو ـ مان ڏاڍي کي ڏاري ڇڏيندس.
جنت ـ جانو!
جانو ـ ها جنت! اسان ٻئي نئين زندگيءَ جي شروعات ڪنداسين.
[رئيس جو ٺهڪ گونجي ٿو! جنت ۽ جانوءَ جي ڇرڪڻ جو تاثر]
جانو ـ رئيس تون!
رئيس ـ ها، مان. مان پنهنجي بي عزتيءَ جو بدلو وٺڻ آيو آهيان! موت لاءِ تيار ٿي جانو.
جانو ـ اڳتي نه وڌجانءِ رئيس!
رئيس ـ رئيس جو چاهيندو آهي سو ضرور حاصل ڪندو آهي؛ جنت جي ٻانهن منهنجي حوالي ڪر.
جانو ـ اهو ناممڪن آهي.
رئيس ـ ته پوءِ ٻڌي ڇڏ. تون ڪارو آهين! ڏسو ڇا ٿا شڪاري؛

وهايو ڪهاڙي.

جنت – نه نه! ائين نه ڪيو، ائين نه ڪيو! تون هڪ ذليل وحشي ڪتو آهين رئيس.

رئيس – تون زبان بند رک ڪاري! شڪاري مهل اِها اٿو، ڪڙڪايو ڪهاڙي.

[ڪهاڙين هڻڻ جو تاثر. جنت جون دانهون. جانوءَ جي آخري دانهن. رئيس جا ٽهڪ!]

رئيس – شاباس جوانو. موڙي ماريو اٿو، جنت ڪيڏانهن وئي؟ ڦـوٽا، جنت ڪيڏانهن وئي–؟ جـواب ڏي ڪاري ڪيڏانهن وئي–؟

ڦوٽو – پيچي وئي رئيس.

رئيس – خاموش! هوءَ منهنجي چنبي کان بچي ڪيڏانهن ويندي؟ ڪيڏانهن ويندي–؟ ڪيڏانهن ويندي–؟

سين پنجون

جڙيل – (دانهن ڪري) اِهو ڪوڙ آهي.

رئيس – اهو سچ آهي.

جڙيل – منهنجي جنت اهڙي ٿي نٿي سگهي.

رئيس – هوءَ ڪاري آهي.

جڙيل – وڏيرا، زبـان سنڀالي ڳالهاءِ. حسد، سـاڙ ۽ ناڪاميءَ تنهنجي زبان ۾ زهر ڀري ڇڏيو آهي.

رئيس – ڀـيءُ جـو ڀيار ۽ ڀڏاڀي جــي ضعيفيءَ تو کي ڪمزور، بزدل ۽ ڪانئر بنائي ڇڏيو آهي.

جڙيل – ٽراڙ وهائي ڪيڏ رئيس، طعنو نه ڏجانءِ.

رئيس – مهڻو مڙس کي ميار ٿي لڳندو آهي جڙيل خان!

جڙيل – غريب ضرور آهيان رئيس، بي غيرت ناهيان.

رئيس – (ٽوڪ مان) غيرت–؟ غيرت جا ڳهاءَ سهڻ جو تـو ۾ تاب ڪٿي–؟ عزت جو احساس انهن کي هوندو جي

عزت وارا هوندا !
جڙيل – رئيس ـــ !
رئيس – دانهن سان بي عزتيءَ جا داغ نه لهندا آهن جڙيل خان ! تنهنجي ڌيءَ رات جي اونداهيءَ ۾ جانورءَ سان اڪيلي ڏني وئي! ڪارو تڏي تي مارجي ويو. پر ڪاري پڇي نڪتي، ڪير مارڻ تنهنجو ڪم آهي.
جڙيل – نه نه. ائين نه ٿيندو! مون ڪير ماءُ بنجي پاليو آهي سان ايڏو ظالم ٿي نه سگهندس!
رئيس – تنهنجو خون سفيد ٿي چڪو آهي ڪراڙا! تنهنجي عزت موڪلائي وئي آهي. تنهنجي غيرت مري چڪي آهي! اقرار ڪر ته تون بزدل آهين!
جڙيل – وڏيـــرا ـــ!
رئيس – ٺيڪ آهي جو ڪم تون نٿو ڪري سگهين، اهو اسانکي ڪرڻو پوندو! تنهنجا هٿ ايترا ته ڪمزور ٿي چڪا آهن جو ڪهاڙي کڻڻ جي قابل نه رهيا آهن.
جڙيل – منهنجي جسم ۾ خانداني خون آهي رئيس! منهنجي غيرت کي نه للڪار! چئه، ڇا ٿو چئين ـــ؟
رئيس – جنت ڪاري آهي !
جڙيل – ها جنت ڪاري اهي! منهنجي ڌيءَ ڪاري آهي! مان ڪيس زنده نه ڇڏيندس! مـــان ڪيس زنده نه ڇڏيندس!! مان ڪيس زنده نه ڇڏيندســـ!!!
[رئيس جا ٽهڪ ٿيندا رهن ٿا ـــ]

سين ڇهون

[ڏينهن جو ٽائر ـــ ڪتر جي مشين هلڻ جو آواز ـــ ڪڪڙين وغيره جو شور ـــ]

ربو – جُود ڪري وٺ جانل، هڪ ٻه ڏکڙي هٺي ڏينم ته وڃي ڪرت سان لڳان. رات به وڏيري جا ماڻهو آيــا هئا،

چيڙ تي وڌو اٿم.

جانل – ان مٿي جي ته چيڙ ڪٿي ٿي ڪانه ٿي! چار ڏوڪڙ هڙان خرچيندي تپ ٿو چڙهيس، چوي ته اهو به سو پراون هڏن تان نڪري ته چڱو!

ربو – آهستي ڳالهاءِ چري! زمانو خراب آهي! ڪو ٻڌي نه وٺي!

جانل – جُوءِ تي چرانس ڪهڙءِ؟ ٻڌي وٺندو ته ڇا ڪندو —؟

ربو – وري به راڄ جو وڏو آهي. زورآور ڪان ڪن ڪجي ته چڱو!

جانل – جو ڪرٽو هوس سو ڪڏهوڪو ڪري چڪو. باقي ڇڏيو ڇا اٿائين —؟

ربو – (آداس) اهي ڪهڙيون ڳالهيون ڪٿي ويٺين جانل! گذريءَ کي گذري ڪجي. وِيل ويل جي ڪهڙي تات ڪهڙي پچار!

جانل – اندر ۾ اٿم رت جون مانيون! زال ذات نه هجان ها ته جيڪر ....

ربو – مهڻو نه ڏي جانل، اٿين چو نه ٿي چوين ته مان پيرسن تي ويو آهيان. جوانيءَ ۾ ڪنهن جي مجال هئي جو ربوءَ ڏي اک کڻي به ڏسي؛ ڳوٺ آن جي ڪلهي تي کڻي پريءَ بازار ۾ ڊوڙندو هوس؛ هڏ گسي ويا اٿم؛ ڪراڙو ٿي ويو آهيان تڏهن ته ....

جانل – ڇڏ ميان انهن ڳالهين کي؛ ڪجهه گذري آهي، باقي به گذري ويندي؛ رهندو نانءُ الله جو. اسان جو صبر آهي؛ صبر جي مار ڏاڍي ٻري ٿيندي آهي.

ربو – سچ ٿي چوين؛ چڱو پلا، نيرن ڪرائينم ته وڃي پورهيو ڪيان.

جانل – اڄ ته سيڌو سامان به اڇي ڪٿو آهي؛ مولندي عيدن جيءَ دوڪان تان اٿو ٻاٿ وٺندو اچجانءِ. ها سچي— (خاموشي)

ربو – ڇا پئي چيئي—؟ چپ ڇو ٿي وئينءَ—؟

جانل – هيءُ ڪير آهي —؟

ربو — ڪير آهي —؟

جانل — ڪا اوپري ڇوڪري ٿي ڏسجي.

ربو — ڪٿي آهي —؟ مان به ته ڏسان.

جانل — اٿي هوءَ سامهون ٻنيءَ وٽ ڪونڊ بيٺي آهي، سڌا ملوڪ، ڪپڙي لٽي مان ته ڪا سگهڙ گهر جي ٿي ڏسجي.

ربو — هاڻو ٻيلي، ساڳي ٿي ڏسجي، اُٺ جانل ڏس ته سهي، ڪير آهي —؟

جنت — مونکي نه ماريو، مونکي نه ماريو، خدا جي واسطي مونکي نه ماريو.

ربو — تون ڪير آهين ڏيءَ —؟

جنت — مان ڪير آهيان —؟ مان ڪير آهيان —؟

جانل — ها ها امڙ، ڏس ته سهي تون ڪير آهين —؟

جنت — مان ڪاري ناهيان، مان ڪاري ناهيان، نه نه، مان ڪاري ناهيان، مونکي نه ماريو، مونکي نه ماريو.

ربو — امان توکي ڪوئي نٿو ماري، سلامت ۾ ته آءُ ٻچڙي، آءُ، اندر آءُ.

جنت — نه، توهان مونکي ڪهي ڇڏيندءُ، مونکي ڪهاڙين سان ماري ڇڏيندءُ، مان مرڻ نٿي چاهيان!

ربو — ڏاڍي دکي ٿي معلوم ٿين ڏيءَ، امان تي ڀروسو ڪر امان، مان تنهنجي ڀيءُ جي آچار آهيان.

جنت — ڀيءُ —؟ منهنجو ڀيءُ ته منهنجي خون جو پياسي هوندو (ڊپ مان) هو منهنجي ٻنيان اچي رهيا آهن، هنن جي هٿن ۾ چمڪندڙ تيز ڪهاڙيون آهن، هنن جي اکين ۾ خون آهي، بچايو، بچايو، مونکي بچايو، خدا جي واسطي مونکي بچايو.

[اوچتو رمون جا چرين جهڙا ٽهڪ گونجن ٿا،
جنت خوف ۾ دانهن ڪري ٿي —]

رمون — اچي وئي، اچي وئي، منهنجي ساران اچي وئي، هوءَ

موٽي آئي آهي امان، (ٽهڪ) هوءَ مون ڏانهن موٽي آئي آهي، هوءَ مون ڏانهن موٽي آئي آهي، پر نه، هو توکي نه ڇڏيندا، هو توکي ٻيهر ڳولي لهندا، ۽ پوءِ، ۽ پوءِ ٽڪر ٽڪر ڪري درياءَ ۾ اڇلي ڇڏيندا. (ٽهڪ)

ربو – (سختيءَ سان) رمون، چپ ڪري ويهه ڇريا.

رمون – اکيون چپ ڪئي هئم بابا، تڏهن هو آيا هئا ڀساران کي ڪٺي ويا هئا، پر اڄ هو ڪانئن پڇي آئي آهي، ڏس بابا، ساڳي آهي نه —؟ هوبهو ساڳي آهي. (ٽهڪ) تون وري مري وينديءَ، هو توکي وري ماري ڇڏيندا، تون ڪاري آهين نه —؟ ۽ ڪاريءَ جي سزا موت آهي.

جانل – رمـــون.

رمون – رئيس اها سزا ڏيندو آهي، سندس پيءُ ڪاري آهي، پر هو ڪيس ڪجهه به نه چوندو. سندس پيءُ آهي نه (ٽهڪ).

ربو – تون هن جي دل ۾ نه ڪر ڌيءَ، هيءَ ويچارو ته پنهنجي وس ۾ ئي ناهي.

رمون – مان چريو آهيان؟ مان توکان پوءِ چريو ٿـي پيو آهيان ساران، مان چريو آهيان، مان چريو آهيان، هي سڀ ٺا چون ته مان چريو آهيان.

جانل – هان ڌيءَ، پاڻي ڇڪو پيءُ، هنيانءَ جهل ٿيندئي.

ربو – تون ڪو به ڊپ ڊاءُ نه ڪر ڌيءَ، اسان مسڪين برابر آهيون، پر مهل پئي مرن جـا سودا ڪندي به ڪو نه ڪسندا آهيون! اچ، اندر اچي ويهه.

رمون – اندر نه ويجانءِ! هن گهر ۾ ٻک رهندي اٿئي ۽ ٻک ماڻهوءَ کي "هئو" ڪري ڪاٺي ويندي آهي! "هئو! هئوا" — (ٽهڪ) ٻک نه هجي ها ته اسان غريب نـه هجون ها، غريب نه هجون ها ته ساران نه مري ها. ساران نه مري ها ته رمون چريو نه ٿئي ها، سمجهين ٿـ —؟ (ٽهڪ)

ربو – رمون، وڃ هتان. وڃي پنهنجو ڪم ڪر. هل، هل.

رمون ـ وڃان ڏو بابا، مار تہ نہ. وڃان ٿو، وڃان ٿو. (ٺهڪ)
[وڃي ٿو ـــ]

ربو ـ مون دنيا ڏٺي آهي ڏيءَ، ڇاڻان ٿو تہ جوان نياڻين جي اکين ۾ خوف جا پاڇا ڪڏهن ڪڏهن ڦهلائيندا آهن. اِهو بہ ڇاڻان ٿو تہ پيءُ جو نالو بڌي ڏيءَ ڪڏهن ڇرڪي اٿندي آهي.

جنت ـ اهو ڪوڙ آهي ، سراسر بهتان آهي. مان ـــ مان ـــ مان ڪاري ناهيان بابا . مان ڪاري ناهيان، ڪاري ناهيان. مون ڪو ڏوهہ نہ ڪيو آهي. مون ڪو بہ گناهہ نہ ڪيو آهي.

جانل ـ دلجاءِ ڪر امڙ، دلجاءِ ڪر.

جنت ـ مان ڪاري ناهيان.

ربو ـ مونکي تہ ٿي ويسهہ آهي ڏيءَ. (ڏکاري آواز ۾) اسان جي بہ گهر تي اهڙا آپدا آئي هئي. رئيس منهنجي مومل جهڙي ننهن کي ڪاري ڪرائي مارائي ڇڏيو . ان ڪانپوءِ اڄ تائين منهنجو رمون پيهر سنئين نہ ٿيو آهي.

جانل ـ زال جي ڏک ڪيس ڇريو ڪري وڌو. منهنجو سڪيلڌو ٻچڙو ڇريو ٿي پيو آهي (سڏڪا).

ربو ـ ساران بي ڏوهي هئي، پر اسان ڪيس بچائي نہ سگهياسين. ۽ هوءَ مري وئي.

جنت ـ ائين ڇو آهي بابا. ائين ڇو آهي ـــ؟

ربو ـ صدين جا پرم آهن ڏيءَ. ريتين رسمن ۽ رواجن جا نانگ آهن. پاليا اٿئون تہ ڏنگ سهڻا بہ پوندا. ڪوڙي عزت ، غيرت ۽ ناموس خاطر ڀين جي جان سان ڪيڏڻ اسان وٽ بهادري سڏي ويندي آهي، ۽ ڪمزور عورت هر بهادر جو شڪار ٿيندي رهي آهي ڏي...، تون آرام ڪر ، ڏاڍي ٿڪل هوندينءَ، آرام ڪر ڏيءَ . آرام ڪر.

ٽيون ستون

[مجري جي موسيقي — رئيس جي اوطاق تي محفل جو تاثر]

مجو – وه واه! رنگ لڳي ويا رنگ.

رجو – رئيس وٽ هوندين ته اهڙيون موجون ڪندين ڇورا!

مجو – بس بابا، مولا ڏينهن ڏئيس. پوڪڻ جهڙو آ پوڪڻ جهڙو.

ڦوٽو – اڙي بس ڪر ڇورا، مزو ته وڃائين. هڻ هڻ! صدقي.

رئيس – ڦوٽا.

ڦوٽو – جي سائين، حڪم ڪر سائين.

رئيس – بند ڪراءِ هي گوڙ گهمسان. ڪڍ ٻاهر هنن سڀني کي.

ڦوٽو – ڇا ڳالهه آ رئيس—؟

رئيس – دل اداس آهي.

ڦوٽو – (زور سان) اڙي بند ڪيو اهي طبلا سارنگيون. ڪٿو لُچڙ، هلو هتان. ڏسو نٿا رئيس جي دل اداس آهي.

[سڀني جي وڃڻ جو تاثر —]

ڦوٽو – سربخت جر خير هجني. رئيس ڳالهه ڇا آهي—؟

رئيس – بي عزتيءَ جي بار هيٺان دٻجندو ٿو وڃان، جنت واري خبر هرهنڌ پکڙجي وئي آهي. يار دوست طعنا ٿا ڏين. مان ڇا ڪيان ڦوٽا—؟ مان ڇا ڪيان —؟

ڦوٽو – رئيس هڪ دشمن ته وڃي پهتو پنهنجي رب کي.

رئيس – ڪهڙو—؟

ڦوٽو – جانـــو.

رئيس – ڪارو ڇڏ، يتين کي به ڪن اٿئي!

ڦوٽو – رئيس جون ديوارون اوچيون ۽ مضبوط آهن. هتان مظلوم جي دانهن به ٻاهر نه ويندي آهي.

رئيس – ڪم جي ڳالهه ڪر.

ڦوٽو – ماڻهو ڪوچ ۾ لڳل آهن. اڄهو ڏٺي ڪتان نه ڪتان ڪڙڪ پوي، ۽ تنهن ڪانسواءِ (ڪلندي) جڙيل خان به ته ڏيءَ

ٽيون سين

[مجري جي موسيقي — رئيس جي اوطاق تي محفل جو تاثر]

مجو – وه واه! رنگ لڳي ويا رنگ.

رجو – رئيس وٽ هوندين ته اهڙيون موجون ڪندين ڇورا!

مجو – بس بابا، مولا ڏينهن ڏئيس. پوڪڻ جهڙو آ پوڪڻ جهڙو.

ڦوٽو – اڙي بس ڪر ڇورا، مزو ٿو وڃائين. هڻ هڻ! صدقي.

رئيس – ڦوٽا.

ڦوٽو – جي سائين، حڪم ڪر سائين.

رئيس – بند ڪراءِ هي گوڙ گهمسان. ڪڍ ٻاهر هنن سڀني کي.

ڦوٽو – ڇا ڳالهه آ رئيس —؟

رئيس – دل اداس آهي.

ڦوٽو – (زور سان) اڙي بند ڪيو اهي طبلا سارنگيون. ڪٿو لُٽ، هلو هتان. ڏسو نٿا رئيس جي دل اداس آهي.

[سڀني جي وڃڻ جو تاثر —]

ڦوٽو – سربخت جر خير هجئي. رئيس ڳالهه ڇا آهي—؟

رئيس – بي عزتيءَ جي بار هيٺان دٻجندو ٿو وڃان، جنت واري خبر هرهنڌ پکڙجي وئي آهي. يار دوست طعنا ٿا ڏين. مان ڇا ڪيان ڦوٽا—؟ مان ڇا ڪيان —؟

ڦوٽو – رئيس هڪ دشمن ته وڃي پهتو پنهنجي رب کي.

رئيس – ڪهڙو—؟

ڦوٽو – جانـــو.

رئيس – ڪارو ڇڏ، پتين کي به ڪن اٿئي!

ڦوٽو – رئيس جون ديوارون اوچيون ۽ مضبوط آهن. هتان مظلوم جي دانهن به ٻاهر نه ويندي آهي.

رئيس – ڪم جي ڳالهه ڪر.

ڦوٽو – ماٺهو ڪوج ۾ لڳل آهن. اجهو ڏٺي ڪتان نه ڪتان ڪڙڪ پوي، ۽ تنهن ڪانسواءِ (ڪلندي) جڙيل خان به نه ڏيءِ

جي تلاش ۾ پريشان آهي. اِجهو هو اچي ويو.
[جڙيل اندر اچي ٿو— آهستي آهستي ٽڪل قدمن سان]
رئيس – ڪر خبر جڙيل خان. ڪاريءَ جو پتو پيو—؟
جڙيل– نه رئيس.
رئيس – تو ڪيس ڳوليو—؟
جڙيل– مون سڄو تر اٿلائي ڇڏيو آهي.
رئيس – (ٽوڪ) ڏيءَ سان ڏاڍو پيار اٿئي جڙيل خان—؟
جڙيل– ڪاري چئه رئيس.
رئيس – اوهه ! غيرت مند ٻه آهين—!
جڙيل– مُڏيءَ ڇريءَ سان نه ڪُهه پوتار ! مارڻو ئي اٿئي، ته دونالي وهائي ڪيڏ.
رئيس – جو مٺي سان نه مئو ! تنهن کي دونالي ڇا ڪندي جڙيل خان !
جڙيل– لوڪ ته پوک آهي وڏيرا ! اندر جو ڦٽ ڪنهن ڦولهي ڏٺو آهي—؟
رئيس – پيريءَ ٽڪائي وڌو اٿئي، نه ته ماڻهو مندو ناهين.
ڦوٽو – جڙيل خان آڻ مڃي رئيس.
جڙيل– وڏيرا........!
رئيس – اهو ڪم اسان کي ئي ڪرڻو پوندو ڦوٽا !
ڦوٽو – جو حڪم رئيس !
رئيس – ته پوءِ وارو ڪر. تر پار جي ڪنڊ ڪڙڇ ڳولي ڦولي ڪاري هٿ ڪر! اسان جي عزت جو سوال آهي.
ڦوڏو – ائين ئي ٿيندو رئيس، اڄ رات ماڻهو توهانجي در تي هوندو.

سين اڏون

[جنت جي سڏڪن جو آواز—]
جانل– نه روءَ ڏيءَ نه رو ! روئڻ سان ڇا ورندو—.؟
[جنت جا سڏڪا—]

جانل — ڪي داغ ڳوڙهن سان بہ ڌوئي نہ سگهبا آهن ڌيءَ !
جنت — امان ؛ مان بي قصور آهيان ؛ مان بي ڏوهي آهيان.
رمون — (ٽهڪ) هوءَ بہ بيڏوهي هئي. پر وٺي.... وٺي .... رئيس
کيس ماري وڌو ! (ٽهڪ) ڪاري هئي ڪاري ! مري وئي
مان ڪارو ناهيان ! رئيس ڪارو ناهي ! امان ٻئي جيئرا
آهيون —! (ٽهڪ)
ربو — رمون؛ هوش ڪر پٽ !
رمون — هوش —؟ (ٽهڪ) هوش وارا مري ويندا آهن بابا —!
ساران سيائي هئي ! وٺي — وٺي—!
جانل — اهي ڳالهيون دل سان نہ لاءِ چريا !
رمون — مان چريو ناهيان — مان چريو ناهيان ! هي سڀ چريا
آهن—! (ٽهڪ).
ربو — وڃ وڃي سمهي رهہ، رات لڙي وئي آهي.
رمون — نہ سمهندس ! اڄ نہ سمهندس بابا ، اڄوڪي رات ڏاڍي
خطرناڪ آهي بابا . ٻاهر اونداهي آهي ؛ ٻاٽ اونداهي —.
اڄ رات سڀ گڏجي جاڳنداسين، ڏاڍو مزو ايندو— (ٽهڪ)
جنت — رمون——
رمون — مونکي ڪنهن سڏ ڪيو —؟ تو سڏيو ساران؟ مون کي
تو سڏيو—؟
جنت — مان جنت آهيان ادا .
رمون — نہ نہ، تون ساران آهين، تون ساران آهين .
جنت — ساران تہ مري وئي ادا .
[گهوڙن جي هڻڪار—]
رمون — تہ پوءِ تون بہ مري ويندينءَ ، تون بہ مري ويندينءَ —.
(ٽهڪ) ٻڌئي، ٻڌئي —؟ تو ٻڌو بابا—؟ تو ٻڌو امان—؟
ڪنهن ٻڌو—؟
ربو — ڇا آهي پٽ —؟
[گهوڙن جي هڻڪڻ ۽ اچڻ جو آواز—]

رمون – گھوڙن جو آواز – هو ٻڌو – پنج سال اڳ هوبهو
اهڙو آواز آيو هو – ۽ پوءِ هو آيا هئا ۽ ساران کي کڻي
ويا هئا –!

ربو – جنت ڏيءُ جلدي ڪر! ٻئي ڪوٺيءَ ۾ هل!

[در کي لت لڳڻ جو آواز – در کلي ٿو – چار پنج ماڻهن
جي اندر اچڻ جو آواز –]

رمون – (ٽهڪ) اچي ويا؛ اچي ويا! پيچ چريا مست اچي ويا –!

ڦوٽو – پري هٽ چريا! جنت ڪٿي آهي–؟

ربو – ڪير جنت ڦوٽا خان –؟

ڦوٽو – چالاڪ ٿيڻ جي ڪوشش نه ڪر ڪراڙا! ٻانهن پيدا ڪر.

رمون – ٻانهن پئدا ڪر (ٽهڪ) ڪراڙا ٻانهن پئدا ڪر!

ربو – مون تنهنجي ڳالهه نه سمجهي ڦوٽا خان!

ڦوٽو – مون وٽ هر ڳالهه سمجهائڻ جو بندوبست آهي ربو!
هيءَ ڪهاڙي ڏسين ٿو–؟

رمون – (ٽهڪ) ڪٽي ويندا؛ ڪٽي ويندا! وري ساران کي کڻي
ويندا. (ٽهڪ).

ڦوٽو – (زور سان) بڪواس بند ڪر.

رمون – بند ڪيم بڪواس، تون ڪر، تون ڪر؛ (ٽهڪ)
تون ڪر ڪهڙيءَ وارا.

ڦوٽو – ڪاري پئدا ڪر پوڙها، نه ته ڪنڌ ڪوري ڇڏيندومانءِ.

ربو – نه نه، ايڏو ڪيس نه ڪيو، خدا جي قهر کان ڊڄو. الله
جو انصاف ڏاڍو ڏکيو آهي ڦوٽا.

ڦوٽو – هيءَ وعظ جو وقت ناهي، هٽي پري ٿيءُ؛ اسان تلاشي
وٺنداسين.

ربو – نه نه، ائين نه ڪر ڦوٽا خان.

ڦوٽو – هٽي پري ٿيءُ.

جانل – ابا ڦوٽا، هيءَ جهولي ٿي جهليانءِ، ٻوهي ٿي وجهانءِ؛
اکيني نه وڌجانءِ.

ڦوٽو – اڙي وڏوس ڇوٽيءَ کان، ڏسو ڇا ٿا؟
رجو ۽ مجو – پري ٿي مائي.
[جنت جي ڇيخ]
رمون – (ٿهڪ) ملي وئي، ملي وئي! ڪاري ملي وئي، ڪهاڙي واري کي ڪاري ملي وئي.
جنت – ڇڏيو مونکي، ڇڏيو، خدا جي واسطي ڇڏيو!
رمون – ڪاري ملي وئي، هاڻي بس ”نـا“ ۽ پوءِ ساران مري ويندي! (ٿهڪ) مري ويندي ـــ!
ڦوٽو – (ڇمات هڻندي) دور ٿـي وڃ منهنجي نظرن کان، پيهر ڏٺومانءِ ته لاش ڪتا کائيندئي، وڃ هلو هن رن کي.
جانل – ابا واسطو اٿئي خدا جو! پلاند اٿئي پير جو! اهڙو قهر نه ڪر ـــ!
ربو – قيامت ۾ مري منهن ڏيکارڻو اٿئي ڦوٽا.
ڦوٽو – سڀ پري ٿي بيهو نه ته ڦڦڙ ڦاڙي ڇڏيندومانو.
[جنت جون ڇيخون – سينـي جي ٻاهر وڃڻ جو آواز – گهوڙن جي پري وڃڻ جو تاثر –]
[ٿوري دير جي خاموشي – رمون جي هلڪن سڏڪڻ جو آواز–]
رمون – ويا هليا! ساران کي وٺي ويا هليا! گهوڙي تـي چاڙهي وٺي ويا هليا! هو ڪيس پيهر ماري وجهندا اسان! هـو ظالم آهن، هو ڏاڍا ظالم آهن.
نه نه! ساران نه مرندي! منهنجي ساران پيهر نه مرندي!
(ٿهڪ) پيهر نه مرندي! پيهر نه مرندي! نـہ مرندي!
(ٿهڪ).

سين نائـون

[رات جو تاثر – پري کان گهوڙن جي اچڻ جو آواز –]
رئيس – شايد هو اچي ويا، مونکي پڪ آهي جڙيل خان ته ڦوٽي ضرور جنت کي ڳولي هٿ ڪيو هونـدو – تنهنجو ڇا

خيال آهي-؟

جڙيل- مونکي ڪاري گهرجي.

رئيس - ۽ هوءَ هٿ نه آئي ته پوءِ—؟

جڙيل- مان ڪيس پاڻهي ڳولهي هٿ ڪندس.

رئيس - ۽ پوءِ—؟

جڙيل- سندس رت سان پنهنجي پيشانيءَ تان بي عزتيءَ جو داغ ڌوئندس.

رئيس - (ڪلي ٿو-)

[گهوڙن جو آواز ويجهو اچي بند ٿي وڃي ٿو-]

ها، اهي ٿي آهن؛ ڪاري ماي وٺي جڙيل خان!

جڙيل- (بيچينيءَ مان) ڪٿي آهي—؟

رئيس - آهي ته ٿي جهونا! هو هيڏانهن ٿي اچي رهيا آهن.

[ڦوٽي ۽ ساٿين جي اندر اچڻ جو آواز—.]

ڦوٽو - هيءَ وٺ ڪاري رئيس.

رئيس - شاباس ڦوٽا.

جنت - بابا!

جڙيل- خاموش رهه.

جنت - بابا! مان تنهنجي ڌيءَ آهيان بابا؛ مان تنهنجي جنت آهيان!

جڙيل- تون ڪاري آهين ۽ ڪاريءَ جو ڪو به رشتو ناتو نه هوندو آهي.

جنت - بابا.

جڙيل- مون ۾ وڌيڪ صبر جي طاقت ناهي ؛ منهنجي ڪهاڙي منهنجي عزت جيان اُجايل آهي:

رئيس - ترس جڙيل خان.

جڙيل- مونکي نه روڪ رئيس، واسينگ مارڻ ڏي.

رئيس - نه هيءَ نه مرندي!

جڙيل- ڇو—؟

رئيس - هيءَ منهنجي سام آهي.

جڙيل – هيءَ ڪاري آهي.
رئيس – هوندي!
جڙيل – هي ڇا تو چوين رئيس –؟
رئيس – اهو ئي جو هميشه چوندو آهيان.
جڙيل – ڇا مطلب –؟
رئيس – منهنجي ڪوٽ ۾ ڪيترين ئي ڪارين سام جهلي وينيون آهن، مان راڄ جو وڏو آهيان جڙيل خان، جنت اڄ کان منهنجي ڪوٽ ۾ رهندي.
جڙيل – تون مڪار آهين، ڪوڙو دغاباز آهين.
رئيس – بس، ٻيو ڪجهه –؟
جڙيل – تو منهنجي نياڻيءَ تي ڪوڙو الزام هڻي ڪيس ڪاري ڪيو ۽ هاڻي پناهه جي بهاني منهنجي عزت سان کيڏڻ تو چاهين –؟
رئيس – سام ڏيڻ اسان جي ريت آهي.
جڙيل – مان توسان گڏ ان ريت کي مٽيءَ ۾ ملائي ڇڏيندس.
ڦولو – خبردار جڙيل، متان اڳتي وڌيو آهين.
جنت – بابا.
جڙيل – منهنجي ڌيءَ، منهنجي جنت.
جنت – بابا، مان بي ڏوهي آهيان بابا.
جڙيل – مان تنهنجي اڏو ڪنڌ ڪٽي نٿو سگهان ڌيءَ، مان گنهگار آهيان بچا! پر ترس، مان هن شيطان کي نه ڇڏيندس.
رئيس – ڦوٽا، ڏسين ڇا ٿو؟ ڪڍينس ٻاهر!
جڙيل – ڇڏي ڏيو مون کي! مان چوان ٿو ڇڏيو مون کي.
(آواز پري وڃي ٿو).
جنت – بابا – بابا!
رئيس – تون ڪيڏانهن ٿي وڃين منهنجي بلبل! مس مس ته هٿ آئي آهين.
جنت – مونکي هٿ نه لاءِ! مان چوان ٿي منهنجي ويجهو نه آ.

رئيس – (ٽهڪ) اوه –! ايڏو غرور–! هاڻي توکي هت، منهنجي
حويليءَ ۾ منهنجي دل جي راڻي ٿي رهڻو پوندو.
جنت – پري رهه مون کان! مان چوان ٿــي پري رهه مون کان؛
ظالم، مڪار، منهنجي ويجهو نه اچجانءِ.
رئيس – ڏسان ته مون کي ڪير ٿو روڪي.
جنت – اهو ڏي جنهن ماروئيءَ جو ست سيل بچايو هو. جنهن
سسئيءَ جي صدا تي ڏرتي به اڌ ڪٿي هئي، جنهن لهرن
وچ ۾ سهڻيءَ کي ميهر ملايو هو!
رئيس – (ٽهڪ) بڪواس بند ڪر.
جنت، – خبردار رئيس، هڪ قدم اڳتي نه وڌجانءِ.
رئيس – (چرڪي!) پستول–؟ منهنجو پستول!
جنت – هڪ قدم اڳتي وڌايو اٿئي ته مان گولي هلائي پاڻ کي
ماري ڇڏيندس.
رئيس – (ٽهڪ) اهي ڌمڪيون مون اڳ به ٻڌيون آهن! پاڻ کي
مارڻ ايترو آسان ناهي!
جنت – مان چوان ٿي بيهي رهه!
رئيس – (ٽهڪ).
[گوليءَ جو آواز ۔ جنت جي رڙ ۽ ڪرڻ جو آواز–]
رئيس – جنت! جنت! تو هي ڇا ڪيو– تو هي ڇا ڪيو جنت.
رمون – (ٽهڪ).
رئيس – (خوف) تون–؟
رمون – ها– مان– چريو! (ٽهڪ)
رئيس – تون هت ڇو آيو آهين–؟
رمون – آيو آهيان، پنهنجيءَ مرضيءَ سان! (ٽهڪ) مري وئي–؟
ساران ٻيهر مري وئي–؟ تو– تو کيس ماري ڇڏيو!
(ٽهڪ).
رئيس – نڪري وڃ هتان.
رمون – تو کيس ماري ڇڏيو!

رئيس – ڪو آهي—؟

رمون – مان توکي نہ ڇڏيندس! (ٺهڪ) مان توکي ماري ڇڏيندس هيءَ ڪهاڙي ڏسين ٿو—؟ سٺي آهي نہ—؟ (ٺهڪ).

رئيس – نہ نہ–! تون ائين نہ ڪندين–! ڏس رمون مان توکان معافي ٿو وٺان؛ هٿ ٿو ٻڌان؛ پيرين ٿو پوان؛ مون کي نہ مار—!

رمون – ڪوڙو، ڪوڙو! (ٺهڪ) تون ڪوڙو آهين؛ تون هميشہ ڪوڙ ڳالهائيندو آهين—! هميشہ خون ڪندو آهين–! هميشہ معافي وٺندو آهين—!

رئيس – رمون ....

رمون – تيار ٿي؛ اچي ٿو؛ هيءَ وٺ، هيءَ وٺ هيءَ وٺ—!

[ڌڪن جا آواز— رئيس جون دانهون— پوءِ خاموشي—]

ويو؛ ويو؛ ويو (ٺهڪ) ويو هليو! اجان بہ آهين—! اجان بہ گهٽا آهين—! نہ بچندا؛ مون کان بچي ڪاڏي ويندا—! (ٺهڪ) ويو، ويو؛ ويو—! ساران موذي مري ويو—. (ٺهڪ).

رمون – (ڏکاري آواز ۾) تون ڪاري ناهين، تون ڪاري ناهين، ڪارو مري ويو—! ڪارو مري ويو ساران ....! ڪارو مرى ويو........!

—✱—

قرض مرض فرض

سين پهريون

[رات جو وقت – آچر ۽ عيدو جي ڪونگهرن جا آواز—]

آچر – عيدو – او عيدو !

عيدو – چاهي—؟

آچر – جاڳين ٿو—؟

عيدو – جاڳان ته ڪونه ٿو، ننڊ پيو هوس.

آچر – ننڊ پيو هئين ته جواب ڪيئن ڏنئي سوالي—؟ استادن سان به استادي ٿو ڪرين—؟

عيدو – يار ننڊ نه ڦٽاءِ، چپ ڪري سمهي رهه.

آچر – ننڊ نٿي اچي.

عيدو – نٿي اچئي ته ڏيانءِ معجون نري! او هتي پئي اٿئي منهنجي صدريءَ جي کيسي ۾، کڻي کائي ڇڏ، منٽن ۾ پرستان جا سير ڪندي پرستان جا، نور جو سنهن.

آچر – آهين نه چرسي، اڙي اٺ، هيڏانهن نهار.

عيدو – ايڏانهن نهاري ڇا ڪندس، تنهنجو واڳون جهڙو ٻوٿ ڏسي ڏسي ته حياتي گذري وئي، نه شادي ٿي ۽ نه گهرگهاٽ ٿي ٿيو.

آچر – شادي وري ڏوڙ ٿي ٿيندئي—؟ سڄا توکي کهڙو ڇڱو مڙس ڌيءَ ڏيندو—؟

عيدو – اڙي جڏهن جوان هئاسين تڏهن وڏا وڏا پئسي وارا عيدوءَ

واچوڙن ۾ لاٽ

جي ڪِد ڦرندا هئا، چوڪرين جي ته ڳالهه ئي نه پڇ!
ڪجل جي ڏار اکين ۾ پائي، پرت جو پهراڻ پائي
جڏهن ٻانهن لوڏي لکي در تان لنگهندو هوس ته ڏهه ڏهه
چٽيون پتنگن جيان ڪرنديون هيون، پتنگن جيان ——!

آچر — ابا پنڪيءَ ۾ ته خبر ناهي ڇا ڇا ڏسندو، هوندين! اڃين آني جي آفيم سان پاڻ کي شهزادو سمجهندو هوندين —!

عيدو — بي عزتي خراب نه ڪر آچر! عيدو اڄ به جوانن کان وڌيڪ جوان آهي؛ اڄ به نئين ٽهيءَ وجهايان ۽ مٿي تي ٽورا وار هجنم ته جيڪر تنهنجا فلمي ائڪٽر منهنجو پاڻي ڀرن، ها —!

آچر — نهيو نهيو، گهڻو ٿيو.

عيدو — گهڻو ٿيو ته ماٺ ڪري سمهي رهه، اجائي ننڊ نه ڦٽاءِ، ڏاڍو ٿڪجي پيو آهيان.

آچر — ٿڪجي ته يار مان به ڏاڍو پيو آهيان، پر ڇا ڪجي؟ ڪم ته ڪرڻو آهي نه —؟

عيدو — ها ڀائو، سڄي عمر گذري وئي پرائي پيلهپي ۾، باقي ڏينهن به گذري ويندا.

آچر — مائي آهي ڇتي! اصل آرام ڪرڻ ئي نٿي ڏئي، سڄو ڏينهن پٺي تي ڪرڪر ڪري. هي ڪيو، هو ڪيو، هيڏانهن وڃو، هوڏانهن وڃو! اصل توبهه! جزا آهي جزا.

عيدو — يار، منهنجي وٽي نسوار کپي، سوچيم ته به منٽ لنوائي وڃي وٺي اچان. پر سار پويس آفت آهي آفت! ڪٿي ٿي ڇڏي! سون به گهڻي ئي بهانا بنايل پر اگهيان به افلاطون سان ڪم پيو هو.

آچر — بابا ماٺ ڪيو ويٺو هج، اهي اسانجا جگر آهن جو هن گهر ۾ ايترا سال گذاريا اٿئون، ٻيا نوڪر هجن ها ته جيڪر ڪنن تي هٿ رکي ڀڄي وڃن ها —!

عيدو — پيو نه ته ويچاري مڙس سان ڪهڙيون حالتون ڪيائين؟

هڪ دفعي ڪن ۾ جو چڪ هنيائينس ته راڄ اچي ڪٺا
ٿيا، مجال آ جو چڪ ڪڍي! آخرڪار ننڍ اچي ويس،
تڏهن وڃي ويچاري جي جان ڇٽي!

آچر – ٻيو ياد اٿئي جڏهن صاحب جي ٽپڻ تي ٽانڊو رکيو هٿائين؟

عيدو – اڙيون نه–؟ توبهه! مڙس جي رڙو رڙ پئي پوي–! ايلاز، منٿون، آزيون، نيزاريون، گيسيون، جانا–! پر مائي مڙي چا–!

آچر – سائين ان ويچاري جا جگر ها جو سهندو هو، آفرين آهي سندس صبر ڪي–!

عيدو – ادا، انسان آخر ڪيستائين صبر ڪندو–؟ نيٺ ڪوهه ۾ ٽپو ڏئي جان ڇڏايائين! خدا جنت نصيب ڪريس! ماڻهو ڀلو هو، مڙني فقيرن تي مهر جي نظر ڪندو رهندو هو.

آچر – بس ويچارو ڀاڻ ته ويو، پويان اها ڦڪڙي اسانجي لاءِ ڇڏي ويو.

عيدو – الله ڪندو ته اها به اڏي بيٺي آهي! نه اٿس ڏٿي نه سائين نه آل نه اولاد! تيڙ تاڙي، مال ملڪيت ايندي اسان ٻنهي جي هٿ–! مان ته ڀيلي ڪوليندوسانءِ گتو! ڪمائي جي ڪمائي، شوق جو شوق! ويٺا هونداسين پيالا ڀري ڪيو دوڪان تي!

آچر – اڙي آهستي ڳالهاءِ ته پيجي نه مٽڪو! خبر پئجي ويس ته اُنڌا ڪڍي ڇڏيندءِ.

عيدو – ڪري ڏسي اسان مولاين سان ڪيچل! هڪ پاراتي سان سر نه وڃايانس ته منهنجو نالو به عيدو ناهي.

آچر – ڀيلي عيدو....

عيدو – جي آچر.

آچر – يار عيدو، اڄ صاحب جي پهرين ورسي هئي، بيگم صاحب، صاحب جي فوٽوءَ ڪي ڪٺي ڪوڙ دير ٽائين روئندي رهي.

عيدو - ڪوڙي.
آچر - نہ پيلي، مون ڪيس پاڻ روئندو ڏٺو!
عيدو - تون چوين ٿو تہ هوندو؛ جهيڙي لاء ماڻهو نہ ملندو هوندس، تڏهن روئندي هوندي ---!
آچر - ڇا بہ هجي، اڃا تہ جوان ٻيٺي آهي! هاڻي بہ شادي ڪري تہ جيڪر........
عيدو - نہ ابا؛ ڪنهن کي ڪُتيء ڪنيو آهي جو هن عزرائيل سان شادي ڪندو---؟ سڄو ملڪ ٿو هن جي نالي ڪان ڪنبي---! ڪيترن ماڻهن تہ پڻ ڪان هي رستوئي ڇڏي ڏنو آهي---!
آچر - مهينو کن ٿيو تہ وڏيري جانوء جي ٿي ڦيٽي! سو ٿو هن گهٽيء مان لنگهيس؛ بيگر صاحب ڪٿي جو ڪتو پٺيان ڇڏيس، تہ همراه جي اچي پٺي پوي! ٿي ميل يڪ ساهي ڊوڙندو ويو؛ ڪنڌون ڪوٻا، دڙا ڍڪيون، ناليون ناڙا سڀ اُئين ٽپي ويو؛ چڱ چوڏهن سالن جو جوان هجي.
عيدو - ۽ هن شاهو پساريء کي جو ڏندو مغز وارو هنيو هٿائين.
آچر توبهہ سائين توبهہ؛ الله پناهہ ڏيندو دشمن کي بہ.
عيدو - يار ڳالهہ ٻڌ.
آچر - ڇئہ.
عيدو - بابا کهڙي هڇا جون ڳالهيون ڪئي ويٺو آهين؛ اڌ رات جو؛ ڇڏ تہ ٿوري دير آرام ڪيون؛ چاڻ صبح ٿيو.
آچر (اوٻاسي ڏيندي) چوين سچ ٿو. آچر خان هاڻي سمهي رهہ پيلي.

سين پهريو

[آچر ۽ عيدو گهر جي صفائي ڪري رهيا آهن---]

آچر - عيدو؛ او عيدو.

عيدو – ڇاهي؟ بيگم صاحب پٺي تي گهر ۾ ڦري؛ مارائيندين ڇا—؟
آچر – اڙي ڪالهه ته ٻڌ ....
عيدو – پيلي ڪالهيون هلي ڪوارٽر ۾ ڪجانء، هت پٽڪو ٻه ٻڌي ورتائين ته ٻنهي جو خير ڪونهي. (بيگم جي اچڻ جو آواز) اڙي مري وياسين، اچئي پٺي.
[بيگم اندر اچي ٿي—]
بيگم – هان اچئي پٺي! ڇا پٺي اچي—؟ جواب ڏي؛ ڪالهه، ڪـُل— (زور سان) ڪالهائين ڇو نتو—؟
عيدو – (ڇرڪي) جي— جي— جي— بيگم صاحب—!
بيگم – جي جي جا سڪا، اڪٽي ڇڏ!
عيدو – اڪٽي ڇا چوان بيگم صاحب—؟
بيگم – اُهو ئي جيڪو هن مٺي تاريل ڪسي پٺي ڇيڻي منهنجي لاء—! تون ڇا تو ڏسين بيٺو ڏاڏڻ—؟ ساه ڪيندين ڇا—؟
آچر – بيگم صاحب، مون ته ڪجهه ڇيوئي ڪونه، مان ته ....
بيگم – تو ته ڪجهه ڇيوئي ڪونه، تون ته الهه لوڪ آهين. ڪجهه ڇائين ئي ڪونه تو. بي سمجهه، معصوم، گگدام آهين. چور ڪنهن جاء جا، مان تو کي چڱي طرح سڃاڻان.
آچر – پر بيگم صاحب....
بيگم – اڙي وري جواب تو ڏين ڏندرا؟ اهي ڏند انبوريء سان نه ڪڍايامانء ته منهنجو به نالو ناهي. منهنجون گلائون ٽا ڪيو، نمڪ حرام.
عيدو – مون کي ته قسم آهي بيگم صاحب ....
بيگم – زبان بند رک مٺا موالي، پيو پنگ جو ڪونڊو وتين ٿو جهوٽا کائيندو سڄي گهر ۾. ڪلهه وڃي ڇلهه ۾ دون هنئي هيئي، اڄ وڃي فرش تي ڪيارڙي لڳئي. پاڻ نتو سنڀالي سگهين تـه مٺا وڃي ڪنهن مقام ۾ مجاور ٿـي ويهه. هتي ڇو مٿو پيو آهين—؟ تون ڙي ڇو چپ ڪيو بيٺو آهين—؟ گهر جو ڪم ڇاڇهين ڪندو—؟

آچر ـ ڪم پئي ڪيم بيگم صاحب.
بيگم ـ هان، ڪم پئي ڪيئي. مان آهيان تماشو، سو مون کي ڏسڻ بيهي رهيو آهين. ڪڻ پوچو، هڻ فرش کي ته ڏيانء نه مغز وارو سرونو. نڪما ڪنهن جاء جا. ۽ تون چو چپ ڪيو بيٺو آهين مٿا چرسي—؟
عيدو ـ مون ته ڪپڙي کي ٽيبل سان پئي چنڊيو. نه نه، چنڊٽي سان ڪپڙي کي— نه نه— ٽيبل سان.
بيگم ـ ڊوڙ پئي اٿئي منهن ۾. تون ائين نه سڌرندين. اڙي ڪيڏانهن ويو اهو ڏنڊو—؟
[بيل وڄي ٿي—]
بيگم ـ ڪهڙي مئي جو آئو ڪتو صبح مردان سان—؟
آچر ـ بيگم صاحب، ڪير وارو آيو هوندو بل وٺڻ.
بيگم ـ اهو مئو اچا جيئرو آهي—؟ ڪلهه جو پيٽ ۾ ٽڪي هنئي مانس.
عيدو ـ بيگم صاحب ڪير وارو ته اسپتال داخل آهي، هي ته پڪ جعفر ڪاسائي هوندو.
بيگم ـ چڱو چڱو، ڏسندين ٻه وڃي در تي يا اتي بيٺو جهوٽا کائيندين پيڙا طوطا.
عيدو ـ وڃان ٿو، بس اِجهو ٿو وڃان. (وڃي ٿو—)
[بيل ٻيهر ٿي وڄي—]
بيگم ـ اڙي وڃ ٻه ڪٿي جڏا، هن مئي جو ساهه ٿو وڃي. ٻه منٽ صبر سان بيهي به نٿو سگهي. اڙي وٺين موالي؟ انهي عيدوء مان به اچي ڦاٽي آهيان. ڪنهن ڏينهن ڏئي زهر ذرو هلائي ڇڏيانس ته چڱو. اڙي ٻڌين ٿو ڇا چوها ؟
آچر ـ نه بيگم صاحب، مون ته ڪجهه ٻه ڪونه ٻڌو، ان پٽاري.
بيگم ـ اڙي جي ٻڌندين ته ٻه ڇاهي، چوڏا نه لاهي ڇڏيانء ته بي ڳالهه آهي.
[عيدو اندر اچي ٿو—]

عيدو – بيگم صاحبہ ....
بيگم – ڇا ٿيئي؟ ڪير آهي در تي –؟
عيدو – بيگم صاحبہ، ڪو ماڻهو آهي، توهان سان ملڻ ٿو چاهي.
بيگم – چوينس تہ مان گهر ۾ ناهيان.
عيدو – چوي ٿو تہ هن توهانجو آواز ٻن ميلن تي ٻڌو هو.
بيگم – چوينس تہ سمهي پئي.
عيدو – چيومانس، پر چوي ٿو تہ هي وقت سمهڻ جو ناهي.
بيگم – چوينس تہ مري وئي.
عيدو – چيومانس پر........
بيگم – ڇا چيئي—؟
عيدو – ڪجهہ بہ نہ بيگم صاحبہ؛ ڪجهہ بہ نہ —!
بيگم – چوينس تہ مان ڪنهن سان بہ ملڻ پسند نہ ڪندي آهيان هليو وڃي.
عيدو – مون تہ گهڻو ئي چيومانس پر هو ماڻهو تہ صفا چڇڙ ٿي لڳو آهي! چوي ٿو تہ مان ڪنهن بہ صورت ۾ بيگم فاروق سان ضرور ملندس؛ ضروري ڪم آهي.
بيگم – مون چيو تہ مان ساڻس هرگز نہ ملندس. وڃي کڏ ۾ پوي.
آچر – اڙي، اڙي؛ ڪاڏي ٿو اچين—؟ مان چوان ٿو اتي ويهہ، بيگم صاحبہ گهر ۾ ناهي.
راجا – تون چپ ڪر ٽيڙو! مونکي اندر اچڻ ڏي.
آچر – پر سائين هيءَ گهر آهي —!
راحا – مون ڪٿي چيو تہ هي وٿاڻ آهي؟ هتي پري ٿي منهنجي رستي تان! لڪڻ وعائي ڪيندومانءِ—!
عيدو – پوتار ڪجهہ خيال تہ ڪيو —!
راجا – خاموش! گستاخ پوڙها، ڪٿي آهي تنهنجي مالڪياڻي–؟
بيگم – ڪير آهي هيءُ اڌ مغزي؟ هت ڇو آيو آهي؟ ڪيوس ڇو ٿتا ڏڪا ڏئي—؟
راجا – اوهو تہ هيءَ آهي اها محترمہ جنهن جي تعريف مون سڻ

ڪوهن ۾ ٻڌي هئي.

عيدو – ۽ توهان ڪيس سؤ ڪوهه تي به ڳولي لڌو آهي!

بيگم – (غصي ۾) عيدو، تون بڪ بڪ بند ڪر! هيءُ ڪير آهي–؟

راجا – ٽيڙو، پنهنجي مالڪيائيءَ ڪي ٻڌاءِ ته منهنجو نالو راجا آهي. مان سائس ملڻ آيو آهيان.

بيگم – هن ڪي چئه ته هڪدم هتان نڪري وڃي نه ته ميچالو ڦيهي ڇڏيندي مانس.

راجا – ٽيڙو، پنهنجي مالڪيائيءَ ڪي ٻڌاءِ ته مان ضروري ڪم سان آيو آهيان.

بيگم – آچر ڪيڏ مٿي ڪي ٻاهر.

راجا – محترمه، معاف ڪجانءِ، مان خدا نخواسته تنهنجو مڱيندو يا مڙس ناهيان جو مونتي هٿ کڻين. مان تو سان ملڻ آيو آهيان.

بيگم – مون وٽ ڪنهن سان به ملڻ جو وقت ناهي.

راجا – تو ڪي مونسان ملڻو ئي پوندو.

بيگم – هرگز نه –!

راجا – ته پوءِ مان گهر مان ٻاهر نه ويندس!

بيگم – منهنجا نوڪر توڪي ڌڪا ڏئي ٻاهر ڪيدي ڇڏيندا.

راجا – تنهنجا ههڙا چار مردار نوڪر به منهنجو ڪجهه بگاڙي نه سگهندا–!

بيگم – مان پوليس کي گهرائيندس.

راجا – اهو ته مان به چاهيان ٿو –!

بيگم – ڇا مطلب–؟

راجا – آئينءَ نه مطلب جي ڳالهه تي–!

بيگم – مان چوان ٿي نڪري وڃ هتان–!

آچر- راجا صاحب، هتان هليا وڃو! توهان کي خبر ناهي بيگم صاحبه ڏاڍي چٽي آهي!

راجا – مون پيٽ ۾ تيرنهن سيون اڪوات لڳائي ڇڏيون آهن.

بيگم ــ ڇا ٿو ڇوين؟ جو ڪجهه ڇوڻـو اٿئي جلدي چئه ۽ پير ڊاهه، مون وٽ وقت ناهي.
راجا ــ ڇوڻ اِهو آهي ته محترم تنهنجي مڙس فاروق خان، مرڻ کان اڳ مون کان ٽي هزار روپيا قرض ورتو هو.
بيگم ــ قرض ورتو هوــ؟
راجا ــ جي ها! ۽ قرض وڏو مرض آهي.
عيدو ــ ۽ قرض موٽائڻ فرض آهي.
راجا ــ تون ته بس ڪر سياڻا.
بيگم ــ پر منهنجي مڙس ايترا پئسا ورتا ڇاجي لاءِــــ؟
راجا ــ مون کان ڪنڊي تي گاهه ڪٽندو هو.
بيگم ــ گاههـــ! گاهه ڪنهن لاءِ وٺندو هوـــ؟
راجا ــ پاڻ کائيندو هوندو، يا گهر آڻيندو هوندو! يا وري گهوڙي کي کارائيندو هوندوـــ!
بيگم ــ جيڪڏهن منهنجي مڙس توکان قرض ڪنيو آهي ته اهي سڀ پئسا مان توکي جلد موٽائي ڏيندس، هاڻي تون وڃي سگهين ٿو.
راجا ــ واهه! ايترو جلد وڃـي سگهان ٿـو! نه محترم! ڳالهه در اصل هن ريت آهي تـه مون کي سڀاڻي صبح جو اهي پئسا بئنڪ ۾ جمع ڪرائڻا آهن! آخري تاريخ آهي.
بيگم ــ پر هن وقت ته مون وٽ پائي به ڪونهي! هفتي کن اندر پئسا ملندم. پوءِ اچجانءِ.
راجا ــ مون چيو تــه مـون کي پئسا صبح ساڻ بئنڪ ۾ جمع ڪرائڻا آهن! ٻيءَ حالت ۾ پوليس مون کي ٻڌي ويندي.
بيگم ــ اهو ته وڏيڪ سٺو ٿيندو.
راجا ــ مان مشورو وٺڻ نه پئسا وٺڻ آيو آهيان.
بيگم ــ پئسا ڪونهن، مونکي افسوس آهي.
راجا ــ مونکي به افسوس آهي، پر مان هفتو ترسي نٿو سگهان.
بيگم ــ پر مون وٽ پئسو ناهي ته مان ڇا ڪيان؟ مٿو ڏاريانـــ؟

واچوڙن ۾ لاٽ

راجا – تنهن جو مطلب اِهو ٿيو تہ مونکي هينئر پئسا نہ ڏيندين؟ـــ؟
بيگم – جي نہ !
راجا – هون.... تہ اِهو تنهنجو آخري فيصلو آهي؟ـــ؟
بيگم – جي ها ـــ!
راجا – بلڪل آخري فيصلو؟ـــ؟
بيگم – هڪ دفعو چيم تہ ها ! ها، ها، ها ! هاڻي ٻڌءِ ـــ؟
راجا – جيڪڏهن اِها ڳالهہ آهي تہ منهنجو آخري فيصلو بہ ٻڌي ڇڏ! مون کي جيستائين پنهنجا پئسا نہ ملندا، مان هن گهر مان هڪ قدم بہ ٻاهر نہ ڪيندس! اڙي ٽيڙو، وڃ، وڃي منهنجا سامان کڻي اچ ۽ هڪ ڪمرو صاف ڪري ان ۾ لڳائي ڇڏ!
بيگم – مونکي اها بدتميزي پسند ناهي! توکي شايد منهنجي خبر ناهي؟ـــ؟
راجا – توکي بہ شايد منهنجي خبر ناهي! راجا نالو اٿم راجا، راجا ڳالهہ وارو.
بيگم – آچر، عيدو ڪيڏو مٺي کي ٻاهر.
راجا – ڪو ويجهو تہ اچي ڏسي، ڪتر ڪري ڇڏيندوسانس. هل ڙي ٽيڙو، ٽپڙ کڻي آءُ. وڏا آيا آهن اوڏر نہ ڏيڻ وارا وڃ ڙي ڪڳا، منهنجي ڪاڏي پيتي جو انتظام ڪر. ڏسين ڇا ٿو، قد بت چڱي طرح ڏسي ڇڏ. ۽ ها محترمہ جيڪڏهن منهنجي پئسن جو انتظار هفتي اندر بہ نہ ٿي سگهيو تہ پوءِ مونکي هن گهر ۾ مستقل مهمان سمجهجانءِ.

سين ٽيون

عيدو – آچر.
آچر – جي عيدو.
عيدو – پيلي هن مهمان مان چڱو ڦاٿاسين، ٿن ماڻهن جي تہ ماني تو کائي، ان کان پوءِ حڪم ٿي ڪري. ڇانهہ کڻي آ

ڪير ڪٿي آ، پاڻي ڪٿي آ. مانـي نہ کائيندس ۽ برياني
پچايو، هاضمو خراب آهي جيلي ٺاهيو، حلوو تيار ڪيو.
جڻ حڪم ٿي سندس ٿو هلي.
آچر - سچو ڏينهن ٿو کائي ڪمبخت، گجر موري بہ نٿو ڇڏي
گهر ۾، خدا غارت ڪريس، ڏاڍو تنگ ڪيو اٿس.
عيدو - آچر ....!
آچر - چاهي موالي—؟
عيدو - مون کي هڪ صلاح آئي آهي ذهن ۾.
آچر - اهائي نہ تہ بيگم صاحبہ جي مرڻ کانپوءِ تون گهٽي تي
ويهي جهوتا کائيندين—!
عيدو - اڙي نہ! اها تہ پوءِ جي ڳالهہ آهي، پهريون هن مصيبت
مان تہ جان ڇڏايون! هيڏي آ، ويجهو اچ—! هان، هاڻي
ٻڌ، تون هينئر ڪر جو مانيءَ ۾ زهر ملائي ڏينس، پاڻهي
راتو رات مري ويندو—!
آچر - نہ بابا نہ! مون کان اِهو ڪم نہ ٿيندو، ٻي ڪا صلاح ڏي.
عيدو - ٻي ڪهڙي صلاح ڏيانءِ؟ ماڻهو مارڻو ٿي آهي تہ پوءِ
ڪيس زهر ڏيڻو ئي پوندو.
آچر - ماڻهو مارڻ جا ٻيا بہ طريقا ٿي سگهن ٿا....!
عيدو - ٻيا وري ڪهڙا طريقا ٿيندا—؟ مان بہ تہ ٻڌان!
آچر - مثلا کوٺي تان ڌڪو ڏجيس، ڏيچاري هانءَ ڦاڙجيس، درياهہ
۾ لوڙهي ڇڏجيس، کوهہ ۾ ڌڪو—! کوهہ ۾ ڌڪو—!
اچي وئي! واهہ جي صلاح اچي وئي....!
عيدو - کوهہ ۾ ڌڪو ڏيونس—؟
آچر - نہ، هرگز نہ، ياد اٿئي عيدو، پنهنجو صاحب ڪيئن مئو هو؟
عيدو - ها، کوهہ ۾ ٽپو ڏنو هئائين! پوءِ ڪيئن....؟
آچر کوهہ ۾ ٽپو ڇو ڏنو هئائين—؟
عيدو - هن مصيبت جهڙي زال کان تنگ ٿي ٽپو ڏنو هئائين،
پوءِ ڇو ڏنو هئائين—؟

آچر – تہ پوءِ ٺيڪ آهي.
عيدو – ڇا ٺيڪ آهي—؟
آچر – ٺيڪ اِهو آهي تہ اسان هن ماڻهوءَ کي رستي تان هٽائڻ لاءِ سندس شادي بيگم صاحبہ سان ڪرائينداسين، اڪيلي کوه ۾ ٽپو ڏيڻ سندس ڪم آهي! ڇا خيال آهي—؟
عيدو – خيال تہ سٺو آهي، پر جي کوه ۾ ٽپو نہ ڏنائين تہ پوءِ ڇا ٿيندو—؟
آچر– ڦاهو کائي مرندو.
عيدو – پر جي ائين بہ نہ ڪيائين تہ پوءِ—؟
آچر – تہ پوءِ دنيا ۾ ئي دوزخ ڏسي وٺندو! اشراف هوندو تہ پاڻ کي ماريندو ضرور.
عيدو – پر اِها شادي ڪرائيندين ڪيئن—؟
آچر – اهو ڪم سولو آهي، ٿوري عقل ۽ عمل جي ضرورت آهي ۽ پوءِ........
عيدو – (کلندي) وه واه ڏاڍو مزو ايندو! اصل زهر کي زهر ماريندو!
[پري کان راجا جو آواز اچي ٿو—]
راجا – اڙي ٽيڙو، ٽيڙو— ڪاٿي مري وئين—؟
آچر – وري الائي ڇا ٿيس!
عيدو – لڳي هوندس بک، ٻيو ڇا ٿيو هوندس. هفتي ۾ ٽن هزارن جي تہ ماني کائي ويندو. ان کان تہ چڱو هو پئسا ڏئي جان ڇڏائجي ها—!
راجا – (پري کان) اڙي ڪو آهي يا سڀ جا سڀ ويا هليا—؟
آچر – آيو سائين (آهستي) مان وڃي ٿو پنهنجي ڪم سان لڳان! تون بہ اچي لاڳ وٺائجانءِ.
[آچر جي وڃڻ جو آواز—]
جي سائين حڪم ڪيو—؟
راجا – اڙي هيءُ گهر آهي يا وٿاڻ آهي—؟
آچر – سائين في الحال تہ وٿاڻ ٿو لڳي. توهان هليا ويندا تہ پوءِ....

راجا – ڇا ٿو چوين—؟

آچر – منهنجو مطلب آهي ته توهان هليا وينداته پوءِ هيءَ گهر وٺائڻ لڳندو.

راجا – ٺهيو ٺهيو! بڪ بند ڪر. ڪائڻ لاءِ به ڪجهه آهي گهر ۾ يا سيٺي روزو رکيو آهي—؟

آچر – سائين اڃان توري دير اڳ ته توهان ڀوڙ ماني........

راجا – اڙي آهو ته ڪلاڪ اڳ جي ڳالهه هئي، بڪ ماريندؤ ڇا؟

آچر – نه سائين، بک مرن توهانجا دشمن، توهان لاءِ ته بيگم صاحبه وڏا حڪم ڏئي ڇڏيا آهن.

راجا – ڇا حڪم ڏنا آهن تنهنجي انهيءَ بيگم صاحبه—؟ گوليءَ سان اڏائڻ جو حڪم ڏنو آهي يا ڪهاڙيءَ سان ڪنڌ ڪپڻ جو حڪم ڏنو آهي يا شينهن آڏو اڇلائڻ جو حڪم ڏنو آهي—؟

آچر – ائين نه چئو سائين، بيگم صاحبه ته چئي ڇڏيو آهي ته توهانجي ڪاڌي پيتي جو هر وقت خيال رکيو وڃي ته جيئن توهانکي ڪنهن به قسم جي تڪليف نه ٿئي.

راجا – ڇا؟ ڇا؟ ڇا—؟ ڇيو آهي تنهنجي بيگم صاحبه—؟

آچر – گهڻو ڪجهه ڇيو اٿائين سائين! (شرمائيندي) پر مان ڇو ٻڌايان—؟

راجا – اڙي ڪجهه ته ٻڌاءِ—!

آچر – نه سائين! مونکي شرم ٿو اچي. پاڻ وڏن سان اهڙيون ڳالهيون نه ڪبيون آهن.

راجا – ٽيڙو، مان چوانءِ ٿو ٻڌاءِ ڇا ڳالهه آهي—؟

آچر – بيگم صاحبه پئي چوي ته پئسا ته مون وٽ آهن، پر مان راجا صاحب کي پئسا ان ڪري نه ڏينديس ته جيئن هو هميشه هت رهيو پيو هجي ۽ هرگز هرگز هتان نه وڃي.

راجا – سچ ٿو چوين—؟ پيو ڇا پئي چوي—؟

آچر – پيو چوي پئي ته توهان ماني سٺي نٿا کارايو مهمان کيءَ

آئنده مان پاڻ ڏاهينديس ماني پنهنجن هٿن سان.

راجا - هان؟ پلا پيو ڇا پئي چوي—؟

آچر - سائين چوي ته گهڻو ڪجهه پئي! پر توهان ڇا ڪندؤ انهن ڳالهين کي—؟ توهان پرديسي ماڻهو، ٻه ٽي ڏينهن رهي پنهنجو قرض وٺي هليا ويندا. خواه مخواه ڳالهه کي وڌائڻ مان ڪهڙو فائدو—؟

راجا - ها، فائدو ته برابر ڪونهي، پر ٿيڙو....

آچر - ڇٿو سائين.

راجا - آچر خان ڳالهه ته پڌ....

آچر - جيءُ سائين.

راجا - تنهنجي صاحب کي مٿي گهڻو عرصو ٿيو آهي—؟

آچر - سائين، ڪالهه هڪ سال پورو ٿيس.

راجا - تنهنجي بيگم صاحبه ته اجا جوان بيٺي آهي، آهي به شڪل صورت جي سهڻي؛ ڳالهائڻ ٻولهائڻ جي به ايتري خراب ته ناهي.

آچر-نه سائين. مجال آ جو ڪو ڏکيو اکر زبان مان ڪڍي، ويچاري ڳالهائيندي ته بلڪل ناهي؛ ڪڏهن ڪڏهن مڙئي هڪ اڌ لفظ ڇئي وٺندي آهي، نه ته ڪنهن جي ٻن ۾ نه ٽن ۾.

راجا - (خوش ٿيندي) هائو ٻيلي—؟ پلا پيو ڇا ٿي چوي منهنجي لاءِ—؟

آچر - ٻي خبر سموري عيدوءَ کي اٿو؛ اِجهو هو اچي پيو، پاڻ ئي پڇي وٺوس نه—!

[عيدوءَ جي اچڻ جو آواز—]

عيدو - سائين هي وٺو ڪيرٽي، بيگم صاحبه توهان لاءِ موڪلي آهي! سلام به ڏنا اٿائين ۽ پڇيو اٿائين ته ڪا تڪليف ته ناهي—؟

راجا - ڪيرٽي ڏني اٿائين؟ وه واه! پيو ڇا پئي چيائين؟

عيدو ـ سائين چوي پئي ته راجا صاحب ماڻهو ڏاڍو سٺو آهي.
راجا ـ سچي—؟
عيدو ـ ائون نه ته سائين، سڄو ڏينهن توهانجي تعريف ۾ گذاريو اٿائين، نور جو سنهن!
راجا ـ هئه هئه! مان ته مري ويندس. پلا پيو چا پئي چيائين—؟
عيدو ـ گهڻو ڪجهه پئي چيائين. توهان پاڻ چو نٿا پڇوس—؟
راجا ـ ها، اها ڳالهه به ٺيڪ آهي! مان پاڻ ئي پڇندومانس.
[بيگم جو پري کان آواز—]
بيگم ـ عيدو— او عيدو موالي—!
عيدو ـ بيگم صاحبه سڏي پئي! (زور سان) اچان ٿو بيگم صاحبه—!
[وڃي ٿو— وڃڻ جو آواز—]
عيدو ـ جيءُ حڪم ڪيو بيگم صاحبه.
بيگم ـ اڙي چنبا، سڄو ڏينهن ان بـي سري مهمان وٽ وينـا ڪهڙا قصا ٿا ڪُٽيو؟ مونکي ته اِهو ڏائڻ بنهه وٺي ئي نٿو—! خدا ماريس، هانءُ تي بار ٿي اچي ڪريو آهي. مان سيائي ئي ٿي هزار روپيا منهن تي هڻي گهر مان ٿي ڪيدانس. ۽ هڪ ٺاهوڪي مار به ڏئي ڇڏيندي مانس.
عيدو ـ بيگم صاحبه—!
بيگم ـ چاهي—؟
عيدو ـ بيگم صاحبه، هڪ طرف توهان هـن ويچاري تـي ايترو ڪاوڙيل آهيو ۽ ٻئي طرف هو ته توهان جي ساراهه مان ئي نٿو ڌاپي—!
بيگم ـ چا ٿو چوين موالي—؟ هوش ڪر ته پڇانءُ نه دون.
عيدو ـ مان سچ ٿـو چوان بيگم صاحبه؛ چوي پيو ته توهان جي مالڪيائي ڪيڏي نه سٺي آهي.
بيگم ـ ڪوڙ ٿو ڳالهائين موڳا—!
عيدو ـ نه بيگم صاحبه، ڪوڙ چو ڳالهائيندس؛ مونکي ڪو گهران ٿو ڪارائي چا—؟

بيگم – هان— تہ پيو ڇا پيو چوي اهو ڊور—؟
عيدو – چوي پيو تہ مون اهڙي خوبصورت عورت زندگيءَ ۾ ڪٿي نہ ڏٺي آهي.
بيگم – الا—؟ ائين پيو چوي اهو بي شرم—؟
عيدو – نور پٽاري؛ بلڪل ائين پيو چوي اهو بي حيا!
بيگم – اڙي مٺا مهمان ڪي گھٽ وڌ تہ نہ ڳالهاءِ! ڀلا ٻيو ڇا پيو چوي؟
عيدو – بس بيگم صاحب؛ رڳو تو تعريف ڪري توهان جي—! مون ڪي تہ اهڙي تي ڪاوڙ لڳي، اهڙي تي ڪاوڙ لڳي جو جيڪر رت پي ڇڏيانس.
بيگم – نهيو نهيو، گھٽو ڳالهائي؛ رت تو پٽيس؛ (شرمائيندي) ڀلا ٻيو ڇا پيو چوي؟
عيدو – بيگم صاحب، توهان تہ خواه مخواه مون تي ناراض ٿيون ٿيو؛ مان نہ ٻڌائيندس.
بيگم – مان چوان ٿي ٻڌاءِ.
عيدو – نہ بيگم صاحب؛ توهان ڪاوڙ ڪندا!
بيگم – (خوشامدائي انداز ۾) ٻڌاءِ عيدو!
عيدو – چوي پيو تہ توهان جي مالڪياڻي ڏاڍي خوبصورت آهي! هونهہ؛ گوريلو ڪنهن جاءِ جو! مونکي تہ اهڙي پٽي ڪاوڙ اچي جو........
بيگم – شرم ڪر عيدو؛ ويچارو مهمان آهي. هونئن بہ ايترو برو تہ ناهي جيترو تون سمجهين ٿو! ڏسڻ وائسڻ جو بہ چڱو آهي.
عيدو – چڱو وري ڏوڙ آهي! چار مڻ تہ وزن آهيس؛ منهن اٿس گھوڙي جهڙو! ڳالهائي تو چڻ پاڏو ٿو رڙي....
بيگم – وڏبڪ بڪ نہ ڪر؛ وڃ وڃي مهمان لاءِ مانيءَ جو بندوبست ڪر! هل.
[آچر جي اچڻ جو آواز—]

آچر – بيگم صاحب.
بيگم – تون وري ڇو آيو آهين—؟
آچر – بيگم صاحب هو مهمان .آهي نه.......!
بيگم – ها ها؛ ڇا ٿيو هن کي—؟
آچر – ٿيندس وري ڇا! هو توهان سان ملڻ ٿو چاهي—!
بيگم – ماڻ ٿو چاهي—! پر .... پر .... منهنجا ته لٽا ڪپڙا به ٺيڪ ناهن. حال به فقيرن جهڙا لڳا پيا اٿم! هاڻي ڇا ڪيان—؟ ڇئينس ته ڪلاڪن رڪي پوء اچي مونسان گڏ چانهه پيئي.
آچر – جو حڪم.
بيگم – ۽ ها ڇئجانس ته.... پر خير.... مان پاڻ ٿي ڇئي ڇڏيندي مانس! تون وڃ.

سين چوٿون

[پري ڪان بيگم ۽ راجا جي ڪلڻ ڳالهائڻ ۽ چانهه جي ڪوپن جو آواز—]

آچر – عيدو....
عيدو – ڇاهي آچر—؟
آچر – ڪجهه ٻڌين ٿو—؟
عيدو – ٻڌان ٿو!
آچر – ڇا ٿو ٻڌين موالي—؟
عيدو – شادي۽ جون شرنايون ٿو ٻڌان—! پنهنجي مالڪياڻي ۽ مهمان راجا جي شادي!
آچر – ڪا تبديلي ڏٺئي ٻنهي ۾—؟
عيدو – ٻئي ماڻهو ٿـي پيا آهن؛ ٻنهي جـي ڳالهائڻ ۾ ڏاڍي نرمي اچي وئي آهي؛ ڳالهه ڳالهه تي ڪاٺڻ ننا اچن!
بيگم – (نرم آواز ۾ پري کان) آچر.... او آچر....!
عيدو – سڏئي ٿي،

آچر – خدا ڪري سچي عمر ائين ئي سڏيندي رهي.
عيدو – آچر؛ مونکي هڪ ٻپ ٿو ٿئي ....!
آچر – ٻپ وري ڇا جو___؟
عيدو – ٻپ اِهو ته ڪٿي هي ٻئي شادي ڪري پاڻ ٻنهي ڪي نوڪريءَ مان ئي جواب نه ڏئي ڇڏين___!
بيگم – (بيگم جو آواز بيحد پيار ڀريو) آچر .... او مٺا آچر.
آچر – آيو بيگم صاحبه (وڃڻ جو آواز___) جي بيگم صاحبه؛ حڪم ڪريو.
بيگم – آچر ٿوري چانهه ٻي ته ناهي وٺ؛ ۽ ها! اڄ رات جي جي ماني راجا صاحب هتي ئي کائيندو!
آچر – جو حڪم بيگم صاحبه.
راجا – (پيار مان) آچر خان!
آچر – جي سائين....
راجا – منهنجي لاءِ ڪاڏي ۾ ڪجهه مٺو به ضرور ڪجانءِ!
بيگم – اهو ته مان تنهنجي لاءِ پنهنجي هٿن سان ناهينديس. تون وڃ آچر؛ جو چيم سو وڃي ڪر!
آچر – جي بيگم صاحبه! (وڃي ٿو–).
بيگم – (کلندي) هي ٻئي اسان جا پراڻا نوڪر آهن. بيحد نمڪ حلال، محنتي ۽ ايماندار! مون ڪڏهن به ڪين سخت لفظ نه چيو آهي!
راجا – چونه، چو نه؛ خانداني ملازم جو ٿيا؛ مون وٽ به هڪ اهڙو نوڪر آهي!
بيگم – ڇڱو هاڻي ڇڏ نوڪر جي ڳالهه! ٻي ڪا ڳالهه ٻڌاءِ.
راجا – ڇا ٻڌايان؟ دل ٿي چوي ته مان تنهنجي آڏو زندگي ڀر ائين ڳالهائيندو رهان ۽ تون چپ چپ مونکي ٻڌندي رهين ۽ اهڙي طرح صديون گذري وڃن.
بيگم – سچ___!
راجا – سچ___! مون تہ توکي پهرينءَ ئي نظر ڏسڻ کان پوءِ

محسوس ڪيو هو تہ تون ئي منهنجي خوابن جي راڻي
آهين! جنهن جو مونکي ورهن کان انتظار هو.
بيگم – هل ڪوڙا—!
راجا – مونکي تنهنجي سونهن جو قسم.
بيگم – ڳالهيون ناهن تہ ڪو توکان سکي!
راجا – اکيون پيار جي زبان هونديون آهن؛ اعتبار نہ اچئي تہ
منهنجي نگاهن ۾ پيار جو پيغام پڙهي وٺ.
بيگم – ڇڏ نہ؛ تنگ نہ ڪر—!
راجا – شادي تي وڃڻ ڏي؛ پوءِ ڏسجانءِ ويهي تماشا.
بيگم – شادي—؛ ڪنهن جي شادي—؟
راجا– پاڻ ٻنهي جي شادي! محبت جو آخري انجام شادي ئي تہ
هوندو آهي رشيده—!
بيگم – ڪوڙ تہ نٿو ڳالهائيں راجا—؟
راجا – نہ ڇري! پنهنجي ضمير سان بہ ڪوڙ ڳالهائبو آهي—؟
بيگم – شاديءَ کانپوءِ اسان هي جاءِ ۽ ملڪيت وڪڻي هليا
وينداسين! ڪنهن ٻئي هنڌ نئين دنيا آباد ڪنداسين!
راجا – ها رشيده؛ پر هنن نوڪرن جو ڇا ٿيندو....؟ اهي تہ
تنهنجا خانداني ملازم آهن!
بيگم – اهي ٻئي وڃي ڪو ٻيو بندوبست ڪندا؛ اسان ٻڌل تہ
ناهيون هنن سان!
راجا – اِهو بہ ٺيڪ آهي؛ مان بہ پنهنجو نوڪر ڪڍي ڇڏيندس!
اسان ٻئي هڪ جدا ۽ اڪيلي زندگي گذاريندا سين.
[ٻئي ڪلن ٿا ....]
[ڪال بيل جو آواز اچي ٿو—]
بيگم – آچر.... او آچر .... ڏس در تي ڪير آهي—؟
آچر – (پري کان) ڏسان ٿو بيگم صاحبہ .
بيگم – خبر ناهي ڪير آيو آهي؟ اسان وٽ تہ ڪيتري عرصي
کان ڪو بہ ماڻهو نہ آيو آهي—!

راجا – هوندو ڪير جي ٻل وارو !
بيگم – ويچارو ڪير وارو ته اسپتال ۾ پيو آهي! مسڪين ڪسي منهنجو ڏنگ لڳي ويو هو—!
[ٻاهر کان راڻيءَ جي رڙين جو آواز ۽ آچر ۽ عيدو جا آواز اچن ٿا —]
راڻي – ڇڏيو مونکي؛ پري ٿيو مون کان مٺا ماريا ! آهيو ڪير؟
آچر – مائي ترس ته سهي! ٻيهه ته سهي! اندر ڪاڏي ٿي وڃين—؟
عيدو – اڙي جهلينس نٿو! گهر ۾ گهرندي ٿي وڃي—!
راڻي – ڇڏ مونکي— ! هٽ نه لاءِ— ! ڏِڪ هٽي ميچالو ڦيهي ڇڏيندي مانءِ—! (اندر ايندي) ڪاڏي ويو اهو چور—؟
راجا – مري ويس! هيءَ ته راڻيءَ جو آواز آهي—!
بيگم – راڻي—؟ اِها راڻي وري ڪير آهي—.؟
راجا – منهنجي شامت آهي؛ لڳاءِ! مون کي وارو ڪر لڳاءِ رشيده— !
راڻي – ڪاڏي ٿو لڪين مٺا نڳهي—؟ سڌو ٿي ٻيهه—! متان ڀڳو آهين— !
راجا – ڪونه ٿو ڀڄان— ! ڪونه ٿو ڀڄان— ! پر تون هت آئين ڪيئن—؟
راڻي – ڇو نه ايندس؟ خود به ايندس ! تن ڏينهن کان وٺي گهران غائب آهين. مان به چوان ته ڪاڏي ويو—؟
بيگم – ڪير آهين مائي—؟
راڻي – تون ڪير آهين —؟
بيگم – مان هن گهر جي مالڪياڻي آهيان.
راڻي – مان هن مڙي جي مالڪياڻي آهيان.
بيگم – ڇا مطلب....؟
راڻي – مطلب اِهو ته هي منهنجو مڙس آهي.
بيگم – مڙس آهي....؟ راجا هي........
راجا – مري ويو راجا.... آفت مري ويو.

راڻي – مرندين ته تون گهر هلي، هت نه رکو مغز ڦاڙيندي مان،
گهران آيو هئين قرض وٺڻ، ۽ هتي هن ڏاڏي سان
ويٺو ٿو ڪچهريون ڪرين.
بيگم – پر هن چيو نه هن جي زال مري وئي آهي.
راڻي – هه هه، مونکي جيئري ئي ماري ڇڏيو اٿئين، بيهه ته
نياڻا ته تنهنجي خبر وٺان......
راجا – اڙي ترس! نه هٿجانءِ !— مٽان—! اڙي گهوڙا ڙي!
راڻي – تو کي ڇڏي ڏيندس مٺا! (ٿانون ڪرڻ جا آواز) اچئي تو!
[راجا ۽ راڻيءَ جا آواز — راجا جون رڙيون—
راڻي جي ڏڪڻ هڻڻ جا آواز—]
راجا – اڙي مون توبهه ڪئي! معافي ڏي، راڻي، مونکي معافي
ڏي—! وري اهڙو ڪم نه ڪندس!
راڻي – ڪن لپڙ، رک مٿي تي، سڌو سڌو گهر هل، آئي....
راجا – (ڪنجهندي) هلان ٿو، هلان ٿو، مار ته نه، هلان ٿو....
راڻي – (لوڪ مان) خدا حافظ، اسان وڃون ٿا، قرض جا پئسا
توکي معاف آهن.
[وڃڻ جا آواز —]
بيگم – (سخت غصي ۾) آچر، عيدو، هيڏي اچو ڀڄي جٽا....
آچر – آيو بيگم صاحبه....
بيگم – بيگم صاحبه جا ٻچا، صبح کان گهر جي صفائي نه ٿي آهي
ماني نه پڪي آهي، ٻاهر جو ڪم ڪار نه ٿيو آهي —!
۽ تون.... تون چو وات ڦاڙيو بيٺو آهين موالي.... هلي
ڪم ڪر ته پچانءِ نه دون!
عيدو – حاضر بيگم صاحبه.
بيگم – نمڪ حرام ڪنهن جاهه جا، ويني ويني سنڌ ٿي سڪي
ويا اٿن، نه ڪم جا نه ڪار جا.
[بيل جو آواز—]
اڙي ڏسو، اهو وري ڪير آيو آهي نياڳو هن وقت.

عيدو – بيگم صاحبه، ڪير وارو آيو هوندو ٻل ونڻ.
بيگم – اهو مڻو ته اسپتال ۾ پيو آهي؛ بيٺ ۾ لڦلي جسو هنگي هٿي مانس.
عيدو – ته پوءِ جعفر ڪاسائي هوندو.
بيگم – ڪاٿـي ضرورت ناهي در کولڻ جي، توهان گهر جسو ڪم ڪيو؛ جي پهاڻ ۾ ڳالهايو اٿو تـه تنگون پڄي چڙهنديون ماڻ؛ سمجهيو.
ٻئي – جي بيگم صاحبه

سين پنجون

[عيدو گهر جو ڪم ڪندي ڳالهائي رهيو آهي–
ڪير وارو آهستي ڪمي سڏي ٿو–]

ڪير وارو– عيدو.... او عيدو....
عـيـدو – اڙي ڪهڙو آهين–؟
ڪير وارو– هيڏي ڏس عيدو؛ مان آهيان جانو ڪير وارو–!
عـيـدو – جانو تون؟ اڙي تون ته اسپتال ۾ هئين! هت ڪيئن آيو آهين–؟
ڪير وارو– مان اسپتال مـان پڄي نڪتو آهيان! هيڏي ڏس، هي ڇا آهي–؟
عـيـدو – خنجر–!
ڪير وارو– ها خنجر! ڏس! هن جي ڌار ڪيڏي نه تيز آهي–! هن جو هڪ ئي وار ڪنهن به ماڻهوءَ جو ڳلو ڪٽڻ لاءِ ڪافي آهي. آهي نه–؟ (کلي ٿو).
عيدو – جانو ڪير وارا، تنهنجو پڪ مٿو خراب ٿي ويو آهي–!
ڪير وارو– ها منهنجو مٿو خراب ٿي ويو آهي.
عيدو – پر جانو پاڻ تـه ٻئي يار آهيون نه–؟ تون مونکي نه نه مارينديـن–؟
ڪير وارو– توکي نه مارينديس! تنهنجي انهيءَ مغرڙي بيگم صاحبه

جو خاتمو آڻيندس!

عيدو - پر ڇو—؟

ڪير وارو- پڇين ٿو ته ڇو! (کلندي) تو کي سڀ خبر آهي—! هن ڦٽي هٿي منهنجو پيٽ ڦاڙي وڌو هو! ساڻ ڪيس هرگز نه ڇڏيندس! منهنجو هڪ ئي وار ڪيس هميشه لاءِ ختم ڪري ڇڏيندو—!

عيدو - ائين نه ڪر جانو، خون ڪرڻ گناه جو ڪم آهي.

ڪير وارو- اها نصيحت پنهنجي بيگم صاحبه کي ڇو نٿو ڏين—؟ هن ذري گهٽ مونکي ماريو هو—! پر.... پر هاڻي به ڪجهه نه ويو آهي، مان پنهنجو بدلو وٺڻ آيو آهيان—! خبردار! جيڪڏهن ڪنهن ساڻ به ڳالهه ڪئي اٿئي ته مان تنهنجو به ساهه ڪڍي ڇڏيندس....! خاموشيءَ سان اتي ويٺو رهه—!

جعفر - خبردار—!

ڪير وارو- (ڏچندي) هان....! ڪير آهين تون—؟

جعفر - مان جعفر ڪاسائي آهيان—! مون تنهنجي سڄي گفتگو ٻڌي آهي.

ڪير وارو- تو....؟ تو منهنجي........

جعفر - گهٻرائڻ جي ڪا ضرورت ناهي—! هي ڏس! مون وٽ ڇا آهي....؟

ڪير وارو- پستول—!

جعفر - (کلندي) پستول آهي! خبر اٿئي ڇا جي لاءِ کنيو اٿم—؟

ڪير وارو- ڇا جي لاءِ—؟

جعفر - انهيءَ بيگم صاحبه کي قتل ڪرڻ جي لاءِ....! خبر اٿئي هن منهنجي مٿي ۾ ڏنبو هنيو هو—!

عيدو - اڙي، توهان ته ٻئي خوني آهيو—!

ڪير وارو- چپ ڪر، هڪ لفظ ڪڍيو اٿئي ته ساهه ڪڍي ڇڏيندا سونءِ—!

جعفر – هي پستول ڏسين ٿو؟ هن ۾ ويهه گوليون آهن.
عيدو – ويهه گوليون....!
جعفر – ويهه نه هونديون ته ڏهه هونديون؛ آهن ته سهي ؟ اڄ ؛
جانو کير وارا؛ شڪار اسانجي انتظار ۾ آهي.
کير وارو– ها؛ اسانکي دير نه ڪرڻ گهرجي! اهڙي ڇهڙاڪ عورت
جو دنيا ۾ وڌيڪ رهڻ ٺيڪ ناهي، هلي آ....
[بيگم اچي ٿي—]
بيگم – ترسو....!
کير وارو– ڪير!؟ بيگم صاحبه...(ڊڄندي) توهان....؟
جعفر – اڙي مري وياسين! هيءَ ته هتي به پهچي وئي....!
عيدو – بيگم، هي ٽئي توهان کي خون ڪرڻ ....
بيگم – مون سڀڪجهه ٻڌو آهي عيدو—!
عيدو – ته پوءِ سڏي وٺان پوليس کي؟
کير وارو– اڙي متان اهڙو ڪم ڪيو اٿئي؛ ٻچڙيوال آهيان.
جعفر – مان ته يتيم آهيان.
بيگم – هينئر ٻنهي کي ڇڏي ڏي عيدو.
عيدو – ڇڏي ڏيان....؟
بيگم – ها عيدو! هنن ويچارن جو ڪوبه ڏوهه ڪونهي؛ مونکي
هنن سان سٺي نموني هلڻ کپندو هو.
کير وارو– بيگم صاحبه هي توهان....؟ مان خواب ته نٿو ڏسان—؟
بيگم – مان توهان ٻنهي کان معافي ٿي گهران! مون کان برابر
غلطي ٿي! عيدو........
عيدو – جي بيگم صاحبه.
بيگم – هنن ٻنهي کي چانهه پياري عزت سان روانو ڪر؛ ۽ ڪهن
ڇڻ ته سيالي اچي پنهنجا پئسا وٺي وڃن.
عيدو – (غير يقيني حالت ۾) جي بيگم صاحبه—!

رشتا

سين پهريون

[خيرو ڪنگهندو اچي ٿو— موسو حقو پي رهيو آهي—]

خيرو – موسيٰ خان، ادا ويٺو آهين—؟ هاڻو ٻيلي حقي جو گڙڪاٽ پيو ٿو پوي، مان به چوان ته پوڙهو مڙس سانجهيءَ ڪان پوءِ ويندو ڪيڏانهن—؟

موسو – خير محمد آهين—؟ هليو آ، مان پاڻ ٿوپي سائي ڪري ويٺو چوان ته ٻيلي اڄ الائي ڇو يار ڪونه آيو—؟ هونئن ته سج لٿي ساڻ اچي سلام ورائيندو آهي.

خيرو – اوير ته هاڻي به ڪونه ٿي آهي، ويو هوس عيسي جي گهر مائي سنلس مس آهي چاڪ ڪان، چيم ته وڃي پڇي اچانس ۽ چار چونڪ ڳالهين جا به ڪري اچان.

موسو – مائي آهي ته پڙ نه—؟

خيرو – ها، بچي ويندي، پر پيريءَ جو پنڌ آهي، نيت ته ماڻهو ڪرندو. باقي واه ڙي عيسيٰ واه تنهنجي سچائي. ٻانهن ڏيئي ويٺو ٿي ٻيٺو آهي. مائيءَ جي اها سار لڌي اٿئين جو جيڪر سڳو پٽ به نه لهيس.

موسو – ادا چوندا آهن ته ”جن ادب تن نصيب“؛ مولا پوءِ ڀاڳ به اهڙو ٿي ڪيو اٿس؛ مٽيءَ ۾ ٿو هٿ وجهي ته سون ٿيو پوي! فصل پلئون پلا پيا ٿينس—! ٻين ڪي ماڪڙ مهلو ڇڏي ٿي ڪون؛ هن همراه جي ٻڌل به

تريو وڃي.

خيرو — هائو پائو! سچ ٿو چوين. مڙس آهي ٻه ڏينهڙا. جهڙي تهڙي تي فلڪ ٿي ڪونه آئي.

موسو — جواني شيءِ ئي اهڙي آهي خيرمحمد خان! اوچ ۾ پنهنجو به پير پٽيءَ تي ڪونه هوندو هئو؛ جهڙو تهڙو ملهه نه موشو ڪري ويندو هوس! (ٿڌو ساهه) اهي ڏينهن اهي شينهن—! مالڪ ماءُ اکيون پوريون ته جڻ هر شيءِ خواب ٿي ويئي—! ڪاڏي ويا جوڀن، ڪاڏي ويئي جواني—! پيريءَ اچي پاسو ڏنو.

خيرو — بس موسي خان! هو جو چوندا آهن ته "جڙيءَ ڪي جس آهي" تنهن چوائي آهن ڏينهن پورا ڪرڻا.

موسو — تون وري به ماڻهن ۾ تسه آهين؛ رب منهنجي سيوڪي ڏنو اٿئي، پٽ، نياڻيون، پوٽا، ڏوهٽا؛ گهر پريو پيو اٿيئي مون وٽ ڇا هي—؟ اڪيلو سر ۽ هي ڪڪائين جهوپڙي! سال ٿي ويا جو هن گهر ۾ ڪوئي ڪليو هئو! هاڻي ته ڇئني پاسي چپ چاپ آهي—!

خيرو — خير گهر موسي، شڪرانا ڪر! خدا مالڪ جهڙو پٽڙو ڏنو اٿئي. ان ڪان وڌيڪ ٻيو ڇا گهرجئي—؟

موسو — هاءِ ائين به آهي—! مالڪ جي اوسيئڙي ۾ ته جيئرو آهيان. شل ڪيس ڪو ڪوسو واءُ نه لڳي—! هي هڏا هي ماهه هاڻي ان جي امانت آهي.

خيرو — ڪو خط پٽ لکيو اٿائين—؟

موسو — ٻه مهنا ٿيا جو ڇني آئي هيس، ٿوڪي ٻڌايو ته هو، لکيو هئائين ته جلدي امتحان پورا ٿيندا ۽ پوءِ مان ڳوٺ موٽي ايندس. ان ڪانپوءِ ته وري سندس ڪو حال احوال ڪونه آيو آهي. ٿي سگهي ٿو پڙهائي ۾ رڌل هجي!

خيرو — چار سال ڪيئن نه گذري ويا موسي—! ڪالهه ڪالهوڪو ڏينهن هو جو سيپئي گڏجي ٽيشڻ تي ڇڏي آيا هئاسونس!

ڪراچيءَ جي خوشيءَ ۾ ڳالهه ٿي نه پئي وڻيس! همراه ڪپڙن ۾ ٿي نه پيو ماپي.

موسو – مون کان موڪلايائين ته دل ڦسي پئي هيس؛ سڏڪا پيري رنو هو منهنجو پٽ---!

خيرو – همت ته تو به وڏي ڪئي آهي موسي؛ ڏک ڏاڪڙا سهي نيٺ پڙهائيس--- وڃي پار پئينس. پلا هاڻي جو موٽي ايندو ته ڪهڙي نوڪري ملندس---؟

موسو – ٻڌتي ٿيندو منهنجو ماڻڪ؛ اچڻ ته ڏينس. ڏس ته ڪيئن تو وڏيرو پاڻ سان گڏ ڪٽ تي ويهاريس. چڱا چڱا آٿي جاءِ ڏيندس. مون سچو رت انهيءَ گهڙيءَ لاءِ ته نچوڙيو آهي خيرمحمد، ۽ اها گهڙي بس هاڻي اچڻ واري آهي. ڪجهه خبر اٿئي ---؟

خيرو – ڇا ---؟

موسو – ٿورن ڏينهن کان منهنجي دل ۾ عجيب عجيب خيال ٿا اچن. لڳندو آهي، دل ٻيهي ويندم. ٻڌاءِ اهو ڪهڙو ڪارڻ آهي---؟

خيرو – پيءُ جي دل آهي، اولاد جي ڇڪ ته ضرور ٿيندي.

موسو – ها، پر خيرو، ماڻڪ بدلجي ته نه ويو هوندو---؟ چون ٿا شهر جي هوا ڏاڍي خراب آهي ، ماءُ پيءُ جي سڪ دل تان ميساري ڇڏيندي آهي. ڪٿي ماڻڪ مون کي وساري ته نه ڇڏيو هوندو---؟

خيرو – ماڻڪ جهڙا اَملهه انسان ڏاڍا ڏکيا ماندا آهن موسي، هو اهڙو ناهي، هن جهڙن نوسان ٻئيهه دليون آهن.

موسو – اڙي شال خوش هوندين پاڻو، اندر ٿي ٺاري ڇڏيئه، پر، پر شهر مان موٽڻ تي پنهنجا هي غريباڻا جهوپڙا ڏسي ڏک ته نه ٿيندس--! پيءُ جا ليڙون لٽا ڏسي ڪيس تڪليف ته نه ٿيندي---!

خيرو – تون ته اجاين وهمن ۾ ڦاسي ويو آهين موسي---! ماڻڪ

هن مٽيءَ جو ڄاتو آهي، هنن کهٽين ۾ ڪيڏيو آهـي ؛
هنن ٻنين ۾ وڏو ٿيو آهي، هتان جي هـر شيءِ هن جي
پنهنجي آهي، هو هن ڳوٺ کان ڌار ناهي، هنن وڻن ٽڻن
چنن ڇنڊهن جو هڪ حصو آهي ــــ!

موسو ـ ها ها، اٿين ته آهي! مان ٻه اجايون ڳالهيون پيو ٿـو
ڪيان! مون ڪي تـه اهو خيال بـه نـه ڪرڻ گهرجي
خيرو ــــ! ماڻڪ کـي اچـڻ ڏي، وڏي ڌام ڌوم سان
ٻنهي شادي ڪرائينداسين، راڄ ڪارائينداسين راڄ ــــ!

خيرو ـ الله لايا سڄايا ڪندئي موسي، خدا ڪندو ته هن گهر ۾
ٻيهر خوشيون موٽي اينديون.

موسو ـ انهن خوشين کي موٽائڻ لاءِ مون زندگيءَ جـا گذريل
پنجويهه سال ڳهه رکي ڇڏيا خيرو ــــ! نه ڪاڏم نه پيتم!
نه چوڙيم، نه ماٺيم ــــ! هڪ هڪ ڳهڙي ساري سنڀاري
ڳروي رکندو ويس صرف ان لاءِ ته هڪ ڏينهن ماڻڪ کي
منهنجي حياتيءَ جي هڪ هڪ ساعت ڪم ايندي. منهنجا
ٿهڪ هن جـي منهن تـي سهڻا لڳندا، منهنجي خوشي
هن جي اکين ۾ کهٽي سونهندي.

سين ٻيـو

[موسي جي ٻڻ ٻڻ ــــ حقي جي گڙگڙ ــــ موسي ۽ خيروءَ جا
هلڪا هلڪا ٽهڪ ــــ يارو ٽپاليءَ جي سائيڪل جي گهنٽي
رکي رکي وڄي ٿي ــــ]

يارو ـ آ مستري قادر بخش هـي وٺ پنهنجو خط، ڪمبخت مان
آيو اٿئي ياٽي وٺان، وري ڪتو هوندو، وري گهريا هونداٿين
پيسا! نه بس چانهه ڪونه ٿو پيان، خط ورهائڻا پيا اٿم
جـام ــ! (گهنٽي ــــ)

ماٺي ايمٽان ـ اوماٺي ماٺي ايمٽان، اچي وٺ پنهنجو ڪارڊ
حج وارن موڪليو اٿئي، بس هاڻي تياري ڪر پلي پلر

جي. دعا ڪر امڙ دعا ڪر.... دعا ڪر تہ اسان گنهگارن
کي بہ نصيب ٿئي.

(گهنٽي ـــ)

بابا، ماشو موالي آهي گهر ۾، ننڍ پيو آ ـــ؟ هان اڄي
هيءُ خط ضرور ڏجوس، ماڻهو آهي ڦڏئي تہ ڪٿي وڃهي
نہ جهيڙو ڪجيءُ ۾.

(گهنٽي ـــ)

چاچا موسي، وينو آهين دونهين دکايو ـــ؟ اڄ هيءُ
تنهنجو لفافو. شايد چا، پڪ ئي پڪ ماڻڪ جو آهي،
هت اکر نٿو ڏسينس ـــ؟ پڙهي ڏيانءِ پر پهلي مونکي
ٿي ٽئي دير.... ماستر سڄڻ کان ڪٿي........

چڱو چاچا چڱو، ڪاوڙ ڇو ٿو ڪرين، تنهنجي سر کي
انڪار ڪبو....؟ ڏي تہ پڙهي ڏيانءِ. (خط کولڻ جو آواز)
لکيو اٿس تہ :

پيارا بابا سائين، مون امتحان پاس ڪري ورتو آهيءِ
اوهان کي مبارڪ هجي، اهو سڀڪجهہ توهانجي محبت
۽ محنت جو نتيجو آهي ، اوهان سڄي زندگي پورهيو
ڪري مون کي تعليم ڏياري آهيءِ ڏک ڏسي مونکي
سک ڏنا آهن. پنهنجون خوشيون تياڳي مونکي آسائش
ڏني آهي. هاڻي منهنجو وارو آهي بابا ! مان هڪ هڪ
ڪري اوهان جي پيرن جا ڪنڊا پنهنجن پنبڻين سان
ڪيڻندس؛ رڳو مون کي هڪ دفعو اتي پهچڻ ڏيو بابا !
مان توهان جي قدمن ۾ ويهي خوشيءَ جا ڳوڙها ڳاڙڻ
ٿو چاهيان....!

مان اميد تہ ايندڙ سومر ڏينهن اتي پهچي ويندس.
اميد اٿم تہ اوهان خوش هوندا.

توهانجو ماڻڪ ـــ

موسو - مائٽ اڇي رهيو آهي، منهنجو مائٽ ڪامياب ٿي اچي رهيو آهي! ٻڌين ٿو ٻارو! منهنجو مائٽ! منهنجو مائٽ، منهنجو مائٽ!

(Music up)

ماستر سچو، تنهنجي شاگرد شهر ۾ امتحان پاس ڪيو آهي. خير مبارڪ، خير مبارڪ ـــ! هو اچي رهيو آهي، ڳوٺ اچي رهيو آهي، سومر ڏينهن.

(Music up)

مائي ايمنان، او مائي ايمنان! مائٽ پيو اچي. منهنجو مائٽ، منهنجو ٻچڙو، منهنجو آسرو مائٽ! ها ها! چونه، چونه ـــ! وڏو عملدار ٿيندو منهنجو پٽ! اچڻ ته ڏينس.

(Music up)

خير محمد خان! خير محمد خان، ڪٿي آهين ـــ؟ ٻانو، تو ٻڌو! ڪونه ٻڌئي ـــ؟ مائٽ، ها ها مائٽ پيو اچي ـ! هي ڏس، هي خط آيو آهي ـــ! يارو ٽپالي پڙهي ٻڌايم، ها، سومر ڏينهن! پر سومر ڪڏهن آهي؟ خير محمد خان، اڄ ته آچر آهي نه، سڀاڻي ـــ؟ هاڻي ڇا ڪيان ـــ؟ شهر ۾ ٻه ته پهچڻو اٿم ـــ! ڇهن سالن کانپوءِ ٿو اچي ـــ! ڇن پٺي ٿي وهي، ڇا چوندو دل ۾ ـــ! پهريون ته ان کي ته ٿاهي وڏان وڏو اسر ڏيئي نڪرندس بيل گاڏيءَ تي، گاڏي ڪهڙي وقت ايندي آهي خير محمد خان ـــ؟ اڙي ها، ها ـــ! ممو ٽانگو هلائيندو آهي نه شهر ۾، ان کي سموري خبر هوندي لهندس ٿي وڃي آن وٽ، هاڻي وڃان، وڃي تياري ڪيان ياءَ وڃان ـــ! (وڃڻ جو آواز)

(T.O M)

سين ٽيون

[بيل گاڏيءَ جو آواز ويجهو اچي ختم ٿي ٿو وڃي ـــ موسي جي ٽپي ڏيڻ جو آواز ـــ]

موسو ـ ممون، او ممون ـــ ممون ـــ!

(در زور سان کڙڪائڻ جو آواز)

اڙي ممون ڏس ته سهي ! مان موسو آيو آهيان ! تنهنجو پراڻو يار ـــ

(در کلڻ)

ممون ـ اڙي موسيل تون ـــ؟

موسو ـ ها ها، ممون، مان آهيان .

ممون ـ اڙي ته پوءِ ڏسين ڇا ٿو بيٺو ڇريا، هليو آ اندر.

موسو ـ بس اِجهو آيس، رکو ڏاند ڇوڙي وٺان، تڪجي پيا هوندا پٺارا، ست ڪوهه به آخر ته ڪو پنڌ آهي.

ممون ـ پوءِ ته مان به ٿو مدد ڪرايانءِ .

موسو ـ تون ممون، آهين ته خوش نه ـــ؟

ممون ـ خوشيون ڪهڙيون آهن موسيل ـــ! مڙئي دم گذر آهي، وقت پيو گذري.

موسو ـ نه نه، ائين نه چئه ; تـون ته سدائين کلندو رهندو هئين، ڪڏهين به شڪايت زبان تي نه آندئي.

ممون ـ اڙي اهو ممون مري ويـو موسيل ; ڪالهه اسانجي هئي، اڄ اسان جي اولاد جي آهي; سياڻي وري ڪو پيو سندن جاءِ والاريندو. دنيا جو چرخو اِجهو ائين پيو هلي! پر....

موسو ـ ڏنڊو ڏاڙي ڪيئن پيو هلئي ـــ؟

ممون ـ بس چار ڏوڪڙ پيٽ گذر لاءِ ملي ويندا آهن، وڏيڪ جي تانگهه مونکي ڪانهي.

موسو ـ پٽهين جانو به ته گڏ ائي.

ممون ـ اهي ڦٽ نه ڦولهه موسيل ـــ! جانوءَ کي قرض ڪٽي بگي گهوڙو وٺي ڏنم، شادي ڪرائي مانس; پنهنجن پرن وارو ٿيو ته آڏامي ويو.

موسو ـ ڪاڏي ويو ـــ؟

ممون ـ پنهنجو آکيرو وڃي ڌار اڏيائين ، زال ۾ پار وٺي وڃـي

انهيءَ ۾ رهيو. هيءَ ڪوٺي ۾ مان. ڇرائو بڪي ۽ گهوڙو اٿم. صبح جو جولي وچي ٽيشن تي بيهندو آهيان. نياڳي ٽيشن آهي. گاڏي اچي ڏينهن ۾ هڪڙي، سا به ڪڏهن ڪڏهن ته يڪو ٻئي ڏهاڙي اچي—! پاسينگر ڪڏهن لهي ته ڪڏهن هفتا ٿيو وڃن! ڀلا هن پينگ ۾ اچي سو اچي ڪير—؟

موسو – (خوشيءَ مان) اچڻ وارا ايندا ممون—! اچڻ وارا ته ضرور ايندا.

ممون – ڏاڍو خوش ٿو ڏسجين موسي، ڇا ڳالهه آهي—؟

موسو – منهنجو خيال آهي ته هي جناور پلي ڪجهه دير هِت آرام ڪن، پاڻ هلون اندر.

ممون – ها ها، هليو آ، خيال ڪجانءِ، اونده اٿيي، متو بچائجانءِ. مڙيئي غريباڻو حال آهي. هيڏانهن ويهه موڙي تي، ڪچهري به تا ڪيون ۽ چانهه چڪو به ٿاهي تا وٺون. ها، ڇا ٻئي چيئي—؟

موسو – ماڻڪ موٽي رهيو آهي ممون—!

ممون – سچ—! اڙي واه ڙي ڇوڪر واه؛ امتحان پاس ڪري ڇڏيائين، ڇنبو ته.....!

موسو – منهنجو پٽ ڪراچيءَ مان پڙهيو پيو سوٽي ممون—! امتحان ته پهرئين ڌڪ ۾ پاس ڪري ڇڏيائين؛ ٻهچڻ ڏينس رڳو هتي؛ سرڪار پاڻ گهرائي نوڪريءَ تي لڳائيندس—!

ممون – ڪلهوڪو ڏينهن آهي تون ڪيس ٽيشن تي ڇڏڻ آيو هئين؛ ڏاڍو خوش هئين ۽ پوءِ جڏهن ريل ڇٽي ويئي هئي تڏهن روئي روئي ڪٺي اکيون سڄايون هيئي—!

موسو – چار سال ٿي ويا ان ڳالهه کي ۽ اهي چار ئي سال مون اکين ۾ ڪاٽيا آهن ممون؛ هڪ هڪ گهڙي هڪ هڪ ساعت ماڻڪ لاءِ دعائون گهرندي گذاري اٿم. هاڻي ته

منهنجو سمورو وجود عبادت ٿي پيو آهي.

ممون – پٽ سان ڏاڍو پيار اٿئي موسيٰ—؟

موسيٰ – (اداس ٿي) نه منهنجو ساڻس پيار ڪونهي، عشق آهي عشق—! مون سچي حياتيءَ ۾ هڪ ئي عشق ڪيو هو؛ هاجران سان، سندس ماڻٽن ناڪار ڪئي هئي ته ڪهاڙي آپي ڪري بيٺو هو مان مٿان! ۽ پوءِ ماڻڪ ڄڻيو ۽ هاجران مري وئي! ان ڏينهن کان مون پنهنجو سمورو پيار ماڻڪ جي حوالي ڪري ڇڏيو. هوبهو هاجران جي مورت آهي منهنجو ماڻڪ. ممون—

ممون – جي—

موسو – ٻي خبر اٿئي—؟ ڪڏهن ڪڏهن ماڻڪ ۾ مان پنهنجو پاڻ پسندو آهيان! ائين لڳندو اٿم ڄڻ مان ٻيهر ڄاڻو آهيان! ائين ڇو آهي ممون—؟

ممون – اڇي چانهه پيءُ.

موسو – مون ڏاڍا ڏک ڏٺا ها ننڍپڻ ۾. مائيلي ماءُ جي مار، موالي پيءُ جي ڌڪار، ماڻهن جا دڙڪا، طعنا، ٽڪا! چوندو هوس ته جيڪر ننڍپڻ ٻيهر مليم، ماءُ پيءُ ٻيا هجن، مان به اسڪول وڃان، پڙهان لکان؛ ۽ پوءِ ٿيلهو ڪتابن جو لڙڪائي منجهند جو گهر موٽان—!

ممون – ڪند پوري اٿئي؟ ٻي گهرجيئي ته هي وٺ.

موسو – مان ٻيهر ننڍپڻ ته ماڻي نه سگهيس ممون، پر مون اهو سڀڪجهه ماڻڪ کي ڏنو، جنهن جي دل ۾ تمنا هئم! ۽ پوءِ جڏهن هو ڪراچيءَ ويو تڏهن مون کي ائين لڳو ڄڻ مان خود ئي ان ريل ۾ روانو ٿي ويس! ائين ڇو ٿيندو آهي ممون—؟

ممون – پر ڪڏهين ته موٽي ماڻڪ—؟

موسو – اڄ – اڄ ممون! هي ڏس – هي ڏس! هي خط، هي سندس هٿ اکر اٿيئي! پر – پر! تون ته پڙهي نه ڄاڻين!

مون وانگر، اسانکي ڪهڙي خبر ته هن ۾ ڇا لکيل آهي.
ممون – گاڏي ۾ ڪلاڪ کن دير آهي موسيٰ، تون ٿوري دير آرام ڪري وٺ، مان تيسين بکي جوٽي وٺان.
موسو – آرام—؟ ڪٿي آهي آرام—؟ اندر ۾ آنڌ مانڌ آهي ممون؛ اهڙي آنڌ مانڌ جهڙي ڪي سال اڳ ٿي هئي. جڏهين- جڏهن هاجران ڪنوار ٿي منهنجي گهر ۾ آئي هئي ممون!
ممون – ڇا آهي—؟
موسو – آهي زمانا ياد ايندا اٿئي—؟
ممون – ڪڏهن ڪو پاڻ کي به وساري سگهيو آهي موسيٰ—! ڪلهه اڄ جي سڃاڻ هوندي آهي؛ ۽ اڄ ڪلهه جي محتاج! چڱو تون هاڻي آرام ڪر، مان اچي ٿو جاڳايانءِ.
موسو – ممون—!
ممون – ڇا آهي—؟
موسو – پڪ اٿئي ريل ٽائم تي ايندي—؟ ليٽ ته نه ٿيندي—؟
ممون – اهو ته ٽيشن تي هلي پتو پوندو.
موسو – تو پئي چيو ته، ڪڏهن ڪڏهن.....
ممون – اجايا سوداءَ نه پچاءِ موسيٰ؛ جتي چار سال گذاريا اٿئي، اُتي ڪلاڪ ڏيڍ به صبر ڪري ڏس.
موسو – مان ڏاڍو سخت دل آهيان ممون؛ مون هاجران جي موت تي ڳوڙها نه ڳاڙيا هئا؛ پر ماڻڪ جي وڃڻ ڪانپوءِ سڏڪي پيو هوس. چار سال مون انتظار جي سوريءَ تي ٽنڪندي گذاريا آهن؛ پر..... پر..... (پريل آواز ۾) پر هاڻي مون کان صبر نٿو ٿئي—! نٿو ٿئي؛ نٿو ٿئي.......!

(Sad Music up)

سين چوٿون

ممون – ٽيشن ماستر صاحب، اسلام عليڪم.
ا-م – آ ڙي ممون ڪهڙا حال اٿئي—؟ ڪر خبر—؟ اڄ وڃڻ ڇڏي ڏنو اٿئي—؟

ممون – بس سائين مڙئي پيا حياتيءَ جـي گاڏي گهليون، ريل اچي ٿي ڏينهن ۾ هڪڙي، سا به نـه جهڙي؛ ڪو هڪ ماڻهو لٿو چڙهيو ته وڏو ڇيهه، نه ته ڪاريءَ وارا ڪک آخرڪار سائين پيٽ ته پالڻو آهـي نه ـــ! پـاڻ سان گڏ جناور به ساڻ اٿم ـــ! پراڻو ساهه آهي، داڻـو ته ان کي به گهرجي.

ا – م – پُٽهين ڪٿي آهي ـــ؟ اڄڪلهه ساڻ ڪونه رهندو اٿئي ڇا ـــ؟ گينگ مين حمير پئي چيو ته....

ممون – زماني جو دستور آهي صاحب، جهرڪي ٻچڙن کي ڇهنب سان داڻو چڳائيندي آهي بختاور! جڏهن پر نڪرندا اٿن ته آڏارئي هڪڙي ڪندا آهن، وري موٽي به نه نهاريندا آهن.

موسو – انسان ۽ جانور ۾ وڏو فرق آهي ممون ـــ!

ا – م – هي ڪير آندو اٿئي ـــ؟

ممون – صاحب موسو آهي؛ منهنجو اصل ننڍپڻ جو يار آهـي، ساڳئي ڳوٺ جا آهيون سائين. منهنجي ساهه مري ويئي تـه تنهن به هن جي ساهه مرهيات مائي صاحب ڪاتونءَ ڏني هئي. ان حساب سان ته ماءُ ٿئي. ڪيئن موسي ـــ؟

موسو – انساني رشتا ٿڃ جا محتاج نه هوندا آهن ممون؛ گهُر ته گهُرانءَ وارو قصو آهي. پيار ڏي، پساه وٺ.

ممون – پنهنجي پٽ لاءِ آيو آهي، هن جو پٽ اڇوڪيءَ ريل ۾ ڪراچيءَ کان اچي رهيو آهي. وڏو امتحان پـاس ڪيو پيو مـوٽي چـوڪرو. الله ڏينهن ڏئيس، ڏاڍو هـوشيار بار آهي.

ا – م – هون! ڇا پڙهايو اٿئي پٽ کي ميان؟ ڏسڻ ۾ تـه صفا مسڪين ٿو اچين ـــ! پر، ابا پئسو توهان وٽ نـه هوندو تـه پيو ڪنهن وٽ هـوندو! اسان جي پگهار تـه آهـي ٻوڙ پاچيءَ جي بلي ـــ!

ممون – نه سائين، ائين تـه نـه چئو، توهان حاڪم آهيو! اسان

غريب کو توهان سان ڪُلهي ڳس ڪري سگهنداسين ،
اڪيلو اولاد اٿس ، ڏاڍي پيار سان پاليو اٿائين پٽ ڪي.
موسو – مالڪ منهنجو جسم سو ناهي صاحب، پيو سيڪجهہ اٿم!
پر هاڻي ڪڏهن ڪڏهن ائين لڳندو اٿم تہ سوين ڪوهہ
پري هن کي تڪليف، مونکي هت ايذاءُ ڏيندي آهي!
ا – م – ڏاڍو پيار اٿئي پٽ سان–!
موسو – پيار جو ڪو ملڻ هجي ها سائين تہ تنهنجي سموري ڌرتي
هوند منهنجي پيار لاءِ پوري نہ پوي ها–! گاڏي دير
ڪئي آهي صاحب–!
ا – م – دير مدار تہ آهي ئي آهي پريا مڙس! ريلوي وارن کي
ڪهڙي خبر تہ اڄ تنهنجو پٽ ٿو اچي ان ڪري گاڏي
ضرور وقت تي پهچڻ گهرجي.
موسو – ناراض نہ ٿيو سائين–! مون تہ ائين پئي پڇيو.
ممون – هلي آ موسي، باهر هلي ٿا ويهون. معاف ڪجو سائين
اوهان کي تڪليف ڏني سون. اڄ پاڻو. (وڃڻ جو تاثر).
تون هت ويهہ تہ مان تو حمير کان پڇي اچان، هن کي
ريل جي سموري خبر هوندي آهي . وڃجانءِ نہ ڪيڏانهن!
موسو – ڪيڏانهن ويندس–؟ هتي تہ سڄي پيٽي تي واڪا ڪري
پر جلدي اچجانءِ؛ مون کي اباڻڪائي ٿيندي.
ممون – بس اِجهو آيس–! (وڃي ٿو).
موسو – ٽائيم تہ ٿي ويو هوندو! الائي ڇو دير ٿي اٿس –؟
(ٿڌو ساهہ) جيئن دير تيئن خير! پنهنجي منهن ٿو ڳالهايان
سودائي ٿي پيو آهيان ڇا–؟ (هلڪو کلي ٿو) ماڻهو
چريا بہ ائين ئي ٿيندا آهن–! (کلڻ).
[رمون پري کان هوڪو ڏيندو اچي ٿو–]
رمون – مگ مساليدار، ڇٽا گرم، مگ مساليدار، ڇٽا گـرم –!
(ويجهو اچي ٿو) ڏاڏا مگ مساليدار.
موسو – نہ پٽ، ممونءَ پيٽ پري ماني کارائي اٿم.

رمون – ممون ٽانگي وارو؟

موسو – تون سڃاڻين ڇوڪرا؟

رمون – ها ڏاڏا، ممون کي ته سڀ سڃاڻن. ننڍڙي اسٽيشن آهي، هتي هرڪو هڪ ٻئي کي سڃاڻندو آهي. پر تون ته اوپرو ٿو ڏسجين ڏاڏا!

موسو – ها پٽ، مان پري کان آيو آهيان.

رمون – ڪاڏي وڃڻو اٿئي ڏاڏا؟

موسو – نه.

رمرن – ته پوءِ ڇو آيو آهين ڏاڏا؟

موسو – ڪو اچڻو اٿم.

رمون – هتي ڪير ٿو اچئي ڏاڏا؟

موسو – منهنجو پٽ ماڻڪ، ڪراچي کان ٿو اچي منهنجو ماڻڪ. ڇوڪرا تو ڪراچي ڏٺي آهي؟

رمون – نه ڏاڏا، اسان غريب ماڻهو ڪراچي ڪٿان ڏسنداسين!

موسو – ڪراچي تمام وڏو شهر اٿئي ڇوڪرا! وڏيون وڏيون جايون، دڪيون دڪيون، وڏا وڏا رستا! ڇون ٿا ته اتان جا ماڻهو سال ۾ رڳو هڪ دفعو سج ڏسندا آهن!

رمون – هڪ دفعو، هان! هڪ دفعو! ڇو ڏاڏا؟

موسو – وڏيون جايون آهن؛ دڪيون جايون سج کي ڪاٿي ڇڏينديون. هونديون ۽ ها آتي بي انتها موٽرون، لاريون، لوڊنگ ۽ پيو الائي ڇا ڇا آهي؛

رمون – تو ڪڏهن ڪراچي ڏٺي آهي ڏاڏا؟

موسو – نه پٽ.

رمون – ته پوءِ توکي ڪيئن خبر پيئي؟

موسو – مونکي خبر آهي؛ منهنجو ساهه آني چار سال اٽڪيل هو پٽ!

رمون – ساهه ڪراچيءَ ۾ اٽڪيل هيئي ڏاڏا! پلا ساهه ڪيئن اٽڪندو آهي؟

موسو – (ڪلندي) اچا نسنديو آهين، بي سمجهه آهين؛ وڏو ٿيندين
ته پاڻهي سمجهي ويندين.
رمون – ٿورا چٽا نه ڪاءِ ڏاڏا.
موسو – نه پٽ نه؛ تنهنجا لک ٿورا.
رمون – ته پوءِ وڃان—؟
موسو – نالو ڇا اٿئي—؟
رمون – رمون.
موسو – پڙهندو ڪونه آهين—؟
رمون – پڙهندو آهيان.
موسو – پوءِ ڪُهڙ چو ٿو وڪڻين—؟
رمون – ڪائيندس ڪٿان ڏاڏا—؟
موسو – پيءُ ڇا ڪندو اٿئي رمون—؟
رمون – منهنجو پيءُ—؟ منهنجو ته هن دنيا ۾ ڪوئي ناهي ڏاڏا!
مان يتيم آهيان. ننڍي هوندي پيءُ گذاري ويو؛ ڦانگو
وهائيندو هو ممون سان گڏ. گوءِ ۾ چاڪ هيٺان اچي
ويو، مري ويو—! امڙ سندس ڏک ۾ مري وئي.
موسو – ياءَ؛ پيڻ، چاچو، مامون؛ ڪو ته هوندءِ—؟
رمون – نه ڏاڏا، مائٽ مٽ بيٺي جا هوندا آهن؛ ڪِرئي جو
الله! چڳو يلا مان هلان ٿو! (هوڪو ڏيندي) مگ مساليدار
چٽان گرم، مگ مساليدار، چٽان گرم، مگ مساليدار.
[آواز پري ٿيندو ختم ٿي وڃي ٿو—]
ممون – موسي؛ موسي —!
موسو – (چرڪ) هون—!
ممون – موسي، ڪهڙن پورن ۾ پئجي ويو آهين—؟
موسو – ڪجهه به نه، ڪجهه به نه. بس ائين ئي - ريل؟
ممون – ريل اچي پئي! حمير گهنٽي وڃائڻ ويو آهي.
(گهنٽي جو آواز) ٻڌئي —؟
موسو – ممون؛ منهنجي دل ٿي ٻڌي ممون! جنهن گهڙيءَ جو

چئن سالن کان انتظار ڪيم آهيا جڏهن چاڏئ تائين
پهتي آهي تڏهن الائي ڇو ؟ ممون الائي ڇو—؟

ممون — بس باقي ٿورڙي دير آهي . هو ڏس—! گاڏيءَ منهن
ڪيو آهي.

موسو — (بيچينيءَ مان) ڪٿي آهي؟ ڪٿي آهي—؟ (خوشيءَ
وچان) ها، ها، آها ٿي اچي. مان ڏاڍو ڪراڙو ته نه ٿي
ويو آهيان ممون—؟ ڀلا هي ڪپڙا ڏس! ٺڪي جون
ليڙون ته نٿيون ڏيکارجن؟ جُتي ڪيڏانهن ڪيم—!
(گاڏيءَ جو آواز ويجهو ايندو ٿو وڃي—)
ڪهڙي گاڏي ۾ هوندو ماڻڪ؟ الائي ڪهڙي گاڏيءَ
۾ هوندو! دريءَ مان ته ضرور ڏسندو. مونکي سڃاڻندو—؟
خبر ناهي سڃاڻندو به الائي نه—!
[گاڏيءَ حو آواز ويجهو اچي بيهي ٿو وڃي—
مڪمل خاموشي، صرف گاڏيءَ جي انجڻ جو آواز—]

ممون — تون اِتي ويهه موسي، مان ٿو ڏسي اچانس.

موسو — نه نه، مان به ٿو توسان گڏ هلان! مان به ڏسندس ماڻڪ
کي! مان ڪيس پهريون ڏسڻ ٿو چاهيان.
[رمونءَ جو چڻن وڪڻڻ جو آواز بيڪ گرائونڊ ۾ جاري
ٿو رهي—]

ممون — ته پوءِ اُٿ جلدي ڪر.

موسو — ڪو پاسينگر لٿو سهي—؟

ممون — اڃا تائين ته ڪو ڪونه لٿو آهي—!

موسو — ماڻڪ هميشه آرام سان لهندو آهي، تکڙ نه ڪندو آهي
. يا وري ـ يا وري اسانجو انتظار نه ڪندو هجي گاڏيءَ ۾!

ممون — شايد هو اڄ نه آيو—!

موسو — نه نه، هو ضرور آيو آهي! هي ڏس سندس خط، پنهنجن
هٿن سان لکيو اٿائين.

ممون — ٿي سگهي ٿو ته هي گاڏيءَ ۾ اچي.

موسو ـ ممون، هن کي ڪنهن بہ صورت ۾ اچڻو آهي، هو ضرور آيو هوندو، تون ڏس تہ سهي، تون چڱي طرح ڏس تہ سهي ـــ!

[رمون جو آواز ويجهو اچي ٿو ـــ]

رمون ـ مگ مساليدار، چڻا گرم. ڪر خبر ڏاڏا، تنهنجو پٽ تہ ڪونہ لٿو ـــ!

موسو ـ تون ڪوڙ ٿو ڳالهائين! توهان سڀ ڪوڙ ٿا ڳالهايو! سڙو ٿا منهنجي پٽ سان. اڙي ڪيس ڳوليو تہ سهي.

رمون ـ ريل مان ڪو ماڻهون ئي ڪونہ لٿو! ڳوليون ڪنهن کي؟ (گاڏي چرڻ جو آواز ـــ گاڏي آهستي آهستي تکي ٿي وڃي ٿي) اجهو ٿي رواني. هاڻي ڏس، آهي ڪو ماڻهو ـــ؟

موسو ـ ڪاڏي ويو ـــ؟ ڪاڏي ويو ـــ منهنجو ماڻڪ ـــ؟ ڪاڏي ويو ـــ؟

ممون ـ دل نہ لاهي موسي، پڪ ئي پڪ گاڏي چٽي ويٺي اٿس، سياڻي واري گاڏيءَ ۾ ايندو.

موسو ـ سياڻي! پر سياڻي تہ گهڻو پري آهي ممون ـــ!

ممون ـ ڪلهہ ۽ سياڻي جي وچ ۾ اڄ نہ هجي تہ جيڪر ڪابہ دوري نہ ٿئي.

رمون ـ ترسي پيو هوندو يارن سان.

موسو ـ ماڻڪ اهڙو ناهي ڇوڪرا، هن جون مونسان پتيهہ دليون آهن. هو قولين ڪوڙو ناهي. ڇو نہ آيو ـــ؟ آخر ڇو نہ آيو ـــ؟

ممون ـ هو ضرور ايندو موسي! هو ضرور ايندو.

رمون ـ ها ڏاڏا، تنهنجو پٽ ضرور ايندو. اڄ نہ سڀاڻ پر ايندو ضرور.

موسو ـ ڪيس ڪهڙي خبر تہ مونتي ڪهڙي قيامت گذري وئي ٿوري دير ۾. هن کي اهو تہ سوچڻ گهربو هو ممون.

استيشن ماستر– ڇا ٿيو ڪراڙا؟ پنهنجي نه آيو ڇا؟

موسو – خبر ناهي صاحب! ريل ته خالي آئي، خالي وئي.

ا–م – اڄ روز جو ڪم آهي، ڪا مجبوري هوندس. ٿي سگهي ٿو سڀاڻي اچي.

موسو – ها ٿي سگهي ٿو سڀاڻي اچي. مان سندس انتظار ڪندس صاحب. مان هت ئي سندس انتظار ڪندس.

ممون – چريو نه ٿي موسي، تنهنجي هت ويهڻ مان ڪهڙو فائدو؟ گاڏي ته پنهنجي مُداءَ تي ايندي. اسان وري سڀاڻي ڪيس ڏسڻ ايندا سين.

موسو – نه ممون! تون وڃ! وڃي پنهنجي روزگار جي ڪر! مونکي ڇڏي ڏي. مان هت ئي رهندس.

ا–م – هت اُس ۽ جهولي ۾ ويهي ڇا ڪندين پريا مڙس؟ پاڻيءَ ڦڙيءَ لاءِ به سڪندين. وڃ، وڃي آرام ڪر، صبح جو اچجانءِ.

موسو – هت ويهي مان سندس راهه تڪيندس صاحب! هي پٽا سدا منهنجي ماڻڪ تائين ويندا هوندا. مان ڪين ڏسندو رهندس! هنن ڪي ڏسي مونکي آٿت ٿو ملي ته منهنجو ماڻڪ دور ناهي، هو ويجهو آهي!

ا–م – اڙي بابا ڪتي اُس ۾ وار اڇا ڪيا اٿئي ڇا؟ پاڻنجي ٿو عمر جهنگ ۾ گذاري اٿئي! نه ته جيڪر اهڙيون جاهلاڻيون ڳالهيون ڇو ڪرين!

موسو – جهنگ ته هر انسان جي اندر ۾ وسي ٿو صاحب! تنهنجي دل ۾ به ته پيلو آهي! ڪڏهن ان ڪان ٻاهر نڪتو آهين؟ ڪڏهن قرب جو سجهندو ڏٺو اٿيئي؟ پر تو ڪڏهن ڪنهن سان ايترو پيار به ته ڪيو هجي! تنهنجي لاءِ ريل گاڏيءَ جا ٽيهه ڦيرا مهني جي پڄاڻي آهي صاحب. ۽ هر نئون مهنو نئين پگهار آڻيندو هوندو! منهنجي لاءِ هيءَ ريل گاڏي پنجويهه سالن جي پورهئي جو ناڻو آهي.

اوسيئڙي ۽ انتظار جي علامت آهي. منهنجي بي انتها پيار جو اِهڃاڻ آهي هي رِيل گاڏي—!

ممون – پر تنهنجا ڏِڳا تہ بگ مري ويندا موسو.

موسو – جناور پنهنجي مالڪ جو ڏک سک سولائيءَ سان سمجهي ويندو آهي ممون! انهن جي ڳڻتي نہ ڪر؛ تون وڃ ڪرت ڪي لڳ! وڃ؛ سڀ وڃو. مونکي اڪيلو ڇڏي ڏيو؛ اڪيلو ڇڏي ڏيو.

[ڪافي دير تائين ڏکايل ميوزڪ

آهستي آهستي ان ۾ طوفان جو تاثر بہ شامل ٿي رهي ٿو ۽ پوءِ رات جو تاثر پڻ—]

رمون – ڏاڏا —!

موسو – رمون آهين—؟

رمون – ها ڏاڏا.

موسو – ڇو آيو آهين—؟

رمون – ڪاڏي وڃان—؟

موسو – پنهنجي گهر.

رمون – مونکي ڪو گهر ڪونهي ڏاڏا.

موسو – ڪٿي سمهندو آهين—؟

رمون – اتي ٿي ٽيشڻ جي ڪنهن ڪنڌ پاسي ۾. (خاموشي) بک لڳي اٿئي ڏاڏا—؟ ڏس، مون تنهنجي لاءِ ماني آندي آهي! هان، وٺ، کاءُ.

موسو – مونکي بک ناهي رمون.

رمون – سڄو ڏينهن نہ ڪجهہ کاڌو اٿئي نہ پيتو اٿئي! هڪ ٿي هنڌ ويٺي ويٺي رات ٿي وئي اٿئي! ڪجهہ تہ کاءُ.

موسو – نہ رمون، مونکي بک ناهي.

رمون – هڪڙي ڳالهہ پڇان ڏاڏا —؟

موسو – پڇ—!

رمون – سيني ماءُ پيءُ جو پنهنجي اولاد سان ايترو پيار هوندو

آهي ڏاڏا—؟

موسو — تون ڇا ٿو سمجھين—؟

رمون — مان.... مان ته يتيم آهيان!

موسو — توکي ڪجھ به ياد ناهي—؟

رمون — نه.

موسو — ڪڏهن ڪنهن توکي پيار ڪيو آهي رمون—؟

رمون — نه.

موسو—ڪڏهين به نه—؟

رمون — ڪڏهن به نه!

موسو — ڪنهن به نه—؟

رمون — ڪنهن به نه.

موسو — ته پوءِ توکي ڪهڙي خبر ته پيار ڇا ٿيندو آهي—؟

رمون — تون ٻڌاءِ ڏاڏا!

موسو — مون ڏانهن نهار پٽ، منهنجي گهنجيل منهن ۾ ڏس، هنن اڇن وارن کي تڪ، منهنجي پوڙهين اکين ۾ گهور رمون، ڪجھ نظر اچئي ٿو—؟

رمون — ها—!

موسو — ڇا—؟

رمون — تڪ، انتظار، اوسيئڙو—!

موسو — ان کي پيار چوندا آهن پٽ—!

رمون — ته پوءِ.... ته پوءِ منهنجي لاءِ ڪو انتظار ڇو نٿو ڪري ڏاڏا—؟ منهنجو ته اڄ تائين ڪنهن اوسيئڙو نه ڪيو آهي ڏاڏا—!

موسو — ڪيو هوندو، ضرور ڪيو هوندو، توکي ياد نه رهيو آهي شايد.

رمون — شايد مونکي ياد نه آهي.

موسو — ها ائين ئي هوندو، ائين ئي هوندو! تون به ڪنهن جو مائٽ هوندين.

رمون - خبر ناهي، شايد، شايد—!
[هلڪي ڏڪايل ميوزڪ— طوفان جاري —
ڪجھ دير ڪانپوءِ—]
رمون - ڏاڏا.
موسو - هون —!
رمون - تون اڃا جاڳين پيو ڏاڏا —؟
موسو - ننڊ مون ڪان رسي وئي آهي پٽ—!
رمون - ڪوشش ڪر ڏاڏا.
موسو - نه، مان خود جاڳڻ ٿو چاهيان رمون—! مان هي رات ائين وڃائڻ نٿو چاهيان—! مان پنهنجي گذريل حياتيءَ جي هڪ گهڙيءَ بابت سوچڻ ٿو چاهيان، خبر اٿئي جوانيءَ ۾ مان ڪيڏو زوراور مڙس هوندو هوس—! راڄ ڏڪندا هئا منهنجي نالي کان! شادي ڪانپوءِ سڀ ارڏايون ڇڏي ڏنم، هاجران جي پيار دل ۾ ديرو ڪيو ته سڀڪجھ وينڊو رهيو—! پيار ڏاڍو سگهارو ٿيندو آهي پٽ.
رمون - هاجران ڪير هئي ڏاڏا—؟
موسو - منهنجي گهر واري هئي، سڪ مان ساٿس لائون لڌيون هئم. هن جو به مونسان ڏاڍو پيار هوندو هو—! منهنجي قدم قدم تان قربان ٿيندي هئي—! ۽ پوءِ ڪنهن جي نظر لڳي ويئي اسانجي پيار کي—!
رمون - ڇا ٿيو ڏاڏا—؟
موسو - ماٺ ڪانءِ، پر هوءِ گذاري ويئي. منهنجو روح ڇڻ ڪنهن نپوڙي ڇڏيو. منهنجي جيءَ ۾ ڪنهن اونهي ترار لاهي ڇڏي! مون سوچيو مان جي ڪونه سگهندس، ٽڪي ٽڪي مري ويندس. پر پوءِ مون جيئڻ جو فيصلو ڪيو. ماٺ لاءِ، پنهنجي سڪيلڌي پٽ لاءِ، هاجران جي نشانيءَ لاءِ.

رمون – پوءِ ڇا ٿيو ڏاڏا؟

موسو – مون مالڪ تي پنهنجي روح جو سمورو پيار اوتي ڇڏيو. ڪيس اڻميو پيار ۽ پاڀوءِ ڏنم پٽ؛ سندس هر انگل منهنجي لاءِ حڪم هوندو هو! سندس هرڪ مرڪ منهنجو جياپو هئي ۽ هر لڙڪ موت ڪان وڌيڪ ڏکوئيندڙ هو.

رمون – تو ڪيس پڙهايو ڏاڏا؟

موسو – مون ڪيس پڙهايو، پاليو، نپايو، وڏو ڪيو ۽ پوءِ ڪيس شهر موڪلي ڏنم. سندس ڀلائيءَ لاءِ، سندس خوشيءَ لاءِ ۽ سندس مرضيءَ موجب.

رمون – هو به توسان پيار ڪندو هوندو ڏاڏا؟

موسو – هن جو مونسان بيحد پيار آهي پٽ! اسانجي محبت جو ڪو ڇالو ناهي؛ ڪو ماڻ ڪو ماپو ناهي؛ بي حساب قرب آهي پيءُ پٽ ۾!

رمون – ته پوءِ هو ضرور ايندو ڏاڏا؛ صبح ٿيڻ ڏي، هو ضرور ايندو.

(Sad Music ڪجهه دير)

موسو – رمون.

رمون – جيءُ.

موسو – جاڳين ٿو رمون؟

رمون – ها ڏاڏا.

موسو – ڇو؟

رمون – ننڊ نٿي اچي.

موسو – ڪجهه سوچيندو هوندين؟

رمون – نه ائين ئي.

موسو – تون ضرور ڪجهه سوچيندو هوندين؟

رمون – ها ڏاڏا.

موسو – ڇا ٿو سوچين رمون؟

رمون – اِهو ئي ڏاڏا ته ڪن ماڻهن جي نصيب ۾ ايترو پيار ڇو لکيل هوندو آهي ۽ ڪن جي قسمت ۾.... (خاموشي)
موسو – مان تنهنجي ڏک کي سمجهان ٿو رمون.
رمون – مونکي ڪو ڏک ناهي.
موسو – اها تنهنجي ڀل آهي–! محرومي کان وڌيڪ ٻيو ڪهڙو ڏک ٿي سگهي ٿو–؟
رمون – مون چيو مون کي ڪو ڏک ناهي؛ شڪايت آهي.
موسو – ڪنهن کان–؟
رمون – خبر ناهي–! شايد سڄي دنيا کان، پر ان ۾ دنيا جو ڪهڙو ڏوهه–! منهنجي يتيم ٿيڻ ۾ ٻئي ڪنهن جو ڪهڙو ڏوهه–؟
موسو – پٽ–!
رمون – مونسان همدردي نه ڪر ڏاڏا.
موسو – هيءَ همدردي ناهي رمون.
رمون – مونکي همدرديءَ کان نفرت آهي–! مونکي دلداريءَ کان چڙ آهي–! جيڪڏهن مان يتيم آهيان ته آهيان. تون مونکي منهنجو ماءُ پيءُ موٽائي ڏيئي نه سگهندين مونکي منهنجون خوشيون ورائي نه سگهندين.
موسو – رمون! رمون–!
رمون – تون پنهنجي ماڻڪ جو انتظار ڪر ڏاڏا، مونکي ماڻڪ ڇوڻ وارا مري ويا– مري ويا–! هو موٽي نه ايندا– ڏاڏا، هو موٽي نه ايندا (سڏڪا)
موسو – رمون.
رمون – مري ويا، هو مري ويا (سڏڪا)
موسو – رمون! رمون–!

(Sad Music up)

رمون – موسو؛ موسو! تون سڄي رات اتي ئي ويٺو هئين–؟ تو ننڊ نه ڪئي آهي–؟

موسو – ممون آهين––؟
ممون – ڪجهه کاڌو پيتو اٿئي ––؟
موسو – هي رمون ڪيڏانهن ويو––؟ هتي ئي هيو!
ممون – هتي ته ڪو به ڪونهي! منهنجي ڳالهه جو جواب نه ڏنئي موسي––؟
موسو – بس اِجهو ماٺڪ اچڻ وارو ئي هوندو! ڇا ٽائيم ٿيو آهي––؟
ممون – تو ته پنهنجي الائي ڪهڙي حالت ڪئي ناهي آهي موسي نه اٿئي ڏينهن جو هوش نه رات جي خبر! اولاد کي پيار اسان به ڏنو، پر ههڙو حال ته ڪنهنجو ڪونه ڏٺوسين––!
موسو – ريل اچڻ واري آهي ممون––؟
ممون – او هوءَ سامهون پئي اچي، هجين هن جهان ۾ ته خبر به پويئي نه––؟ ٽيشڻ ماستر ويچارو تنهنجي ڪري ڏاڍو پريشان آهي، گهڙي گهڙي تنهنجي پڇا پيو ڪري.
موسو – ان ويچاري سان مون ڪهرو ڳالهايو هو، ماٺڪ اچي ته پوءِ معافي تو وٺان.
ممون – ڇا جيون معافيون بعافيون؟ ماڻهو آهي لاڪيٽو، تنهنجي ته دل ۾ ئي ڪونه ڪيائين، ويتر خيريت پئي پڇيائين تنهنجي ––!
[گاڏيءَ جو آواز پري کان ويجهو اچڻ شروع ٿو ٿئي––]
رمون – (پري کان) مگ مساليدار، گرم چڻا.
موسو – اهو اٿئي رمون.
ممون – مان سڃاڻانس، ويچارو يتيم ٻار آهي.
موسو – ڏاڍو ڏکويل ڇوڪرو آهي.
رمون – (ويجهو ايندي) ڏاڏا، گاڏي اچي ويئي اٿئي، پنهنجو ماٺڪ مونکي به ڏيکارجانءِ–! (ويندي) مگ مساليدار گرم چڻا.
[ٽرين اچي رڪي ٿي– ڪجهه ماڻهن جا آواز–– رمون جا هوڪا]
ممون – گاڏي اچي وئي موسي! هو ڏس ڪجهه ماڻهو لٿا آهن،

شايد ماڻڪ انهن ۾ نه هجي---!

موسو - ها ها، ائين ئي هوندو، اچ، اچ ته ڏسون .

ممون - (ويجهو اچي) هي ته ڪي ٻيا آهن! متان هوڏانهن لٽو هجي ٻئي پاسي.

موسو - هل ممون هل، جلدي ڪر، هل---!

ممون - هيت به ڪوئي ڪونهي --!

موسو - ڪوئي ڪونهي---؟ ماڻڪ اڄ به نه آيو---؟

ممون - خبر ناهي چوو---؟ متان سياڻي اچي.!

موسو - سياڻي ڪڏهن ايندي ممون؟ سياڻي ڪڏهن ايندي---؟

ممون - سياڻي ضرور ايندي موسي! سياڻي ضرور ايندي.

[گاڏي جي وڃڻ جو آواز --- آهستي آهستي دور وڃي ٿو ۽ پوءِ ختم ٿي وڃي ٿو---]

موسو - وئي هلي، گاڏي وئي هلي---! ماڻڪ اڄ به نه آيو---!

ممون - منهنجي خيال ۾ ٽيشڻ ماستر سان صلاح ڪرڻ گهرجي.

موسو - هن کي کهڙي ڪل.

ممون - هن وٽ فون آهي، هو جاچ لهي ڏيندو. تون اِتي ترس، مان اجهو ٿو اچان.

(ممون جا هوڪا ويجها پوندا ٿا وڃن--- ممون جي وڃڻ جو آواز---)

ا-م - اچي ويو توهانجو ڇوڪرو ممون---؟

ممون - نه صاحب! موسي ويچاري جي ڏاڍي حالت خراب آهي.

ا-م - ڇوڪرائي، پوتي ڪنهن نه ڏوتي! ٻار آهي، ترسي پيو هوندو! ان ۾ پريشان ٿيڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي---!
پيرمرد کي چئو ته وڃي ڳوٺ ويهي رهي. پاڻهي هڪ نه هڪ ڏينهن ڇوڪرو موٽي ايندس.

ممون - هو مري ويندو صاحب!

ا-م - ان ۾ مرڻ جي ڪهڙي ڳالهه آهي، ضروري آهي ڇا ته سڀ ماڻهو هرو ڀرو ان ئي ڏينهن پهچن، جنهن ڏينهن اچڻو

هجين. دبر مدار ته دنيا ۾ آهي ئي آهي.

ممون - توهان هن جي دل کي سمجهي نه سگهندا سائين. هو ڏاڍو اُداس آهي. توهان خدا جي واسطي کنهن کان پڇائي ڏيو.

ا. م - کنهن کان پڇائي ڏيان.

ممون - کنهن کان به پڇائي وٺو صاحب، رڳو اِها خبر پوي ته هو خيريت سان آهي.

ا. م - ڪو ڏس پتو.

ممون - نه سائين.

ا. م - عجيب ڳالهه آهي، ڏس پتو به ڪونهي، پڇائي به ڏيو. ممون هوش ۾ ته آهين؟

ممون - موسي جي ڪٽنيءَ ڪاري چٺيو اٿس سائين. مون کان هن جو اوسيئڙو ڏٺو نٿو ٿئي.

ا. م - پر ان جو ڪو علاج مون وٽ ته ناهي.

ممون - توهان حاڪم آهيو، توهان جا هٿ وڏا آهن سائين. توهان سڀڪجهه ڪري سگهو ٿا. (فون وڄي ٿي)

ا. م - ڇڱو ترس، ڏسان ڪير آهي؟ (فون کڻي ٿو) هلو، هلو؛ ڪراچي؟ فريد صاحب ٿا ڳالهايو؟ (ممون کي) ڪراچي کان فون آهي؛ (زور سان) جي جي سائين؛ حڪم ٿئي؛ ڪهڙي ٽرين تي اچي؟ اسپيشل؟ جي سائين؛ لائين ڪليئر رکندا سين. سائين جي سائين؛ ٻيو سڀ ٺيڪ ٺاڪ آهي. اوهان جي مهرباني آهي. سائين هڪ عرض ڪرڻو آهي. مون سان هت هڪ عجيب اُلجهن آهي؛ ها ها - ٻيو خير آهي، ڪو ڳوٺاڻو آهي، جنهن جو پٽ ڪلهه ڪراچي کان هت پهچڻو هو. نالو -؟ (ممون کي) نالو ڇا اٿس -؟

ممون - مـاڻڪ، سائين، ماڻـڪ پٽ محمد موسيٰ.

ا. م - (فون ۾) نالو ماڻڪ ٿا چون. ڪاليج ۾ پڙهندو آهي، جي، جي (ممون کي) رنگ جو سانورو آهي -؟

ممون – جي، جي ها سائين.

ا. م – (فون ۾) ها سائين سانورو آهي (ممون کي) مٿي تي زخم جو نشان اٿس—؟

ممون – ها سائين هـا. ننڍي هوندي ڪِري پيو هو ڪٽ ٿان.

ا. م – جي ها، اهي ڏي پار پتا اٿس – جي؟ (آداس) جي – جي ڪڏهين—؟ ڪلهه—؟ يس سر؛ يس سر آءِ انڊر اسٽئنڊ سر ٿينڪ يو سر. (فون رکي ٿو)

ممون – ڇا ٿا چون سائين، ڪجهه پتو پيو سائين—؟ اوهان ڇپ ڇو ٿي ويا؟ ڇا ڳالهه آهي سائين—؟

ا. م – ممون، ڏاڍي خراب خبر آهي.

ممون – مولا خير ڪجانءِ.

ا. م – ماڻڪ ڪلهه تڪڙ ۾ ٽرين ۾ چڙهندي گاڏي هيٺان اچي ويو—۽ ....

ممون – سائين....

ا. م – ڪٽجي مري ويو.

ممون – يا خدا.

ا. م – هنن سندس وارثن جي ڳولا ڪئي، پر پوءِ نا اميد ٿـي ڪيس دفن ڪري ڇڏيائون.

ممون – دفن ڪري ڇڏيائون—؟

ا. م – ها ممون —

ممون – هائي ڇا ٿيندو صاحب! موسيٰ تہ بي موت مري ويندو؛ سندس هنيانءَ ڦاٽي پوندو.

ا. م – ڪيس اِها خبر جلديءَ ۾ نہ ٻڌائجانءِ.

ممون – مان ڪيئن ٻڌايانس تہ سندس ماڻڪ مـري ويو؛ ڪيئن چوانس تہ سندس سڄي عمر جو پورهيو برباد ٿـي ويو. سندس پيار دفن ٿي ويـو. سندس عبادت ڪانءِ اگهاڻـي صاحب! سندس عبادت ڪانءِ اگهاڻي—!

ا. م – همٿ ڪر ممون؛ اِهو سڀ ڪم توکي ڪرڻو آهي!

تون ئي دل هاري ويئين ته پوءِ هو پيرمرد صدمون سهي نه سگهندو. مون کي افسوس آهي ممون؛ مون کي بيحد افسوس آهي.

ممون – منهنجو يار جي نه سگهندو سائين، مان کيئن ٻڌايانس؛ (چرڪي) موسو تون • اسان به تنهنجي ئي ڳالهه پٺيان ئي، اسان پي چيو ته....

موسو – مون سڀڪجهه ٻڌو آهي ممون؛ مون سڀڪجهه ٻڌو آهي تون سمجهين ٿو ته مان مري ويندس—؟ هاجران جي موت تي به ماڻهن ائين ئي چيو هو. هنن جو خيال هو ته منهنجو هانءُ ڦاٽي پوندو؛ دل بيهي ويندي. پر ٿيو ڪجهه ئي ڪونه. مان اڃا تائين جيئرو آهيان؛ ڏس مان اڃا تائين جيئرو آهيان.

ممون – موسو؛ موسو.

موسو – مون هاجران جو پيار ماڻڪ ڏانهن ڦيرائي ڇڏيو ۽ پوءِ ماڻڪ ئي منهنجي زندگيءَ جو مقصد ٿي پيو. اڄ ماڻڪ مري ويو. هو منهنجو هو؛ مون ڏانهن ايندي ئي مئو آهي. اڄ هو مري ويو. پر مان نه مرندس؛ مان هرگز نه مرندس! رڳو اهو سمورو پيار بدلائي مان رمون کي ڏيندس —!

رمون – ڏاڏا —!

موسو – ها پٽ! اڄ اسان ٻئي يتيم آهيون • اسان کي هڪ ٻئي جي سهاري جي ضرورت آهي. مان توکي ماڻڪ جو پيار ڏيندس ۽ تون مون کي اولاد جي آسيس ڏجانءِ • ڏيندين نه—؟

رمون – ڏاڏا! ڏاڏا—! (سڏڪي ٿو)

موسو – نه رو پٽ، نه رو. ڏس مان روئان ٿو—؟ مان نٿو روئان نه—؟ مان نٿو روئان — مان نٿو روئان —!

(روئڻ جو تاثر) اڄ بچا هلون.

رمون ـ ڪيڏانهن—؟
موسو ـ پنهنجي گهر—!
رمون ـ منهنجو ته ڪوئي گهر ناهي.
موسو ـ تنهنجو گهر آهي پٽ! منهنجي جهوپڙي تنهنجوگهر آهي
ڳوٺ وارا اسان جي انتظار ۾ هوندا، مان کين ٻڌائيندس
ته ماڻڪ اچي ويو—! ماڻڪ اچي ويو—! هي ڏسو—!
منهنجو ماڻڪ موٽي آيو آهي—!!

—Sad Music—

تنهنجون ڳالهيون سڄڻ

سين پهريون

[پکين جا آواز— پهاڙي موسيقي فيڊ اِن ٿئي ٿي — موسيقي فيڊ آئوٽ ٿيڻ ڪانپوءِ مالهيءَ جي ڇپر ڪٽڻ جو آواز اچي ٿو— چوڪيدار جي لٺ زمين تي لڳڻ جو آواز پري کان ويجهو اچي بيهي ٿو رهي—]

مالهي — چوڪيدار اڄ هن وقت هت پيو ڏسجين—؟

چوڪيدار— ها مالهي، اڄ ڊاڪ بنگلي ۾ ڪجهه مهمان آيا آهن.

مالهي — مهمان—!؟

چوڪيدار— حيران ٿي وئين مالهي —؟ (ٿڌو ساهه ڀري) تنهنجي حيرت به بجا آهي! ڪافي عرصي کان هيءُ ڊاڪ بنگلو ويران جو پيو آهي—!

مالهي — ويران ته چئين چوڪيدار—؟ مون کي ته هاڻي هن اڪيلائي کان وحشت ٿيڻ لڳي آهي. ڪو وقت هو جو هتي زندگي جهومندي ڳائيندي هئي؛ بهارون خوشبوئن جا خزانا لٽائينديون هيون؛ ڪارا ڪڪر دل کولي وسندا هئا؛ ۽ پوءِ سخت ڌرتيءَ جي سيني مان ننڍڙا، نازڪ، رنگبرنگي گل ڪرموڙي جاڳي آٿندا هئا! هن پهاڙ جي دامن ۾ سرتيون سينگار ڪري بهار جا گيت ڳائينديون هيون ۽ محبت ڀريون دليون ڌڙڪي اٿنديون هيون! پر.... پر پوءِ.... پر پوءِ....

واچوڙن ۾ لاٽ

چوڪيدار- مونکي ياد آهي مالهي، مونکي سڀڪجهه ياد آهي! سون هن بنگلي جي چاليهن سالن کان رکوالي ڪئي آهي، پنهنجي اولاد جيان ڪيس هردم اکين آڏو رکيو اٿم.

مالهي - شايد اسان هاڻي ڪراڙا ٿي ويا آهيون. ان ڪري بهارن ۾ آها بوءِ نه رهي آهي، يا وري بهارون ئي اسان کان منهن موڙي ويون آهن! ڪڏهن ڪڏهن ته ائين ڀائيندو آهيان، ڄڻ حياتي هلندي هلندي ڪنهن ڇُور تي پهتي آهي ۽ هاڻي سمهي رهندي ته ٻيهر ڪڏهن به نه اٿندي، ڪڏهن به نه اٿندي —!

چوڪيدار- ملول نه ٿي مالهي، تنهنجي آداسيءَ جو ڪارڻ تنهنجي اڪيلائي آهي. سيزن آئي آهي، هي ٿي مهمان ٻيا اچڻ ڏي، توري رونق ٿيندي ته دل خود بخود وندرجي ويندي.

مالهي - ها، شايد تون سچ ٿو چئين، مونکي مايوس ٿيڻ نه گهرجي. بهار آئي آهي، هي ڏس چوڪيدارا هي ڏس—! گونچ ڦُٽا آهن، تورن ڏينهن ۾ گل ٽڙندا، سندن سڳند سڄي وستيءَ کي واسي ڇڏيندو ۽ پوءِ مان پنهنجي اڪيلائي وساري ويهندس! موتئي، مکري ۽ گلاب جي مهڪار منهنجي روح کي ٻيهر جيئاري ڇڏيندي—! ياد اٿئي چوڪيدار—؟ گذريل سال هن بنگلي ۾ هڪ شهري بابو اچي رهيو هو—؟

چوڪيدار- ها ها، آهو خوبصورت جانٺو جوان، نالو به چڱو هوس —!

مالهي - سجاد.

چوڪيدار- هاڻي ياد آيم. آهو ئي نه، جنهن سان اڪثر هڪ سهڻي ڇوڪري ساڻ رهندي هئي!

مالهي - ها ها، بلڪل آهو، ڪيڏو نه ڪلمڪ ۽ حسين هوندو هو. مونکي اڪثر چوندو هو چاچا، زندگي کان مايوسي انساني عظمت جي توهين آهي. خلقڻهار جيڪي ڪجهه

پيدا ڪيو آهي، انسان کي شرف حاصل آهي ته ان ۾ واڌارو ڪري. وڻ ٽڻ ٻوٽا، گل ۽ گاهه اُپائڻ به تخليق جي تڪميل ڏانهن اڳتي قدم آهي. هن کي موتيو ڏاڍو وڻندو هو. هو هر روز موتئي جو هڪ هار مون کان ٺهرائي سيما کي سوکڙي ڏيندو هو.

چوڪيدار– ها، ان ڇوڪريءَ جو نالو سيما هو.

مالهي – ۽ هو ساڻس بي انتها محبت ڪندو هو. ڪيڏي نه پياري جوڙي هئي انهن ٻنهي جي. جهڙا اڇي اُجري پاڻيءَ ۾ ترندڙ ٻه نيل ڪنول! هو راتين جون راتيون سامهين پهاڙ تي چنڊ کي گهوريندي گذاريندا هئا. چانديءَ جهڙي چانڊوڪيءَ ۾ هو ٻه يڪتڪيل روح لڳندا هئا.

چوڪيدار– پوءِ سڄاد هليو ويو.

مالهي – ها، هڪ رات هو اوچتو هليو ويو، ۽ وري نه موٽيو! هن مونکي خدا حافظ به نه چيو چوڪيدار!

چوڪيدار– چريو آهين مالهي——! هت مسافر ايندا آهن ۽ هليا ويندا آهن. ڪئين آيا ۽ ڪئين ويا. تون ڪنهن جو ڪنهن جو ڏک ڪندين——؟

مالهي – هو اهڙو نه هو، هن جي منهن تي هميشه مرڪ رهندي هئي، ۽ ان مرڪ ۾ زندگيءَ سان پيار جي انتها لڪل هئي، هن جو حياتيءَ سان ڀرپور پيار هو. اهڙا ماڻهو پٿر دل نه ٿيندا آهن چوڪيدار!

چوڪيدار– سيما به ته ان کان پوءِ نظر نه آئي!

مالهي – ها، هوءَ به پنهنجي مائٽن سان گڏ پنهنجي شهري زندگيءَ ۾ موٽي وئي! (چرڪ ڀري) اڙي! ——ان به ڪهڙو نه چريو آهيان! صبح مردان سان بيوقوفيءَ جا قصا ڪٿي ويهي رهيس! تون ٻڌاءِ؟ ڪهڙا مسافر آيا آهن——؟

چوڪيدار– ڪو پادري آهي، پنج ڇهه ننڍڙيون ڇوڪريون به

ساڻ اٿس! ڪنهن اسڪول جا ٻار آهن، موڪلن ۾ جبلن جو سير ڪرڻ آيا آهن.

مالهي – (ٽڏو ساهه ڀري) ها چوڪيدار! موڪلن ۾ هرڪو سيرتي ايندو آهي، ۽ پوءِ جڏهن پهاڙن تي برف جمندي آهي ۽ سرد هوائون سرٻسر ڪي ڏنگينديون گذرنديون آهن، تڏهن ڪوئي به اسانجو حال پڇڻ وارو نه رهندو آهي.

چوڪيدار– چڱو مالهي؛ تون گلدستو تيار ڪٺي هل ته سان چانهه جو بندوبست ڪري وٺان.

مالهي – (ٽڏو ساهه) ها چوڪيدار؛ نئين سيزن شروع ٿي چڪي آهي.

سين ٻيو

[رات جو ٽائم– پري ڪان ڪار جي اچڻ جو آواز ويجهو اچي بيهي ٿي– در ڪلي ٿو– بند ٿئي ٿو– چوڪيدار جي ڊوڙي ويجهو اچڻ جو آواز– در تي زور زور سان ڪڙڪو–]

چوڪيدار– مالهي–! مالهي–! در کول مالهي–! ٻاهر ڏس ڪير آيو آهي! جاڳ مالهي–! (در تي ڪڙڪو).

مالهي – (ننڊ ڪڙي آواز ۾) ڇو اچي ننڊ ڦٽائي اٿئي چوڪيدار–؟

چوڪيدار– تون در ته کول، ڏس ته سهي ڪير آيو آهي–!

مالهي – (در کولي) ڪير آيو آهي–؟

چوڪيدار– بابو آيو آهي مالهي! بابو آيو آهي؛ سجاد بابو–!

مالهي – سجاد–!! ڪٿي آهي–؟

چوڪيدار– او هو سامهون بيٺو آهي؛ ڪار جي پرسان.

مالهي – سجاد بابو–! اڙي؛ هي ته سچ پچ سجاد ئي آهي–! اڄ صبح ته ياد پئي ڪيوسين! تون اتي ڇا بيٺو ڪرين چوڪيدار–؟ هل، هلي سامان لهراءِ؛ اچ.

چوڪيدار– مان ته تو کي ٻڌائڻ آيو هوس!

مالهي – ڳالهين ۾ وقت نه وڃاءِ؛ اچ مونسان.

[وڃڻ جو آواز--]

سڄاد صاحب توهان، ڇگو ٿيو جو توهان اچي ويا، مون اڄ صبح ئي توهان کي ياد پئي ڪيو. بهار جا گونچ ڏسي مونکي توهان جي ياد اچي وئي (وقفو) توهان خاموش ڇو آهيو--؟ (ڇرڪ پري) هي توهان پنهنجي حالت ڇا بنائي رکي آهي--؟ ڇا ڳالهه آهي بابو--؟ توهان جو رنگ، روپ، خوشي ۽ ٽهڪ ڪيڏانهن غائب ٿي ويا--؟

سڄاد - منهنجو سامان ڪنهن ڪمري ۾ رکائي ڇڏ چاچا، مان ڏاڍو ٿڪل آهيان.

مالهي - ها، ڇونه، ڇو نه. چوڪيدار پاڻهئي سامان کڻي ايندو. توهان هلو، توهان اندر هلو.

[قدمن جو آواز-- ڪمري ۾ سڄاد جو ڪرسي تي ليٽڻ]

سڄاد - هتي ڪيڏو نه سڪون آهي چاچا--! ائين ٿو محسوس ٿئي ڄڻ مان صدين کان پيرين اگهاڙو پاپڙيءَ ڪنڊ تي هلندو رهيو آهيان ۽ ٽانڊن تي ٽلندو رهيو آهيان--! وک وک تي وهه وٺو پيئندو رهيو آهيان--! هت اچي منهنجا سڀ غم سمهي رهيا آهن! سڀ درد دور ٿي ويا آهن--!

مالهي - سڄاد بابو.

سڄاد - ڇئو چاچا--؟

مالهي - سڄاد پٽ، تنهنجي ڪلهه ۽ اڄ ۾ درد جو درياهه ڏسي مان ڏڪي ويو آهيان--!

سڄاد - منهنجي ماضي ۽ حال ۾ يادن جون واديون حائل آهن چاچا.

مالهي - پر تون نه زندگيءَ جو پيو نالو هئين سڄاد.

سڄاد - اڄ موت منهنجو مهمان آهي چاچا--!

مالهي - ائين نه چئو پٽ! تنهنجو غم مون کان ڏٺو نٿو ٿئي، ڇا ڳالهه آهي--؟ ڪجهه ته ٻڌاءِ--؟

سجاد - ڪي انسان زندگيءَ ۾ ٿـي مري ويندا آهـن چاچا___!
هو حياتيءَ جي صليب ڪلهن تي کڻي جيئندا آهن، ۽
پوءِ هوا جي جهوليءَ جيان هن دنيا مان هليا ويندا آهن.
مان بہ هوا جـو جهوٽو آهيان، جـر جو ڦوٽو آهيان؛
منهنجا زخـم نـہ ڪـول چاچا؛ منهنجا گهـاو گهرا ۽
گهاتا آهن.

مالهي - جڏهن تـون خوشيءَ جـي علامت بنجي هت آيو هئين
پٽ، تڏهن مـون پيهر جيئڻ جي تمنا ڪئي هئي، دل
ڌان درد جي دز ڌوئي مون روح کي آس جو واس ڏنو
هو؛ ۽ پوءِ جڏهن تون اوچتو هليو ويو هئين تـہ مون
هر ساعت تو کي مسيحا سمجهي تنهنجي وات تڪي هئي،
راهہ نهاري هـئي؛ تـون ڪهڙو مسيحا آهين پٽ ___
جو خود روح جي گهراين تائين گهايل آهين___! تـون
ڪهڙو ويج آهين___؟ ڪهڙو طبيب آهين___؟

سجاد - مان پرهہ جو پاڇو آهيان، پيوس بادل آهيان ___!

مالهي - تنهنجي اکين مان لڙڪ اڙندا ڏسي منهنجو روح رهڙجي
پيو آهي پٽ ___!

سجاد - هي بي زبان لڙڪ منهنجي مـن جـي ماجرا ٻڌائي نـہ
سگهندا چاچا.

مالهي - تون ٿڪل آهين؛ آرام ڪر.

سجاد - آرام....؟

مالهي - ساوڻ جي تيز آس ۽ سياري جو پـارو نازڪ ٻوٽن کي
لهسائي ڇڏيندو آهي؛ ائين لڳندو آهـي، ڄڻ پيهر ڪو
سلو نہ آپيرندو، ڪا مکڙي نہ ڦٽندي، ڪو گل نہ ٽڙندو،
پر ائين نہ آهي، بهار موٽندی آهي تہ........

سجاد - بهار ڪڏهن ڪونہ موٽندي___!

مالهي - اهو تنهنجو وهم آهي پٽ؛ بهار ضـرور موٽندي، صدين
کان قدرت جو اِهو قانون هلندو پيو اچي_! وري گل

ٽڙندا، وري ڦوڪ ڦلاربا، هي ڏس! هــن دريءَ مــان
هيٺ جهاتي پائي ڏس! هو پادري ۽ ساڻس گڏ چار پنج
ٻارڙيون ڏسين ٿو؟ ڪيڏي نه لا پرواهيءَ سان چانڊوڪيءَ
جي درياءَ ۾ تــرنديون، نچنديون، ٽپنديون پيون وڃــن.
پادريءَ جي حياتيءَ جو سڄ ٻڌڻ وارو آهي. پر ننڍڙين
نينگرين لاءِ اڄوڪي رات اينڌڙ بهار جو پيغام آهي.

سجاد — مالهي! اهــا ڇوڪري ڏسين ٿــو! سونهري وارن واري
ننڍڙي گڏي، جا سيني ڪان پويان آهيـــ؟

مالهي — ها، ڏسان ٿو!

سجاد — هن جــي شڪل هوبهو سيما جهڙي آهــي. سندس وار
سونهري هئا؛ اکيون اٿاهه ساگر ۽ مرڪ ملڪوتي هئي!
ياد اٿئي مالهي! ڪجهه ياد اٿئيـــ؟

مالهي — ها پڻ؛ پر........

سجاد — مون کان ڪو به سوال نه پــڇ مالهي! هي ٻارڙي ڏسي
منهنجي ذهن ۾ سيما جو تصور اڀري آيو آهي! سيما....
جا منهنجي زندگي هئي.... منهنجي حياتيءَ جــو حاصل
هئي.... منهنجي آسائتين اکين جي روشني ۽ صدين جي
عبادت جو صلو هئي ـــ!

مالهي — چوندا آهن ته ڏسڻ سان غمن جو بار هلڪو ٿي ويندو
آهي. ٻڌاءِ، اڳتي ٻڌاءِ....!

سجاد — هن جي مــرڪ معصوم ۽ ڳالهيون ماڪيءَ جيان مٺيون
هيون....! مان لا پرواه ۽ بيخوف هوس! اڻ ڇاڻ، اچاترو
۽ اڙٻنگ هــوس. ڪاليج ۾ مــون جهڙو زنده دل ملڻ
مشڪل هــو! ڪسرتي جسم، رانديگرن واري مــوج ۽
مستي ڀري چــال . ڳالهه ڳالهه تــي ٽهڪن جــا ٽانڊاٽا
آڏائيندو وتندو هوس! هيءَ گذريل سال جــي ته ڳالهه
آهي. گذريل سال.... هنن ئي ڏينهن ۾ جڏهن بهار جــا
پهريان گل ٽڙيا.

(FLASH BACK)

سين نيون

[سجاد ڊوڙندو گهر ۾ اچي ٿو—]

سجاد – ممي، پياري ممي! تون ڪٿي آهين—؟

ممي – اِجهو هتي آهيان، لان تي.

سجاد – اڙي ممي تون ته ڪمال آهين! ڊاڪٽر ٻاهر نڪرڻ کان منع ڪئي اٿئي ۽ تون آهين جو....!

ممي – (کلندي) منهنجو ڪو به خيال نه ڪر پٽ! ڊاڪٽرن کي ڇاهي، هوندو ڪجهه به ڪونه، ڊپ اهڙو ڏيندا جو خدا جي پناهه—!

سجاد – اوهو ممي! تون ته بلڪل باغي ٿي ڏسجين! ڏسجانءِ ڪٿي اِها بغاوت ڊيڊيءَ جي خلاف نه ڪڙي ڪري ڏين—! ويچارو اڳيئي توکان ڊنل آهي، گهر ۾ گهڙندو آهي ته تالهه مٿي تي رکي، ته ڪٿي لٺ نه وهائي ڪڍينس—!

ممي – هوش ڪر ڇوڪرا، وڏن لاءِ اهڙا لفظ نه ڪڍبا آهن.

سجاد – مان ٺوروئي ٿو چوان! ڊيڊي پاڻ دوستن کي ٻڌائيندو آهي.

ممي – ڇا ڪنديس! هو ته شروع کان ئي پوڳاٺي آهي— .

سجاد – پر پاڻ ته چوندو آهي ته مان زال جو مڇو آهيان—.

ممي – (کلندي) پاڻهئي خبر پوندءِ جڏهن شادي ڪندين—.

سجاد – مان ته مڇو ٿيندس—.

ممي – زال جو—؟

سجاد – هرگز نه، زال جي ماءُ جو! بلڪ سندس سڄي خاندان جو، ڊيڊيءَ وانگر—!

ڊيڊي – (اندر ايندي) هي ماءُ پٽ پاڻ ۾ ڪهڙا وينا گهاٽ گهڙيو؟

سجاد – ڪجهه ناهي ڊيڊي، بس اُئين ممي، سان چرچا پئي ڪيم.

ڊيڊي – هون! سجاد، ٻڌو اٿم ته تنهنجي ٽيم ٽورنامينٽ کٽي ورتي آهي—؟

سجاد — اِڙي ها، اها ڳالهه ته توهان کي ٻڌائڻ ئي وسري ويم.
اڄ اسان چئمپين شپ کٽي ورتي آهي. هيڏي وڏي ٽرافي
ملي آهي.
ڊيڊي — مون کي خوشي آهي پٽ.
سجاد — توهان ته اڃا پوري ڳالهه به نه ٻڌي آهي ڊيڊي؛ هن
سال مون ڊرامي ۾ ڪنگ ليئر جو رول ڪيو هو نه—؟
ممي — ها ها پٽ.
سجاد — ان تي به انعام مليو اٿم، جيڪڏهن وچ ڊرامي ۾ منهنجي
ڏاڙهي نه ڪري ها ته ٻه ٽي انعام ٻيا به ضرور ملن ها.
ڊيڊي — (ٽهڪ ڏيندي) ڏاڍو شرير آهين.
سجاد — اوهانجو پٽ آهيان.
ممي — تو سان پڇڻ محال آهي.
سجاد — ان ڪري ته چوان ٿو ته جلدي مون مان جند ڇڏايو—!
ڊيڊي — ڇا مطلب —؟
سجاد — مطلب اِهو ته ٻه هزار روپيا ڏيو ته ڪجهه وقت پهاڙ
تي گذاري اچان.
ممي — پر تنهنجا امتحان—؟
سجاد — امتحان جا پرچا ته مان ڪاپي هٿ سان لکندو آهيان
ممي! ساڃي ۾ ڪتاب جهليندو آهيان.
ڊيڊي — (کلندي) ڇوڪرو شڪل ۾ تو تي ويو آهي، باقي ذهن
هوبهو مون جهڙو اٿس بيگم!
ممي — شڪر ڪيو جو ائين ٿيو، جي ان جي اُبتڙ ٿئي ها ته—!
ڊيڊي — تو وري اڻ وڻندڙ ڳالهيون شروع ڪري ڏنيون بيگم!
سجاد — ترسو، ترسو—! في الحال جنگ بندي ڪيو. ٻئي ڊريون
هزار رپيا ڪيو، پوءِ باقاعده هوائي حملا شروع
ڪري ڏجو—.
ڊيڊي — ڪڏهن وڃڻ جو ارادو ڪيو اٿئي—؟
سجاد — اڄ، بلڪ هينئر ئي (خوشامد ڪندي) ڊيڊي! توهان ته

وڪيلن وارا سوال نہ پڇو—.
ڊيڊي – نہ نہ، بلڪل نہ، بلڪل نہ، توکي پيسا ملن ٿا، وڃي گهمي اچ .
سجاد – او ٿينڪ يو ڊيڊي، ٿينڪ يو ممي . ممي پپا زنده باد.

سين چوٿون

[پهاڙي موسيقي— پکين جا آواز وغيره—]

سجاد – هي پهاڙ ڪيترا نہ حسين آهن؛ ائين ٿو محسوس ٿئي ڄڻ مون سڄي زندگي هن منظر جي تصور ۾ ئي گذاري ڇڏي هئي ! ۽ هي باغ ڪيڏو نہ پيارو آهي. مون کي موتئي جا گل ڏاڍا وڻندا آهن مالهي—!
مالهي – حڪم ٿئي تہ روز صبح جو ڏئي ويندو ڪيان.
سجاد – ها مالهي؛ اها تنهنجي وڏي مهرباني ٿيندي . هي ماٽري بہ ڪيڏي نہ وڻندڙ آهي!
مالهي – ها سائين ! هن ماٽريءَ جي هڪ خوبي اها بہ آهي تہ جيڪڏهن توهان زور سان آواز ڏيندو تہ پوري هڪ منٽ ڪانپوءِ توهانجو آواز پڙاڏو بڻجي موٽي ايندو.
سجاد – اها وري کهڙي وڏي ڳالهہ آهي مالهي! اسان جي شهر ۾ سان روز رات جو سمهڻ وقت زور سان چئي ڇڏيندو آهيان : ”سڄ اُڀري چڪو آهي سجاد؛ هاڻي سجاڳ ٿيءُ!“
ٻئي ڏينهن صبح جو اهو ساڳيو آواز مونکي ننڊ مان اچي اٿاريندو آهي .
مالهي – هي آبشار ڏسو؛ پهاڙن ۾ اهڙا آبشار اڪثر توهان کي وهندا نظر ايندا .
سجاد – ڏاڍو سٺو آبشار آهي! اڄ ڏينهن بہ وهندو آهي—؟
مالهي – جي سائين —؟
سجاد – ڪجهہ بہ نہ، منهنجي نظر ذرا ڪمزور آهي.

مالهي ــ هن عمر ۾ ــ؟
سجاد ــ ها مالهي ! ڳالهه در اصل هيءَ آهي ته مان ڇوڪرين جي هاسٽل جي سامهون رهندو آهيان نه! انڪري....!
مالهي ــ توهان جون ڳالهيون به عجيب آهن ــ!
سجاد ــ ڇت جن ته ڪونه ٿيندا آهن ــ؟
مالهي ــ مون هڪ دفعي هڪ جن ڏٺو هو ــ.
سجاد ــ ڪيئن هئو ــ؟
مالهي ــ ڪارو، تلهو، ڳڏهه جهڙو ــ!
سجاد ــ پنهنجو پاڇو ڏٺو هوندئي مالهي ــ.
[خانبهادر جو آواز اچي ٿو ــ پوءِ هن جي قدمن جو ويجهو اچي ٿو ــ]
خانبهادر ــ مالهي ــ! مالهي ــ!
مالهي ــ خانبهادر صاحب جن اچي ويا.
سجاد ــ ڊاڪ بنگلي ۾ رهيل آهن ــ؟
مالهي ــ نه سائين، پنهنجو بنگلو اٿن، روز تفريح لاءِ ايندا آهن.
خانبهادر ــ او ــ! ته تون هت بيٺو آهين ــ اڄ تو اسان کي گل ڪونه ڏنا مالهي ــ؟
مالهي ــ سلام صاحب، مان اڄهو گل پٽي حاضر ٿيس.
[وڃي ٿو ــ]
خانبهادر ــ تهان شايد هت نوان ٿا ڏسجو ــ؟
سجاد ــ جي ها، مان اڄ ئي ڪراچيءَ کان هت پهتو آهيان.
خانبهادر ــ ڪراچيءَ کان؟ ڪنهن جو پٽ آهين نوجوان ــ؟
سجاد ــ جي مان سيٺ عبدالله جو پٽ سجاد آهيان.
خانبهادر ــ اڙي تون ته اسانجو پائٽيو آهين....! سيٺ صاحب ته منهنجو ننڍي هوندي جو يار آهي، ڪٿي رهيل آهين ــ؟
سجاد ــ جي هتي ئي ڊاڪ بنگلي ۾.
خانبهادر ــ اِها به ڪا ڳالهه آهي ــ؟ پنهنجي گهر هوندي تون هت رهين! ناممڪن! هينئر جو هينئر سامان کڻي هلي

اسان وٽ رهو.

سجاد — اوهانجي وڏي مهرباني خانبهادر صاحب؛ مان هت بلڪل نيڪ آهيان.

خانبهادر— پٺيئن ڏوراپو ته نه ڏيندو—؟ خير رات جي ماني اسان سان کائجانءِ.

سجاد — جي ضرور کائيندس.

[مالهي اچي ٿو—]

مالهي — خانبهادر صاحب، توهان جا گل.

خانبهادر— شاباس مالهي. (کلندي) سيما کي موتيو ڏاڍو وڻندو آهي. رات ضرور اچجانءِ.

سين پنجون

خانبهادر— اچ پٽ! اچ هتي اچي ويهه! بيگم هي آهي سجاد! هي نوجوان اسان کان لڪي ڊاڪ بنگلي ۾ وڃي رهيو آهي! پٽس سيڪاريو هوندس.

بيگم — پٽ! هي ته پنهنجو گهر اٿئي؛ اسان هر سال گرميون گذارڻ لاءِ هت ئي ايندا آهيون.

سجاد — اوهان جي مهرباني آنٽي؛ بس مان آتي ئي نيڪ آهيان.

خانبهادر— هيءَ آهي منهنجي ڌيءَ سيما.

سجاد — اوهان سان ملي ڏاڍي خوشي ٿي.

سيما — ڪيئن ڀلا؛ اوهان پڙهندا آهيو—؟

سجاد — جي ها؛ مان ايم. اي جي آخري سال ۾ آهيان.

سيما — مون کي خبر آهي.

سجاد — جي—؟ توهان کي خبر آهي—؟ مون ڳالهه نه سمجهي؟

سيما — سجاد صاحب؛ توهان ته ڪهڙ نفسيءَ کان ڪم وٺي رهيا آهيو—! ڀلا توهان کي ڪير نه سڃاڻي—! اوهانجي تعريفن سان ته اخبارن جا صفحا ڪارا هوندا آهن—!

سجاد — او—!

سيما — جــي !

[نثار جي کنگهڻ جو آواز—]

خانبهادر— اڄ طبيعت ڪيئن اٿس بيگم—؟

بيگم — تڪليف ڪجهه وڌي ويئي اٿس.

خانبهادر— ڊاڪٽر کي گهرائي وٺو.

بيگم — ڊاڪٽر انجيڪشن لڳائي ويو اٿس.

خانبهادر— پيو ڇا چيائين—؟

بيگم — چيائين ڪيس هرطرح خوش رکڻ جي ڪوشش ڪريو !

خانبهادر— خوشي خزاني سان خريدي سگهجي، ها ته جيڪر مان سندس زندگيءَ جي هر ساعت سون ۾ توري وٺان ها—! (سجاد سان) توهان پريشان نه ٿيو، سيما جو مڱيندو آهي. نثار، منهنجو ڀائٽيو ٽي- بيءَ جي موذي مرض اهڙو سوگهو ڪيو اٿس جو....

سيما — بابا ....!

خانبهادر— سيما، سجاد به پنهنجي ئي گهر جو ڀاتي آهي—!

سيما — اسان کيس خوش رکڻ ۾ وسان ڪونه گهٽايو آهي.

[نثار کنگهندو اچي ٿو—]

خانبهادر— اڄ نثار پٽ، اسان تنهنجي ئي انتظار ۾ هئاسين، سجاد سان مل.

نثار — خوش نصيبن سان ملي مونکي به خوشي ٿيندي آهي.

سجاد — اڄ مون خوش نصيبيءَ جو پراڻو تصور پڇي پور ڪري ڇڏيو آهي—!

نثار — تصور ٿيندا ئي پڇڻ لاءِ آهن سجاد صاحب—! هر نئون تصور گذريل تخليق جو موت هوندو آهي.

سجاد — موت خود هڪ حسين تصور آهي نثار صاحب—! پر زندگي ان کان به وڌيڪ حسين آهي.

نثار — ڪن جي لاءِ—! جن زندگيءَ جا زخم نه ڏٺا آهن. مون ته موت کي هر پل پنهنجي پويان پاڇولي جيان ايندو

ڏنو آهي—!

بيگم – توکي اهڙيون ڳالهيون نه ڪرڻ گهرجن پٽ.

نثار – چاچي، روح جي رڃ چپن تي اچي ويندي آهي؛ منهنجي بيماري........

خانبهادر– توکي ڊاڪٽر خوش رهڻ لاءِ چيو آهي.

نثار – خوشي—؟ هڪ بي معنيٰ؛ بي مقصد لفظ آهي چاچا—! منهنجي جهوليءَ ۾ قسمت ڪنڊا ئي وڌا آهن—! چيندڙ تيز، نوڪدار ڪنڊا....

خانبهادر– سيما سان ڪاوڙيو آهين چا—؟

نثار – سيما—! سيما سان ڪيئن ڪاوڙبس چاچا—؟ هن جي سهاري ئي ته زندگيءَ جو زهر مرڪي پيان پيو.

سيما – گهڻو ڳالهائڻ تنهنجي لاءِ نقصانڪار آهي نثار؛ گهر ۾ مهمان به آهي.

سجاد – مونکي افسوس آهي جو منهنجي ڪري اوهانکي پريشاني ٿي رهي آهي؛ اجازت ڏيو ته بهتر....!

نثار – مان بيمار ۽ معذور آهيان سجاد صاحب؛ زندگيءَ جي سموري تلخي ڪڏهن ڪڏهن زبان تي اچي ويندي آهي. منهنجي ڳالهين جو دل ۾ نه ڪجو.

سجاد – مان سياڻي ڀري ايندس.

خانبهادر– ضرور ضرور پٽ، ويچاري سيما به سڄو ڏينهن گهر ۾ ويهي بور ٿي ٿئي. ڳڏجي سير تي نڪرنداءَ ته دل وندرجي پوندؤ.

سجاد – اِها منهنجي خوش قسمتي چئبي—! خدا حافظ.

سين ڇهون

سيما – توهان اڄ بحث ۾ عورت متعلق پنهنجي راءِ نه ڏني—؟

سجاد – ان ڪري ته مان ان ميدان ۾ اڃا اناڙي آهيان —؛

سيما – اِهو ڪو دليل ڪونهي —.

سجاد – ان جو ڇا دليل آهي ته توهان اڄان تائين مونکي ڌاريو
ٿا سمجهو–؟

سيما – مون کان غلطي ٿي.

سجاد – توهان مون کي "توهان" چئي مونکي ڌاريائپ جو
احساس ڏياري رهيا آهيو–!

سيما – ۽ توهان–؟ (ٻئي کلن ٿا)

سيما – منهنجي سوال جو جواب....؟

سجاد – تنهنجي هر ڳالهه لا جواب آهي! هونئن مون کي وڏيءَ
ڪڙيءَ واريون سڌيون پسند ڪندڙ عورتون پسند ناهن.

سيما – اِهو هر مرد جو الميو آهي–!

سجاد – مرد گگدام آهي.

سيما – ۽ عورت–؟

سجاد – عورت هڪ اهڙي اليڪٽرڪ گهنٽيءَ مثل آهي جا مسلسل
وڄندي رهي....

سيما – عورت پيڻ به آهي، ماءُ بہ زال به آهي.

سجاد – زنجير به....!

سيما – مان سنجيده آهيان سجاد–! عورت جيڪڏهن آهه ڪري
ته ڪوٽ ڪيرائي وجهي، ڏونگر ڏاري ڇڏي – ! سچ
جي لاٽ جلائي تہ وات ڳولهي لهي؛ فرض تي محبت
قربان ڪري تہ فرشتا رشڪ ڪن–!

سجاد – تو کي هنن پهاڙن سان پيار آهي سيما–؟

سيما – بي انتها–!

سجاد – خوش قسمت جبل–!

سين ستون

[سيما ۽ سجاد جي کلڻ جو آواز–]

سيما – ماٿهو دلچسپ آهين.

سجاد – اڙي اڃان تو ڏٺو ئي ڇا آهي–؟ مان پنهنجي ڪاليج

جـي ڪرڪيٽ ٽيم جـو ڪپتان، ايٿليٽس ۾ چئمپن ،
سوئمنگ ۾ رڪارڊ هولڊر، اسٽيج جو بادشاهه آهيان ـــــ!
تو سان ڪلي تو ڳالهايان ته بس ـــــ؟
سيما ـ ڇڱو بابا مڃيوسين، پلا هوءَ جن واري ڳالهه ته ٻڌاءِ !
سجاد ـ ڪهڙي جن واري ـــــ؟ منهنجو تـه ڇـوويهه ڪلاڪ
واسطو ئي جنن سان آهي ـــ! عينڪ به هڪ جنڙي سامهون
بيٺي آهي ـــــ!
سيما ـ اوهو ـــــ! لنواءِ نه، پئي آها جن واري ڳالهه، جا ڪلهه
ٻڌائي هيئي ـــــ!
سجاد ـ هون ـــ! اڇا، هاڻي ياد آئي ! قصو هيئن ٿيو جو هڪ
جن مونسان رکي دوستي. مان آٿان ته هو به آٿي. مان
ويهان ته هو به ويهي. مان شيو ڪيان ته هو به ڪري !
۽ جي مان سمهان ته هو به سمهي رهي ـــــ! ڳالهائي ٻولهائي
ڪجهه ڪونه، ڏاڍو تنگ ڪيائين ـــــ! آخر هڪ ڏينهن
ڇا ڪيم جو به توا آٽي گهر ۾ رکيم. هڪ کي چلهي
تي خوب تپايم. جڏهن ڳاڙهو ٿي ويو ته لپ ڏئي پئي ٿئي
تي ويهي رهيس. جن گرم ٿئي تي وڃي ويٺو ـــــ! پوءِ
ڇا هو! آهو ڏينهن اڄوڪو ڏينهن وري نه موٽيو ـــــ!
سيما ـ (ڪلندي) ڳالهيون ناهڻ ته ڪو توکان سکي ـــ!
سجاد ـ اها ڳالهه آهي ـــــ؟ ڏسجان متان ڪتي منهنجي ڳالهين
۾ نه اچي وڃين ـــــ!
سيما ـ واه ! مان ڪا بيوقوف آهيان جو مون کي بنائي ويندين !
سجاد ـ جيڪو اڳئي بنيل هجي تنهن تـي اسان محنت نه
ڪندا آهيون ـــــ!
سيما ـ آف الله، هـيءَ ماڻهو آهـي يا ڳالهائڻ جي مشين ـــــ!
ڳائيندو به آهين ـــــ؟
سجاد ـ پنهنجي ڪاليج جو بهترين سنگر آهيان ـــــ!
سيما ـ آواز به سنگر مشين جهڙو ئي هوندو ـــــ؟

سجاد – واه واه—! جواب ناهي حاضر جوابيءَ جو—!
سيما – سائينجن جي صحبت جو اثر آهي—.
سجاد – اڙي اسان سان هونديءَ ته اهي عيش ڪنديئن.
سيما – ڪافي دير ٿـي وئـي آهـي؛ هاڻي اسان کي واپس هلڻ گهرجي؛ نثار جي دوا جو وقت ٿي ويو آهي.
سجاد – نـثـار—!
سيما – هو همدرديءَ جو مستحق آهي.
سجاد – خبر ناهي ڇو مونکي هن سان حسد ٿيندو ٿو وڃي—.
سيما – چڱا ماڻهو ائين نه سوچيندا آهن.
[نثار جي ڪنگهڻ جو آواز—]
سيما – نثار، تون هتي—؟
نثار – مون سوچيو ته ڇو نه مان به ٻاهر نڪري ڏسان! کليل فضائن ۾ آزاديءَ جو احساس وڌي ويندو آهي.
سيما – پر نثار توکي بستري کان ٻاهر نڪرڻ نه گهربو هو—.
نثار – مان ٺيڪ آهيان سيما؛ مان بلڪل ٺيڪ آهيان—! ڏس مان آسانيءَ سان هلي سگهان ٿو، ڪيئن سجاد صاحب—؟
سيما – خيال ڪر نثار! تنهنجا قدم ٿڙڪي رهيا آهن—!
نثار – نه نه؛ مان بلڪل ٺيڪ آهيان—!!
سيما – ڪري پوندين! سجاد نثار کي سهارو ڏي—!
نثار – مون کي ڪنهن جي سهاري جي ضرورت ناهي—! مان.... مان (ڪنگهي ٿو—).
سجاد – ضد نه ڪر نثار—. مونٽي هل.
نثار – (ڪنگهي ٿو—).

سين اٺون

سجاد – سيما؛ تنهنجي ويڇوڙائي منهنجي پاند ۾ مسرتون ميڙي وڌيون. آهن؛ هن کان اڳ به سج لهندو هو ۽ چنڊ چڙهندو هو، بادل ايندا هئا ۽ برسي ويندا هئا—! پـر تنهنجي

ساٽ جي سرهاڻ منهنجو تن من واسي ڇڏيو آهي—.

سيما ـ منهنجي اَڇايل روح کي تنهنجي پيار نئين راهه، نئين چاهه ڏيکاري آهي سڄاد. مان ڪجهه به نه هئس، تو مون کي سڀڪجهه بنايو، مان بوند هيس، تون ساگر ٿي آئين. منهنجو من تنهنجي پيار جو ڀاڇولو آهي.

سڄاد ـ سچ سيما—؟

سيما ـ ها سڄاد، تون منهنجي من جو آدرشي انسان آهين.

سڄاد ـ هو گيت ٻڌاءِ سيما، جو تون اڪثر ڳائيندي آهين: ”مان پرين جي راڻي“.

سيما ـ تو تان ته سر ساهه به صدقي آهي، ٻڌ (ڳائي ٿي—)

هوا جي رٿ تي سوار
ڳاڙهـي لال ڪنوار
مان پرين جي راڻي
مان پرين جي راڻي
ڌرتي منهنجي سر تي آهي
آڀ سان منهنجو پيار
مان پرين جي راڻي
نيٺ ته آڏري آڏري ايندس
پــريتم تنهنـــجي دوار
مان پرين جي راڻي

[نثار جي کنگهڻ جو آواز ڳاني تيOver lap ٿئي ٿو—]

سڄاد ـ تون جاڳين پيو نثار—؟

نثار ـ ننڊ نٿي اچي، ان ڪري هت ٻاهر اچي ويٺس.

سيما ـ تنهنجي صحت اڳ ئي خراب آهي، ويتر....!

نثار ـ مون کي تنهنجو انتظار ٿي پيئو هو! مان به چريو آهيان. ڀلا سڄاد سان گڏ هوندي توکي ڪهڙو خوف ٿي سگهي ٿو—!؟

سيما — مان ڪجهه دير لاءِ سجاد سان گڏ وئي هيس، ان ۾......

نثار — نه نه، اِها ڳالهه ناهي سيما، مان اڄين ئي تنهنجي واٽ تڪڻ ويهي رهيس، تون ناراض نه ٿيءُ—! تنهنجي هر خوشيءَ ۾ ئي منهنجي خوشي آهي، مان توکي اُداس ڏسڻ نٿو چاهيان سيما—! تنهنجي چپن تي سدا مرڪ ٽڙندي رهي! منهنجو خيال نه ڪندي ڪر! منهنجو ڪوبه خيال نه ڪندي ڪر—! مان.... مان.... مان نيڪ آهيان، بلڪل نيڪ آهيان. (ڪنگهي ٿو—).

سيما — اُف خدايا، هن کي ته سخت بخار آهي—! سجاد هن کي اندر وٺي هل، جلدي ڪر ڊاڪٽر کي گهراءِ....

سين نائون

[سجاد پنهنجي ڪمري ۾ ٽهلي رهيو آهي — نثار جي ڪنگهڻ جو آواز— ۽ پوءِ نثار جي قدمن جو آواز ويجهو اچي ٿو—]

سجاد — ڪير—؟ نثار تون؟ تون هتي ڪيئن پهتين—؟

نثار — مونکي توسان ڪجهه ڳالهائڻو آهي سجاد.

سجاد — پر تون سخت بيمار آهين. رات جي هن وقت توکي گهر کان ٻاهر نڪرڻ نه گهربو هو.

نثار — زندگي ۽ موت ۾ ترر جو فاصلو آهي سجاد. منهنجي حياتي چند پلڪن جي مهمان آهي.

سجاد — اڄين نه چئه نثار، تون هاڻي نيڪ ٿيندو ٿو وڃين، جلد ئي تندرست ٿي ويندين.

نثار — منهنجي جهوليءَ ۾ چٽڪون پري اميدن جا ڏيئا روشن نه ڪر سجاد—! مان ڄاڻان ٿو، تون مون کي ٻهلائي رهيو آهين—!

سجاد — مون کي غلط نه سمجهه نثار—.

نثار — ڪاش! مان توکي غلط ئي سمجهان ها.

سجاد – تون ڇوڻ ڇا ٿو چاهين–؟
نثار – حقيقت–!
سجاد – حقيقت تنهنجي سامهون آهي.
نثار – ٻڌڻ ٿو چاهيان –.
سجاد – ٻڌي سگهندين–؟
نثار – ٻڌڻ جو ٻل سيني ۾ سانديو اٿم؛ تڏهن تو وٽ آيو آهيان.
سجاد – ته پوءِ ٻڌ، سيما منهنجي آهي.
نثار – مان ڄاڻان ٿو....!
سجاد – ته پوءِ ڇو آيو آهين–؟
نثار – سوچيو هوم، تنهنجي واتان اهي لفظ ٻڌي تڙپي اٿندس....!
سجاد – ڇا محسوس ڪيئي–؟
نثار – ساهه سڪرات جو سڏڪو بنجي سيني ۾ اٽڪي پيو آهي. پيار جي پيڙا ڏاڍي ڏکي آهي سجاد.
سجاد – مان ڄاڻان ٿو، مون ڄـَر جي ڄڀي ڏني آهي.
نثار – تون ڪوڙو آهين، مڪار، فريبي، موقعي پرست آهين. تون سيما کي دوکو ڏئي رهيو آهين، منهنجي مجبوريءَ کي پنهنجي ڪاميابيءَ جو ڪارڻ بنائي، تون مون کان منهنجي اکين جي جوت کسڻ آيو آهين–! سيما منهنجي نيڻن جو نور آهي؛ مان هن کان سواءِ جي نه سگهندس–! منهنجو روح تڙپي تڙپي اجهامي ويندو–! (کنگهي ٿو–.)
سجاد – توکي سيما جي خوشي عزيز آهي–؟
نثار – هن جي هر مرڪ تي سو وار مرڻ ۾ عار نه ڪندس–!
سجاد – ته پوءِ ٻڌي ڇڏ ته هوءَ مون کي چاهي ٿي، دل جي اٿاهه گهراين سان مونکي چاهي ٿي. هن جي خوشي ان ۾ ئي آهي ته هو هميشه هميشه لاءِ منهنجي ٿي وڃي. ۽ ائين ڪرڻ لاءِ توکي سندس راهه تان هٽڻو ئي پوندو. پنهنجي، نامڪمل، بي رنگ، بي رس خواهش سميت

توکي هن‌جي زندگيءَ مان نڪرڻو ئي پوندو. سيما خاطر، سندس خوشين خاطر، سندس مستقبل خاطر.

نثار — بس ڪر سجاد، بس ڪر، خدا را بس ڪر . محبت ڏاڍي خود غرض هوندي آهي. مان به پنڪي ويو هوس. ٿوريءَ دير لاءِ اميدن جي ايوانن ۾ پري پري تائين هليو ويو هوس. پيهر اٿين نه ٿيندو، پيهر اٿين نه ٿيندو. (ڪنگڻ جو آواز دور ٿيندو ٿو وڃي ٿو—)

سين ڏهون

سيما — خاموش ڇو آهين سجاد —؟

سجاد — هون—؟

سيما — ڪجهه ڳالهاءِ، تنهنجي خاموشي آبشارن جو موت آهي.

سجاد — سوچيان ٿو.

سيما — ڇا —؟

سجاد — اهو ته ڇا سوچيان.

سيما — تون ڪجهه پريشان آهين.

سجاد — ها سيما، منزل تي رسي جيڪڏهن مسافر ماڪ ماڻي نه سگهي ته ان کي ڇا چئجي—؟

سيما — ڪجهارتن ۾ نه ڳالهاءِ —!

سجاد — جڏهن زبان ساٿ ڇڏي ڏئي، تڏهن لڙڪ زبان بنجي ڳالهائيندا آهن. پر جتي آنسو وهائڻ سان سوين الزام آيا تي وڃن ته پوءِ ڇا ڪجي—؟

سيما — تون ڇوڻ ڇاٿو چاهين—؟

سجاد — توکي اهو گيت ڏاڍو وڻندو آهي نه سيما، اهو ئي : "مان پرين جي راڻي—!"

سيما — ها سجاد، اٿين لڳندو آهي ڄڻ منهنجي آرزو لفظن جو روپ اوڍي منهنجي آڏو اچي بيهندي آهي ۽ پوءِ مان فضائن ۾ پري پري تائين ڦهلجي ويندي آهيان—!

سجاد – ۽ تو کي عورت جي عظمت تي بہ ايمان آهي—؟
سيما – تون منهنجي خيالن کي چڱيءَ ريت ڄاڻين ٿو.
سجاد – تہ پوءِ وعدو ڪر سيما، سيما وعدو ڪر تہ منهنجي هر ڳالهہ مڃيندينءَ—!
سيما – تنهنجي خاطر تہ مان جوڳ وٺي روڳ پرائي سگهان ٿي تون چئہ تہ سهي.
سجاد – تون نثار سان شادي ڪري ڇڏ—!
سيما – سجاد—!
سجاد – ها سيما—! اڄ خبر پيم تہ دل چيري پنهنجيءَ ئي خون سان هٿ رنگڻ ڪيڏو نہ اذيت ناڪ آهي، پر....!
سيما – هائي اهو ناممڪن آهي—!
سجاد – هو بيمار آهي، هن کي تنهنجي ضرورت آهي سيما—!
سيما – پر منهنجون خوشيون، منهنجي تمنا، منهنجي محبت....!
سجاد – تو ئي چيو هو سيما تہ عورت عظيم آهي—! جيڪڏهن هوءَ لاٽ جلائي تہ واٽ ڳولهي لهي—! فرض تي محبت قربان ڪري تہ فرشتا بہ رشڪ ڪن—! ياد ڪر، اهي تنهنجا ئي لفظ آهن نہ—؟
سيما – پر سجاد....!
سجاد – هن جي زندگي تنهنجي ساٿ جي منتظر آهي، ڪيس سهارو نہ ڏينديندينءَ تہ هو تڙپي تڙپي مري ويندو—!
سيما – پر منهنجا خواب....؟
سجاد – خوابن جي دنيا ۾ گم ٿي حقيقتن کي وساري ويهڻ ڏاڍو آسان آهي سيما—. هوا جي رٿ تي سوار ٿي لال ڪنوار ٿيڻ جا تصور بہ سولا ۽ سهنجا آهن. پر ڪنهن جي ٻڏندڙ دل کي سهارو ڏيڻ بيحد اوکو ڪم آهي. هڪ انسان نا اميديءَ جي ڪُن ۾ اميد جي سهاري لاءِ واجهائي رهيو آهي، ڇا تون ايتري خودغرض ٿيندينءَ جو ڪيس ڪناري تان صرف ٻڏندو ئي ڏسندي

رهنديئن؟ تـون جا عورت جي عظمت جـي دعويدار آهين! تون جا روشن خيال ۽ اوچا آدرش رکندڙ آهين! تون........

سيما – بس ڪر سجاد! خدا را بس ڪر! جيڪڏهن محبت قربانيءَ جو ٻيو نالو آهي، ته پوءِ ائين ئي ٿيندو!

سجاد – سيما، منهنجي سيما! منهنجي روح ۾ جهاتي پائي ڏس، توکي درد جا درياهه نظر ايندا، تنهنجي ياد جا قافلا منهنجي روح جي رڃ ۾ صدين تائين ڀٽڪندا رهندا! چاهت جي چڻنگ منهنجي ڏيل کي زندگي ڀر ڏنگيندي رهندي. مان هتان هليو ويندس، مان اڄ ئي هتان هليو ويندس! ان کان اڳ، جو پيار خود غرضي بنجي وڃي مان هتان هليو ويندس!

سيما – سجاد....!

تو مونکي محبت جي مقدس نانءَ ۾ چڻنگن جي چتا تي اڇلائي ڇڏيو آهي، پر جتي به هجين اهو نه وسارجانءِ ته مان تنهنجي آهيان.

سجاد – سيما.... (سڏڪي ٿو)

سين يارهون

[سجاد سامان بند ڪري رهيو آهي]

(نثار کنگهندو اچي ٿو)

نثار – سجاد، تون وڃي رهيو آهين؟

سجاد – مون کي وڃڻ ئي گهرجي نثار.

نثار – ترسي نٿو سگهين؟

سجاد – دل جا زخم کولڻ مان ڇا حاصل؟ ان کان اڳ جو پيار پيڙا بنجي وڃي، مونکي هتان هليو وڃڻ گهرجي.

نثار – تون ڪيڏو نه عظيم انسان آهين سجاد!

سجاد – مان درد جو مسافر آهيان.

نشار – تون فرشتو آهين ـــــ! تو مونکي نئين زندگي عطا ڪئي آهي؛ مان تنهنجو احسان نه لاهي سگهندس دوســــت ـــــ!
(سڏڪا ....)

سجاد – مون آهو ئي ڪيو جو مونکي ڪرڻ گهربو هو. سيما تنهنجي امانت هئي. مون کي تنهنجي دنيا ۾ اچــڻ جو ڪو به حق نه هو.

نشار – مـــان ڏاڍو حقير انسان آهيان سجاد ـــــ! ڪک آهيان، تڇ آهيان، ڪجهه ناهيان! تنهنجي قربانيءَ آڏو منهنجي خود غرضي هميشه شرمسار رهندي.

سجاد – خدا شل توهان ٻنهي کي سکي رکي. منهنجي اها ئــي دعا آهي. خدا حافظ. (وڃي ٿو ـــــ)

نشار – سجاد .... سجاد .... سجاد ....
(ٻنگهي ٿو ـــــ)

سين ٻارهون

سجاد – هي مونکي فرشتو ڪوٺيو هو چاچا ـــــ! پــر هي فرشتي گهرا گهاءَ نه ڏنا، آرزوئن اميدن جو آخري سڏڪو ، نه ٻڌو؛ روح جي رڙ نه ٻڌي، مان هليو ويس. سيما جــي محبت کان دور، گهڻو دور، ايترو دور جو پنهنجي ڇانءَ به نه رهيمـــــ! يادن جــا انبوهه ساڻ کڻي مـــان هلندو رهيس، هلندو رهيس ....!

يادون ـــــ! جــي بــي چين روح جيان اونداهــي راتين ۾ مونکي ڏنگڻ لڳنديون آهن. دکي من ۾ گهائل دل کڻي لڙڪ لڪائي، گمنام گهمندو رهيو آهيان ....!

اڄ نيڪ هڪ سال بعد مان هت موٽي آيو آهيان چاچا! پنهنجي اجڙيل ماضيءَ جا يادگار ڏسڻ خاطر؛ پنهنجي بيچين روح کي لولي ڏئي سمهارڻ خاطر ـــــ! هــو ڏس؛ چنڊ آڪاس ۾ چڙهي آيو آهي چاچا ـــــ! سيما کي هيءَ

منظر ڏاڍو وڻندڙ هو.

(ڇوڪريءَ جي آواز ۾ گيت گونجي ٿو—)

هوا جي، رٿ تي سوار
ڳاڙهي لال ڪنوار
سان پرين جي راڻي
سان پرين جي راڻي

سجاد – هيءُ آواز—! هيءُ آواز ڪنهنجو آهي چاچا—؟

مالهي – سامهون پهاڙ تي آهائي سونهري وارن واري ٻارڙي ڳائي رهي آهي.

سجاد – سونهري وارن واري ٻارڙي ! نه چاچا ؛ هيءُ منهنجي سيما جو آواز آهي—! ٻڌ، غور سان ٻڌ—! هيءُ منهنجي ماضيءَ جو پڙلاءُ آهي—!

مالهي – سجاد پٽ....!

سجاد – منهنجي دل ويجي رهي آهي چاچا—.! تون ان معصوم ڇوڪريءَ کي ڄهلين ڇو نٿو—؟ ڪيس صاف ٻڌائي ڇڏ ته ننڍپڻ جسا سپنا ڪڏهن به ساپيان نه ٿيندا آهن—! ڪيس چئه ته دنيا ايتري حسين نه آهي جيتري تنهنجي نظرن ڏني آهي. اِهي گيت اڌورائي رهڻ ڏي ؛ مرڪ جن جي ابتدا ۽ لڙڪ جن جي انتها آهي.
پر.... هيءُ هٿ ڪنهن جو آهي—؟ هيءُ هٿ ڪنهن جو آهي. جنهن منهنجا چپ بند ڪري ڇڏيا آهن. مونکي ڳالهائڻ ڇو نٿي ڏين سيما—؟ مون کي ڳالهائڻ ڇونٿي ڏين سيما—؟

[گيت جو آواز وري اڀري ٿو—]

پري ڪر پنهنجو هٿ، مون کي ڇوڻ ڏي سيما ؛ اڄ مونکي سڀڪجهه چوڻ ڏي.

مالهي – سجاد، سجاد پٽ.

سجاد – مون اڄ اهو هٿ پنهنجي چپن تان دور ڌڪي ڇڏيو

آهي چاچا، اڄ مان آزاد آهيان، مان وڃي رهيو آهيان چاچا.

مالهي - سڄاد....

[سڄاد جي ڊوڙڻ جو آواز—]

[گيت جو آواز ويجهو پوندو تو وڃي—-]

سڄاد - (سهڪندي) بس ڪر، بس ڪر، خدارا بس ڪر اهو گيت. مون کي حيرت مان نہ ڏس ڇوڪري؛ مان ديوانو ناهيان.

مالهي - سڄاد....!

سڄاد - تون اڃا معصوم آهين—! تون پرين جي راڻي ٿي نہ سگهنديئن—! نہ نہ؛ تون اڻ ڄاڻ آهين؛ زندگيءَ جي زهر کان بيخبر—!

حياتيءَ جي ڪَنڊن کان نا آشنا؛ تنهنجون حسرتون، تنهنجون تمنائون، تنهنجون آشائون ڪڏهن بہ پوريون نہ ٿينديون—! ڪڏهن بہ نہ ! ڪڏهن بہ نہ —! ڇو تہ تون قرباني آهين ! تون ٻليدان آهين—! تنهنجا خواب ڪڏهن بہ سچا ٿي نہ سگهندا—! ڇو تہ تون سيما آهين....! تون عورت آهين....! (سڏڪا، سڏڪا....).

—✱—

مان ۽ منهنجو ساٿي

[ساموندي لهرن جو آواز ـ پري ڪان بحري جهاز Hoot ڪري ٿو ، لهرن جو آواز Up ٿئي ٿو. ساڳئي طرح جهاز جو هوٽ پڻ ويجهو ڪان ٻڌڻ ۾ اچي ٿو. لهرن جي آواز سان گڏ ڊانس ميوزڪ Mix ٿئي ٿو ۽ آهستي آهستي لهرن جو آواز Back ground ۾ هليو وڃي ٿو ۽ ڊانس ميوزڪ Fore ground ۾ اچي ٿو. ڊانس ميوزڪ Cut ـ تاڙيون]

سجاد ـ ٿينڪ يو ويري مچ ليڊيز ۽ جينٽلمين. ٿينڪ يو اِنڊيڊ ، مونکي يقين آهي ته اسان جي اڄوڪي پروگرام کي اوهان ضرور پسند ڪيو هوندو. جيئن ته اوهان کي ڄاڻ آهي ته "هوائي" پيٽن تائين پهچڻ ۾ اسان کي اڃان ٻه هڪ هفتو لڳندو ، ان ڪري هن جهاز جي ڪپتان هئڻ جي ناتي اوهان جي تفريح جو انتظام منهنجي ذمي آهي. مان اوهان سان وعدو ٿو ڪيان ته ايندڙ هر رات پاڻ سان گڏ موسيقي ، ڊانس ۽ ڊنر جي نئين دنيا کڻي ايندي.

(تاڙيون)

خواتين ۽ حضرات، اوهان ضرور منتظر هوندا، اڄ جي حسين ترين جوڙي جي اعلان لاءِ. ته اچو ، انتظار جون گهڙيون ختم ٿيون. ججن جي يڪراءِ فيصلي موجب اڄوڪي رات جو خوبصورت ترين جوڙو آهي مسٽر ۽ مسز آصف علي ـ Give them a big hand please (تاڙيون ـ تاڙين سان گڏ لهرن ۽ طوفان جو تاثر اڀري ٿو). معلوم ٿو ٿئي ته قدرت پڻ ججن جي ان فيصلي سان ٻنهي

واچوڙن ۾ لاٽ

مسرت جو اظهار ڪري رهي آهي. بهترين ڪنواري جو انعام حاصل ڪرڻ وارو خوش نصيب آهي، اسي سالن جو نواب خداداد خان.

[تاڙيون، طوفان سان گڏ وڄ جو تاثر به شامل ٿئي ٿو].

پريشان ٿيڻ جي ضرورت ناهي خواتين ۽ حضرات، سمنڊ جي هن حصي ۾ اڪثر طوفاني هوائون هلنديون رهنديون آهن. اوهان آرام سان پنهنجين جاين تي ويٺا رهو. ها ته اڄ جي بهترين ڪنجوس جو انعام مليو آهي سيٺ دمڙيمل کي. هن پنهنجي گهر واريءَ کي ڪائونٽر تان هڪ پيسٽري خريدي ڏني، پر ٽي دفعا چپن تي آڻڻ جي باوجود کيس کائڻ نه ڏنائين ۽ آخرڪار پيسٽري واپس ڪري پئسا موٽائي ورتائين. Keep it up Seth Damrimal.

[تاڙيون – وڄ جو ڪڙڪاءُ – لهرن جو شور – ٽانون ڪرڻ جا آواز – عورتن ۽ مردن جون رڙيون].

خواتين ۽ حضرات، تحمل کان ڪم وٺو – معمولي طوفان آهي. اوهان پنهنجين جاين تي ويٺا رهو. مهرباني ڪري پنهنجين جاين تي ويٺا رهو.

[سجاد جو آواز وڄ، سمنڊ ۽ ماڻهن جي گوڙ ۾ دٻجي ٿو وڃي].

انجنيئر – صاحب طوفان تمام تيز آهي، توهان جلدي برج تي هلو.

سجاد – جهاز جو رخ بدلايو، انجڻيون بند ڪري ڇڏيو، ڪو به مسافر ٻاهر نه نڪري.

[طوفان، لهرن ۽ ماڻهن جو شور]

انجنيئر – انجڻ روم ۾ پاڻي ڀرجي ويو آهي، جهاز ٻڏي رهيو آهي.

سجاد – فورن پاڻي ڪڍڻ جو بندوبست ڪيو وڃي.

انجنيئر – اهو ممڪن ناهي سر. ٽري جا سوراخ وڏا ٿي چڪا آهن، جهاز ٻڏي رهيو آهي.

مسافر ١ – جهاز ٻڏي رهيو آهي!

مسافر ٢ – بچايو، اڙي بچايو. جهاز ٻڏي رهيو آهي.

مسافر ١ – يا خدا مدد ڪر.

عورت ـ منهنجو ٻار ڪيڏانهن ويو؟ منهنجو آنو ـ آنو ـ آنو ـ آنو ـ آنو.

مسافر ١ ـ بچايو ـ بچايو.

مسافر ٢ ـ جهاز ٻڏي رهيو آهي.

عورت ـ انو ـ انو ـ انو.

[تيز گجگوڙ ـ لهرون ـ چيخون ـ جهاز ٽٽڻ جو آواز ـ اهو تاثر ڪجهه دير تائين جاري رهي ٿو، پوءِ آهستي آهستي هلڪي موسيقي Mix ٿئي ٿي.

هلڪيون لهرون ڪناري سان ٽڪرائڻ جو تاثر ـ سامونڊي پکين جا آواز Beach music].

سجاد ـ (ڪنجهندي) آ ـ آه ـ هون ـ آ ـ انجڻ بند ڪيو ـ جهاز جو رخ موڙيو، ٽيهه ڏگريون اولهه، سڀ ويٺا رهو، سڀ پنهنجين جاين تي ـ (ڇرڪ ڀري) مان ـ مان ڪٿي آهيان؟ واري؟ هي ڪٿان آئي؟ منهنجو جهاز ـ؟ منهنجو جهاز ڪٿي آهي؟ هان ـ جهاز ڪٿي آهي؟ مسافر ڪيڏانهن ويا؟ هتي ته پري پري تائين ڪو به نظر نٿو اچي! ڪٿي ـ ڪٿي؟ نه نه ائين نٿو ٿي سگهي. اهو ناممڪن آهي ـ اهو ناممڪن آهي ـ يا خدا ـ ائين ٿيڻ نه گهرجي، ائين نه ڪجانءِ منهنجا خدا ـ ائين نه ڪجانءِ ـــ

[سمنڊ Up ـ سجاد اٿڻ جي ڪوشش ڪري ٿو.

سامونڊي پکين جا آواز Up]

مونکي گهٻرائڻ نه گهرجي. هو ضرور هتي ڪٿي ڪناري تي ئي هوندا. ها، هو ضرور هتي ئي هوندا. (ڪنجهندي) اوه ـ مان ته هلي به نٿو سگهان ـ پر نه، مونکي گهٻرائڻ نه گهرجي، ها ـ هو ضرور هتي ئي هوندا. ڪوئي ته هوندو، سڀ جا سڀ ته ـ نه نه، مونکي ائين سوچڻ نه گهرجي. ڪين گهٻرائڻ گهرجي.

[تڪليف سان اٿڻ ۽ پوءِ واريءَ تي هلڻ جو تاثر].

(سهڪندي) هتي ته پري پري تائين واريءَ سو ڪنارو آهي.

ڪو بہ انسان، ڪو بہ ڄاندار نظر نٿو اچي. پر مان مايوس نہ ٿيندس، مان ڪين ڳولي ئي لهندس ـ ڳولي ئي لهندس.

(زور سان سڏ ڪندي) ڪو آهي؟

(پڙاڏو گونجي ٿو)

مان پڇان ٿو ڪو آهي؟

(پڙاڏو)

مان ڪپتان سجاد آهيان. جواب ڏيو، ڪو آهي؟

(پڙاڏو)

جواب ڇو نٿا ڏيو؟ مان توهان جو ڪپتان آهيان، ٻڌو ٿا؟ مان ڪپتان سجاد آهيان.

(پڙاڏو)

آهي ڪو؟ هن ويران جزيري ۾ ڪو، آهي جو منهنجو سڏ ورائي؟

(پڙاڏو)

(خوفزده آواز ۾) ڪوئي ناهي؟ سڏ پڙاڏو بنجي موٽي رهيو آهي. ڪوئي ناهي؟ سچ پچ ڪوئي ناهي؟ اڪيلو آهيان؟ اڪيلو آهيان؟ اڪيلو آهيان؟

[آواز پري ٿي Dissolve ٿئي ٿو.
سمنڊ جو تاثر Up، پکين جو آواز Up].

(سڏڪندي) اڪيلو آهيان. مان واقعي اڪيلو آهيان. هاڻي ڇا ٿيندو؟ (سوچيندي) هاڻي ڇا ٿيندو؟ (خوفزده) هاڻي ڇا ٿيندو؟ مان ڪيستائين هن ويران بيابان ۾ پيٽ تي زندگيءَ جو انتظار ڪندو رهندس؟ ڪيستائين رڃ ۾ رائي. جي پويان ڊوڙندي گذاريندس؟ ڪيستائين انساني آواز ٻڌڻ لاءِ ترسندو رهندس؟ تڙپندو رهندس؟ ڦٿڪندو رهندس؟ لڇندو رهندس؟ اونداهين راتين ۾ جڏهن ڪٿي بہ ڪا روشني نہ جهلڪندي تڏهين منهنجي دل اجهامي نہ ويندي؟ خاموشيون

منهنجي روح کي رتوڇاڻ ڪري ڇڏيندين، تڏهن ڪير منهنجي دلجوئي ڪندو؟ سمنڊ ۾ ترڙپندڙ لهرون جڏهن منهنجي ذهن کي جهنجهوڙي ڇڏينديون، تڏهين مان ڪنهن کي پڪاريندس؟ ڪهڙي ساٿيءَ کي آواز ڏيندس؟ ڪنهن سان دل جا سور سليندس؟ ڪنهن کي من جي ماجرا ٻڌائيندس؟ شام جا پاڇا جڏهن پنهنجن جي ياد ڏياريندا، تڏهين منهنجون اکڙيون ڪنهن لئي واجهائينديون؟

(زور سان) ڪو آهي؟

(پڙاڏو)

(وڌيڪ زور سان) ڪو آهي؟

(پڙاڏو)

(اڃان ٻه وڌيڪ زور سان) ڪو آهي؟

(پڙاڏو)

(سڏ ڪندي) ڪو آهي؟ ڪو آهي؟ ڪو آهي؟

ساٿي – (ماٺي آواز ۾) مان آهيان.

سڄاد – (ڇرڪي) ڪير؟ تون ڪير؟ ڪٿي آهين؟ مون هينئر ڪو آواز ٻڌو؟

ساٿي – مان تنهنجي سامهون آهيان ڪيپٽن سڄاد.

سڄاد – ڪيپٽن سڄاد؟ منهنجو نالو! تو کي منهنجو نالو ڪنهن ٻڌايو؟

ساٿي – مان تو کي سڃاڻان ٿو.

سڄاد – پر– پر– پر– مان تو کي ڏسي ڇو نٿو سگهان؟

ساٿي – مان ته تو کي ڏسي سگهان ٿو دوست.

سڄاد – دوست؟

ساٿي – ها، مان تنهنجو دوست آهيان، ساٿي آهيان.

سڄاد – پر تون منهنجي سامهون ڇو نٿو اچين؟

ساٿي – مان تنهنجي سامهون ئي آهيان.

سڄاد – ڪير آهين؟

بي ـ تنهنجو پاڇو.

سجاد ـ اونده ۾ ڇڏي ويندين؟

ساٿي ـ نه، مان اونده ۾ به توسان گڏ ئي رهندو آهيان. تو مونکي ڪڏهن ڳولڻ جي ڪوشش ئي نه ڪئي آهي.

سجاد ـ تون هتي ڪيئن آئين؟

ساٿي ـ مان توکان ڌار ٿي ڪڏهن ٿيو آهيان؟ زندگيءَ جي هر گهڙي توسان گڏ گهاري اٿم.

سجاد ـ توکي منهنجي متعلق ڪيتري ڄاڻ آهي؟

ساٿي ـ هڪ هڪ پل جي.

سجاد ـ هن کان اڳ ڇو نه آيو هئين؟

ساٿي ـ هن کان اڳ تو مونکي ڪڏهين پڪاريو به ته نه هو.

سجاد ـ مون سان گڏ رهندين؟

ساٿي ـ هر گهڙي.

سجاد ـ ڇڏي ته نه ويندين؟

ساٿي ـ نه، مان انسان ناهيان.

سجاد ـ پاڇا.

ساٿي ـ جي.

سجاد ـ مان توکي ڪهڙي نالي سان پڪاريان؟

ساٿي ـ تون مونکي ساٿي چئو.

سجاد ـ ۽ تون؟

ساٿي ـ مان توکي دوست چوندس.

سجاد ـ ٺيڪ آهي، اٺين وقت آسانيءَ سان ڪٽجي ويندو. جيستائين ڪا مدد پهچي، تيستائين پاڻ گڏ رهنداسين، ڳالهائيندا ٻولهائينداسين، ڪچهريون ڪنداسين. ڪيئن ساٿي؟

ساٿي ـ ها دوست.

سجاد ـ ڪاش مان توکي ڏسي سگهان ها.

ساٿي ـ سمنڊ جي ڇولين ۾ پنهنجو چهرو ڏسي ڇڏ، تلاءَ جي پاڻيءَ ۾ پنهنجي صورت پسي ڇڏ، اهوئي مان آهيان.

سجاد ــ ساٿي .
ساٿي ــ جي .
سجاد ــ مان هتي ڪيترو وقت اڪيلو رهندس؟
ساٿي ــ مان توسان آهيان .
سجاد ــ ڇا کائيندس؟ ڇا پيئندس؟
ساٿي ــ ڪناري تي بيشمار ميوي جا وڻ آهن، پاڇيون آهن، مڇيون آهن، مٺي پاڻيءَ جو چشمو آهي، بيٺل پاڻيءَ جو تلاءُ آهي، هو سامهون پهاڙ ۾ غار آهي، تون ان کي صاف ڪري ان ۾ رهي سگهين ٿو ، تو کي ڪابه تڪليف نه ٿيندي دوست.
سجاد ــ مان ڏاڍو ڪمزور ٿي چڪو آهيان ، مون ۾ همت ناهي ، مان ٿڪجي چڪو آهيان .
ساٿي ــ تون ٿورو آرام ڪر دوست، شام جو پاڻ غار ڏانهن هلنداسين. سمهي پئو ، آرام سان سمهي پئو.
(Music)
(بن پٽرن کي رڳڙڻ جو تاثر).
سجاد ــ ساٿي ڏس مون باهه ٻاري آهي . هن تي رکبو هي خرگوش، ۽ جڏهين پچي ويندو ، تڏهين ڏاڍي آرام سان ويهي کائبو. سڄي گوشت تون کائيندين ساٿي؟
ساٿي ــ نه .
سجاد ــ لاچار آ، مونکي اڪيلو ئي کائڻو پوندو .
ساٿي ــ اهو تنهنجي زندگيءَ لاءِ ضروري آهي دوست .
سجاد ــ اهو ٻڌاءِ ته تون مونکي ڪيترو قريب کان سڃاڻين؟
ساٿي ــ آئيني جيان، صاف ۽ اُجرو .
سجاد ــ اهي ڪم جي مون لڪي ڪيا آهن؟
ساٿي ــ اهي به .
سجاد ــ مثلاً ؟
ساٿي ــ مثلاً تنهنجي ٻٽونءَ ۾ تنهنجي زال جي فوٽوءَ هيٺان تنهنجي محبوبه جو فوٽو رکيل آهي .

سجاد ـ اهو ته ـــ
ساٿي ـ اهو هن تو کي تنهنجي ڪئبن ۾ جهاز هلڻ واري رات ڏنو هو.
سجاد ـ ٺيڪ آهي پر هوءَ منهنجي دوست ـ
ساٿي ـ (ڪٽيندي) تو سائس شاديءَ جو وعدو ڪيو هو.
سجاد ـ پر ـــ
ساٿي ـ اهوئي سبب آهي جو تون ڪيس سفر تي ساڻ وٺي ويو هئين.
سجاد ـ خبر ناهي هوءَ زنده به هوندي يا نه؟
ساٿي ـ لنوائين ٿو؟
سجاد ـ نه، ائين خيال اچي ويم.
ساٿي ـ پنهنجي گهر واريءَ جي ياد اچئي ٿي؟ پنهنجن ٻارن جي؟
سجاد ـ تمام گهڻي.
ساٿي ـ ڇا ٿو محسوس ڪرين؟
سجاد ـ مان سندن ڏوهاري آهيان، ڏاڍا ڏک ڏنا اٿم کين، سوچيان ٿو....
ساٿي ـ ڇا ٿو سوچين؟
سجاد ـ کين جڏهين جهاز ٻڏڻ جي خبر پوندي ته مٿن ڇا گذرندي. ثريا جو مون سان بيحد پيار آهي، اهو غم سهي نه سگهندي ۽ هوءَ مري ويندي.
ساٿي ـ اگر ڪڏهين پيار جو احساس نه ٿيئي؟
سجاد ـ نه، اگر ڪڏهين مون پري ويهي سوچيو به ته نه هو.
ساٿي ـ ۽ هاڻي؟
سجاد ـ هاڻي مان دنيا کان جيترو پري آهيان، اوترو هر شيءِ کي قريب کان ڏسي سگهان ٿو، پر کي سگهان ٿو، سوچي سگهان ٿو، سمجهي سگهان ٿو.
ساٿي ـ ان ڪري چئبو ته دنيا کي پرکڻ لاءِ ڪائنس پري رهڻ ضروري آهي؟
سجاد ـ جي ها، اهوئي سبب آهي شايد جو دنيا جا تقريباً سڀ عظيم انسان پنهنجي زندگيءَ جو ڪجهه حصو ايڪانت ۾ گذاريندا هئا.

ساٿي ـ مان فلاسافر ناهيان، دوست!

سجاد ـ فلاسافر مان به نه آهيان. اڪيلائيءَ ۾ ڪجهه سوچڻ تي دل ٿيندي آهي.

ساٿي ـ مثلاً؟

سجاد ـ مثلاً ڪجهه به نه بس ائين ئي.

ساٿي ـ مثلاً ان ٻئونءَ واري تصوير؟

سجاد ـ (کلندي) ڏاڍو خطرناڪ ماڻهو آهين. جي منهنجي زال سامهون هجي ها ته جيڪر وڏي خرابي ٿي پوي ها.

ساٿي ـ هوندو ته مان اتي به هوس، پر خاموش رهندو هوس.

سجاد ـ سو ڇو؟

ساٿي ـ ان لاءِ جو پاڇا ڳالهائيندا ناهن، صرف ڏسندا آهن، ٻڌندا آهن ۽ چپ رهندا آهن.

سجاد ـ ته پوءِ هتي ڇو ٿو ڳالهائين؟

ساٿي ـ تون اڪيلو آهين، ان ڪري.

سجاد ـ مان واقعي اڪيلو آهيان، ساٿي!

ساٿي ـ ايترو اڪيلو به ناهين، مان توسان گڏ آهيان.

سجاد ـ ڇڏي ته نه ويندين؟

ساٿي ـ هرگز نه.

سجاد ـ مان به تو کي نه ڇڏيندس.

ساٿي ـ پنهنجا لفظ ياد رکجانءِ.

سجاد ـ ياد رهندا.

ساٿي ـ پڪ؟

سجاد ـ پڪ.

ساٿي ـ ته پوءِ تون تيار ڪر پنهنجو خرگوش ته مان ويهي ٿو ڏسان تنهنجي محنت.

سجاد ـ (خوشيءَ ۾) ٺيڪ آ — T.O.M

[سمنڊ جو هلڪو ٺاٺڙ ـ سامونڊي پکين جا آواز]

سجاد ـ (ننڊ مان اٿي، اوٻاسي ڏيئي ۽ آرس ڀڃڻ جو ٺاٺڙ) گڊ مارننگ ساٿي.

ساٿي ـ گڊ مارننگ.

سجاد ـ اهو نه پڇيئي ته صبح صبح انگريزي ڇو ڳالهايم؟

ساٿي ـ ڇو ڳالهائي؟

سجاد ـ ان لاءِ جو ٿوري دير اڳ انگريزيءَ ۾ خواب ڏسي رهيو هوس.

ساٿي ـ ڇا ڏٺئي خواب ۾؟

سجاد ـ ڏٺم ته انگلنڊ پهچي ويو آهيان.

ساٿي ـ سچي؟

سجاد ـ ها، ۽ اهو به ڏٺم ته منهنجي جهاز جا سمورا پئسينجر به انگلنڊ ۾ مون سان گڏ آهن.

ساٿي ـ هوءَ فوٽوءَ واري ڇوڪري به.

سجاد ـ اها به.

ساٿي ـ ڇا نالو آهي سندس؟

سجاد ـ راز جي ڳالهه آهي. پر، خير! توکي ٻڌايان ٿو، نالو اٿس فرزانه. مان ڪيس فري سڏيندو آهيان.

ساٿي ـ ڪير آهي؟

سجاد ـ ڪجهه ناهي، بس معمولي ملاقات آهي.

ساٿي ـ اها ته مونکي ڄاڻ آهي.

سجاد ـ توکان ڪهڙي ڳالهه ڳجهي هوندي، گهر جو ڀيدي جو آهين.

ساٿي ـ اڄ جو ڇا پروگرام آهي؟

سجاد ـ سڀ کان پهرين ناشتو ڪبو، ان کان پوءِ آفيس هلبو، پوءِ لنچ، ان کان پوءِ ڪجهه آرام، شام جو ڪلفٽن، رات جو ڪلب ۾ ڊنر ۽ ڪچهري ۽ اڌ رات جو پيهر هن غار ۾ 'ٻوڪ ٿو ٻيويلين.'

ساٿي ـ بزي شيڊيول چئبو.

سجاد ـ بلڪل بزي، پر ائين نہ چيئن مون چيو. بلڪ هاڻي جو هاڻي سمنڊ جي ڪناري تي هلبو. خبر ناهي ڇو مونکي هر وقت ائين ٿو لڳي تہ ڪنهن بہ وقت سمنڊ جي تهہ مان منهنجو جهاز صحي سلامت ڪناري تي موٽي ايندو، ۽ پوءِ مان ٻيهر ان جهاز تي سوار ٿي موٽي ماڪ ويندس. تنهنجو ڇا خيال آهي؟

ساٿي ـ خيال وڻندڙ آهي، پر اهو ممڪن ناهي.

سجاد ـ ڇو؟

ساٿي ـ ڇو جو جهاز ٻڏي چڪو آهي ۽ سڀ مسافر عملي سميت گهري سمنڊ ۾ غرق ٿي چڪا آهن. تنهنجو صحي سلامت بچي نڪرڻ معجزي کان گهٽ ناهي!

سجاد ـ سو تہ ٺيڪ آهي، پر تڏهين بہ منهنجي دل چوي ٿي تہ ان اونهي سمنڊ ۾ منهنجي لاءِ ڪا نہ ڪا خوشخبري ضرور ڇپيل آهي.

ساٿي ـ سمنڊ ۾ خوشخبري هجي يا نہ هجي، البت هن غار ۾ تنهنجي لاءِ هڪ خوشخبري ضرور ڇپيل آهي.

سجاد ـ غار ۾ خوشخبري؟ ڪهڙي؟

ساٿي ـ ٻڌندين تہ ٽڙي پوندين دوست.

سجاد ـ ٻڌاءِ ساٿي، جلد ٻڌاءِ، ڪجهہ تہ ٻڌاءِ!

ساٿي ـ تون جڏهين ننڊ پيو هئين، تڏهين مون غار جو جائزو ورتو هو. هن وڏي پٿر هيٺان تمام وڏو خزانو دفن ٿيل آهي.

سجاد ـ خزانو، ڪهڙو خزانو؟

ساٿي ـ هيرا جواهر ـ سون چاندي.

سجاد ـ ڪٿان آيو اهو خزانو؟

ساٿي ـ خبر ناهي، لڳي ٿو تہ ڪئي سوين سال اڳ ڪي ماڻهو اهو خزانو اتي دفن ڪري ويا آهن.

سجاد ـ ڪهڙ هتا اهي سائهو؟
ساٿي ـ تي سگهي ٿو ته اهي به ڪنهن ٻڏل جهاز جا مسافر هجن.
سجاد ـ ها، ها، ائين ئي هوندو، پر پوءِ دير ڇا جي؟ مونکي ان پٿر
ڪي هٽائڻ گهرجي. تون ساٿ نه ڏيندين ساٿي؟
ساٿي ـ مان ته صرف پاڇو آهيان.
سجاد ـ ته پوءِ اهو ڪم مونکي اڪيلي سر ڪرڻو پوندو.
(پٿر کي زور ڏيئي هٽائڻ جو تاثر)
سجاد ـ ڏاڍو وزني پٿر آهي، ٽڪائي وڃائين.
(وري زور لڳائڻ جو تاثر)
سجاد ـ چريو آهي.ها، باقي ٿورو ـ هٽي ويو ـ (تعجب ۾) يا خدا!
هيترا سارا هيرا جواهر! ۽ هي سونيون اشرفيون! ۽ هي هار ـ
مان ته مالامال ٿي ويس دوست، مان امير ٿي ويس، مان
ڪروڙ پتي نه نه ارب پتي ٿي ويس. هن خزاني سان ته مان
ڪيئي جهاز خريدي سگهان ٿو. ٿينڪ يو ساٿي ـ ٿينڪ يو.
يو آر گريٽ (اداس لهجي ۾) پر....پر....هيءُ سڀڪجهه
ڪهڙي ڪم جو؟ هن ويراني ۾ هي آبدار موتي، واريءَ
جي ذرڙي ڪان وڌيڪ قيمتي ناهيءَ هي چمڪندڙ هيرو،
پٿر ڪان وڌيڪ وٽندڙ ضرور آهي پر مهانگو ناهي. ڇا
ڪندس؟ ڇا ڪندس مان هي هيرا، هي جواهر، هي خزانا،
هن ويراني ۾ ڇا ڪندس ساٿي؟ ٻڌاءِ ساٿي؟
ساٿي ـ جذباتي نه ٿيءُ دوست، هل ته ٻاهر گهمڻ هلون.
سجاد ـ ۽ هي خزانو؟
ساٿي ـ (کلندي) ان کي اتي ئي رهڻ ڏي، ڪير ڪو به چوري
ڪري نه سگهندو. تون اچ ـ هلي آءُ.

(Music—Waves-Birde)

[گهڙيءَ جي ٽڪٽڪ]

ساٿي ـ چپ ڇو آهين دوست؟

سجاد ــ اداس آهيان.
ساٿي ــ اداس ارب پتي!
سجاد ــ نه، ڪنگال ارب پتي.
ساٿي ــ هڪ ڪم ڪر دوست.
سجاد ــ ڇا ساٿي؟
ساٿي ــ ناشتي تي هڪ هيرو ڪاٺي ڇڏيندو ڪر، منجهند جو به موتي ۽ رات جو ٿالهه اشرفين جو. پيٽ پريل رهندئي.
سجاد ــ مذاق نه ڪر.
ساٿي ــ دنيا ۾ هر انسان ٻئي انسان جو ڳلو ان لاءِ ڪاٽيندو آهي، ڀاءُ ڀاءُ جو دشمن ان دولت لاءِ ٿيندو آهي، پيءُ اولاد جو ۽ اولاد پيءُ جو ويري به ان ملڪيت لاءِ ٿيندو آهي.
سجاد ــ دنيا جي ٻي ڳالهه آهي.
ساٿي ــ دنيا ۾ دولت مان توکي ڪا به هڪ شيءِ چوندڻ لاءِ چيو وڃي ته تون ڇا چونڊيندين؟
سجاد ــ پنهنجو گهر- پنهنجا ٻار.
ساٿي ــ ۽ هي خزانو؟
سجاد ــ مٽيءَ مٺ آهي.

[Music- waves- Birds-

گهڙيءَ جي ٽڪ ٽڪ

Time Lapse]

ساٿي ــ ڇا ٿو سوچين دوست؟
سجاد ــ ٿي مهينا ٿي ويا آهن. هاڻي ته ڪين يقين ٿي ويو هوندو.
ساٿي ــ ڇا جو؟
سجاد ــ منهنجي موت جو.
ساٿي ــ اها ته پاڻ سٺي ڳالهه ٿي.
سجاد ــ ڪيئن؟
ساٿي ــ ان لاءِ جو تون جڏهين اوچتو ٻيهر سندن سامهون ويندين ته هو حيران ٿي ويندا.
سجاد ــ (ٿڌو ساهه) خبر ناهي اهو ڏينهن ڪڏهين ايندو؟ ايندو به يا نه؟
ساٿي ــ اهو ڏينهن ضرور ايندو.

سجاد _ ان ڏينهن کي سائِن لاءِ مونکي انتظار جي ڪيترين سورين تي چڙهڻو پوندو؟ ڏهاڳ جا ڪيترا ڏنگ سهڻا پوندا؟ غم جا ڪيترا پهاڙ پار ڪرڻا پوندا؟ ساٿي اهو ڏينهن ڪڏهين ايندو؟ اهو ڏينهن ڪڏهين ايندو ساٿي؟ (سڏڪا) اهو ڏينهن ڪڏهين ايندو؟

(ڏينهن جو تاثر) Sad music

سجاد _ ساٿي.

ساٿي _ جي دوست.

سجاد _ اڄ جو راشن خلاص. نه پاڻي نه ماني. اڄ پيٽ جي خاطر جهنگل ۾ هلڻو پوندو، تيار آهين؟

ساٿي _ بلڪل تيار آهيان.

سجاد _ ته پوءِ هل، منجهند تائين ڪو نه ڪو بندوبست ٿيڻ گهرجي.

ساٿي _ ٺيڪ آهي.

(غار مان ٻاهر نڪرڻ جو تاثر.)

سجاد _ ٻاهر اُس ڏاڍي تيز آهي. هوا به گهٽ آهي، سمنڊ خاموش آهي. (تعجب ۽ خوشيءَ مان) ساٿي.

ساٿي _ جي.

سجاد _ سمنڊ ۾ ڪجهه ڏسين ٿو؟

ساٿي _ نه، ڇا آهي؟

سجاد _ ڪو ننڍڙو جهاز آهي.

ساٿي _ جهاز؟

سجاد _ ها، هو ڏس _ هو ڏس، هن پهاڙ جي ساڄي طرف. نظر اچيئي ٿو؟

ساٿي _ شايد _ شايد ڪو جهاز آهي.

سجاد _ شايد نه، پڪ ئي پڪ جهاز آهي. اسانکي کيس روڪڻ گهرجي.

ساٿي _ اسان کي ڏسي سگهندا؟

سجاد _ ضرور ڏسندا. شايد هتان نڪرڻ جو اهو پهريون ۽ آخري موقعو آهي. اچ ساٿي، اچ. دير نه ڪر. هلها نه وڃن.

(ٻوڙڻ جو تاثر.)

سجاد ـ (زور سان) ترسو ـ ترسو ـ جهاز وارؤ ـ ٻيهو ـ هيڏانهن ڏسو : خدا جي واسطي هيڏانهن نهاريو. منهنجو آواز ٻڌو، روڪيو، جهاز کي روڪيو. (ساٿي کي) نٿا ٻڌن ـ نہ ٻڌندا ـ شايد نہ ٻڌندا. (زور سان) ٻڌو ـ منهنجو آواز ٻڌو ـ خدارا منهنجو آواز ٻڌو. (جهاز جي هوٽ ڪرڻ جو آواز).

سجاد ـ (خوشيءَ مان) ٻڌي ورتائون. ڏس هنن ٻڌي ورتو. ساٿي هنن مونکي ڏسي ورتو آهي. (جهاز ٻيهر هوٽ ڪري ٿو). ٻڌئي ـ هنن مونکي ڏسي ورتو آهي. مان ڪيڏو نہ خوش آهيان ساٿي. اڄ مان ڪيڏو نہ خوش آهيان. ڏس ـ هنن جهاز جو رخ ڦيرائي ڇڏيو آهي. هو اسان ڏانهن اچي رهيا آهن. هو مون ڏانهن اچي رهيا آهن.

(سجاد جا ٽهڪ)

[Music Continues—
Birds—Waves-Ship hoots —
Happy music]

(ڪپتان، دارا، روزي ۽ سجاد جا ٽهڪ Mix).

ڪپتان ـ (کلندي) سچيءَ زندگيءَ ۾ ان کان وڌيڪ دلچسپ واقعو نہ اڳ ڏٺم ۽ نہ ٻڌم. چاليهہ سال ٿيا اٿم هن سمنڊ ۾ جهاز هلائيندي. هتان جي چپي چپي جتو واقف آهيان. ڪهڙيءَ لهر هيٺان ڪيتريون ساموندي بلائون ڇپيل آهن، سڀ ڳڻيل اٿم. ڪمال آ، هن ويران ٻيٽ تي ڪو اڪيلو انسان بہ زندهہ هوندو، ان لاءِ تہ مان سوچي بہ نٿو سگهان.

سجاد ـ سڀ زندگيءَ جا کيل آهن ڪپتان صاحب. داڻو پاڻي لکيل هو جو بچي پيس، ورنہ هيترن سارن مسافرن ۽ عملي مان ڪو بہ نہ بچيو.

دارا — اسان جهاز جي ٻڏڻ جي خبر برابر ڪجهه مهينا اڳ اخبار ۾ پڙهي هئي. ڪهڙي خبر هئي ته هتي هن ريت ملاقات ٿي ويندي.

ڪپتان — هيءُ دارا صاحب آهي، منهنجي جهاز جو مالڪ. هيءَ سندس ڌيءَ روزي آهي. ڪاليج ۾ پڙهندي آهي!

روزي — اوهان سان هن ويراني ۾ ملي ڏاڍي خوشي ٿي.

سجاد — منهنجو نالو سجاد آهي.

روزي — سٺو نالو آهي.

سجاد — مهرباني.

دارا — تعجب آهي. توهان آخر زنده ڪيئن رهيا؟ نه ڪو ڳالهائڻ وارو نه ٻولهائڻ وارو، نه ساٿي نه سنگتي.

سجاد — ساٿي؟ (سوچيندي) ساٿي ته مون سان هميشه گڏ هو.

دارا — ڇا مطلب؟

سجاد — جي ڪجهه به نه. ايترا ڏينهن مون پاڻ کي اڪيلو تيئن ٿي نه ڏٺو. پنهنجي پاڻ سان ڳالهائيندو رهندو هوس، سوچيندو رهندو هوس.

دارا — اوه! مون سمجهيو.

روزي — اوهان کائيندا ڇا هئا ۽ پيئندا ڇا هئا؟

سجاد — کائيندو هوس سمنڊ جي تازي صحت بخش هوا ۽ پيئندو هوس پنهنجي اکين جو کارو پاڻي.

روزي — خوب! پوءِ ته اسان کي توهان جي خوب خدمت ڪرڻي پوندي. ڪپتان صاحب، بورچيخاني مان ڪجهه گرما گرم کاڌو ته گهرائي وٺو.

ڪپتان — اڄهو ٿو انتظام ڪيان مس روزي.

سجاد — ڪپتان.

ڪپتان — جي سجاد صاحب.

سجاد — سڀ کان پهرين مان شيو ڪري وهنجي سهنجي صاف ڪپڙا پهرڻ ٿو چاهيان.

ڪپتان ـ جيڪا اوهانجي مرضي. اوهانجي ماپ جا ڪپڙا آسانيءَ سان ملي ويندا. اسان جي عملي ۾ هڪ ٻه نوجوان بلڪل اوهان جي قد ڪاٺ جا آهن.

روزي ـ ويري گڊ ـ ۽ پلا هتان هلڻ جو ڇا پروگرام آهي؟

ڪپتان ـ اچڻ پنهنجي وس هوندو آهي مس روزي ـ پر موٽي واپس ورڻ پرائي وس هوندو آهي.

روزي ـ ڇا مطلب؟

ڪپتان ـ هن ڪناري تي سمنڊ ايترو اونهو ڪونهي جو جهاز پيهر اونهي ۾ وڃي سگهي. ان لاءِ اسان کي ويهر جو انتظار ڪرڻو پوندو.

روزي ـ ان جو مطلب اهو ٿيو ته اسان هتان جلدي نڪري نه سگهنداسين.

دارا ـ روزي. ڊيئر، ان ۾ پريشان ٿيڻ جي ڪابه ڳالهه ناهي. جهاز ۾ ڪاڏو، پاڻي ۽ تيل جام آهي. جيستائين سٺائي وير اُپري، تيسين اسان هن ٻيٽ جو سير ڪنداسين. هونءَ به مونکي ڪجهه ڏينهن آرام جي سخت ضرورت آهي. هن ريت ٿي سهي. ڪجهه سڪون ته ملي ويندو.

روزي ـ او ڪي ـ نو پرابلم.

دارا ـ (کلندي) ديٽ از اي گڊ گرل.

(Music)

ساٿي ـ دوست.

سجاد ـ (ڇرڪي) هون؟ ڪير؟ تون؟

ساٿي ـ ڇو؟ ايتري ۾ ٿي وساري ويٺين؟

سجاد ـ نه اهڙي ته ڪا ڳالهه ناهي.

ساٿي - خبر ناهي ـ شايد نوان ساٿي ڏسي پراڻو ساٿي دل تان لهي ويو هجيئي.

سجاد — توکي ڪيئن وساريندس دوست. تون نه هجين ها ته جيڪر مان ڪڏهوڪو ڪومائجي مري وڃان ها. توئي ته مون کي نئين زندگي ڏني. مان تنهنجو احسان لاهي نه سگهندس.

ساٿي — اهڙيون ڳالهيون نه ڪيون آهن. يلا اهو ٻڌاءِ ته ڪير ڪير آهن ان جهاز ۾؟

سجاد — هو توکي ڏسي نٿا سگهن، تون ته کين ڏسي سگهين ٿو.

ساٿي — تنهنجي زباني ٻڌڻ ٿو چاهيان.

سجاد — جهاز جو مالڪ دارا آهي. سندس نوجوان ڌيءُ روزي آهي. جهاز جو ڪپتان آهي ۽ سندس ٨-١٠ خلاصي آهن.

ساٿي — روزي ڪيئن آهي؟

سجاد — خوبصورت آهي.

ساٿي — ۽ توکي پسند آهي.

سجاد — مون ائين ته نه چيو.

ساٿي — مان ٿو چوان. جڏهين تون سانس ڳالهائي رهيو هئين، تڏهين مان توهان جي بلڪل وچ ۾ موجود هوس. مون تنهنجي اکين ۾ آيل چمڪ چٽيءَ ريت ڏسي ورتي هئي.

سجاد — (شرمائيندي) شٽ اپ.

(Music)

(روزي ۽ سجاد جي ڪلڻ جو آواز)

روزي — نه چئبو ته جناب ناريل جو پاڻي پي ۽ کوپرو کائي پورا چار مهينا زنده رهيو آهي.

سجاد — اوهان بلڪل ٺيڪ سوچيو آهي.

روزي — ۽ اهو به ته هن بيابان ۾ ڪو هڪڙو بدنصيب اهڙو به باندر نه هو جيڪو توهان جو سات ڏئي سگهي.

سجاد — مان اڪيلو ڇا خوبصورت نٿو لڳان ڪنهن ناريل جي وڻ تي؟

روزي — اهو ته ڏسڻ کان پوءِ ئي ٻڌائي سگهجي ٿو.

سجاد — سچ پچين روزي تہ اهو سورو عرصو مون هڪ پيانڪ خواب جيان گذاريو آهي. سج روز اڀرندو هو، روز لهندو هو. چنڊ روز چڙهندو هو، روز غائب ٿيندو هو. ستارن جا ديپ ٻرندا هئا، اجهامي ويندا هئا. پر مان هن گهري اجهاڳ سمنڊ کي گهوريندو رهندو هوس. ان آس تي تہ ڪو آسرو، ڪا مدد، ڪو سهارو، ڪنهن ٽمڪندڙ ستاري جيان، ڪٿان نہ ڪٿان، ڪنهن نہ ڪنهن ڏينهن ضرور اُڀري ايندو. پر اهو سهارو ايڏو مضبوط هوندو، اهو ستارو ايترو خوبصورت هوندو، اهو تہ مون ڪڏهين خواب ۾ بہ نہ سوچيو هو.

روزي — مون بہ تہ ڪڏهين ائين نہ سوچيو هو تہ منهنجي خوابن جو شهزادو هيترو دور، اڪيلو ۽ تنها ملندو.

سجاد — اچ، مان تو کي هيءُ جزيرو گهمايان. ڏس، هيءَ آهي اها جاءِ جتي مون هوش ۾ اچڻ کان پوءِ اک کولي هئي. هتي ئي ويهي مان ڪنهن مدد جو انتظار ڪندو هوس. هو سامهون مٺي پاڻيءَ جو تلاءُ آهي، جنهن کي مان ”سوئمنگ پول“ سڏيندو آهيان. ۽ هو مٿي اها غار آهي، جيڪا منهنجي ڊرائنگ روم، بيڊ روم ۽ ڊائننگ روم جو ڪم ڏيندي آهي (ياد ڪندي) ۽ ها، هڪ ڳالهہ تہ تو کي ٻڌائڻ وسري ويم.

روزي — ڪهڙي ڳالهہ؟

سجاد — اڄ مون سان —

روزي — ڪيڏانهن؟

سجاد — منهنجي ڊرائنگ روم ۾.

روزي — پر ڇو؟

سجاد — آهي ڪا ڳالهہ.

روزي — ڪهڙي ڳالهہ آهي؟

سجاد – پنهنجي اکين سان ڏس. اچ، اچ، اندر اچ، هتي هن ڪنڊ ۾ نهار، هن پٿر جي پويان.
روزي – آف! خدايا، هي ڇا آهي؟
سجاد – (کلندي) خزانو، دولت، هيرا جواهر، سون چاندي. ايترو خزانو ته دنيا جي امير ترين انسان وٽ به نه هوندو.
روزي – ڪٿان آندئي ايترو خزانو؟
سجاد – ملي ويو. منهنجي صبر جو ڦل. تڪليفن، عذابن، ڏکن ڏوجهرن جو انعام.
روزي – سجاد هيءَ ته تمام گهڻي دولت آهي.
سجاد – ها، بي انتها دولت آهي. پاڻ ٻئي ان جا اڪيلا مالڪ آهيون. اسان هتان نڪرڻ کانپوءِ شادي ڪري ڇڏينداسين.
روزي – پر تنهنجي ته شادي ٿيل آهي.
سجاد – تون ان جو فڪر نه ڪر.
روزي – يا خدا، ايتري دولت!
سجاد – (کلندي) پر تنهنجي مقابلي ۾ ڪجهه به ناهي.

(ساموندي پکيءَ جي تيز رڙ – Music Mix)

ساٿي – هي تو ڇا ڪيو دوست؟
سجاد – ڇا ڪيم؟
ساٿي – خزاني جو راز روزيءَ کي ڇو ٻڌايئي؟
سجاد – ان ۾ ڪهڙي برائي آهي؟
ساٿي – برائي آهي.
سجاد – ڪهڙي؟
ساٿي – تون نه سمجهندين دوست.
سجاد – آخر ته مون کي انسانن ۾ موٽي وڃڻو آهي، زندگي ٻيرته هن ٻيٽ تي اڪيلو نه گذاريندس.
ساٿي – تون جن جي ڳالهه ٿو ڪرين، اهي تنهنجا پنهنجا ناهن.
سجاد – روزيءَ متعلق ڇا خيال اٿيئي؟

ساٿي — هوءَ اجنبي آهي.
سجاد — هوءَ مونکي پسند آهي.
ساٿي — هر وٽندڙ شيءِ اعتماد جي قابل نہ هوندي آهي دوست.
سجاد — مان فلاسفر ناهيان.
ساٿي — زندگي هڪ سادي سودي حقيقت آهي.
سجاد — روزيءَ لاءِ منهنجو چاهہ هڪ حقيقت آهي.
ساٿي — ڪي حقيقتون بيحد تڪليف ڏيندڙ هونديون آهن دوست.

(Music)

دارا — خزانو.
روزي — جي ها ڊيڊي. ڌرتيءَ جي سيني ۾ دفن وڏي ۾ وڏو خزانو.
دارا — شايد تقدير اسان کي وڏيڪ امير ڏسڻ ٿي چاهي.
روزي — شايد نہ، يقيناً. او ڊيڊي، هيرن جواهرن جي چمڪ ڏسي مان تہ دنگ رهجي ويس. ائين لڳو ڄڻ مان ڪو خوبصورت خواب ڏسي رهي هجان.
دارا — دارا کي خواب ساڀيان ۾ بدلڻ بہ ايندا آهن ڌيءَ. تون اُن احمق سجاد کي پنهنجي قبضي ۾ قابو رک. باقي ڪم مون تي ڇڏي ڏي.
روزي — هن کي پاڻ سان گڏ وٺي هلڻ ۾ ڪهڙو هرج آهي ڊيڊي؟
دارا — سياڻا ماڻهو پنهنجو ڪفن پاڻ سان گڏ کڻي نہ گهمندا آهن ڌيءَ. ڪهي ڇڏي ڏي تہ هن اڪيلائيءَ ۾ بوساٽجي مري وڃي. ۽ ها ڪيس ڪنهن بہ قسم جو شڪ پوڻ نہ ڏجانءِ.
روزي — هرگز نہ ڊيڊي، پر پاڻ هلنداسين ڪڏهن؟
دارا — ڪنهن بہ وقت. جڏهين بہ ويڙ چڙهي، اسان چُپ چاپ هتان روانا ٿي وينداسين ۽ پوءِ دارا دنيا جو امير ترين انسان هوندو. (ڪلي ٿو)

(Happy Music)

سجاد — چا ڳالهه آهي روزي، اڄ ڏاڍي خوش پئي نظر اچين.

روزي — شايد هاڻي تنهنجي آزمائش جو وقت ختم ٿيڻ وارو آهي.
ڪپتان پئي چيو تہ ڏينهن ٻن ۾ اسان هتان روانا ٿي سگهنداسين.

سجاد — سچ؟

روزي — ۽ پوءِ تون ٻيهر سڌريل دنيا ۾ موٽي سگهندين.

سجاد — او ٿينڪ يو، ٿينڪ يو روزي.

روزي — واپس ورڻ ڪان پوءِ وساري تہ نہ ڇڏيندين؟

سجاد — چريي آهين. تون تہ منهنجي تقدير آهين، توڪان ڌار ٿيڻ جو تہ مان تصور بہ نٿو ڪري سگهان.

روزي — سچ؟

سجاد — سچ.

روزي — منهنجو خيال آهي تہ هاڻي تون پنهنجو سامان وغيره ڪٺي جهاز تي هليو اچ. جڏهين بہ موقعو مليو هليا هلنداسين.

سجاد — مون وٽ ڪهڙو سامان رکيو آهي؟

روزي — خزانو؟

سجاد — اڙي ها، اهو تہ وسري ويم. اهو تہ اڄ ئي ڪٺائي جهاز تي رکائي ٿا ڇڏيون.

روزي — منهنجو بہ اهو ئي خيال آهي.

سجاد — نيڪ ڪم ۾ دير ڇا جي؟

روزي — دير نہ، احتياط. جهاز جي ڪپتان ۽ عملي کي ان ڳالهہ جي ڪڙڪ بہ پوڻ نہ گهرجي. اهو ڪم ڏيڏي ۽ اسان ٻنهي کي رازداريءَ ۾ ڪرڻو پوندو. زمانو خراب آهي ڏيڏر.

سجاد — تون نيڪ ٿي چوين. اهو ڪم اسان کي رات جي اونداهيءَ ۾ ڪرڻو پوندو. جلدي ـ اڄ ئي.

روزي — (ڪلندي) نيڪ آهي، اڄ ئي.

(Happy Music)

ساٿي — هي تون ڇا ڪري رهيو آهين دوست؟
سجاد — وڃڻ جي تياري.
ساٿي — تون پنهنجو هوش ۽ حواس وڃائي ويٺو آهين.
سجاد — مان جو ڪجهه ڪري رهيو آهيان، نهايت سوچي سمجهي ڪري رهيو آهيان.
ساٿي — سوچ ۽ سمجهه توکان موڪلائي وئي آهي.
سجاد — ڇا تو چوڻ چاهين؟
ساٿي — اهوئي جو تون سمجهڻ نٿو چاهين. روزي هڪ خوبصورت چار آهي.
سجاد — (ڪاوڙ ۾) ساٿي.
ساٿي — سچ ڏاڍو ڪوڙو هوندو آهي دوست.
سجاد — تون منهنجي خوشيءَ کان جلي ويو آهين.
ساٿي — مون تنهنجو غم پنهنجي جهوليءَ ۾ پاتو هو.
سجاد — توکي خوف آهي ته مان توکان ڏار ٿي ويندس، دور ٿي ويندس.
ساٿي — پر مان ته تنهنجي قريب رهندس.
سجاد — تون نٿو چاهين ته مان ٻيهر موٽي انساني آباديءَ ۾ وڃان.
ساٿي — مان توکي برباد ٿيندي ڏسي نٿو سگهان.
سجاد — تون ڪوڙو آهين، مڪار آهين، فريبي آهين.
ساٿي — مان تنهنجو ساٿي آهيان، بيغرض آهيان، مخلص آهيان.
سجاد — اهو تنهنجو ڍونگ آهي. مون توکي تنهنجي اصلي روپ ۾ ڏسي ورتو آهي. هاڻي پري ٿي وڃ منهنجي وجود کان.
ساٿي — دوست.
سجاد — مون کي دوست نه چئو.
ساٿي — پر دوست ——
سجاد — خاموش. مان وڌيڪ ڪجهه ٻڌڻ لاءِ تيار ناهيان. مونکي اڪيلو ڇڏي ڏي.

ساقي -- ۾ --
سجاد -(زور سان) مونکي اڪيلو ڇڏي ڏي.

(ميوزڪ)

دارا -(ٺهڪ) اڄ رات اسان هن پيوائتي جزيري کان دور هليا ويندا سين، ڇا خيال آهي ڪپتان؟
ڪپتان- جي ها، اڄ رات موسم بلڪل موافق آهي.
دارا -- سڀ تياري مڪمل ڪئي وڃي.
ڪپتان- تياري ٿي چڪي آهي.
دارا -- سجاد صاحب، ڇا خيال آهي، ان خوشيءَ جي موقعي تي ٿي وڃي محفل گرم؟
سجاد -واقعي، اهڙي رات بيحد خوشين ڀري خوبصورت رات آهي.
دارا -- روزي، ڇا رپورٽ آهي.
روزي -- جي ڊيڊي، سامان سمورو جهاز تي اچي ويو.
دارا -- ته پوءِ دير ڇا جي؟ ٿي وڃي هڪ هڪ جام خوبصورت مستقبل جي نانءَ تي - چيئرز.
سجاد -- چيئرز.
(ٺنهي جي ڪلن جو آواز، سجاد جي ڪل آهستي آهستي جهڪي ۽ اڪيلي رهجي ٿي وڃي، ۽ پوءِ خاموشي ڇانئجي ٿي وڃي).

(صبح جو تاثر - سمنڊ جون لهرون- پکي).

سجاد -(ننڊ ۾) اهڙي رات نهايت خوبصورت رات آهي روزي- نهايت خوبصورت. ان ڪانپوءِ، ان ڪانپوءِ، (ڇرڪ ڀري جاڳي) اوه، مٿي ۾ سور، صبح ٿي ويو آهي شايد. روزي روزي. پر هي ڇا؟ جهاز ڪٿي آهي؟ مان ڪناري تي

ڪيئن آيس. هت ته هر طرف واري ئي واري آهي. روزي ڪاڏي ويئي؟ (زور سان) روزي — روزي — روزي — هي سڀ ڇا ٿي ويو؟ هي سڀ ڪيڏانهن ويا؟ (زور سان) ڪو آهي؟ ڪو آهي؟ ڪو آهي؟ (پڙاڏو اچي ٿو). ويا هليا؟ سڀ ويا هليا؟ منهنجو سڀڪجهه لٽي ويا هليا؟ پر روزي ته اهڙي نه هئي؟ هوءَ بيوفا نه هئي. نه نه، اهو ناممڪن آهي. اهو ڪوڙ آهي، اهو ڪوڙ آهي. ڇا ڪيان؟ هاڻي مان ڇا ڪيان؟ ڪير آهي منهنجو هن ويرانيءَ ۾؟ (سوچيندي) ساٿي - ها - ساٿي - ها ها ساٿي - (زور سان) ساٿي — ساٿي — ساٿي — نه هو هاڻي موٽي نه ايندو. هو هرگز موٽي نه ايندو. مون سندس قدر نه ڪيو. مان ڏوهاري آهيان، پاپي آهيان، مان نفرت جي قابل آهيان (روئندي) مان نفرت جي قابل آهيان ساٿي! مون توکي وڃائي ڇڏيو- مون توکي وڃائي ڇڏيو. (سڏڪا).

ساٿي — دوست.

سجاد — (ڇرڪ پري) ساٿي، تون؟

ساٿي — ها، مان.

سجاد — تون، ساٿي تون؟

ساٿي — ها دوست، مان. پهلا توکي ڇڏي ڪيڏانهن ٿو وڃي سگهان؟ مان ته تنهنجو پاڇو آهيان، ساٿي آهيان.

سجاد — مون کي معاف ڪر ساٿي، مون کي معاف ڪر، مون کي معاف ڪر.

(سجاد جا سڏڪا — موسيقي ابري ٿي.)

راهون جدا جدا

هدايتون	ڪالمه
سين پهريون	
رات جو وقت :- پاشا اڪيلي رستي تي ڪار ۾ اچي رهيو آهي، رستي جون روشنيون تيزيءَ سان پٺتي ڊوڙي رهيون آهن.	
اوچتو هڪ ڪراڙو، هڪ هٿ ۾ لٺ، ٻئي سان سلميٰ جو سهارو وٺي، رستو ٽپڻ جي ڪوشش ڪري ٿو.	
سلميٰ جي ٻئي هٿ ۾ دوا جي شيشي آهي ۽ ڪراڙو زور زور سان ڪنگهي رهيو آهي.	
سلميٰ ڪار کي ايندو ڏسي ڪيس پاڻ ڏانهن ڇڪي ٿي؛ پر هو بيخبريءَ ۾ تيزيءَ سان رستو ٽپڻ لاءِ وڌي ٿو.	
پاشا ڪار کي بريڪ هڻي ٿو.	سلميٰ جي ڇرڪ!
Crash.	
ڪئميرا ڪراڙي تي اچي ٿي؛ جيڪو آخري هڏڪي ڀري مري ٿو وڃي.	
سلميٰ جو هينئون ڏڙ ڪاڏيءَ هيئان ڏهيل آهي. هوءَ پيءُ جي لاش ڏانهن ڀڄڻ لاءِ هٿ وڌائي ٿي . پر سندس آگريون پيءُ تائين پهچي نٿيون سگهن.	

واچوڙن ۾ لاٽ

مڪالمو	هدايتون
سلميٰ- بابا، بابا !	هو سڏڪي سڏڪي روئي ٿي .
	ايمبولنس جو سائرن Over lap ٿئي ٿو.
	Cut.

سين پيو

رات :-

اسپتال جو آپريشن ٿيئٽر-

ڊاڪٽر سلميٰ جو آپريشن ڪري رهيا آهن.

پاشا بيچينيءَ وچان ورانڊي ۾ انتظار ڪري رهيو آهي، ڪيس مٿي ۽ هٿن وغيره تي پٽيون ٻڌل آهن.

ڊاڪٽر آپريشن ٿيئٽر جو در کولي مايوس ٻاهر نڪري ٿو. پاشا اتاوليءَ مان ڏانهس وڌي ٿو. پر ڊاڪٽر نا اميديءَ وچان ڪنڌ ڌوڻي ناڪار ٿو ڪري.

پاشا ڏکاري انداز ۾ ڏانهس نهاري ٿو.

غمگين موسيقي اُڀري ٿي.

Titles ڏيکارجن ٿا.

ٽائيٽلز ڪانپوءِ Dissolve.

سين ڇيون

رات :-

فيشنبل هوٽل جي سانتيڪي ڪنڊ ۾ بيڪگرائونڊ ۾ هلڪي

هدايتون	مڪالمه
غمگين موسقي، ٻاهر وچ ۾ برسات ۽ دريءَ تان پاڻي هيٺ وهي رهيو آهي. پاشا جي گفتگو، دريءَ تي پوندڙ برسات ۾ رکي رکي وچ جي ڇهڪي تي O/L ٿئي ٿي-	پاشا- اهڙيءَ طرح سلميٰ اپاهج ٿي وئي. هن جو هن دنيا ۾ ڪو سهارو نه رهيو هو. هوءَ اڪيلي هئي، بي سهاري هئي، معذور هئي.
	مون هڪ لمحي ۾ سندس سڀ اميدون، آشائون ۽ اُمنگ ڪسي، سندس دامن ۾ ڪنڊا ڀري ڇڏيا هئا.... احساس جي اٿاه بار هيٺان منهنجو بيچين روح تڙپي اٿيو. ضمير جي زنجير منهنجي سوچ تي سنگهر وجهي ڇڏيا. منهنجو من ماندو ٿي اٿيو ۽ تڏهن.... ۽ تڏهن ذهن تان گناه جي دز ڌوئڻ لاءِ مون سائس شادي ڪري ڇڏي.
پاشا منهن ڦيري شاهده ڏي نهاري ٿو. جا پيار، پنهنجائپ، همدردي ۽ ڏک جي مليل جليل تاثر سان ڪيس گهوري رهي آهي.	ان ڳالهه کي ڏهه سال گذري چڪا آهن. مون سندس جيءَ تان محروميءَ جو احساس ته ميٽي ڇڏيو، پر پاڻ کي اڻ ڇاتي اونداهي آئيندي جي

حوالي ڪري ڇڏيم، منهنجو
سمورو وجود پرزا پرزا ٿسي
پجي پري پيو.

شاهده- اهو فيصلو ته توهان خود ئي
ڪيو هو.

پاشا- ها شاهده؛ وقتي جذبات جي
رؤ ۾ وهي مون ئي پنهنجو صليب
پنهنجن هٿن سان جوڙيو هو؛ ۽
ان ڪانپوءِ هر ايندڙ صبح اها
سوري منهنجي سيج ٿيندي
رهي!

شاهده- پر آخر ان ۾ سلميٰ جو ڪهڙو
قصور-؟

تلخ مرڪ -

پاشا- قصور ڪنهن جو آهي-؟
ان گهڙيءَ جو، جا گهاءِ
بڻجي منهنجي جيءَ کي جهوري
وئي. ان احساس جو، جو
واسينگ بڻجي منهنجي ذات
ڏنگي ويو. يا هن وقت جو،
جنهن تو کي منهنجي روح جي
رڻ بڻائي سامهون آڻي بيهاريو
آهي.

شاهده- منهنجي ڪهاڻي به ته تو کان
مختلف ناهي پاشا؛ شايد اسان
ٻئي هڪ ئي راهه جا راهي
آهيون:

پاشا — تقدير تہ صرف تير هلائي ڇاڏي. ڪير وڍيو، ڪير ڪِريو، ڪير ڪُٺو، قسمت جا انڌا ديوتا ڇا ڄاڻن —؟
شاهده — انسان ايترو مجبور ڇو آهي پاشا؟ ايترو بيوس، جو پنهنجي مختصر حياتي بہ سنواري نہ سگهي اڪڙين ۾ مکڙيون سجائي نہ سگهي، ساهن ۾ سرهاڻ سمائي نہ سگهي—؟ ائين ڇو آهي—؟
پاشا — ڪي درد انسان ڪي اڪيلي سر سهڻا پوندا آهن! ڪي روڳ روح ۾ پالي مسڪرائڻو پوندو آهي؛ ڪي گهاءُ سيني ۾ سمائي جيئڻو پوندو آهي؛ ۽ شايد اسان ٻئي بہ انهن انسانن مان ئي آهيون جي جيئري ئي مري ويندا آهن.
شاهده — ائين نہ چئو. اسان نئين دور جا نوان انسان آهيون؛ اسان پنهنجين خوشين کي ٻين جي خوشين تي قربان ٿيڻ نہ ڏينداسين.
پاشا — ڪي انسان صرف ٻين لاءِ ئي جيئندا آهن شاهده! هنن ڪي پنهنجو ڪوبہ وجود نہ هوندو آهي.
شاهده — پر مان باغي آهيان.
پاشا — چري آهين.
شاهده — منهنجي سرڪش روح ۾ ايتري قوت آهي جو ماضيءَ جون زنجيرون ٽوڙي ڇڏي؛
پاشا — اسان ڪري بہ ڇا ٿا سگهون؟ هي چار اسانجا پنهنجا اٽيل آهن.
شاهده — مون فيصلو ڪيو آهي تہ وحيد سان شاديءَ کان انڪار ڪري ڇڏينديس.
پاشا — هو تنهنجو مڱيندو آهي شاهده.
شاهده — اسانجي سوچ ۾ زمين آسمان جو فرق آهي.

پاشا — پر هو تو کي بيحد چاهي ٿو.

شاهده — هن ڪڏهن به منهنجي روح کي سڃاڻڻ جي ڪوشش نه ڪئي آهي! منهنجي احساسن، اُمنگن ۽ خيالن جي هن وٽ ڪابه اهميت ناهي هو مونکي خوشي ڏئي نه سگهندو.

پاشا — خوشي ته هڪ پاڇي جو نالو آهي؛ هڪ خواب، هڪ خيال آهي.

شاهده — وحيد منهنجو سوڻ برابر آهي، پر روحن جا رشتا ڌرتيءَ کان گهڻو دور طئه ٿيندا آهن.

پاشا — شايد مان تو جيان بيباڪ ۽ بيخوف نه هوس شاهده! بزدل، ڪمزور ۽ ڪانئر هوس، ۽ پنهنجي ڪانئرتا کي ضمير جو آواز سمجهي گذريل ڏهن سالن کان پاڻ کي ڌوڪو ڏيندو پئي آيو آهيان! مان چاهيان ٿو ته منهنجو هن سان پيار ناهي؛ مون ڪڏهن به هن سان محبت نه ڪئي آهي.

شاهده — توهان هن کي صاف صاف ٻڌائي ڇو نٿا ڇڏيو؟

پاشا — ايڏو ڏکوئيندڙ سچ چوڻ جي مون ۾ همت ناهي؛ هن جي دل ٽٽي پوندي.

شاهده — هن جو توهان سان ڏاڍو پيار آهي—؟

پاشا — هوءَ منهنجي ئي سهاري زنده آهي.

(کجهه دير برسات ڏي تڪيندي) وقت انسان جو ازل کان ويري آهي؛ ڪاش! تون مون کي گهڻو اڳ ملين ها—!

شاهده — وقت جي واڳ ورائي سگهجي ٿي.

پاشا — ان لاءِ احساس جي نڙيءَ تي ننهن ڏيڻو پوندو ضمير جي خون سان هٿ رڱڻا پوندا ۽ مان اهو سڀڪجهه ڪري نٿو سگهان.

هدايتون	مڪالمو
	شاهده - توهان کي ائين ڪرڻو ٿي پوندو.
	پاشا - اِهو ناممڪن آهي.
	شاهده - مان ڄاڻان ٿي اوهانجو مونسان بي انتها پيار آهي.
	پاشا - تون منهنجي خوابن جي تعبير آهين.
	شاهده - مونکي حاصل ڪرڻ لاءِ توهان کي ساميءَ کي ڇڏڻو ٿي پوندو.
	پاشا - شاهده ــــ!
	شاهده - نيڪ اهڙيءَ طرح، جهڙيءَ ريت مان وحيد کي هميشه لاءِ پنهنجي دنيا مان رخصت ڪري ڇڏينديس ــــ! انهيءَ ۾ ئي اسان ٻنهي جي ڀلائي آهي.
	Cut
سين چوٿون	
رات : شاهده جو گهر ـ ڊرائنگ روم سٺي نموني سينگاريل ـ ڪئميرا گهڙيال تي ڪلي ٿي ـ گهڙيال ۾ ڏهه لڳا آهن. بيگم مراد بي چينيءَ مان ٽهلندي چوي ٿي ـ	بيگم ـ ڏهه ٿي ويا ۽ شاهده اڃا نه آئي ــــ!

هدايتون	مڪالمو
مراد کو ڪتاب پڙهي رهيو آهي، ڪتاب تان نظرون هٽائڻ کانسواءِ چوي ٿو۔	مراد- چيائين پئي ته ڪاليج ۾ ڪو فنڪشن آهي.
بيگم مراد جي پرسان اچي ٿي۔	بيگم- جوانجماڻ ڌيءُ جو گهر کان ايتري دير ٻاهر رهڻ مون کي پسند ناهي.
ڪتاب تان نظرون هٽائيندي ۔	مراد- ڀلا ان ۾ ايترو بيچين رهڻ جي ڪهڙي ضرورت آهي-؟ اِجهو اچڻ واري ئي هوندي.
بيگم صوفي تي ويهي ٿي۔	بيگم- توهانجي بيجا پيار ته کيس مٿي تي چاڙهي ڇڏيو آهي. ڀلا اشراف گهرن جون ڇوڪريون وڃي اسٽيج تي ناچ ڪن. ماڻهو ڇا چوندا؟
	مراد- مونکي ماڻهن جي پرواه ناهي بيگم! مونکي پنهنجي شاهده تي پورو ڀروسو آهي. ماشاءالله بيحد ذهين ڇوڪري آهي!
ريڪ تي مختلف قسم جي ايواردن ۽ ٽرافين ڏانهن اشارو ڪندي۔	ڏس، ڪيترا نه انعام آڻي گڏ ڪيا اٿائين ـــــ!
	بيگم- بس، توهان ته انعام ئي ڏسندا رهجو! ڪجهه ڌيءُ جو به فڪر اٿوَ ـــــ؟
	مراد- شاهده تمام حساس ڇوڪري آهي. مان هن جي مرضيءَ خلاف ڪو ڪم نه ڪندس-

مڪالمه	هدايتون
بيگم- مگيندو ته گهر ۾ موجود آهي، باقي دير ڇا جي؟	
مراد- وحيد ته منهنجو ٻـ پاڻئيو آهي، پر.... مان ڪجھ عرصي کان محسوس ڪري رهيو آهيان ته هو ٻئي ذهني طور هڪ ٻئي ڪان پري ٿيندا ٿا وڃن.	
بيگم- شادي ٿي وڃين، پوءِ ڏسجو ته ڪيئن ٿا ڪير ڪنڌ ٿين.	
مراد- وحيد لا پرواه، خود غرض ۽ ضدي آهي! ۽ شاهده نرم دل سباجهي پر سرڪش آهي.	وحيد لاپرواهيءَ سان اندر اچي ٿو- پنهي کي ڏسي شاهده لاءِ واجهائي ٿو-
بيگم- اجهو وحيد به اچي ويو.	
وحيد- شاهده ڪٿي آهي؟	
مراد- ڪاليج ۾ ڪو فنڪشن هوس اوڏانهن وئي آهي پٽ !	
وحيد- فنڪشن ؟ فـن جي اوٽ ۾ ٿيندڙ هـي ڊراما مونکي بلڪل پسند ناهن چاچا ! تـوهان ڪيس روڪي ڇڏيو.	ٽوڪ واري انداز ۾-
مراد- جذباتي نه ٿيءُ پٽ ! شاهده ته	
وحيد- مونکي شاهده جي ڪردار تي شڪ ناهي چاچا! پـر مان	

مڪالمه	هدايتون
حامد آهيان. هن لاءِ منهنجي چاهت جو ڪو انت ناهي! مون سڄي زندگي سندس تمنا ۾ گذاري ڇڏي آهي، پر مونکي ايتري آزادي پسند ناهي! اها منهنجي بيعزتي آهي.	
بيگم- شاهده؛ تون هيتري دير....	شاهده داخل ٿئي ٿي، سندس هٿن ۾ ايوارڊ جي مورتي آهي-
شاهده- ترس امان؛ مونکي وحيد جي سوال جو جواب ڏيڻ ڏي.	
مراد- نه ڏيءَ؛ وحيد ته ائين ئي تنهنجي لاءِ پريشان ٿي رهيو هو--!	
شاهده- فن منهنجي زندگي آهي، مان ان کان الڳ ٿي نٿي سگهان وحيد صاحب!	
وحيد- پر مونکي اِهو ناپسند آهي.	
شاهده- ان لاءِ جو هي مردن جي دنيا آهي....؟	
وحيد- عورت بنيادي طور ڪمزور آهي.	
شاهده- عورت کي ڪمزور چوڻ وارا پنهنجي گريبان ۾ منهن وجهي ڏسن ته کين پنهنجي بزدليءَ کانسواءِ ٻيو ڪجهه نظر نه ايندو.	
وحيد- چاچي هيءَ منهنجي سراسر بي عزتي آهي.	

هدايتون | **مڪالمه**

شاهده- بس! اهو آهي تنهنجي عزت ۽ غيرت جو معيار—؟

بيگم- شاهده، تون پنهنجي ڪمري ۾ وڃ.

شاهده نفرت جي نگاه سان وحيد ڏانهن ڏسي ٿي ۽ پوءِ ٻاهر نڪري وڃي ٿي.

Cut

سين پنجون

رات جو ٽائم

Indoor

شاهده جو بيڊ روم، شاهده پنهنجي وهاڻي ۾ منهن لڪائي سڏڪا پيئي ڀري.

وحيد آهستگيءَ سان ڪمري ۾ اچي ٿو، هوريان سڏ ڪري ٿو.

وحيد- شاهده، مون جو ڪجهه چيو آهي، ان لاءِ شرمسار آهيان.

شاهده- مهرباني ڪري منهنجي ڪمري مان هليو وڃ.

وحيد- منهنجو توسان بي انتها پيار آهي، پر ڪڏهن ڪڏهن محسوس ڪندو آهيان ته تون مونکان دور ٿيندي ٿي وڃين ۽ مان اها دوري برداشت ڪري نٿو سگهان.

مڪالمہ	هدايتون
شاهده۔ مان چوان ٿي منهنجي ڪمري مان نڪري وڃ۔ وحيد۔ تنهنجو ڏک منهنجوئي ڏک آهي شاهده۔ شاهده۔ پيار ايترو خودغرض نہ ٿيندو آهي وحيد صاحب۔ وحيد۔ پيار بيحد خود غرض ٿيندو آهي شاهده، ڪنهن ڪي پنهنجو بنائڻ جي آرزو سڀ کان وڏي خودغرضي آهي۔ شاهده۔ خدا جي واسطي مون کي اڪيلو ڇڏي ڏي، مون کي تنهائي گهرجي۔ وحيد۔ وڃان ٿو، پر اهو نہ وسارجانءِ تہ تون منهنجي ۽ صرف منهنجي آهين۔ شاهده۔ وحيد پليز! وحيد۔ وڃان ٿو؛ وڃان ٿو۔	وحيد ٻاهر وڃي ٿو۔ شاهده ٻيهر وهاڻي ۾ منهن لڪائي سڏڪي ٿي۔ Cut.

هدايتون	مڪالمو
سين ڇهون	
پاشا جو ڊرائنگ روم- خوبصورتيءَ سان سجايل- ٻاهر رکي رکي وڄ چمڪي ٿي- پاشا ڪنهن گهريءَ سوچ ۾ ويٺو آهي، سلميٰ Wheel chair تي سندس پرسان اچي ٿي-	سلميٰ- اوهان ڪجهه پريشان ٿا لڳو-
پاشا ڇرڪ ڀري ڏانهنس نهاري ٿو-	پاشا - هون---؟ نه سلميٰ؛ اهڙي ته ڪا ڳالهه ڪانهي-
	سلميٰ- ڪا ڳالهه ته ضرور آهي-
سخت لهجي ۾-	پاشا - چيم نه ڪا ڳالهه ڪانهي-
	سلميٰ- ڪجهه عرصي کان اوهان اُداس اداس ۽ ويڳاڻا رهڻ لڳا آهيو؛ مونکان ناراض آهيو ؟
	پاشا - تو کان ڀلا ڇو ناراض ٿيندس؟
سلميٰ پاشا جي مٿي ڏانهن زورن ڏيڻ لاءِ هٿ وڌائي ٿي پر پاشا سندس هٿ پري ڪري ٿو ڇڏي-	سلميٰ- اها عورت ئي ڪهڙي جا پنهنجي مڙس جي منهن تي آيل پريشاني نه پرکي سگهي ! طبيعت خراب آهي ته....
	پاشا- ضد نه ڪر سلميٰ- منهنجي طبيعت بلڪل ٺيڪ آهي-
ڏکاري لهجي ۾-	سلميٰ- مان اپاهج آهيان؛ مجبور آهيان جو حياتيءَ جي هر قدم تي اوهانجو ساٿ ڏئي نٿي سگهان-

مڪالمو	هدايتون
پاشا - سلميٰ ــــ!	بيزاريءَ وچان-
سلمي- توهان منهنجا محسن آهيو، مونکي سهارو نه ڏيو ها ته جيڪر مان اڄ زنده نه هجان ها، توهان پنهنجي پيڙا مونکان ڇو ٿا لڪايو ــــ؟	
پاشا - آف سلميٰ! تون سمجهين ڇو نٿي ــــ؟	پاشا آٿي دريءَ ڏانهن منهن ڪري بيهي ٿو رهي-
سلمي- ڪجهه به سهي، زندگي ڏني اٿو ته جيئڻ جو ڍنگ به ٻڌايو ــــ! چاڻان ٿي ته منهنجو وجود اوهان لاءِ جيئڻ پوءِ تيئڻ بار ٿيندو ٿو وڃي! توهان نوجوان آهيو، خوبصورت آهيو، اوهان کي منهنجي معذورين ۽ ۽ پنهنجي مجبورين جو احساس ته ضرور ٿيندو هوندو.	سلمي- Wheel chair تي سندس پرسان اچي ٿي بيهي-
پاشا - ان مجبوريءَ کي مون فرض جو فرضي نالو ڏيئي، پنهنجي محرومي بنائي ڇڏيو آهي.	
سلمي- مان اهي محروميءَ جا داغ ڌوئڻ ٿي چاهيان. ٻڌايو ، ڪجهه ته ٻڌايو.	
پاشا - هڪ مجبور ۽ بيڪس انسان ٻئي مجبور ۽ بيڪس انسان لاءِ ڪري به ڇا ٿو سگهي ــ؟	

سلميٰ- هيءَ ساهه ته اوهانجي امانت
آهي! توهانجا مونتي بي انتها
احسان آهن پاشا.

پاشا- احسان؟ احسان؟ احسان ـــ!
ڪوبه ڪنهن تي احسان نٿو
ڪري سلميٰ! حتيٰ ڪه انسان
پنهنجي وجود لاءِ به ٻين جي
احسان جو محتاج آهي! انسان
ڏاڍو مجبور آهي سلميٰ!

سلميٰ- ياد اٿو، هڪ اڪيلي اونداهي
رات ۾ توهان منهنجي پيءُ
جا قاتل بنجي منهنجي آڏو
اچي بيٺا هئا.

پاشا- آها رات بيحد ڀيانڪ ۽
اونداهي هئي، ايتري اونداهي
جو مان ان تاريڪيءَ مان
اڃا تائين نڪري نه سگهيو
آهيان ـــ!

سلميٰ- ۽ توهان ئي منهنجي هٿن ۾
بيساکيون ڏئي ڇڏيون هيون.

پاشا- ها! اهي بيساکيون تنهنجي
هٿن ۾ ڏئي مان خود اپاهج
ٿي پيو هوس! ۽ اڃ تائين
اپاهج آهيان ـــ!

سلميٰ- ۽ پوءِ تو قرباني ڏني هئي.

پاشا- مونکي ياد آهي، ان رات

هدايتون	مڪالمه
	مون پيو قتل ڪيو هو! ۽ جڏهن منهن ورائي ڏٺم تڏهن محسوس ڪيم تہ خون ۾ ٻڏل آهو لاش خود منهنجوئي هوا ۽ پوءِ آن لاش کي ڪلهي تي کڻي مان اڄ تائين هلندو تو رهان___!
	سلميٰ- ڪاش ! مان توکي سمجهي سگهان ها ___!
	پاشا - مان وچايل انسان آهيان سلميٰ! مونکي پنڪيل ئي رهڻ ڏي.
سلميٰ هٿن ۾ منهن لڪائي سڏڪي ٿي.	سلميٰ- ائين نہ چئو؛ خدارا ائين نہ چئو.
	پاشا - مان ئي قاتل! مان ئي مقتول! فرياد ڪيان تہ ڪنهن جي خلاف؟ ڏوهي ٺهرايان تہ ڪنهن کي؟ ٻڌاءِ سلميٰ ٻڌاءِ !
سڏڪندي-	سلميٰ- پاشا___!
پاشا پٺي ڏيئي بيٺو ئي رهي ٿو. سلميٰ چيئر کي هلائيندي ٻئي ڪمري ڏانهن هلي وڃي ٿي ___	پاشا - ڪي ڏک اڪيلي سر سهڻا پوندا آهن سلميٰ! تون رڻ جي رڃ ۾ منهنجو ساٿ ڏئي نہ سگهندينءَ، وڃ، وڃي آرام ڪر ___!
Cut.	

مڪالمو	هدايتون
	سين ستون باغ جي ڪنڊ ۾ پيل بينچ- پاشا گهري سوچ ۾ خلائن ۾ گهوري رهيو آهي- شاهده پرسان ويٺي آهي -
پاشا ـ سوچيان ٿو پنهنجي ئـي سيني مـان دل ڪوري ڪڍڻ ڪيڏو نه اوکو ڪم آهي!	
شاهده ـ ڪڏهن ڪڏهن جيئڻ ڪاڻ وهه وٺڻو پيئڻو پوندو آهي!	
پاشا ـ شايد تون سچ ٿي چوين، ۽ مـون ڪڏهن به سچ سان سينو ساهڻ جي همت نه ڪئي آهي.	
شاهده ـ اهائي ته اسانجي ڀُل آهي.	
پاشا ـ تون جرئت مند ۽ بيباڪ آهين شاهده.	
شاهده ـ مون ۾ زنده رهڻ جي خواهش آهي. مان بي زبان جانور جيان چپ‌چاپ موت قبولڻ لاءِ تيار ناهيان! اڄ اسان کـي آخـري فيصلو ڪرڻو ئي پوندو.	
پاشا ـ فيصلوـــ!	
شاهده ـ ها فيصلو؛ اسان ٻنهي جي آئيندي جو فيصلو.	
پاشا ـ پر اسان صرف ٻه ناهيون ! اسانجي سهاري ٻه جانيون ٻيون به زنده آه	

سلميٰ جا مون کي عبادت جي حد تائين چاهي ٿي؛ ۽ وحيد تو کانسواءِ زنده رهي نه سگهندو.

شاهده — وحيد منهنجو آئيڊيل ٿي نٿو سگهي. هو خودسر، خودغرض ۽ ضدي آهي.

پاشا — پر هن جو توسان اٿاهه پيار آهي.

شاهده — هن جو پيار منهنجي صلاحيتن جو موت آهي، ۽ مان بي موت مرڻ نٿي چاهيان! هو شاديءَ لاءِ ضد ڪري رهيو آهي. اسان کي ڪو فيصلو ڪرڻو ئي پوندو.

پاشا — قسمتن جا فيصلا ڪن ۾ نه ٿيندا آهن شاهده —!

شاهده — اِها ئي ته انسان جي بدقسمتي آهي جو سندس قسمت جو فيصلو هڪ لمحي ۾ ٿي ويندو آهي ۽ کيس چاڻ به نه پوندي آهي.

پاشا — پر سلميٰ جو ڇا ٿيندو —؟

شاهده — ساڳيو سوال وحيد متعلق به پڇي سگهان ٿي —؟

پاشا — وحيد مرد آهي، هو ٻي دنيا آباد ڪري وٺندو.

شاهده — مان وحيد کي سڃاڻان ٿي؛ منهنجو انڪار کيس ماري وجهندو؛ هو ٻيهر جي نه سگهندو! پر پنهنجي زندگيءَ لاءِ اسان کي سڀڪجهه ڪرڻو

هدايتون

اشا تڙپي اٿي ٿو.

مڪالما

پاشا – شاهده! جي زخم مون ڏهه سال سانڍي رکيا هئا، تو آخر انهن کي چلي ٿي ڇڏيو. ها، مان به جيئڻ ٿو چاهيان! مان به خوشيءَ جو تلاشي آهيان! زندگيءَ جو ڳولائو آهيان!

شاهده – سچ پاشا–؟

پاشا – ها شاهده، اڄ مان ماضيءَ کان منهن موڙي ڇڏيندس. اڄ مان سلميٰ کي صاف صاف ٻڌائي ڇڏيندس ته مان سندس سات ڏئي نٿو سگهان–! ۽ اهو به ته هوءَ منهنجي زندگيءَ ۾ ناڪامين جي علامت بڻجي آئي آهي.

شاهده – ۽ مان وحيد کي صاف جواب ڏيئي ڇڏينديس ته مان هن جي ٿي نٿي سگهان.

پاشا – سلميٰ جي دل ٽٽي پوندي ۽ هوءَ سڏڪي اٿندي.

شاهده – وحيد مايوس ٿي ڪٿي دور هليو ويندو ۽ پهر ڪڏهن به موٽي نه ايندو.

پاشا – ۽ سلميٰ جو روح رهڙجي پوندو.

شاهده – ايندڙ صبح اسان ٻنهي لاءِ نئين زندگيءَ جو پيغام آڻيندو.

Cut

مڪالمو	هدايتون
	سين اٺون
	شاهده پنهنجي ڪمري ۾ ڪتاب پڙهي رهي آهي- وحيد خوش خوش اندر داخل ٿئي ٿو- سندس هٿ ۾ پيڪٽ آهي-
وحيد – شاهده، مان سڄو گهر ڳولي ٿڪو آهيان ۽ تون هتي ويٺي بور قسم جا ڪتاب پڙهي رهي آهين.	ڪتاب ڦري پلنگ تي اڇلائي ٿو ڇڏي
	شاهده ڪيس ڪو جواب نٿي ڏئي-
ناراض ٿي ڏسجين--؟ ڏس شاهده ۽ مان بيحد خراب انسان سهي، ليڪن تنهنجي خاطر جان تي به کيڏي ويندس، آزمائڻ چاهين ته آزمائي ڏس! هان وٺ، مون تنهنجي لاءِ ساڙهي آندي آهي.	وحيد پيڪٽ شاهده ڏانهن وڌائي ٿو-
شاهده – وحيد، تون اها ساڙهي موٽائي وڃ.	شاهده بي‌رخيءَ سان ساڙهي وٺڻ کانسواءِ چوي ٿي-
وحيد – موٽائي وڃان --؟ واه سائين واهه! شاديءَ کانپوءِ ته....	وحيد ميز تي پيڪٽ رکي ٿو ڇڏي- کلندي-
شاهده – اها شادي نه ٿيندي !	شاهده هڪدم اٿي بيهي ٿي ۽ زور سان سندس جملو ڪٽيندي چوي ٿي-
وحيد – مذاق ڪرڻ ته تنهنجي عادت آهي.	

مڪالمو	هدايتون
شاهده — نہ، اهـا شادي هرگز نہ ٿيندي. نہ ٿيندي، نہ ٿيندي.	
وحيد — پر آخر ڇو—؟	
شاهده — مونکي توسان نفرت آهي. بي انتها نفرت. ايتري نفـرت جيتري هڪ انسان جي سيني ۾ سمائجي سگهي.	
وحيد — شاهده—!	وڏيل لهجي ۾-
شاهده — مون ڪڏهن بہ توکي پيار جي قابل نہ سمجهيو آهي.	
وحيد — هي تون ڇا چئي رهي آهين شاهده؟	
شاهده — اهو ئي جو گهڻو اڳ چوڻ گهربو هوم! پـر شرم حيا ۽ ريتن رسمن منهنجي منهن تي هٿ رکي ڇڏيو هو. اڄ مون اهـو هٿ هميشہ لاءِ پـري ڪري ڇڏيو آهي. اڄ مان آزاد آهيان، تنهنجا خـواب ڪڏهن بہ سچا نہ ٿيندا وحيد صاحب!	
وحيد — نہ نہ! اهو ڪوڙ آهي، اهو ڪوڙ آهي! تـون اهڙي سنگدل ناهين! تون تہ پيار جو پيو نالو آهين شاهده!	
شاهده — مان زهر آهيان!	
وحيد — مان اهو زهر خوشيءَ سان پي ويندس.	
شاهده — توکي منهنجي دنيا مان وڃڻو ئي پونـدو.	
وحيد — توکي ڇڏي مان ڪيڏانهن ويندس شاهده—؟	

هدايتون	مڪالمو
	شاهده — وڃ. هليو وحيد، مونکي تنهنجي پيار جي پوسٽ ساري وجهندي! تون مونکي ڪجهه به ڏئي نه سگهندين! ڪجهه به نه.
وحيد گهائل انداز ۾ شاهده جي ويجهو وڃي پڇي ٿو.	وحيد — اِهو تنهنجو آخري فيصلو آهي شاهده؟
	شاهده — ها.
	وحيد — نه پوءِ مان چپ چاپ تنهنجي دنيا مان هليو ويندس! جيئن روح کان جسم جدا ٿيندو آهي! تنهنجي خوشين خاطر مان هتان هليو ويندس! تون ئي منهنجو سهارو هئينءَ شاهده! تو ئي منهن موڙي ڇڏيو نه پوءِ جي ڇا ڪندس ——!
سڏڪا.	
وڃڻ لڳي ٿو.	ايترو ضرور ياد رکجانءِ نه مون توکي بيحد چاهيو هو.
شاهده ڏڪندڙ هٿن سان کيس روڪي ٿي.	شاهده — وحيد——!
وحيد ٻاهر وڃي ٿو.	وحيد — مونکي آواز نه ڏي شاهده، دل جا رشتا ڏاڍا نازڪ ٿيندا آهن، هڪ دفعو ٽٽا نه پيهر جڙي نه سگهندا. مان وساري ويٺو هوس نه پيار پيڙا جو پيو نالو آهي، مان وساري ويٺو هوس نه تون ۽ مان ٻه جدا انسان آهيون. محبت ڏاڍي خود غرض ٿيندي آهي شاهده.
شاهده کيس پيهر سڏي ٿي.	شاهده — وحيد ....
ٻاهر نڪري وڃي ٿو.	وحيد — وحيد مري چڪو آهي شاهده بيگم. وحيد مري چڪو، وحيد مري چڪو.

هدايتون

سين نائون

پاشا ڊرائينگ روم لتاڙي ڏاڪڻ چڙهي مٿي بيڊ روم ۾ داخل ٿئي ٿو. سلميٰ انتظار ڪندي ڪندي Wheel Chair تي ئي ليٽي پئي آهي. سنڌس سيني تي ڪتاب کليو رکيو آهي. ٽيبل ليمپ ٻري رهي آهي. پاشا جي پيرن جو آواز ٻڌي Chair تي سنڌس قريب وڃي ٿي. پاشا نهايت تڪليف ۽ ڪشمڪش ڪانپوءِ چوي ٿو.

پاشا وڌيڪ چئي نٿو سگهي. سلميٰ خوف ۽ هراس وچان ڏانهس نهاري ٿي. پاشا دل تي پٿر ڪري چئي ٿو.

مڪالمو

سلميٰ - اوهان اچي ويا___؟

پاشا — مان وڃڻ لاءِ آيو آهيان سلميٰ!

سلميٰ — وڃڻ لاءِ___!؟

پاشا — ها سلميٰ! مون گهڻي سوچ ويچار ڪانپوءِ فيصلو ڪيو آهي ته.... مون فيصلو ڪيو آهي ته تو کان ڌار ٿي وڃان!

سلميٰ — پاشا....!

پاشا — ها سلميٰ! ڪي فيصلا نهايت ڏکوئيندڙ هوندا آهن! پر ڪرڻا ئي پوندا آهن.

سلميٰ — پاشا!

پاشا — اسان ٻئي هڪ ٻئي جو سات

مڪالمہ	هدايتون
وڏيڪ دير ڏئي نٿا سگهون.	
سلمي – پر اهو فيصلو ڪندي توهان اِهو ڇو نه سوچيو ته مان اڪيلي هن جهان ۾ ڪيڏانهن وينديس؟	
پاشا – مون پنهنجي حصي جا درد خاموشيءَ سان سٺا آهن، هاڻي تنهنجو وارو آهي.	
سلمي – پر پاشا مون ته توهانجي سهاري ئي حياتيءَ جو بار سٺو آهي.	
پاشا – مونکي ان جو احساس آهي سلمي! پر هاڻي مون شدت سان محسوس ڪيو آهي ته همدردي ۽ محبت ٻه جدا شيون آهن؛ منهنجي توسان همدردي آهي سان توکي محبت ڏئي نٿو سگهان؛ اها ڪنهن ٻئي جي امانت آهي.	
سلمي – مان توکان سواءِ جي نه سگهنديس پاشا!	سلمي Wheel chair ڦيرائي پاشا جي سامهون اچي ٿي بيهي-
پاشا – ۽ مان توسان گڏجي نه سگهندس.	
سلمي – ته پوءِ پنهنجي ئي هٿن سان اها لاٽ اُجهائي ڇڏ، جنهن ڪي تو روشني بخشي هئي؛ مان تنهنجي هٿان موت مُرڪي قبوليندس.	
پاشا – مان اهڙو ڪٺور ناهيان.	
سلمي – زهر جو پيالو پياريندي ٻه	

هدايتون	مڪالمو
	همدردي تـو ڪرين؟ پر مان ائين ٿيڻ نہ ڏيندس! پاشا – اسانکي ائين ڪرڻو ئي پوندو. سلمي! توکي منهنجي زندگيءَ مان وڃڻو ئي پوندو، وڃڻو ئي پوندو___!
Sad Music پاشا منهن لڪائي سڏڪندو رهي ٿـو- هن جي رويي مان ذهني ڪشمڪش ۽ روحاني اذيت ظاهر آهي- سلمي جي منهن جو تاثر بدلجي وڃي ٿو- ائين ٿو معلوم ٿئي ڄڻ هن فيصلو ڪري ڇڏيو آهي-	سلمي – جنهن کي مون سهارو سمجهيو هو، سو تـہ خود سهارن جـو تلاشي نڪتو! جنهن کي مون ساهہ ۾ سانڍيو هو، سو تہ ٻين جو سودائي نڪتو، جنهن کي مون عبادت جي قابل ڄاتو هو سو ٻين بتن جو پوڄاري نڪتو! مونکي جيئڻ جـو ڪو حـق ناهـي، مونکي مـرڻ گهرجي، مونکي مـرڻ گهرجي! تنهنجي خوشين لاءِ مونکي تنهنجي رستي تان هٽڻو ئي پوندو! هٽڻو ئـي پوندو ـــ!
سلمي تيزيءَ سان ويل چيئر ڏاڪڻ ڏانهن هلائي ٿي- پاشا اهـو ڏسي پريشانيءَ مان رڙ ڪري ٿو، ۽ ڏانهس ڊوڙي ٿو- Cut.	پاشا – سلمي....

هدايتون	مڪالمو
ڊرائنگ روم مان ڏاڪڻ تان Wheel chir هيٺ ڪرندي ڏيکارجي ٿي- ڪرسي ڏاڪڻ تان ٿڙندي هيٺ اچي ٿي ڪري ۽ پچي پوي ٿي-	
Cut	
بيڊ روم ۾ ڏاڪڻ جي منهن وٽ پاشا سلميٰ کي ڪِرڻ کان بچائي ورتو ۽ ڪيس جهليو بيٺو آهي سلميٰ روئي رهي آهي.	پاشا - سلميٰ! سلميٰ!!
	سلميٰ - اوهان مونکي ڇو بچائي ورتو ختم ٿيڻ ڏيو ها هن بيسود زندگيءَ کي! اُجهامڻ ڏيو ها هن روشنيءَ کي--!
پاشاسلميٰ کي آهستي آهستي هيٺ زمين تي وهاري ٿو ۽ پاڻ به سندس پرسان زمين تي ويهي ٿو رهي.	پاشا - نه سلميٰ نه، تون جيئندينءَ ۽ مان به جيئندس، تنهنجو ٿي جيئندس. مان شاهده کي وساري ڇڏيندس. اُهين، جيئن کو پار ٽٽل رانديڪي کي وساري ڇڏيندو آهي--!
سڏڪا - روئندي -	سلميٰ - پاشا--!
Sad Music	پاشا - ها سلميٰ! مان احساس جي هنيانءَ ۾ ڪتار لاهي نٿو سگهان! مان هڪ دفعو وري قرباني جي

مڪالمو	هدايتون
علامت تي جيئندس.تنهنجي لاءِ محبت جي صليب تي لٽڪي گذاريندس ! مان توکي ڇڏي نه ويندس سلميٰ ــــ ! پنهنجي خوابن کي دفن ڪري ڇڏيندس. شاهده کي ٻڌائي ڇڏيندس ته مان هن جو ٿي نٿو سگهان___! ٿي نٿو سگهان___!	سڏڪا -
	Cut
	سين ڏهون
	باغيچي جي بينچ- پاشا پٺي ڏيو ويٺو آهي -
	Sad Music
شاهده - پاشا___!	شاهده جا پير گاهه تان هلندا پاشا جي ويجهو اچن ٿا -
	پاشا ڇرڪ ڀري شاهده ڏانهن ڏسي ٿو- سندس اکين ۾ لڙڪ آهن چپ ٿڙڪي رهيا اٿس ۽ بيوسيءَ جي تصوير بنيل آهي-
پاشا - تون، تون اچي وئينءَ شاهده؟	
شاهده - ها پاشا.	شاهده ڪنڌ جهڪائي ٿي پاشا پاڻ تي ضبط ڪندي لڙڪن لڪائڻ جي ناڪام

هدايتون	مڪالمو
ڪوشش ڪري ٿو. سڏڪندي چوي ٿو.	
	پاشا ـ شاهده مون فيصلو ڪيو آهي ته...
تلخ مرڪ سان.	شاهده ـ هاڻي شايد انجي ڪابه ضرورت باقي نه رهي! مون وحيد سان شادي ڪرڻ جو فيصلو ڪيو آهي ــ!
	پاشا ـ شاهده ــ!
	شاهده ـ مان ڄاڻان ٿي تنهنجي دل تي ڇا گذري هوندي؛ پر اڄ مان احساس جي وهڪري ۾ وهي وئي آهيان؛ اڄ مان پنهنجي سوري پنهنجي هٿن سان سينگاري آهي ــ!
پاشا جا لڙڪ وهن ٿا.	هو مون ڪان سواءِ تڙپي تڙپي مري ويندو. مان هن جو ڏک سهي نٿي سگهان ــ!
سڏڪندي.	پاشا ـ شاهده! شاهده ــ!
	شاهده ـ تون روئي رهيو آهين پاشا ــ؟
	پاشا ـ شاهده، مان ته مرڪي رهيو آهيان. هي ڏس؛ قسمت جي ستم ظريفيءَ تي کلي رهيو آهيان.
	شاهده ـ ياد اٿئي پاشا؛ تو هڪ دفعي چيو هو ته ڪي دک انسان کي اڪيلي سر سهڻا پوندا آهن، ياد اٿئي ــ؟

مڪالمو	هدايتون
پاشا ـ مونکي ياد آهي.	
شاهده ـ اڄ سان اهي دک سهڻ لاءِ اڪيلي رڻ جي سفر تي نڪتي آهيان. موڪلائيندين نہ ـــ؟	
پاشا ـ مون اهو ٻہ چيو هو شاهده تہ انسان سڄي دنيا کي جيتي سگهي ٿو، پر پنهنجي پاڻ کان کٽڻ ناممڪن آهي!	
شاهده ـ تو سچ چيو هو پاشا! تنهنجون ڳالهيون منهنجي روح جو پڙاڏو ٿي رهنديون.	
پاشا ـ شاهده!	شاهده وڃڻ لاءِ مڙي ٿي.
شاهده ـ شاهده کي وساري ڇڏجانءِ پاشا، شاهده تنهنجي لاءِ مري چڪي آهي! خدا حافظ ـــ! منهنجي نئين زندگي منهنجي راه واجهائي رهي آهي.	
	شاهده ٽڪڙي ٽڪڙي هلي ٿي وڃي. پاشا هڪ ٻہ قدم سندس پٺيان وڃي ٿو. پوءِ سندس قدم رڪجي وڃن ٿا. هو هٿ وڌائي کيس روڪڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. پر پوءِ سندس هٿ رڪجي وڃي ٿو. ڪئمرا آهستي آهستي پٺتي هٽي ٿي.
	The End.

واريءَ سندو ڪوٽ

مڪالمو	هدايتون
	سين پهريون رات : حاڪم عليءَ جو گهر- ڊرائنگ روم- سليقي سان سجايل ڪمرو - صوفا سيٽ- غاليچا - ديوارن تي تصويرون - فريده صوفي تي ويٺي آهيءَ ليمپ جي روشنيءَ ۾ پڙهي رهي آهي- نعيم آهستي آهستي ڪمري ۾ داخل ٿئي ٿو- فريده جي پٺيان اچي شرارت سان رڙ ڪري ٿو-
نعيم - هائو !	
فريده - هائي الا -! تون آهين ! نيموءَ جا ٻچا، بيهه ته سان توکي ٺيڪ ٿي ڪيان.	فريده ڇرڪ پري چيخي ٿي-نعيم زور سان کلي ٿو-
نعيم - اڙي اڙي اڙي! هي ڇا ٿي ڪرين-؟ ڏسجان ڪٿي سچي	گلدستو ڪٿي آلاري ٿي-

هدايتون

هٽ ڀڏندي۔ خوشامدائي لهجي ۾ -

فريده گلدستو رکي ٿي ڇڏي -

نعيم شرارت سان نقل ڪندي۔

سڏ ڪائيندي۔

ڪالمه

ٻچي هٿي نہ ڪيئن ــــ! منڊڙي پيو ناهين ـــ؟

فريده ـ چڱو هي دفعو معاف ڪيومانءِ.

نعيم ـ چڱو هي دفعو معاف ڪيومانءِ، هونهہ ـــ!

فريده ـ وري ڏس، نيمو!

نعيم ـ نعيم چئو نعيم، مسٽر نعيم، وڏي ياءُ سان ڳالهائڻ جي بہ تميز ڪانهئي.

فريده ـ هائي ٺهرائيجان مون ڪان سوئيٽر، وٺجان مونکان نوٽس، ڏوٽارجان سونکان رومال ـــ! مان فوزيہ کي بہ چئي ڇڏينديس تہ نيمو وڏو ٺڳ آهي، ڪوڙو ۽ فريبي آهي، هن سان شادي هرگز نہ ڪجانءِ ـــ!

نعيم ـ اڙي اهڙو غضب نہ ڪجانءِ فري، ڏس، مان معافي ٿو گهران.

فريده ـ اونهون، ائين ڪم نہ هلندو.

نعيم ـ تہ آخر ڪيئن هلندو ـــ؟

فريده ـ فلم ڏيکار.

نعيم ـ پئسو ناهي فري، نہ تہ....

فريده ـ مان فوزيہ کي اهو بہ چوندس تہ....

نعيم ـ چڱو چڱو، ڏيکاريندومانءِ فلم بابا، هائي تہ جان ڇڏ.

شيرين اچي ٿي۔

شيرين ـ اڙي هي توهان ٻنهي ۾ ڇاءُ پيو ڇا تي جهيڙو لايو ويٺا آهيو۔؟

مڪالمه	هدايتون
نعيم – ڪجهه ناهي، ڪجهه ناهي امان، پڙهيوسين ويٺي. فريده – ها امان، امتحان ويجها آهن نه!	فريده ۽ نعيم ڏڪي وڃن ٿا ۽ ٻئي صوفي تي ويهي ڪتاب کڻي پڙهڻ لڳن ٿا. شيرين مرڪندي اچي فريده جو اونڌو جهليل ڪتاب سنئون ڪري ڏسي ٿي ۽ پوءِ ٻنهي ڏي پيار مان نهاريندي هلي وڃي ٿي. نعيم فريده کي زبان ڏيکاري ٿو ۽ فريده نعيم کي ڏسي منهن ٺاهي ٿي. Cut.
	سين ٻيو
نعيم – نبو! نبو – جي سائين! نعيم – منهنجي ٽاءِ ڪٿي آهي–؟ نبو – توهانجي هٽ ۾ آهي سائين! فريده – نبو! نبو – جي امان! فريده – منهنجو رئو ڪونه ٿو لڀي–! نعيم – منهنجو ڪوٽ ڪيڏانهن ويو نبو؟ فريده – ٻارين منهنجو رئو ڪولي ڏي.	ڏينهن: حاڪم علي جو گهر – ڊرائنگ روم. نعيم ۽ فريده ڪاليج وڃڻ جي تياري ۾ آهن.

هدايتون

نبو ٻنهي کي واري سان ڏسندو رهي ٿو.

حاڪم علي ڊرائنگ روم ۾ اچي ٿو.

فريده شڪايت جهڙي لهجي ۾.

نعيم فريده کي هٿ ٻڌي ٿو.

ڪيسي مان پئسا ڪڍي ڏئيس ٿو.

حاڪم علي ٻاهر هليو وڃي ٿو. فريده نعيم کي نوٽ ڏيکاري ساڙي ٿي. نعيم نوٽ کسڻ لاءِ ڏانهس ٻوڙي ٿو. پر نبوءَ سان ٽڪرائجي ٿو. فريده کلندي ٻاهر هلي وڃي ٿي. پٺيان نعيم به ڪتاب کڻي ٻاهر هليو وڃي ٿو. نبو مٽي کي مهٽيندو ٻنهي ڏي ڏسي ٿو. ايتري ۾ ياتان جو آواز O/L ٿئي ٿو.

مڪالمو

نعيم – ڀريون منهنجو ڪوٽ.

فريده – جي نه! رنُو.

نعيم – هرگز نه، ڪوٽ.

فريده – رنُو—!

نعيم – ڪوٽ.

حاڪم – اوهو، ڪاليج جي تياري ٿي رهي آهي.

فريده – بابا!

حاڪم – جي ڌيءَ!

فريده – ڪجهه نه بابا!

حاڪم – اڙي ها، ياد آيم، تو ڪلهه پارٽيءَ لاءِ پئسا گهريا هئا نه؟ اچي وٺ.

نعيم – پارٽي ته ڪئنسل ٿي وئي بابا.

حاڪم – ڪائي ڳالهه ناهي، چڱو مان هلان ٿو.

ياتان – اٿي ڪا گهر ۾ آهي—؟

هدايتون	مڪالمو
ٻانسان اکين ڪان چٽ ڪراڙي- ٽڙندي ٽاٻڙندي ھٿوراڙيون ڏيندي اندر ٿي اچي -	او امان؛ مائي شيرين ؛ ڪاٿي آهين—؟ مٺي نظر ٻه ڪانه ٿي ڪم ڪري هاڻي ؛ امـڙ آهين گهر ۾—؟ نبـو — ماسي ٻانان آهين—؟ ٻانان —- ابا نبو! ڪا آهي ڀهر گهر ۾-.؟ نبـو — بيگم صاحب ويٺي اٿئي پنهنجي ڪمري ۾.
ٻانان پر واري ڪمري ڏانهن ويندي - پنهنجي منهن چوندي ٿي وڃي- ٻانسان در سان ٽڪرائجي ٿي -	ٻانان — هائو ابا ! جواني وئي ته سيڪي ويو. نه اکيون ڪم ڪن؛ نه ڪن ٻڌن؛ نه سند ڇُـرن. مٺو ابـو سندس! در ٻـه ڪٺي هٿ نهرايائون، مٿو ڏـي ڀڃي پيو.
شيرين ٻئي ڪمري مان -	شيرين — اڄ ماسي ٻانان، هيڏانهن اڄ ، هن پاسي ويٺي آهيان.
ٻانان اندر ويندي -	ٻانـان — اهو ته ٻڌان ٻئي؛ اکيون امڙ جواب ڏئي بيٺيون آهـن! تون ڏيءَ ويٺي آهين ، حرام جـو ڏپو پوندو هجيم .
ٻانان شيرين جي سامهون ڪرسيءَ تي ويهندي - اڇو برقعو لاهي ڪڇ ۾ ڪري ٿي -	شيرين — ته پـوءِ ماسي گهران گهٽ نڪرندي ڪر! هيءَ ڪا عمر پنڌ ڪرڻ جي اٿئي—؟ ٻانان — عادت؛ مٺي عادت امڙ! نه ته چو ڏڪا کاوان هن عمر ۾ ! باڙ تي لڳيم ته پوءِ گهر ڇڻ ڪاٺ ٿو اچيم ! چوان ته ڪنهن

جي گهر وڃي چار ڳالهيون
ڪري هنيانءَ جو بار هلڪو
ڪيان ؛ منهنجي اچڻ ۾ ارهي
تہ ڪانہ ٿينءَ ـــ؟

شيرين ـ نہ ماسي ! ڀلي آئينءَ، جي‍ءَ
آئينءَ ؛ خوش تہ آهين نہ ـــ؟

ڀانان ـ شڪر آ، ٻارڙا ويا اٿئي پڙهڻ ـــ؟

شيرين ـ ها ماسي، جئين شال ؛ ٻئي
آخري سال ۾ آهن.

ڀانان ـ شڪر آ، شڪر آ.

شيرين ـ ڀلا ماسي، پنهنجن ڪاري جا
ڪهڙا حال آهن ـــ؟

ڀانان ـ امان منهنجي لاءِ جيئري ئي
مري ويو ـــ! شادي ڪرائي
مانس ڀيڻ جي ڌيءَ سان تہ
ڪو سک اچي ڏيندم ! نبٽي
ٻچڙو ئي ڪسي وير.
امان، تعويذ ! چورو اڪيئي هو
سوڳو، هٽي صفا مڇو ڪري
ڇڏيائينس ! هاڻي جهڙي رڍ ـــ!
جوءِ آڏو تہ اکر ڪونہ اٿليس.
آتاريس وهاريس آهاءِ هنيانءَ ۾
ڦٽ اٿم ڦٽ ؛ تون ڌيءَ ويٺي
آهين ـــ!

شيرين ـ خير ماسي ! ڪجهہ گذري آ.
ڪجهہ گذري ويندي.

مڪالمو	هدايتون
يانان – ها امڙ! ڪلندي به گذرندي، روئندي به گذرندي؛ تون ٻڌاءِ، ٻڌم نه ڏيرنهين پيو اچي—؟	
شيرين– ها ماسي! يانڙ پاڻ ۾ پرتا آهن.	رازداڻي نموني ۾ -
يانان – شخر آ، شخر آ. پڳلي پڳلي پاڻ آئي، سا به نه پڳلي. پر امڙ ٻڌو اٿم ته بهادر خان سگابندي جي ڳالهه چورڻ پيو اچي.	شيرين جي ويجهو ايندي سرهاڻ ۾ -
شيرين– خدا کي خبر ماسي! ٻڌان ته مان به پئي! اڳتي ته واڳ وارث جي هٿ آهي.	
يانان – ائي امڙ تون ته سيائي سمجهو زال آهين؛ اڏ حياتــي شهر ۾ گهاري اٿئي، بهادر خان ڏيــر برابر اٿئي؛ پر دل ۾ نه ڪرين ته جيڪر هڪ ڳالهه چوانءِ !	يانان منهن بچڙو ڪري ٿــي -
شيرين– چئه چئه ماسي؛ تون تـه گهر جو ڀاتي آهين !	
يانان – امان سچ کي آهي مچ؛ بهادر خان وارو پٽ شير دل ڪورو چٽ اٿئي ! نه پڙهيو نه ڪڙهيو ڪڪڙ ۾ ڪتا پاڻ ۾ بلي آ؛ پنهنجي مومل جهڙي ڌيءَ ان اڻ گهڙئي ڪاٺ کي نه ڏين ته چڱو.	
شيرين– منهنجي فريده تـه خيرن سان ايم- اي پئي ڪري-	

مڪالمہ	هدايتون
پانان – ان ڪري تہ چوان ٿي تہ اهو ڪم نہ ڪجانءِ؛ نعيم پٺ ڪي بہ ڪا پڙهيل ڳڙهيل شهري ڇوڪري پرڻائجانءِ؛ متان بهادر جي ڏيءِ جنت ورتي اٿئي.	
شيرين – ماسي پانان؛ منهنجو گهر وارو بنهہ پراڻن خيالن جو آهي! مان سندس مرضيءَ خلاف ڇا ٿي ڪري سگهان ــــ!	
پانان – امڙ وري بہ توهانجو راز ــــ! منهنجو فرض هو توکي چتاءُ ڏيڻ، هاڻي پلا ڦلان، بہ ڳاهيون نصيبان سان بہ ڪندي وڃان! آٺ ڙي پانان! ڇگهو امان سدا سکي هوندينءَ.	پانان مڪرسان مجبوري ڏيکاري- گوڏن تي هٿ رکي ڪِنجهندي اٿي ٿي-
	پانان آٿي برقعو پائي ٿي ۽ ٻاهر نڪري وڃي ٿي.
	Cut
	سين چوٿون
	رات: حاڪم عليءَ جــو گهر - هڪ ڪمرو- نعيم ۽ فريده پريشان آهن- نعيم دريءَ کان ٻاهر ڏسي رهيو آهي اوچتو فريده ڏانهن مڙي ٿو- جـا صوفي تي ويٺي آهي-
نعيم – ڪجهہ سمجهہ ۾ نٿو اچي تہ آخر هي سڀڪجهہ ڇـا ٿـي رهيو آهيــ؟	
فريده – چاچـا وڏي جــو اوچتو برڇڻ مطلب ڪان خالي ناهيـ ـ!	

مڪالمه	هدايتون
نعيم — اهو ته مان به سمجهان ٿو فري پر.... پر بابا کي ڇا ٿي ويو آهي___؟	
فريده — بابا ته ويهه سال پاڻ لاءِ روئندي گذاريا آهن.	فريده تلخ مرڪ سان صوفي تان آٿي ٿي- نعيم فريده جي سامهون ڦري ٿو اچي-
نعيم — پر ڪيس اسانجي جذبن جو احساس هئڻ گهرجي. اسان ماضيءَ جي اونداهين ۾ موٽ ڪائڻ نٿا چاهيون___!	
فريده — اسانجي چاهڻ نه چاهڻ سان ڇا ٿو ٿئي؟ اسانجي قسمت جا مالڪ ته اسانجا والدين ئي آهن.	فريده مايوسيءَ وچان ڪنڌ جهڪائي ٿي -
نعيم — اسان پڙهيل لکيل آهيون فريده!	
فريده — اهائي ته اسانجي بدقسمتي آهي ادا!	
نعيم — دل نه لاهه فري! مان هر صورتحال سان مقابلو ڪندس. اسان پاڻ کي قربان ٿيڻ نه ڏينداسين.	
فريده — ادا___!	نعيم جي ويجهو ايندي- Cut.
نعيم — ها فري! منهنجي ننڍڙي پيڻه	

هدايتون	مڪالمه

سين پنجون

ڏينهن : حاڪم عليءَ جو گهر - ڊرائنگ روم - حاڪم علي نوڪر کي سڏ ڪندو اندر اچي ٿو - هن جي روبي مان خوشي پئي ظاهر ٿئي -

حاڪم - نبو! نبو! او نبو! ڪاڏي مري وئين---؟

نبو ٻاهران ڊوڙندو اچي ٿو -

نبو - آيو سائين! حڪم ڪيو سائين!

حاڪم - ڇا حڪم ڪيان؟ ڪا ڳالهه سمجهه ۾ ئـي نٿي اچي. گهر جي چڱي طرح صفائي ڪري ڇڏيئي---؟

نبو - هـا سائين! سڄو گهر شيشي جيان پيو چمڪي.

حاڪم - اوطـاق ۾ به ڪرسيون وڇائي ڇڏيئي---؟

نبو - جي ها سائين.

حاڪم علي سوچيندو اڳتي وڌي ٿو - نبو سندس پٺيان پٺيان وڃي ٿو - حاڪم علي ويهي ٿو رهي ۽ پوءِ نبوءَ تي نظر پوس ٿي -

حاڪم - مائيءَ کي گلدستي لاءِ چيئي؟

نبو - چئي ڇڏيم ۽ پيو حڪم ڪيو سائين!

حاڪم - بس بس ٺيڪ آهي ۽ عورتون ويهنديون اندر گهر ۾ ۽ مرد ويهنداسين اوطـاق ۾ - مانـيءَ وقت سيئي گڏجي کٽي کائينداسين.

نبو - جيڪا توهانجي صلاح.

هدايتون	مڪالمو
	حاڪم– نمو، منهنجو وڏو ڀاءُ اڄ ويهن سالن کان پوءِ مون وٽ اچي رهيو آهي! ؟ سو به..... پر خير! تون ڇا سمجهندين اهي ڳالهيون!
شيرين اچي ٿي -	شيرين – ڪهڙيون ڳالهيون ٻيا سمجهايو مون ڇوڪري کي—!
نمو ٻاهر وڃي ٿو-	حاڪم– چڱو ٿيو جو اچي وئينءَ شيرين! ادا جن اِجهي اچڻ وارا ئي هوندا، تون ڀڏاءُ سندن هرطرح خيال رکيو اٿئي نه؟ منهنجو مطلب آهي....
شيرين رکي لهجي ۾-	شيرين– ڏاڍو خوش ٿا ڏسجو—؟
	حاڪم– اڄ مان بيحد خوش‌آسيان شيرين!
	شيرين– ايترو خوش ٿيڻ جو ڪو خاص سبب مونکي ته نظر نٿو اچي!
	حاڪم– ڇري آهين، ڪنهن کان وڇڙي هجين ته ميلاپ جي مزي کان به واقف هجين—؛
	شيرين– چاچا مرحوم جي وفات واري ڏينهن ئي ادا وڏو ملڪيت تان رسي ويو هو.
	حاڪم– ان ۾ هن جو ڏوهه نه هو شيرين. سموري زندگي ڳوٺ زمين تي گذاري اٿائين. ظاهر آهي سندس خيال به اهڙائي هوندا—
	شيرين– لالچ جي به ڪا انتها ٿيندي آهي—!

مڪالمو	هدايتون
حاڪم- شيرين؛ مان مڃان ٿو ته هن جي ڪاوڙ بــي واجبي هئي. پــر رت دانگيءَ تي به ورندو آهي.	حاڪم علي سختي سان-
شيرين- مونتي ڇو ٿا ناراض ٿيو؟ مون ته حقيقت ٿي چئي ـــ.	
حاڪم- ڪڏهن ڪڏهن حقيقت ڏکوئيندڙ ڏنپ ٿي پوندي آهي ـــ؛ هن جو ڪجهه ڪيو ، مون وساري ڇڏيــو .	
شيرين- ادا وڏي جو پرچاءُ بي مقصد ڪونهي.	
حاڪم- مون تنهنجي ڳالهه نه سمجهي ؟	
شيرين- ڳالهه پڌري پٽ پئي آهي ـــ. پنهنجي وياءَ وارا آهيوءِ. ٻچان تي سندن هٿ اچڻ مٿي ماٽتي جي سلسلي ۾ نه هجي.	
حاڪم- هي تون ڇا چئي رهــي آهين شيرين ـــ؟ جنت ۽ شيرل به ته منهنجا پنهنجا آندا آهن.	
شيرين- اهو ته برابر آهي؛ پر....	
حاڪم- پر ڇا ـــ؟	
شيرين- اسانجا ٻار تعليم يافته آهن؛ هو اڻ پڙهيل ۽ ڳوٺاڻا آهن.	
حاڪم- اڻ پڙهيل آهن ته ڇا ٿي پيو؟ پنهنجا تـه آهن؛ پنهنجو ماري ڇانءَ ۾ وهاريندو آهي ۽ پرائو مـاري اُس ۾ وهاريندو آهي؛ ۽	

مڪالمه	هدايتون
تنهن ڪانسواءِ هي اسانجي خاندان جو سوال آهي.	
شيرين ـ توهان ته پڙهيل لکيل آهيو.	
حاڪم ـ تعليم جو مقصد اِهو هرگز ناهي ته ماڻهو پنهنجون ريتيون رسمون ۽ رواج وساري ويهي؛ ماضيءَ کان منهن موڙي ڇڏي ۽ غيرت جو سودو ڪري ڇڏي ـــ!	
شيرين ـ ته منهنجا وهم صحيح نڪتا!	ٽڏو ساهه پريندي.
حاڪم ـ هي خون جا رشتا آهن، جي صدين کان قائم آهن ۽ صدين تائين قائم رهندا.	حاڪم علي ٻاهر هليو وڃي ٿو. شيرين جي اکين ۾ لڙڪ تري اچن ٿا.
	Cut
	سين ڇهون
	رات:
نعيم ـ مونکي اِهو منظور ناهي.	حاڪم عليءَ جو گهر- ڪمرو. نعيم دريءَ کان ٻاهر ڏسي رهيو آهي. مُڙي ماءُ کي چوي ٿو.
شيرين ـ اِهو تنهنجي پيءُ جو فيصلو آهي پٽ.	
نعيم ـ ٻين جي قسمتن سان کيڏڻ وارا آئينده کان اڻڄاڻ هوندا آهن اسان.	

شيرين – مون تہ ڪيس گهٽو ئي سمجهايو پٽ ـــ!

نعيم – هي آهي زمانا ناهن امان، جڏهن شادي ڳنڍي ڳنڍيءَ جو کيل سمجهيو ويندو هو. اڄ جي ڪچيءَ ۾ گهنڊڻي ٻڌڻ وارا ڏينهن گذري ويا. بابا اسانکي تعليم ڏياري ٻي ڏيو ۽ بهادر بنائي ڇڏيو آهي- هاڻي هو اسانجي مستقبل متعلق فيصلو ڪرڻ جو ڪوبہ حق نٿو رکي.

شيرين– پيءُ لاءِ اهڙا لفظ زبان تي نہ آڻيا آهن پٽ. هو جو ڪجهہ ڪندو، توهانجي ڀلائيءَ لاءِ ئي ڪندو.

نعيم – ڀلائي! منهنجي لاءِ جنت جو سڳ گهري ٿو وٺي، جنهن سڄي عمر ريل گاڏي ڪانہ ڏٺي آهي! ۽ هوڏانهن فريده جو پلئہ شيرل جهڙي جاهل ڪاهل ۽ نا اهل سان ٻڌڻ ٿو چاهي ـ!

شيرين – اهي بہ تہ تنهنجا سوٽ آهن پٽ!

نعيم – انسان جي، ڪنهن گهر، خاندان يا قبيلي ۾ پيدائش محض اتفاق هوندي آهي امان، اهو ڪٿان جو انصاف آهي تہ صرف خاندان جو نالو اوچو رکڻ لاءِ اسانکي

مڪالمو	هدايتون
قربانيءَ جي ڦاهيءَ تي چاڙهيو وڃي.	ڪهبرائجي نعيم جي وات تي هٿ رکندي.
شيرين— آهستي ڳالهاءِ پٽ ۽ ڇاڇهين ٻئي ڪمري ۾ ويٺو آهي. ٻڌي ورتائين ته غضب ٿي ويندو.	
نعيم — مونکي ڪا به پرواهه ناهي. مان ته مرد آهيان، توهانکي سامهون به چئي سگهان ٿو ۽ ويچاري فريده ته نياڻي آهي ۽ اسانجي معاشري ۾ نياڻيءَ کي زبان کولڻ جي ڪا به اجازت ناهي، هوءَ ته پيءُ ماءُ ۽ خاندان جي شان ۽ مان ڪارڻ قربان ٿيندي رهندي آهي.	
شيرين— رواجن کي ٽوڙڻ جي همت ڪنهن ۾ آهي پٽ —؟ فريده کي به پيءُ جي مرضيءَ آڏو جهڪڻو پوندو.	حاڪم عليءَ جو آواز O/L ٿئي ٿو ۽ پوءِ حاڪم اچي ٿو.
نعيم — اهو ناممڪن آهي.	
حاڪم— اِهو منهنجو آخري فيصلو آهي ڇوڪرا، ۽ منهنجا فيصلا پٿر تي ليڪو هوندا آهن.	
نعيم — بابا ——!	
حاڪم— مان ياءُ کي مايوس نه موٽائيندس.	
نعيم — پر بابا ——!	
حاڪم— وچ ۾ نه ڳالهاءِ ڇوڪرا. تون ننڍو آهين، ڏيڍوٽ جون شاديون	

مڪالمو	هدايتون
اٿين ٿمنديون آهن.	
نعيم – جنت اڻ پڙهيل آهي.	
حاڪم– وري به پنهنجي آهي. سگهڙ، چيٽوان ۽ شريف آهي؛ ٻيو ڇا گهرجئي–؟	
نعيم – پر بابا؛ هن جو ۽ منهنجو ذهن هڪ جهڙو ناهي.	
حاڪم– شاديءَ کانپوءِ سڀ ٺيڪ ٿي ويندو.	
شيرين– پر مان پنهنجي فريده جي شادي ته ان موالي شهرل سان ڪونه ڪرائيندس.	
حاڪم– مردن جي معاملن ۾ عورت کي دخل ڏيڻ جي ڪا ضرورت ناهي.	حاڪم علي نڪري وڃي ٿو. شيرين مايوس ۽ روئڻهارڪي انداز ۾ -
شيرين– مون ته تو کي اڳ ئي چيو هو.	
نعيم – پر امان ويچاري فريده جو ڇا ٿيندو–؟	
شيرين– بيوس بار آنن به ڇڏي ڏنا پٽ! نياڻيءَ جي قسمت!	
نعيم – هٿ سان زندگي تباهه ڪري قسمت کي، ڏوهه ڏيڻ به ڪو توهان کان سکي! ڇا به ٿي پوي؛ مان پنهنجي ڀيڻ جي زندگي تباهه ٿيڻ نه ڏيندس. فريده، تون–!	ٻاهر وڃڻ لاءِ مڙي ٿو ته نظر ٿي پويس، جا سندس پويان بيهي سڀڪجهه ٻڌي رهي هئي-

هدايتون	مڪالمو
اڳتي وڌي فيصلي جي انداز ۾.	فريده – مون سمجهہ پڌو آهي ادا –! پيءُ جو ضد، ماءُ جي بيوسي ڀاءُ جي بغاوت. سڀ بيسود آهن. مان قربانيءَ لاءِ تيار آهيان.
	نعيم – پر اهو ڪيئن ٿو ٿي سگهي–!
	فريده – ائين ٿـي ٿيندو آيـو آهـي منهنجا ڀاءُ.
فريده کي ڀاڪر پائي سڏڪي.	شيرين – منهنجي منڙي ڌيءُ.
	فريده – لڙڪ اگهي ڇڏ امان؛ مان ڏاج ۾ توکان اهي چند ڳوڙها وٺڻ ٿي چاهيان.
	نعيم – فريده –!
فريده فيصلڪُن انداز ۾.	فريده – بابا کي چوائـي موڪليو تہ سندس اولاد خاندان جي ڀرم رکڻ ڪاڻ وهہ وٽـو پيئڻ لاءِ تيار آهي.
Cut	
سين ستون	شرنائي جو آواز.
Disolves	
شرنائي تي ڪلوز ڪليُتو ڪئميرا پٺتي هٽي ٿي تہ دهلاري وڄت ڪري رهيا آهن.	
Disolve	
عورتون سهرا ڳائي رهيون آهن. ڪنوار گهونگهٽ ڪڍيو ويٺي آهي.	
Disolve	

مڪالمہ	هدايتون
	حاڪم ۽ بهادر خان گلن جا هار پايو گڏ ويٺا آهن سامهون ٻئي گهوٽ موڙ پايو چاچين حي وچ ۾ ويٺا آهن- نعيم ڪنڌ جهڪايو غمگين ويٺو آهي- شيرل موڙ پري ڪري مڇ کي تاءُ ڏئي ٿو- سندس پير ۾ بشن ڪڪڙڪچ ۾ ڪيو ويٺو آهي-
	Disolve
	لانئن جي رسم-
	Disolve
	ڏاوڻ جي رسم-
	Disolve
	سين اٺون
	رات :
	حاڪم علي ء جي گهر جو ٻاهريون حصو- شرنائي جو آواز O/L ٿئي ٿو - راڄ مڙيل آهي- ٻئي گهوٽ موڙ ٻڌيو ويٺا آهن-
حاڪم- خدا جا لک لک شڪرانا جو اڄ هن گهر ۾ وري خوشي موٽي آئي آهي-	نعيم اداس آهي-
صادق - ها سائين، خير ۾ خدا بہ راضي آهي- ڪٿي بهادرخان؟	شيرل بيپرواه ۽ خوش آهي-

مڪالمو	هدايتون
بهادر – اڙي ابا، اسانجا ڪهڙا ليکا آهن پاڻ سان–؟ پڙهايو مانس به مون، پر اڄ جي تعليم آهي جو پاڻ کان پاڻ جدا ڪيو ڇڏي ان ڪري ته اولاد کي پڙهايم ئي ڪونه.	ڪلندي -
صادق – بروبر ادا بروبر.	
حاڪم– گذريءَ کي ياد نه ڪبو.	
بهادر – خدا ساڄهه ڏيندن. پلا جي منهنجو شيرل به درجا نه پڙهيو ته ڇا ٿي پيو؟ سيکجهه اٿس. پيو ڪائيندو.	
صادق – صدق صدق.	
حاڪم– منهنجو اولاد پڙهيل آهي، خدا ڪندو ته سندن حياتي سکي گذرندي.	
صادق – واه سائين واه! پاڻ هجن ته اهڙا–!	
	شرنائي جو آواز F/O Fade out
	سين نائون
	رات: حاڪم عليءَ جو گهر - سجايل ڪمرو- جنت ڪنوار بني ويٺي آهي- نعيم سنلس پر ۾ پلنگ

هدايتون

ٿي وڃي ٿو آهي- ڳلي ۾ هار
۽ منهن تي سـوڙ اٿس -
جنت جو گهونگهٽ مٿي
ڪري ٿو- جنت شرمائي
ڪنڌ جهڪائي ٿي-

مڪالمو

نعيم — جنتءِ قسمت اسان ٻنهي کي
هڪٻئي جي حياتي جو ساٿي
بنائـي ، اسان کي هڪ عجيب
آزمائش ۾ وجهي ڇڏيو آهي ،
اسانجي پرورش مختلف ماحولن
۾ ٿي آهي. مون سوچيو هـو
ته هن پراڻي ۽ بيسود رسم جي
خـلاف آواز آٿاريندس، بغاوت
ڪندس،پر فرمانبرداريءَ منهنجي
پيرن ۾ زنجير وجهي ڇـڏيا .
مان تهِ کي ٻه ڏوهي ٺهرائي نٿو
سگهان، مونکي توسان همدردي
آهـي .

جنت سڏڪي سڏڪي
روئي ٿي-

نه روءُ جنت! مان توکي سهارو
ڏيندس. محروميءَ جي احساس
کـي مٽائڻ لاءِ مـان تنهنجي
مدد ڪندس، ڇو جنت ، ڇو
تہ منهنجو ساٿ ڏيندينءَـــ؟
شايـد ائين ڪرڻ سـان اسان
زندگيءَ جو زهر خوشيءَ سان
پي سگهون.

جنت شرمائيءَ،ڪنڌلوڏي
”ها“ ڪري ٿي - نعيم
ٿڌو ساهہ ڀري.
Cut.

هدايتون

مڪالمو

سين ڏهون

وقت رات: بهادر خان جو گهر- هڪ ڪمرو، ڳوٺاڻي نموني، شاديءَ لاءِ سينگاريل ڪمري ۾ فريده کٽ تي ڪنوار بڻي، ڪنڌ جهڪايو ويٺي آهي- شيرل جي اچڻ جو آواز اچي ٿو- فريده ڇرڪي وڃي ٿي ۽ خوفزده ٿي گهونگهٽ جي اوٽ مان اوڏانهن نهاري ٿي- شيرل زور سان در بند ڪري ٿو- هو نشي ۾ آهي ۽ ڪِرن قدمن سان فريده ڏانهن وڌي ٿو-

(ٺهڪ)

شيرل – ڏِچي وئينءَ ـــ؟
ڀڏو هوم ته تون مون سان شادي
ڪان انڪار ڪيو هو ـــ؟
ڇـ- ڇـ- ڇـ- ويچاري شهري
ڳَڏي! ۽ مان ـــ؟ مان هڪڙو
جاهل، جهنگلي جٽ ـــ! ائين
نـ ـــ؟
هاڻي ٻڌاءِ: دماغ جاءِ اچي ويو
منڊم جو ـــ؟
ناراض آهين ـــ؟

ويجهو اچي ٿو ۽ ٺوڪ جي انداز ۾ چوي ٿو- گهونگهٽ مٿي ڪڍي، فريده کي گهوريندي- فريده جي منهن ويجهو ايندي-

(ٺهڪ)

فريده منهن ڦيري ٿي ڇڏي

هدايتون

شيرل ان طرف ڦري ٿو
وڃي -
فريــده جي ڪاڌيءَ ڪان
جهلي منهن مٿي ڪري.
فريده جي اکين ۾ ڳوڙها
تري ٿا اچن. هوءَ سڏڪڻ
ٿي لڳي.
شيرل ڪاوڙ ۾ ٽپي ٻاهر
ٿيندي. هو گلن جو هار
لاهي هٿ ۾ ڪري ٿو ۽
فريده ڪان پري هليو
وڃي ٿو.
آهستي آهستي سندس تاثر
بدلجڻ لڳي ٿو.
هو کلڻ لڳي ٿو.
ڪئميرا فريده جي منهن
تي اچي ٿي جا سڏڪي
رهي آهي.
شيرل ٺهڪ ڏيندو ڏانهس
وڌي ٿو.
هن جي هٿ ۾ هار آهي -
جنهن جي گلن کي هــو
زور زور سان مهٽي ٿو -
شيرل جي هٿن تي
Fale Out

مڪالمو

او.... مون سمجهيو !
شرمائين ٿي ـــ!

مان تنهنجون سڀ چالاڪيون
سمجهان ٿو، منهنجي آڏو تنهنجو
ڪو مڪر نہ هلندو.سمجهئي !

هدايتون	مڪالمو
سين ٻارهون	
ڏينهن :	
حاڪم عليءَ جو گهر.	
حاڪم علي ۽ شيرين صوفي	
تي ويٺا آهن. حاڪم علي	
اخبار پڙهي رهيو آهي.	
نعيم ٻاهر وڃڻ جي تياري	
ڪري رهيو آهي.	نعيم — جنت.
پري ڪان -	جنت — جي ! اڇها آيس.
جنت نعيم جي پرڀرو اچي	
ٿي بيهي.	نعيم — نهرن ڪري ڇڏيئه—؟
	جنت — چاچي ۽ چاچيءَ اڃان ناشتو نه
	ڪيو آهي ، مان پلا انهن ڪان
	اڳ ڪيئن ٿي ماني کائي
	سگهان—؟
شيرين جنت ڏانهن نهاري	حاڪم— ڏٺئي پٽ، اسانجي ننهن اسانجو
منهن گهنجائي ٿي.	ڪيڏو نه خيال ٿي رکي.
	نعيم — خيال رکڻ به گهرجي. بابا اوهان
حاڪم علي اخبار هڪ	جي خدمت هنجو فرض آهي.
پاسي رکي ٿو.	حاڪم— بيشڪ ! مون تڏهن چيو
	نه پنهنجا نمڪ پنهنجا آهن.
	شيرين— چڱو چڱو هاڻي گهڻي تعريف
	ڪري ڇوريءَ جو مٿو نه ڦيرايو.
جنت ڏانهن نهاريندي.	وڃ، وڃي جانهه ڪلي اچ.
جنت ٻاهر وڃي ٿي.	نعيم — امان نوڪي جنت سان اهڙيءَ

هدايتون | مڪالمه

ريت ڳالهائڻ نہ ڪبي، هوءَ ويچاري تہ........

شيرين – هوءَ ٿي ويچاري ۽ مان ٿيس هڇاري، ائين نہ ___؟

ڇورا ايترو جلد جوءِ جو مڇو ٿي وڃن ڇا ___؟

حاڪم – پر شيرين....!

شيرين – مان سڀ سمجهان ٿي ۽ مردن کي گهر ۾ ڏسي، مسيٺي ٿسي ٿي ويهي رهي، جــن ويچاري وڏي مظلوم آهي.

باهر نڪرو پوءِ ويهي رنگ ڏسوس ___!

نعيم – امان مونکي اها شادي بہ توهان ٿي ڪرائي هئي! هن گهر ۾ آئي آهي تہ پوءِ ڪيس پيار ڏيئي پنهنجو ڪبو.

شيرين – منهنجي ڌيءَ پٺي آنهن جنهن جي گهر ۾ پيلهپو ڪري ۽ هيءَ هتي مڙس جي دادلي ٿي مزا ماڻي! هونهه.

جنت – هيءَ وٺو چانهه امي.

(جنت ٽري ۾ چانهه کڻي اچي ٿي- چانهه ڏيندي ٽوري چانهه شيرين جي ڪپڙن تـي هارجي ٿي- جنت گهبرائجي وڃي ٿي- شيرين جنت کي ڌڪو ڏيندي-)

شيرين – مٺي جنـي، هيئن کڻي اچبي

هدايتون	مڪالمه
	آهي چانهه ـــ!
	پلا هريل آهيو ڏڏ ۾ لسيءَ تي توهانکي آڻ ويهڻ جي کهڙي فضيلت.
يانان جو آواز O/L ٿئي ٿو- هوءَ مکيه دروازي کان تيز ڪاٿيندي اندر اچي ٿي-	حاڪم- شيرين--!
	يانان - ائي امڙ ڪاٿي ويئي آهين-؟ مُئي نظر هاٿي ته ڪم ڪونه ٿي ڪري.
	شيرين- ماسي يانان آهين؟ انهيءَ ڪمري ۾ ويهه ته مان اچان ٿي.
	يانان - هائو امان؛ هتي ئي ٿي ويهان، ابول؛ سنڌ ئي ساٿا ٿي پيا آهن.
شيرين آتي يانان وٽ اچي ٿي -	شيرين- ماسي پلي ڪري آئين.
	يانان - امڙ خير هونده.
	پڌم ته ڏيءَ فريده ساز، مڙسهنس ڪونه تو نهي ؛ ڪا مارڪٽ ۾ گهر ۾ ٿي، اٿس. گلا غيبت کان ته مان پري آهيان، پر تون ڏيءَ ويئي آهين، اها ڳالهه ٻڌي ته منهنجا تاڪ ئي لڳي ويا.
	شيرين- هٺ هٺ- منهنجي گلڙن جهڙي ڏيءَ سان ههڙا هاڃا.
يانان هٿ زمين تي هٽي نڪ تي گسائي ٿي-	يانان - امڙ؛ اهو ٻه پڌم ته جنت پٺهين تي تعويذ ڪرائي ڪيس صفا مريد ڪري ڇڏيو آهي! توبهه توبهه زاريون ـــ!

مڪالمو	هدايتون
شيرين – منهنجي نازن جي پلبل ڏيءَ پٺي جهنگ ۾ سهمون سهي ۽ هيءَ چتي هٽ ڪايو پيو بالـم بني ويئي آهي.	
ياثان – بس امڙ چڱائي ڪي مار آهي. توهان نہ گهٽوئي ڪيو پر هو بہ اڳيان شرافت ڏيکارين نہ ــــ!	
شيرين – ماسي جيڪڏهن اها ڳالهہ آهي تہ پوءِ لاچار مونکي فريده کي پنهنجي گهر گهرائڻو پوندو.	
ياثان – ائون نہ ـــ؟ اهـو ماريو شيرل بہ ڪو ماڻهون آهي. تون ڏيءَ ويئي آهين، منهنجي دل پهريون ئي نٿي ٻوليو ــــ! پر چوندا آهن تہ....	
شيرين – مان اڄ ئي فريده ڏانهن ماڻهون موڪلي کيس گهرائي ٿي وٺان.	شيرين ڪاوڙمان آٿي ٿي.
Cut.	سين ٻارهون
	ڏينهن :
	ٻهادرخان جي اوطاق. شيرل کٽ تـي اڌ آهليو پيو آهي. هٿ ۾ ڪکڙ اٿس جنهن کي پيو ٺڪي. ٻشو شيرل کي زور ويٺو ڏئـي.
شيرل – واهہ ڙي پيلا واهہ تنهنجا جوهر!	(ٺهڪ)

مڪالمو	هدايتون
هڪ ڪڙهه سان خانوءَ جي ڪڪڙ جي اک نئي ٻاهر—! بابا اصل پشوري ڪڪڙ اهي اٿئي؛ اصلي ڳاوا ڳهه —!	
بشو — پوتار، ذوقين مون به ڏٺا پر ٻيلي تو جهڙو خفتي ڪوئيتا تائين ڪونه ملندو.	
شيرل — اڙي انڌا زور ڏي چڱي طرح. چمپي ڪر موڳا. اسان کي سمجهيو ڇا اٿئي؟ شيرل خان شيرل خان مان آهيان.	شيرل بشوءَ کي مٿي تي هٿ هڻندي.
بشو — بيشڪ پوتار بيشڪ؛ نر ۾ تو جهڙو دل وارو مڙس نه ملندو.	
شيرل — متان نه مڃين! ميلي تي ڏسجانءِ ڏڳن جي گوءِ، خميسي کي ڪوهن تي نه ماريان ته منهنجو نالو ناهي.	
بشو — گوءِ ڪٿي ته پوتار توکان ڪو سکي—!	
شيرل — اڙي اجان ته پٽ چمڻ ڏينم، مولا چاڻي اهو مجرو ڪرائيندس جو ماڻهو ڏندين آڱريون ڏيندا. ٻيو—؟ فلم ايڪٽرائيون گهرائيندومان.	
بشو — هائو پوتار—!	

هدايتون	مڪالمه
شيرل ڪڪڙ بشن کي ڏئي ٿو ۽ پاڻ ٻاهر وڃي ٿو. Cut	شيرل – چڱو ڇڏ جند، مان حويليءَ ۾ ٿو هلان، تون وڃي پيلي کي گهمائي اچ.
سين تيرهون ڏينهن : بهادر خان جو گهر. فريده جو ڪمرو. فريده پرت پريندي ڪنهن سوچ ۾ گم آهي - شيرل اندر اچي ٿو.	
فريده شيرل کي ڏسي پرت رکي اٿي ٿي -	شيرل – سوٽ، ويٺي آهين اوندي منجي ڪيو—! اڙي ڪو ڪِل، ڪو ڳالهاءِ؛ مولا جو سنهن، ڳٽيين ۾ ٿي ڳري ويندينءَ.
فريده وڃڻ لاءِ مڙي ٿي-	فريده – مان توهان لاءِ ماني کڻي اچان.
	شيرل – ڇڏ اِهي اجايون ڳالهيون سوٽ! اچ ته، توکي ٺاهوڪي ڳالهه ٻڌايان. اچ مون واري پيلي پٽ ته اصل ڪمال ڪري ڇڏيو.
	فريده – پيلو پٽ—؟
	شيرل – اڙي آهو منهنجو ڪڪڙ! ٻيو ڪير—؟
فريده بيرخيءَ سان وڃڻ لڳي ٿي - (غصي ۾)	شايد اسانجي مندم کي اِها ڳالهه ڪانه وڻي ! باقي ڇا ٿو وڻئي—؟ پائوڊر، سرخي، فيشن.

هدايتون	مڪالمہ
	فريده - مونکي انهن ڳالهين ۾ مان ڪا دلچسپي ناهي.
	شيرل - ڪڙڪو نہ ڪر.
	فريده - مان ان قسم جي گفتگو تي هريل ناهيان.
زوريءَ پاڻ ڏانهن ڪندي-	شيرل - مڙس مان آهيان؛ تون ناهين جو مون تي حڪم هلائين.
	فريده - زال مڙس تہ زندگيءَ جي ڏکن سکن جا ساٿي ٿيندا آهن پر خوشي تہ مون هن گهر ۾ اچڻ کانپوءِ ڏٺي ئي ڪانهي؛ شايد منهنجي نصيب ۾ تہ جيتري خوشي بہ لکيل ناهي-
ياڳل پاهران الر ڪندي شيرل ڏانهن اچي ٿي- ۽ ڪڙڪو ڪندي چويس ٿي -	ياڳل - اڙي او جوءِ جا مڄو؛ ڇا تہ ٿي ڳالهائي پئي اسان کي تنهنجي زال! وينو ٿو ٻڌين---؟ هٿينس نٿو منهن وارو ڏک---!
	فريده - چاچي مون کا بہ غلط ڳالهہ ڪانہ چئي آهي.
	ياڳل - ها ها؛ غلط تہ اسان ٿا ڳالهايون. اسان چور، اسان جاهل ؛ اڙي ٻڌين ٿو چورا.
	فريده - اوهان خواه مخواه ڳالهہ کي وڌايو ٿا.
	ياڳل - اڙي هائي ڦريس؛ هيءَ تہ مونکي منهن تي ٿي ٻڌائي! مون تہ پهريون ئي پٽهين کي چيو هو

هدايتون	مڪالمه
	تہ نہ وڃانءِ ھي شهري ڇوري؛ پر چوي تہ ياڻ سان تو خير ڪيان! هاڻي ڏي منهن.
بهادر اچي ٿو.	بهادر — اڙي پاڳل، ڇو اچي آسمان مٿي تي کنيو اٿئي——؟
پاڳل مڙس کي ڏسي روئڻ شروع ٿي ڪري.	پاڳل — ٿيندو وري ڇا——؟ ننهڻين ست سريون ٻڌائي وڃي پار پئي آهي؛ نہ ڇڏي اٿائين مٽي ۽ نہ جهڙي! مان رکو تنهنجي سر کي ڏسي ڇپ ڪيو ويٺي آهيان! نہ تہ آندا ڪيانس آندا!
	بهادر — ڇوڪري تنهنجو دماغ وڃي ٿو ڦرندو. اڄ سس سان مهاڏو اٽڪايو اٿئي، سياڻي مون سان ساموهون ٿيندينءَ——!
	فريده — اهو ڪوڙ آهي چاچا——! اِهو سڀ ڪوڙ آهي. منهنجو هن ماحول ۾ دم ٿو گهٽجي، مان هت ٽڙپي ٽڙپي مري ويندس.
	شيرل — دم ٿو گهٽجي جو هت آهن پابنديون. شهر وانگر نينگ ٽپا ڪونهن، ڪوٺن تان اشاري بازيون ڪونهن.
	پاڳل — صدقي وڃانءِ پٽ، انهن کي دٻائينس. باقي مونکي اهي تي ٽلرا ڏيکاري جو بس پلي!

هدايتون	ڳالهه
	بهادر – تارا وڃي پــيءُ کي ڏيکاري؛ هــن گهر ۾ ڪنڌ هيٺ ڪري هلئو پوندس.
	فريده – چاچا....!
اوچتو سندس نظر نعيم تي ٿي پويس جو آهستي آهستي اڳتي وڌي رهيو آهي.	بهادر – گهٽي زبان نه هلاءِ.
بهادرخان لوڪ مان.	هاڻو بيلي! مان به چوان تــ وڃ گهڙي ڪِلي تي تي ڪنڌي!
فريده پــاءُ کي ڏسي رڙ ڪري ڏانهنس ڊوڙي ٿي. نعيم کيس ڪرالڙي پاڻي ڏو. فريده ڪمري ڏي مڙي ٿــي.	فريده – ادا___!
	نعيم – مان فريده کي وٺڻ آيو آهيان چاچا.
	بهادر – ترس ڇوڪري، تون نه ويندينءَ!
	نعيم – چاچا، فريده منهنجي ڀيڻ آهي.
	بهادر – فريده منهنجي ننهن آهي.
	شيرل – هوءَ منهنجي زال آهي، مان اهو به برداشت نه ڪندس ته هوءَ توهانجي اشاري تي گهر ڇڏي هلي وڃــي! جيڪڏهن اهڙي ڪا به ڪوشش ڪيائين ته مان
نعيم شيرل جي سامهون ٿي غصي ۾ چوي ٿو.	سندس سر لاهي ڇڏيندس.
	نعيم – پــاءُ جي آڏو ڀيڻ جي توهين مون لاءِ وڏي آهي شيرل.
پيءُ تان ڪهاڙي لاهي ٿو.	شيرل – مان توکي به ڏسي وٺندس.
نعيم شيرل ڏي وڌي ٿو.	نعيم – شيرل....!

هدايتون	مڪالمو
فريده ٻنهي جي وچ ۾ اچي تي ۽ ايلاز ڪندي چوي ٿـي -	فريده ـ ادا، تون هتان هليو وڃ. نعيم ـ پر فريده ....! فريده ـ مان توکي ٻانهون ٿي ٻڌان ادا! توکي منهنجو قسم، هليو وڃ، هليو وڃ هتان ادا.
نعيم ڪجهه چـوڻ چاهي ٿـو- پر فريده جي ايلازن تي نعيم ڪنڌ جهڪائي هليو ٿو وڃي- فريده هٿن ۾ منهن ڏيئي روئي ٿي- ٺهڪ ڏيئي -	شيرل ـ ها ها هـا ! وڃو هليو! ڳيدي ٻچڙو ـــ ! Cut
سين چوڏهون ڏينهن : حاڪم علي ء جو گهر- نعيم جو ڪمرو- نعيم اُداس ويٺو آهي- جنت تي ڪلوز ڪلي ٿو- هوءَ نعيم جـي وارن ۾ آڱريون ڦيرائي رهي آهي-	جنت ـ مـونکي افسوس آهـي نعيم، مان تنهنجي آڏو شرمسار آهيان. نعيم ـ نه جنت، ان ۾ تنهنجو ڪو ڏوهه ناهي.

هدايتون	مڪالمو
	جنت ــ مونکي پاڻ ويچاري فريده جو ڏک ٿيندو آهي، پر مان ڪري ڇا ٿي سگهان ـــ! مونکي ته اهو ئي خوف ورائي ويو آهي ته ڪٿي منهنجي مائٽن جي بدسلوڪي توهان کي مون کان ڌار نه ڪري ڇڏي.
	نعيم ــ نه جنت نه، ائين نه چئه.
	جنت ــ خدا ڪري شل اسان هميشه ائين ڪير ڪنڊ رهون.
	Cut.
سين پندرهون	
ڏينهن :	
حاڪم علي جو گهر -	
ڊرائينگ روم-	
شيرين صوفي تي ويٺي آهي- پر ۾ پانان ويٺي اٿس-	پانان ــ اٺي امڙ، تون ڏيءُ ويٺي آهين کهڙي لڪايانءِ، هڪ طرف ته تنهنجي ڏيءُ سان هيڙيون تعديون، ٻئي طرف پٽهين سچو سارو جوءِ جو غلام آهي.
	شيرين ــ بس ڙي ماسي، اڄ جو زمانوئي اهڙو آهي.
	پانان ــ اهي ته امڙ تنهنجا جگر آهن، اٺي ٻڙي ڳالهه ته ٻڌ، ٻڌو اٿم ته ڏيءُ فريده به پورن ڏينهن

هدايتون	مڪالمو
	سان آهي—!
	شيرين— ها ماسي، ان ويچاريءَ جو ته ڏک ڪائيندو ٿو وڃيم.
	پانان — ته پوءِ گهرائينس ڇو نٿي—؟ نهائيون پهريون ويم ته پيڪين ڪنديون آهن.
	شيرين— منهنجي ڪو پڌي به ته سهي.
	پانان — تنهنجين ڪيئن ٿي هليئي—؟
	شيرين— قادر ڪڍيس، مٿي نه ڪم جي نه ڪار جي، اڃي نعيم جو پيءُ ته اڄ ٿي ٿي تکو ڪيانس ته وڃي ڏيءَ ڪي وٺي اچي.
	—Cut—
سين سورهون	
ڏينهن :	
بهادر جو گهر -	
ڪمرو-	
سين فريده جي ڪلوز تي کٽلي تو جا تڙپي رهي آهي -	
پاڳل ڪيس ڏسي سوڙو ڏيئي منهن ڦيري هليو ٿي وڃي-	
Cut	

مڪالمو	هدايتون
	ڪڪڙ جو ڪلوز جو زخمي آهي-
	زوم بيڪ ڪيون ٿا تہ ٻہ ڪڪڙ وڙهي رهيا آهن- ۽ شيرل ۽ ساٿي سندس حمايت ۾ آواز ڏيئي رهيا آهن-
	Cut.
	فريده جي ٽڙپندڙ منهن تي اچون ٿا- پوءِ ديوار تي لڳل ٻار جي تصوير تي ٿا وچون- ٻار جي روئڻ جو آواز O/L ٿئي ٿو-
	Cut.
	ڪڪڙن جو ميل-
	ٻشن ڊوڙندو اچي ٿو ۽ ڪن ۾ ڪجهہ ٻڌائي ٿو- شيرل خوشيءَ وچان نوٽ هوا ۾ اڇلي ٿو-
	Cut.
	فريده پنهنجي ٻار سان-. فريده جي اکين ۾ مامتا آهي- هوءَ ٻار کي پيار ڪري رهي آهي-
	Cut.

مڪالمو	هدايتون
	شيرل اوطاق ۾ شراب پي رهيو آهي- ساڻس پڻ شامل اٿس- نچڻي نــاچ ڪري رهي آهـي ۽ شيرل مٿس نوٽ گهوري رهيو آهي- فريده پار سان دل وندرائي رهي آهي-
	Cut.
	سين سترهون
	ڏينهن : بهادر جو گهر-
	حاڪم علي موڙي تــي ويٺو آهي، ڀرسان بهادرخان ويٺو اٿس- ڪٽ تي ياڳل ويٺي آهـي ۽ ٿورو پرڀرو شيرل پنهنجي ڪڪڙ جي ٽهل ٽڪور ڪري رهيو آهي -
حاڪم- ادا خيال هوسين ته فريده کي پهريون، پار ٿيندو ته گهر وٺي ويندا-سين؛ پر توهانجي ضد اهو به ڪرڻ نه ڏنو؛ هاڻي ته خيرن -ان نندڙو به اچي ويو آهي.	
بهادرخان- حاڪم‌خان چار ڏينهن -ونڪان نندو آهين، -ون توکان وڏيڪ ڏٺو آهي؛ جنت ٿي توهان ! آهن ---!	

مڪالمه | هدايتون

حاڪم- هي توهان چاچا ٺيڪ چئو ادا: جنت ته مونکي جان کان به وڌيڪ عزيز آهي—!

پاڳل - هائو هائو چونه: پاڻي پيئڻ جي مجال ناهي ڇوڪري کي.

حاڪم- پاڇاڻي نعيم جو ته منجهس ساهه آهي .

پاڳل - ائين ڇو نٿا چئو ته مورڳو ساهه ڪيڻ جي پويان اٿس !

حاڪم- پاڇاڻي ٻن پاڻڙن جي وچ ۾ تو ڪي ڳالهائڻ جو ڪو به حق ناهي .

بهادر - پاڳل سچ ٿي چوئي ته مچ ٿو وڃي—!

حاڪم- مان هت بيعزتي ڪرائڻ نه آيو آهيان.

شيرل ٺهڪ ڏيندو حاڪم جي ويجهو اچي ٿو.

شيرل - توهانجي عزت به ڪا ڪچي رنگ جي آهي چاچا: ڳالهه ڳالهه تي لهي ٿي دوي.

حاڪم- شيرل ٺهن بدتميز ٺمندو ٿو رڃين .

شيرل - چاچا چڱائي ڪهڙي ۾ اٿئي ته هتان هليو وڃ.

پاڳل - هاها: ڪهڙيون چڱايون ڪيون اٿو منهنجي ڌيءَ مان جو هاڻي نڪو ٻڌي فريده کي ونئي آيا آهيو—!

هدايتون	مڪالمه
	حاڪم- جيڪڏهن اهاڳالهه آهي ته پوءِ اڄ مان فريده کي ضرور پاڻ سان گڏ وٺي ويندس.
حاڪم آٿي شيرل جي سامهون ٿئي ٿو-	شيرل - فريده جو لاش هتان ٻاهرنڪرندو.
فريده اچي ٿي-	حاڪم- هوش ڪر شيرل ---!
	فريده - بابا ، منهنجي ڪري پنهنجي بيعزتي نه ڪرايو؛ مان توهان لاءِ مري چڪي آهيان.
	حاڪم- مان توکي هتان وٺي هلندس ڌيءُ؛ ننڍڙو ڪٿي آهي---؟
	شيرل - جيڪڏهن تنهنجي اِهائي مرضي آهي ته پوءِ ڌيءُ کي وٺي وڃ؛ ڪراڙا؛ ۽ منهنجي پيٽ ڪي موڪلي ڏي، باقي ٻار توهانکي هرگز نه ملندو.
شيرل ٻار فريده کان کسي ٿو وٺي -	فريده - نه نه، منهنجو ٻچو، منهنجو ننڍڙو!
تڙپي اٿي ٿي- هوءَ شيرل ڏانهن وڌي ٿي- پر شيرل کيس ڌڪو ٿو ڏئي-	شيرل - ننڍڙو توکي نه ملندو.
	فريده - ائين نه ڪر، خدا را ائين نه ڪر---!
	شيرل - هلي وڃ، نه ته توسان گڏ تنهنجي پٽ کي به ماري وجهندس!
ڏڪندي- شيرل فريده کي هٿ کان وٺي ڌڪو ڏئي ٿو- حاڪم علي روئندي کيس سهارو ڏئي ٿو-	فريده - منهنجي لال کي ڪجهه نه چئو مان توکي پيرين ٿي پوان، هٿ ٿي ٻڌان، هن کي ڪجهه نه چئو.
	شيرل - هلي وڃ.

Cut.

هدايتون

مڪالمو

سين ارڙهون

ڏينهن :
حاڪم علي جو گهر-
ڊرائينگ روم-
نعيم آداس آهي-
شيرين سندس ڪلهي تي
هٿ رکي کيس دلداري
ڏئي ٿي -
نعيم اڪيون ڪٺي فريده
ڏانهن ڏسي ٿو؛ جا صوفي
تي بيحس ويٺي آهي ۽
پوء ٻاهر هليو وڃي ٿو-
شيرين فريده جي قريب
اچي ٿي- همدردي مان-
سڏڪندي -

شيرين- دل نه لاهه پٽ! خدا ڪندو ته
سڀ ڏولاوا لهي ويندا. جنت
ڪانسواء تون اباڻڪو ضرور
ٿيو هوندين؛ پريين خاطر توکي
اهو سڀ سهڻو آهي.

شيرين- فريده....!
فريده - امان ---!
شيرين- نه رو ڌيءَ.
فريده - منهنجو ٻچو الائي ڪيئن هوندو
امان؛ موڙ، ته کيس دل کولي
پيار به نه ڪيو امان.
شيرين- خانداني جهيڙن ۾ ائين ٿيندو
آهي ڌيءَ--!
فريده - ٻاهه لڳي اهڙي خاندان کي جو
ماءُ کان ٻچو ڌار ڪري -
مونکي منهنجو ٻار گهرجي امان.

سڏڪا -

حاڪم علي آداس اندر
اچي ٿو-

شيرين- توهان اچي ويا--؟ ڇا ڳالهه
آهي--؟

هدايتون	مڪالمو
	حاڪم- ڪجهه ناهي.
	شيرين- سچ سچ ٻڌايو ڇاڳالهه آهي--؟
حاڪم غمگين انداز ۾-	حاڪم- ڳوٺان بشو آيو آهي، چوي ٿو ته فريده جو ڪڪو سخت بيمار آهي.
فريده دانهن ڪري اٿي ٿي-	فريده - منهنجو ٻچو بيمار آهي---؟ ننڍڙو بيمار آهي---؟
	حاڪم- صبر ڪر ڌيءُ!
	فريده - ڪاتيءُ هيتنان ڪنڌ ڌيئي ڦٽڪڻ کان منع ٿا ڪريو بابا؟ منهنجو هينيون اڌ ٿي پيو آهي؛ روح رتوڇاڻ ٿي چڪو آهي.
سڏڪا-	شيرين- پيو ڇا چيو دشوءَ---؟
	حاڪم- چيائين ته ننڍڙي جي بچڻ جي ڪابه اميد ناهي! شيرل ۽ بهادر خان ڪس شهر اسپتال ۾ وٺي ويا آهن.
	فريده - مان ڪهڙي ماءُ آهيان؟ منهنجو ٻچو مري رهيو آهي ۽ مان هت ويٺي آهيان---!
	حاڪم- خدا چڱي ڪندو پٽ!
	فريده - نه بابا، مونکي وڃڻ گهرجي؛ مونکي منهنجو پٽ سڏي رهيو آهي؛ هو آسائتين اکين سان مونکي گهوري رهيو آهي!
فريده ڇرينجيان دروازي ڏي ڊوڙي ٿي-	مان وڃان ٿي.

هدايتون	مڪالمو
	حاڪم- فريده هنن سان اسان جو جهيڙو آهي---!
	فريده - منهنجو ڪنهن سان جهيڙو ناهي، مونکي منهنجو پٽ گهرجي، مونکي ننڍڙو گهرجي بابا.
	شيرين- پر ماڻهو ڇا چوندا---؟
	فريده - پيڃي ڇڏيو ڪوڙي عزت جا ڪوڙا ڪوٽ. ڀوڙي ڇڏيو ڏيکاءَ جا ڪچا قلعا---! ماءُ جو پيار سڀ کان وڏي حقيقت آهي--- مان وڃان ٿي.
	—Cut—
وڃي ٿي-	
سين اوڻيهون	
ڏينهن :	
اسپتال جو ڪمرو-	
ٻار بستري تي مئو پيو آهي. چادر سان لاش ڍڪيل آهي- شيرل بيڊ تي ڪنڌ رکي، منهن هٿن ۾ ڪري روئي رهيو آهي- بهادر پرسان بيٺو آهي- فريده ديوانن جيان رڙيون ڪندي اندر اچي ٿي -	فريده - ڪٿي آهي؟ ڪٿي آهي منهنجي اکين جو تارو---؟

هدايتون	مڪالمو
	ڪٿي آهي منهنجو جيءَ جيارو—؟ مان پڇان ٿي منهنجو ٻار ڪٿي آهي—؟
شيرل ڪنڌ مٿي لڙي ٻار تي جهڪي.	شيرل — فريده ڪڪو ....
	فريده — ها ها، منهنجو ڪڪو، پر هي ڳالهائي ڇو نٿو؟ هٿ پير ڇو نٿو چوري—؟ پٽ مان تنهنجي ماءُ آهيان ! اکيون کول ننڍڙا—!
روئندي.	شيرل — هي اسان کان رسي ويو آهي فريده—! هميشه لاءِ رسي ويو آهي.
فريده کي صدمو رسي ٿو ۽ هوءَ رڙ ڪري چوي ٿي-	فريده — نه نه، اهو ڪوڙ آهي—! ڏس هو اکيون کوليو اٿائين - مونکي پاڻ ڏانهن پيو سڏي—! ڀلا ماءُ کان به ڪو ٻار رسندو آهي—؟
ٽهڪ -	توهان رئو ٿا—؟
ٻهادر اکيون اگهندي -	ٻهادر — فريده ڏيءَ....!
بيڪ گرائونڊ ۾ شرناين جا آواز ۽ سهرا اڀرن ٿا - حاڪم علي اچي ٿو. ڏيءَ کي مٿي تي هٿ رکي ٿو.	فريده — منهنجو پٽ ته ڇاڻ جوان ٿيو، مان سندس شادي ڪرائيندس ڌام ڌوم سان. ڳانا ٻجانا ٿيندا، سهرا ڳونجندا، شرنايون وڄنديون، جهڙيون منهنجي شاديءَ تي وڳيون هيون. اهي آواز ٻڌو ٿا نه—؟
ٽهڪ	حاڪم— فريده هوش ڪر پٽ—!

هدايتون	مڪالمو
	فريده ــ توهان به اچي ويا بابا، اڄ توهان به ته خوش آهيو نه بابا ! توهانجو خاندان پرچي ويو آهي. ڏس، اسان سڀ هڪ هنڌ گڏ آهيو نه بابا ــــ! اسان سڀ گڏ آهيون ـــــ! اسان سڀ گڏ آهيون بابا ـــــ!!
نهڪ فريده چرين جيان کڏهن روئي ٿي ته کڏهن کِلي ٿي ۽ پوءِ در کي جهلي سڏڪي ٿي. —Freeze—	

--The End—

شڪست

مڪالمه	هدايتون
	ڏينهن

رئيس ڪريم بخش جي اوطاق جو ٻاهريون منظر. ٻنهي تي هڪ ٽوبچي بندوق سنڀاليو، ڪٽ تي ويٺو آهي. ننڍڙي آئيني ۾ ڏسيو پيو مڇون ولي ۽ ڏند ڪوڙي.

پرسان ئي هڪ ٻه گهوڙا ٻڌا بيٺا آهن. ڪجهه ڪڪڙيون اڳن ۾ پيون چگن. ڪتر جي مشين تي رئيس جا ٻه نوڪر گلو ۽ ڪدو ڪتر ويٺا ڪن. اوطاق ٻاهران پڪي فرش تي ڪجهه ڪرسيون ۽ موڙا هڪ ٽيبل جي چوڌاري رکيا آهن. ٽيبل تي هڪ ٻه شراب جون بوتلون، ڪجهه خالي گلاس ۽ پليٽون ۽ راتوڪا بچيل هڏا وغيره پيا آهن. رئيس جو خاص ٻيلي جمعو ٽيبل تان اهي سڀ شيون صاف ڪري رهيو آهي. اوطاق جي در ٻاهران، وراندي ۾ موڙي تي تاجو ويٺو آهي.

طوفاني رات

رئيس جي حويلي، سگهڙ جو ڪمرو.

واچوڙن ۾ لاٽ

سکهڙ کٽ تي سُتي پئي آهي.
هوا جو آواز، بتيءَ جو لُڏڻ، سکهڙ ننڊ ۾ پاسا بدلائي ٿي، جڻ ڪو ڀوائتو خواب ڏسي رهي آهي. هوا جيئن پوءِ تيئن تيز ٿيندي ٿي وڃي ۽ ان رفتار سان سکهڙ جي بيقراري پڻ.
هاڏي طوفان جي آواز سان گڏ رئيس جا خوفناڪ ٽهڪ پڻ شامل ٿي وڃن ٿا. سکهڙ جي منهن تي خوف ۽ ڏک جا آثار اڀرن ٿا. هوءَ اهڙي طرح ٿڙڪي ٿي جڻ ڪنهن آفت کان پاڻ ڇڏائيندي هجي.
ٽهڪ وڌندا وڃن ٿا، ۽ پوءِ بندوق جو فائر پڙاڏي ۾ گونجي ٿو.
سکهڙ چيخ ڪري اٿي ٿي. اکيون ڦاڙي حراس وچان چئني پاسي نهاري ٿي ۽ پوءِ نڍال ٿي، منهن هٿن ۾ ڏئي روئي ٿي.

TITLES
Desolve

سين : ٢

ساڳي ئي منظر تي فيڊ ان ڏينهن جو ڏيک، سکهڙ کٽ تي ليٽي پئي آهي هوءَ روئي رهي آهي. سندس پير ۾ سندس ماءُ ويٺي آهي.

ماءُ – رات ڪو پوائنتو خواب ڏٺو هيئي سگهڙ ـــ؟

سگهڙ لڙڪ پيئندي ڪنڌ مان ها ڪري ٿي-

ماءُ – خواب ڪڏهن به ساپيان نه ٿيندا آهن ڇري! خوابن تي ويساهه ڪرڻ ڇڏي ڏي. مان تنهنجي ماءُ آهيان سگهڙ. مان تنهنجو درد سمجهان ٿي، تنهنجا لڙڪ سڃاڻان ٿي. تنهنجون محروميون ۽ پنهنجون مجبوريون ڄاڻان ٿي ڌيءُ ـــ ٠اسان جـي ڪولـن ۾ عورت جـي ڪوڪ اڄ تائين ڪنهن نه ٻڌي آهي. تـون به عورت آهين ۽ منهنجي بد نصيب ٻچڙي، تـون به عورت آهين. تنهنجي خطا صرف اها آهي جو تو وڏيرڪي گهر ۾ جنم ورتو. .... تنهنجي چـوڌاري ڪوڙي غرور جا ٿهري ڪوٽ آيا آهن. خانداني عزت ۽ غيرت جي تيز ترار لٽڪيل آهي. دولت جي بيرحم ديوار آڇي آهي- تـون رئيس جي ڌيءُ آهين.

سگهڙ ماءُ کي ڇهتي پوي ٿي-

سگهڙ – امان ـــ!

ماءُ – نه رو منهنجي ڌي، روئڻ سان تقديـرون نه بدلبيون آهـــن. زندگيءَ کي زهر سمجهي پي وڃ،

مڪالمو

منهنجي مڙئي اسان‌جي حويلين جو اهوئي دستور آهي. اسان ڪيڏا نه مجبور آهيون، اسان ڪيڏا نه لاچار آهيون.

جانل — ش - ش، ايمٽا هيڏي ته اچ.

هدايتون

ماڻ جي اکين ۾ لڙڪ اچي ٿا وڃن. هوءَ رُئي سان اکيون اگهندي ٻاهر ٿي وڃي. سگهڙ چت ڪري گهوريندي ٿي رهي.

ماڻ سگهڙ جي ڪمري مان نڪري ڊرائنگ روم مان لنگهي ٻاهر هلي ٿي وڃي. ڊرائنگ روم ۾ گهر جون ٻه نوڪرائيون ايمٽا ۽ جانل چنڊ‌ڦوڪ ۽ پوچيءَ ۾ مشغول آهن. ماڻ کي ويندو ڏسي جانل پوچو زمين‌تي ڦٽو ڪري ايمٽا کي سڏ ٿي ڪري. ايمٽا چنڊ جو ڪم ڇڏي هوشياريءَ سان آهستي آهستي اچي در وٽ بيهي ٿي ۽ سندس ڪَنُ ٻالهيون ٻڌي ٿي، در جي اندران سگهڙ ڪن ڏئي سندن ڪالهيون ٻڌي ٿي.

هدايتون | **مڪالمه**

ايمنا – چاهي—؟

جانل – خبر ائني ، رات سائنءَ ننڍيءَ کي وري دورو پيو هو.

ايمنا – جاڳي ٿي چوين—؟

جانل – آئون پيو—؟ ريهون ته ٻاڙي وارن به ٻڌيون هيون.

ـکهڙ جي منهن تي ڏک ۽ پيڙا جا تاثرات اُڀرن ٿا.

ايمنا – اٿي ادي سون ته اڪي ئي ٿي چيو ته سائنءَ ننڍيءَ کي فقير آهي، پر ڪنهن ٻڌي ئي ڪانه.

جانل – فقير ٻڪير وري ڦلهيار ، ويئل نيائين جو اِجهو اِهو حال ٿيندو آهي. رئيس جي پٽي ڪونه اچي مٿي تائين ويئي رهي. ويچاري مرهيات ڪي اچي جو دورو پوندو هو ته راڄ رڙيون ٻڌندا هئا.

ايمنا – اٺي نياڳي آهستي ڳالهاءِ، رئيس ٻڌي ورتئي ته ٻُهه پرائي ڇڏيندو.

جانل – هونهه! رئيس کي شراب ڪباب کان ته مهلت ملي. ڪاري ماءُ ٻئي ڳالهه ڪئي ته هاڻي وري نوران جي پنيان پيو آهي.

ايمنا – شاهائو پار آهي ، انڪل ته ڪندو نه.

جانڻ – پيڻ، مٿان ٿي موڪلي آهيس ته ٻه
مٺو ڏيپ کان شادي نٿو ڪرائيس
نه ڪٿي حصو نه ڇڪير ۾ پاڻ
وٺي ٿو راڄ جي نيائين ۾ اکيون
وجهندو.

ايمٺا – اٿي جانڻ سچ پڇين ته مونکي
سکهڙ جــو ڏاڍو ارمان اٿئي •
سدا ملوڪ ، مومل جهڙي زال
ويچاري ويهي وٺي. پر امــان
ڪا واهه به هجين.

جانڻ – چاچي نه گهٽائي وس ڪيس پر
تريءَ تيل ٿي نه لائڻ ڏنس.
پار وارن وڏيرن چواين ته ڪين
تريون ٿي ٻه هنيائين.

ايمٺا – ادي وڏا مائهو آهن. وڏن جون
ڳالهيون به وڏيون •

جانڻ – اٿيڏٺيپٽيآهي وڏماٺهپ. غريب
آهيون، ڏکيا آهيون، بکيا آهيون
پر نيائيون وهاري ته ڪونه ٿا
ڇڏيون. پرائي آه ته ڪونه ٿا
ڪٺون. اُهــو سون ٿــي کهوريو
جو ڪن ڇني.

ايمٺا – بس پيڻ، ويچاريءَ جي قسمت،
حويليءَ ۾ ٿــي پٽي پٽي مري
ويندي ويچاري.

هدايتون	مڪالمو

سکھڙ وڏيڪ ٻڌي نٿي سگهي. هوءَ آهستي آهستي آئيني ۾ ڏي آڏو اچي بيهي ٿي ۽ پوءِ پاڻ کي ڏسڻ لڳي ٿي.

هلڪي مرڪ سندس چپن تي اچي ٿي پر پوءِ مٿي جا ڪجهه سفيد وار ڏسي سندس مرڪ غائب ٿي وڃي ٿي.

—ڊزالو—

تاجو هاڻي ڪانيءَ ۾ جانٺو جوان آهي. شهپر وڏا ۽ کهاٽا، اکين ۾ لاپرواهي مٿي تي پٽڪو، وڏي گهير واري سلوار پريل چولو، ڪلهي ۾ ڪارتوسن جي پيٽي، رانن تي دونالي بندوق، لنگوٽ ڦهلائي مکڻ ٽيو ويٺو آهي. هڪ نوڪر کيس زور ڏيئي رهيو آهي.

ٻاهران ٻنيي وٽان، جنان لمڪا ڏيندي وڏي واڪي ڳالهائيندي اندر اچي ٿي. جنان ڪراڙي زال، اجرڪ ويڙهيل، ڳالهائڻ ۾ ٻلا، ناز نخرو، چالاڪ ۽ مڪار، ڳالهائڻ جو رنگ ڍنگ ڏوتين جهڙو. هٿن ۽ اکين جا ترڪتال به خوب چائي. جنان ڪڙڪو ڪندي اوطاق جي مهڙ وٽ ويٺل توبچي ڏانهن اچي ٿي. توبچي آئيني سان منهن ڪيڏي ڏانهس

هدايتون	مڪالمو
نھاري ٿو.	جنان — مُئو، نپٽو آئُو، شل ڪاريءَ تي پير پويس. شل ڳالھو پڇيس، ڪندو منھنجو مولا نہ ڪيڙا پوندس؛ شل لاش رلندس ڳھٽين ۾.
ٽوبچي ڪھٽ تان ويٺي ٿي مڙو وٺندي پڇي ٿو.	ٽوبچي — مائي جنان وري ڪنھن سان وڙھين ٿي؟
	جنان — اڙي ابا، اھو ٽانگيءَ نڪتو ولو پيو ڪير—؟ خدا غارت ڪريس. نہ مري ٿو نہ منجھوئي ڇڏي ٿو. نياڻو، نہ ڪنھن ڪم جو ۽ نہ ڪنھن ڪار جو. سڄو ڏينھن آڻ ۽ آڻ پئي ٿي پويس.
	ٽوبچي — ڪم ڪار ڪونہ ڪري ڇا—؟
	جنان — انھيءَ سنڌن سڪي ڪان ڪھڙو ڪم ٿيندو. جوانيءَ ۾ تہ ماڻھن جا پيلھپا ڪري، مُئي ڳالھي لٽي ڪي ڪاراين، ھاڻي پيريءَ ۾ ڪھڙو ٽاڪرو ھڻاڻ—؟
رُئندي	.... اڙي ابا رحيمون، ان نياڻي جون اندر ۾ اٿم رت جون مانيون.
	ٽوبچي — صبر ڪر مائي، وري بہ مڙس اٿئي. مڙسن جا حق وڏا ٿيندا آھن.
ڳوڙھا اگھندي	جنان — ھائو ابا، سچ ٿو چوين. الله الائي ڪھڙين ڳالھين ۾ راضي ھجي

هدايتون	مڪالمہ
	توبھ ٿئي منهنجا مولا تنهنجي در تي. شل قادر ڪرم ڪندين .
رازداراڻي نموني ۾	رحيمون- رئيس ته اندر آهي نه؟
	توبچي- ها، ها، اوطاق تي آهي. رات ڪي مهمان لٿل هئا، وڏي محفل مچي، خوب ڪاچا پيچا ٿيا. صبح ٿيندي ڏي هنن ته ڪمي الھ واهي، باقي ڀوتار هوندو خمارن ۾.
جنان اندر وڃڻ لڳي ٿي	جنان - ته پوءِ وڃي ٻه ڳالهيون ٻڌائي اچانس. موٽي وڃي مٿي ڪي نيرن گهڙي ڏيان.
توبچي ڏانهس معنيٰ خيز نظرن سان ڏسي مرڪي ٿو	توبچي- مائي ڪا امان جي ٻه ڳڻ اٿئي يا مور ڳو وياسون دل تان لهي؟
	جنان - ابا، جيئن دير تيئن خير! اهڙي وني پرڻائيندي مانھ جو يا عمر ڀيو دعائون ڪندين، ها.
جنان اڳتي وڌي ٿي - ڳلو ۽ ڪُڏو ڪرڪندي بيهي ٿا رهن - هڪ ٻئي ڏي ڏسي مرڪن ٿا.	
ڳلو پڪهر آڳهندي	ڳلو - مائي جنان، خوش آن؟
	جنان - ابا خير هونده، خوشي ڪهڙي ٻٽ! پيريءَ جو پهر آهي، شل خير جي گذاري.
	ڪُڏو - ڀوتار لاءِ مڙڻي ڪا چڱي خبر

هدايتون	مڪالمو
	آندي تي ڏسجني، ڪهڙن آهي نہ سچ—؟
ڪڏو ڏند ڪڍي کِلي ٿو	
	جنان — مُٺا مستي توکي بہ کھٽي آ، جونھي چيڪ چڙي ڏنو اٿئي چا—؟
جمعو ٽيبل تان ٺانءَ ميڙيندي وچ ۾ چوي ٿو-	جمعو — نہ مائي، جونھس تہ بندوق پريو وٺي اٿس ہارھوني. اهو چندو رئيس جي بچي سچي جهڪي ہي چٽو ٿيو اٿئي.
خالي بوتل ۽ گلاس ڏيکاريندي-	گلو — مائي جنان، جي مڙسي ڪرين تہ همراہ مارائي ڏيانءِ.
	جنان — اهو وري ڪهڙن ڙي گلو—؟
	گلو — شوق اٿس ہيءَ شاديءَ جو. مولا بخش واري ٽهاڻ تي دل تي اٿس، جي اهو ڪم ڪرائي ڏين تہ وہ واہ ٿي وہندي.
	جمعو — اٺون منھنجو ڪم اڌ ۾ رهيو—؟
	جنان — هائي تون تہ بس ڪري ويھ ڪُپا، اچو مٿو الو خراب.
جمعو شڪي ٿي ٿو- گلو ۽ ڪڏو مٿس کلن ٿا- مائي جنان سوڙو ڏيئي وراڻدي ڏي وڏي ٿي-	

مڪالمو	هدايتون
جنان — ابا تاجن، خوش نه آهين نه—؟	تاجوءَ کي ڏسي خوشامدائي لهجي ۾ چوي ٿي-
	تاجو ڪو جواب نٿو ڏئي اکيون کڻي جنان ڏانهن نهاري ٿو- سندس چپن تي هلڪي مرڪ اچي ٿي.
جنان — شال خوش هوندين ٻچا، پرڏي ڳوٺ ۾ اڪيلي تنهنجي سر کي ڏسي خوش ٿيندي آهيان پٽ.	جنان مرڪندي چوي ٿي
.... رئيس ۾ ڪم هوم نه ته ٻاهر نڪرڻ جهڙي ناهيان، جڙئين.	تاجوءَ کي زور ڏيندڙ نوڪر کي ڏسي ڳالهه بدلائيندي-
	جنان در کولي اندر وڃي ٿي. تاجو هڪ دفعو وري اکيون بند ڪري پنهنجي منهن مرڪي ٿو.
	— ڪٽ —

سين ؛ ٣

مڪالمو	هدايتون
	ڏينهن
	رئيس جي اوطاق جو اندريون منظر - چڱي نموني سينگاريل ڪمرو- ديوارن

هدايتون	مڪالمه
تي هرڻن جـون سرن، بندوقون وغيره سينگاريل آهـن. هڪ پاسي پلنگ رکيو آهـــي، جنهن تي رئيس ڪريم بخش خـان اونڌو ستو پيو آهي. هڪ نـوڪر کيس زور ڏيئـي رهيو آهي. ڪمري جي وچ تي صوفوسيٽ ۽ وچ ۾ سينٽر ٽيبل رکيا آهـــن. ٽيبل تـــي بوتل گلاس ۽ سگريٽن جو پاڪيٽ رکيا آهـن. پر ۾ ئـي روالور ۽ ڪارتوسن جـو پٽو پڻ رکيا آهن.	
جنان در ڪولي اندر اچي ٿـي. نوڪر کيس آڱر سان خاموش رهڻ جو اشارو ڪري ٿو. پر جنان کيس اشاري سان ڇڙبـي رئيس جي مٿن کان وڃي ٿي.	جنان ـ صدقي وڃـان رئيس، گهور ٿيان ٻچڙا.... آرامي آهين ڇا___؟
رئيس پاسو ورائـي جنان کي ڏسي ٿو. ننڊا کڙيـن اکين ۾ خمار آهن.	
اوباسي ڏيندي.	رئيس ـ مائي جنان آهين___؟

مڪالمو	هدايتون
جنان – قربان وڃانءِ، ساڳــي تنهنجي گولي آهيان ۔ جوانــي مائين ، تنهنجي در جي ٻانهي آهيان ۔ شل ويرون ويــر وڌنديون، شــل ڪوسو واءُ نــہ ڏسنديون منهنجا رئيس سهڻا.	پـَٽ تي ويهي جنان رئيس جي مٺي ڪي زور ڏيڻ شروع ٿي ڪري۔ رئيس نوڪر کــي اشارو ڪري ٿو۔ نوڪر سگريٽن جو پاڪيٽ آڻــي ڪيس ڏئي ٿو۔
رئيس – ڪر خبر مائي جنان، ڇا حال اٿئي ــــ؟	رئيس سگريٽ دکائيندي نوڪر کي اک جي اشاري سان ٻاهر وڃڻ جو چوي تــــو۔ نوڪر وڃي ٿو۔
جنان – بس پٽ ، نہ پڇ سورن جــون ڪهاڻيون۔ جيسين داڻــو پاڻــي آهي تيسين تہ جيئڻو ڏي پوندو۔ خدا ناس ڪندو ان مٺي ولــوءَ کي۔ چوي تــہ ڪک پيجي ٻيٺو نہ ڪيان۔ ڪو ويهي ڪٽ تي ڪارائيم ۔ ٻارهوئي گهر ۾ ٽمجهڻ وڃهيو ويٺو آهــي موالي۔ سلفي هجيس ۽ ڀاڻ هجي۔ مون ڪجهہ ڇيو ناهي ۽ ٻتليو ناهي۔	
رئيس – ان ولوءَ کي تـہ مان هاڻي ڏي	

هدايتون	مڪالمه
رئيس ٻڌون، مان ڏهين جو نوٽ ڪڍي جنان کي ڏيندي چوي ٿو. جنان نوٽ وٺي رئي جي پلوءَ ۾ ٻڌي ٿي.	ڳهرائي موچڙن جي ٺاهوڪي مار تو ڏيان. تون ٻڌاءِ، ڪهڙي خبر آندي اٿئي ــــ؟
	جنان ــ خدا مڙئي چڱي ڪندو رئيس، دل ڇوٽو لاهين.
	رئيس ــ پر ٻيءَ، آخر ٻڌان ته سهي.
	جنان ــ چوري آهي الڙ، سمجهي ئي نٿي. ڳهٹيون ئي لاهيون چاڙهيون ڏنيون مانس. لالچ، دڙڪو، دهمان پيار، محبت، سڀڪجهه آزمايم پر تريءَ تيل ئي لائڻ نٿي ڏئي.
	رئيس ــ ته ڇنبو ته تو هن پيري آڻ مـڃي.
	جنان ــ جنان اڄ تائين تـــه آڻ نه مڃي آهي رئيس، پر ـــ!
	رئيس ــ پر ڇا ــــ؟
	جنان ــ صدقـي وڃانءِ سهٹا پٽ، آهين اٻهرو، ڪٿي ڪو خنام نهڃائي وڃهين. ان لاءِ ٿي ڪيپايان.
	رئيس ــ ماٺـي جنان ، مـون اڄ تائين انڪار جو لفظ ٻڌو ئي ناهي. مون جو چاهيو آهي، سو ضرور حاصل ڪيو آهي. ٻـڌاءِ، ڇا ڳالهه آهي ــــ؟
	جنان ــ ڇا ٻڌايانءِ رئيس، اها سڄي شهه رمضان جي اٿئي.

مڪالمو	هدايتون
رئيس – ڪهڙو رمضان ـــ؟	
جنان – نوران جو مڱيندو. خميسي وارو پٽ. چوائي مُڪائين ته پنهون ۽ ونهون مٺي مارائـي بنا نه ڏيون آهن.	
	رئيس پلنگ تان اُٿـــي ڪمري ۾ پسار ڪري ٿو-
رئيس – ته اِها ڳالهه آهي.	
جنان – مون ته نوران جي پيءُ کي به چيو ته مڱڻو ٽوڙائي، پانهن رئيس کي ڏي، پر مٺو مڇرجي پيو- اُنان پيو اچـي جتان ڪوڙو نه موٽي.	
رئيس – ٽڪي جـو ڪڙمي، منهنجي ٽڪرن تـي پليل، نمڪ حـرام ڪتو، سندس اها مجال.	
جنان – ڪاوڙ نـه ڪر صدقي وڃانءِ، ڀلا تنهنجي جُتيءَ ۾ ڪو پير وجهندو؛ مون ته مٺي کي گهڻو سمجهايو پـر مگر مڙئي گهٽي پٽي ڏنس.	
رئيس – مائي جنان.	
جنان – گهور وڃي جنان.	
رئيس – مون نوران کي حاصل ڪرڻ لاءِ سيڪجهه ڪيو، پر معلوم ٿـو ٿئي تـه پاڻي سرئون تمار ٿي چڪو آهي.	

هدايتون — مڪالمو

جنان – خير گهر رئيس، نپاڪ ڪنيو اٿن
چاڻ تہ منهن پيٽ سان لڳن.

رئيس – جو ڪم تون نہ ڪري سگهين؛
سو تاجو ڪندو.

جنان – تاجو ــــ؟

ڪاوڙ ۾

رئيس – ها .... هاڻي سواءِ تاجوءَ جي ٻيو
انهيءَ مرض جو علاج نہ رهيو
آهــــي.

ٻچندي، ڪنبندي

جنان – نہ نہ .... رئيس نہ .... ائين نہ....
جــا ننهن سان ڇڇي تنهن کي
ڪاتـي نہ هڻجي .... تاجو ....
توبهہ ڪيو رئيس.

رئيس – هاڻــــي ڪاتيون نہ ڪهاڙيون
ڪم ڪنديون ماڻــي جنان؛ ۽
تاجو کي تون سڃاڻين ٿيـــ!

جنان – نہ نہ....

ڪاوڙ ۾

رئيس – نہ نہ چــا جي .... هاڻي تنهنجو
ڪم پــورو ٿيو، آئون ڄاڻان
منهنجو ڪم.... تون هل.

ٻچندي ٻچندي جنان ٻاهر وڃي ٿي. ۽ رئيس پسار ڪري سوچڻ لڳي ٿو.

— پردو —

سين ۳

ڏينهن

رئيس جي حويلي. رئيس جي ساهه ڪڻ تي ويٺي آهي. جنان سندس پرسان پٽ تي ويٺي آهي. ٿورو پريرو رئيس جي جواني ڪان ڪجهه سوٽيل پيڙ سڪهڙ ويٺي ٿي پيرت پري.

ساهه — اٿي ادي جنان، انهيءَ سور ته اندر ٿي ساڙي وڌو اٿم. نياڻيءَ جو بار ڪلهن تي نه هجيم ها ته جيڪر ڪڏهوڪو وڃي قبر ۾ سکي ٿيان ها، پر ڇا ڪيان؟

جنان — ڏيرنهن به ته سڪهڙ جو سڱ ڇڪايو هو. ان جو ڇا ٿيو——؟

ساهه — امڙ! اهي ڳالهيون ڪي نه ڇور، هاڻ ڪريو پيو اٿم. منهنجي گهر واري مرحوم جي پنهنجي پاهه سان جيئري ئي ڪانه پئي. مٺيءَ ملڪيت جاني جدا ڪري ڇڏيا. ڪي سال ته منهن ئي ڪونه ڏنائون هڪ ٻئي جو. هاڻي سڱ لاءِ چوايائين ته ڪريمبخش پٽ تريون ئي نه هنيس.

هدايتون	مڪالمه
	جنان – ها امان، رئيس ته آهي چٽنگ، شل نه ڦوڪ اچيس.
	ماءُ – جيئي بچي شال، هڪڙو ئي پٽڙو اٿم. جي تـي سگهڙ جي شادي ڪرايان ته ملڪيت ٿي ورهائجي. ان ڪري مني به مات سٽي به مات. دل جو سور دل ۾.
	جنان – پر ٻڙي ملڪيت ڪاڻ ڪو وياهه ويهاري ڇڏبا ڪيئن–!؟
	ماءُ – بس پوءِ ادي، وڏيرڪن گهرن جا تـ اهي ئي رواج آهـن. منهنجي مڙس مرهيات به پنهنجيءَ ڀيڻ کي قرآن بخشائي ڇڏيو هو. مرندي مري وئي، حق نه ڪيائين.
	جنان – هه هه ادي.... اهو ته ڪيس ٿيو. جوان جماڻ ملوڪ جهڙي ڌيءَ.
سگهڙ ڏک ۽ تڪليف سان ڳالهيون ٻڌي رهي آهي. ماءُ جنان جي ڳالهه ڪٽي سگهڙ کي سڏ ڪري ٿي.	ماءُ – سگهڙ.
	سگهڙ – جي امان.
	ماءُ – ڌيءَ ڪڪڙين کي تـ ڪو داڻو ڏئي آ. بک ٿي هونديون ويچاريون.

مڪالمو	هدايتون
سکهڙ ــ اُهو ته مون ڪڏهوڪو ڏنو اٿن امان.	
ماءُ ــ ته پوءِ وڃي ايمٽا کي مانيءَ ڏکيءَ جو سمجهائي اچ چاڻ ته منجهند ٿي.	
	سکهڙ بي دليءَ سان سيبتي جو سامان رکي ٻاهر وڃي ٿي.
سکهڙ ــ حاضر امان.	
ماءُ ــ ويچاري ڳيتين ۾ ئي ڳري وئي آهي ٻچڙي. اُهو سون ئي کهوريو جو ڪن چڙي. اهڙي ملڪيت کهڙي ڪم جي جا اولاد جي آس اڪئين نه ڏيکاري.	
جنان ــ ته پوءِ پٽ کي چوين ڇونه ٿي.	
ماءُ ــ پيڻ، مردن آڏو زبان کولڻ جي ڪنهن کي مجال آهي!. هڪ دفعي سو اشارو ڏنو هو سانس ته آپي کان نڪري ويو هو. چي سکهڙ کي جيئري پوري ڇڏينلس، نڙيءَ تي ننهن ڏئي ماري وجهندس پر ڪار نه سهندس.	
جنان ــ بس ڙي امان. وڏا سڏاوڻ وڏا ڏک پاوڻ. دنيا تــه آهي ئي ڏکن جو ڏيهه، ڪو آجو ناهي.	
	گوڏن تي هٿ ڏيئي چنگهندي اٿي ٿي.
.... اٿ ڙي جنان، مٿو ولو پيو واجهائيندو هوندو.	

هدايتون	مڪالمو
ويندي ويندي	الله خوش رکندئي مائي، شــل ڏکيو ڏينهن نــ ڏسين. اسان جا اڄهو اهي حــال اٿئي، جهولي وهيٺا وينا آهيون، گهاٽي ڀڳو ويٺو هوندو پنڪين ۾.
ٻاهر وڃي ٿي.	
سگهڙ پريشان ڊوڙندي اندر اچي ٿي.	سگهڙ – امان، امان! ڪجهہ ٻڌئي امان!
	مـــاءُ – ڇاهــي ڇوڪري ـــ؟ ڇو ٿي بي حال ٿين ـــ!؟
	سگهڙ – ڇاڇو آيو آهي.
ماءُ گهبرائجي اٿي ٿي.	مـــاءُ – ڇاٽي ڇئين سگهڙ ـــ؟
	سگهڙ – سچ ٿي چوان امان، ڇاڇو ادا سان گهالهائڻ لاءِ اوطاق ۾ آيــو آهـيہ مونکي اڄهو هينئر ايمٽا ٻڌايــو.
ماءُ سيني تي هٿ هڻندي رڙ ڪري ٿي.	مـــاءُ – يا اِلاهي خير.

— ڪٽ —

سين ؛ ۴

رئيس جي اوطاق- رئيس جو چاچو جڙيل خان ۽ رئيس سخت غصي جي حالت ۾-

رئيس - اهو ناممڪن آهي.
جڙيل خان- مان تنهنجو چاچو آهيان پٽ؛ مونکي نا اميد نہ ڪر.
رئيس - رشتا ناتا واريءَ سندو ڪوٽ هوندا آهن. هوا جو معمولي جهوٽو بہ کين ڪن ۾ ڊاهي سگهي ٿو.
جڙيل - خون جا رشتا دائمي هوندا آهن پٽ؛ رت دانگيءَ تي بہ ورندو آهي؛ لٺئين پاڻي جدا ٿيٺو ناهي.
رئيس - اهي سڀ چوڻ جون ڳالهيون آهن، وقت پئي ڪو ڪنهن جو ناهي، هرڪو پنهنجي مطلب جو آهي چاچا.
جڙيل - منهنجو سليم پڙهيل ڳڙهيل آهي. مون شهر ۾ رهي کيس چڱي تربيت ڏياري آهي- هونئن تہ کيس چڱن گهرن جا رشتا ملي سگهن ٿا، پر مون سوچيو تہ.....
رئيس - اوهان سوچيو تہ منهنجي ملڪيت

اوهان جي سليم لاءِ بهتر ٿيندي؛
اٿين نه ــــ؟

جڙيل – مون ملڪيت بابت سوچيو به ناهي پٽ، تو کي اهي ڳالهيون چوڻ به نه گهرجن.

رئيس – مان ڪو ٻار ناهيان جو توهانجي چار ۾ سولائي سان اچي وڃان. مان چڱي طرح ڄاڻان ٿو ته ڏاڏي جي ملڪيت حاصل ڪرڻ لاءِ اوهان ابي تي حملا ڪرايا، ڪيس ڪيا، الزام لڳايا ۽ جڏهن ڪامياب ٿي نه سگهيا ته ڳوٺ ڇڏي وڃي شهر وسايو؛ ۽ هاڻي سگهڙ جي سڳ جو بهانو ڪري، اوهان هڪ دفعو وري پنهنجي پراڻي خواهش پوري ڪرڻ ٿا گهرو.

جڙيل – ملڪيت، ملڪيت، ملڪيت! دنيا ۾ دولت ۽ ملڪيت ئي سڀڪجهه ناهي ڪرم بخش خان. تون پنهنجيءَ پيءُ کي صرف ان ڪري شادي ڪرڻ نٿو ڏين جو هو توکان حصو گهرندي.

رئيس – توهان به نه پنهنجي پيءُ کي آخري دم تائين ڪنوارو رکيو. توهان جي وڏن ۽ سندن وڏن

۽ سندن وڏن سيني اهوئي ڪيو
جو مان ڪري رهيو آهيان.

جڙيل – اسان جاهل هئاسين پٽ! اسان انسان تي پئسي کي ترجيح ڏني هئي. اِهو ئي سبب آهي جو مان ماضيءَ جا داغ ڌوئڻ لاءِ اڄ جهولي ڦهلائي تنهنجي در تي آيو آهيان پٽ .
.... ماڻ، تنهنجي دولت نه، سگهڙ جي خوشي خريدڻ آيو آهيان.

رئيس – سگهڙ کي ڪهڙو ڏک آهي–؟ چڱو چوڙي تي، چڱو ماڙي تي مان سندس پاڻ آهيان، مون کان وڌيڪ سندس خوشيءَ جو اونو ٻئي ڪنهن کي ٿيندو؟

جڙيل – خوشي صرف کائڻ پيئڻ جو نالو هجي ها تہ انسان جانور ٿيڻ پسند ڪري ها.

رئيس – مون کي انهن ڳالهين سان ڪا دلچسپي ڪانهي، گهر جو وڏو مان آهيان ۽ اهو منهنجو فيصلو آهـــي .

جڙيل – اسان جي ڪوٺن ۽ حويلين ۾ سگهڙ جهڙيون هزارين ڇوڪريون تو جهڙن انسانن جي ضد، هٺ ۽ ڪوڙي غرور سبب موت کان بہ بدتر زندگي گذاري رهيون آهن.

رئيس – چاچا، تون منهنجي تڏي تي آيل آهين.

شراب جي بوتل ڏانهن اشارو ڪندي.

جڙيل – تون سڀڪجهه ڪري سگهين ٿو. دنيا جي هر خوشي ماڻي سگهين ٿو، ڇو ته تون مرد آهين، آزاد آهين. توکي اهوحق حاصل آهي ته بيوس گگدام ۽ بي زبان پيٽ جي مجبوريءَ تي پنهنجي عياشيءَ جا قلعا اڏيندو رهه.

دانهن ڪري

رئيس – چاچا.......

جڙيل – تون ڏاڙيل رکي سگهين ٿو، شراب ۽ شباب جون محفلون سجائي سگهين ٿو، پر اهو نه وسارجان ته قدرت جو انتقام بيحد ڀيانڪ ٿيندو آهي. الهه توهار.

جڙيل خان ٻاهر نڪري وڃي ٿو.

رئيس ڪيس ويندو ڏسي ٿو ۽ ڏهڪ ڏيئي بوتل کولي ٿو ۽ شراب گلاس ۾ اوتي هڪ ڏي ڍڪ سان پي وڃي ٿو.

رئيس – هونهه—! انتقام!

Time Lapse-Night Effect.

رئيس ڪجهه وڌيڪ پي چڪو آهي- ايشتري ۾

مڪالمہ	هدايتون
	سگريٽن جا ڪافي ڏونرا جمع ٿي چڪا آهن - رئيس ٽڙندو اٿي ٿو- سامهون تاجو بيٺو آهي -
رئيس - تاجو! رئيس اڄ تائين جو چاهيو آهي، سو ضرور حاصل ڪيو آهي. اسان جو ڌهڪاءُ، خوف ۽ هراس سڄي ترتي ڇانيل آهي پوءِ - پوءِ هيءُ نوران ڪير ٿيندي آهي اسان سان سينو ساهي واري - ؟	
تاجو - نئين بلبل هوندي پوتار.	مرڪندي
رئيس - اسان جي وڏي ۾ وهه نه پر تاجو؛ هن اسانجي بيعزتي ڪئي آهي ۽ تون ڪلي رهيو آهين -!	
تاجو - اوهان ڪان بچي ڪيڏانهن ويندي پوتار؛ آن جو منهن نه جنڊ ڏانهن ئي آهي.	
رئيس - مونکي تنهنجي صلاحن جي نہ، مدد جي ضرورت آهي تاجو.	
تاجو - پوتار لاءِ جان بہ حاضر آهي؛ حڪم ڪئي.	
رئيس - مون توکي پنج سال پاڻ وٽ پاليو آهي تاجو؛ ۽ پوليس کان پناهه ۾ رکيو آهي. اهو نہ	

مڪالمہ	هدايتون
وسارجانہ تہ تو منهنجو نمڪ کاڌو آهي.	
تاجو – بندوق وهائي ڪير رئيس، مهٽو نہ ڏي.	
رئيس – شاباس تاجو، مون تہ تنهنجي غيرت جو امتحان ٿي ورتو.	
تاجو – مهلون مڙسن تي ايندڀون آهن پوتار، تون مونکي اڳ بہ آزمائي چڪو آهين. منهنجو وار ڪڏهن بہ خطا نہ ويندو آهي. منهنجي دونالي؛ مونکي ڪڏهن بہ دوکو نہ ڏنو آهي.	
رئيس – تہ پوءِ بڌ تاجو؛ اڄ رات نوران منهنجي اوطاق ۾ پهچڻ گهرجي.	
تاجو – بس، ڳالهہ بہ ايتري — !	
	ٺهڪ ڏيندي رائيفل ۾ گوليون پري ٿو.

ڪٽ

سين ؛ ۵

	رات رئيس جي اوطاق. گهڙيال رات جا ۾ وڄائي ٿو. رئيس ايشٽري ۾ سگريٽ جو ٽوٽو مروڙي بيچيني؛ وچان گلاس هٿ ۾ کڻي ٽڙندو اٿي ٿو. هو سڌو دري؛ وٽ وڃي بيهي ٿو

واچوڙن ۾ لاٽ

۽ ٻاهر اونده ۾ ڏسڻ جي ناڪام ڪوشش ڪري ٿو. ٻاهر ڪجهه به ناهي. رئيس مايوس ٿي ٻه ٽي قدم واپس موٽي ٿو.

اوچتو ڪو آواز ٿئي ٿو. رئيس ڇرڪي وري دريءَ ڏانهن وڃي ٿو. پر ڪجهه به نظر نٿو اچيس. مايوس ٿي اچي ٿو صوفي تي ڪري. اميد ۽ نااميدي جا تاثرات سندس منهن تي اڀرن ٿا. پگهر جا ڦڙا چهري تي چمڪڻ لڳنس ٿا. هڪ دفعو وري هو دريءَ ڏانهن وڌي ٿو. اوچتو ڪيس پري کان جيپ جي روشني نظر اچي ٿي. هن جي منهن تي اميد جي جهلڪ موٽي اچي ٿي. ڪيت ڏيئي سڄو گلاس خالي ڪري ٿو ڇڏي.

جيپ ٻاهر بيهي تائين ٻهجي وڃي ٿي. ٽڪ ڪري جيپ تي اچون ٿا، جنهن مان ٽي چار همراه ٻٽ ٻڌل ٽپو ڏيئي لهن ٿا. ۽ ڪپڙا ڇنڊي ٻٽون ڪولي ٿا ڇڏين. هو تقريباً سيٺي رئيس جا ماڻهون آهن.

تاجو پڻ بندوق سنڀالي هيٺ لهي ٿو. نوران؛ جا چوکنڀي ٻڌل آهي، تاجو ڪيس ڪلهي تي کڻي، ٻڌر لتاڙي ورانڊو اڪري ڪمري ۾ وڃي ٿو — سمورو وقت نوران هٿ پير هڻندي

مڪالما	هدايتون
	رهي ٿي - پر سندس وات ھٽ ۽ پير ٻڌل آهن - تاجو نوران کي پٽ تي آڇلائي ٿو-
تاجو — وٺ رئيس پنھنجي امانت ۽ غيرتمند آهين تہ ٻيھر مهٽو نہ ڏجانءِ.	
رئيس — مڃي ڇڏيومانءِ تاجو ۽ بلاشڪ نمڪ حلال آهين. وڃ وڃي عيش ڪر.	رئيس سندس ٻني نپريءِ ٿو ۽ خوشيءَ وچان چوي ٿو-
	رئيس نوٽ ڀٽونءَ مان ڪڍي تاجوءَ کي انعام ڏئي ٿو- تاجو هڪ نظر رئيس کي ڏسي ٿو- تلخ مرڪ سندس چپن تي اچي وڃي ٿي- ھئي لمحي هو زمين تي تڙپندڙ نوران کي ڏسي ٿو ۽ پوءِ ٻاهر نڪري ٿو وڃي.
	رئيس نوران ڏي نهاري کلي ٿو ۽ تهڪ ڏيندي در بند ڪري ٿو ڇڏي.
	— ڪٽ —

مڪالمو	هدايتون
	ٻاهر تاجو اڪيلو آهي- رات جي اونداهيءَ ۾ هو آهستي آهستي ورانڊي مان ٿيندو پڌر ۾ اچي ٿو ۽ پوءِ ٻُنيءَ وٽ اچي هيڏانهن هوڏانهن نهاري اڳتي وڌي ٿو.
	وٽس هيٺان لنگهندي اوچتو هڪ هٿ اچي سندس ڪلهي تي پوي ٿو! تاجو ڇرڪ ڀري بندوق جو رخ پٺتي ڪري ڏانهن ڪري ٿو-
تاجو - ڪير آهي؟	
	تاجوءَ جي منهن تي خوف جا تاثرات آهن جي آهستي آهستي تبديل ٿي وڃن ٿا.
	هو ڇوڪري جو ساهه کڻندي چوي ٿو-
تاجو - او... تون...! تو ته مون کي ڊيڄاري ڇڏيو سگهڙ...!	
	ڪشمرا سگهڙ تي اچي ٿي جا شال اوڍي حيا کان مرڪي رهي آهي-
سگهڙ - اڄ ته ڏاڍو انتظار ڪرايئي تاجو!	
تاجو - اڄ رئيس جي ٻيگر تي ويل هئس چري، ٻيهر دير نه ٿيندي...!	

اوچتو رئيس جي ڪمري مان نوران جي چيخ جو آواز اچي ٿو- تاجو ۽ سگهڙ مڙي اوڏانهن ڏسن ٿا-

دروازي کي زور زور سان کولڻ جا آواز اچن ٿا ۽ پوءِ نوران دروازو کولي چيخندي ٻاهر اچي ٿي - سندس پويان رئيس ٿهڪ ڏيندو، ٿيڙ کائيندو ٻاهر اچي ٿو.

نوران جي هٿ ۾ رئيس جو پستول آهي- جنهن مان هو لاڳيتو ٿي فائر ڪري ٿي. رئيس ٿڙي ٿو- نوران ڀڄي ٿي. رئيس سندس پٺيان ڊڪڻ جي ڪوشش ڪري ٿو- ايتري ۾ رئيس جي نظر تاجو ۽ سگهڙ تي پوي ٿي ، جي ٻئي چپ چاپ بيٺا کيس ڏسن - رئيس جي منهن مان غصو ۽ تعجب ظاهر ٿئي ٿو- هو ڪجهه چوڻ چاهي ٿو پر سندس وات مان رت جي ڪرڙي نڪري ٿي- هو ٿنڀي کي هٿ ڏيئي هيٺ ڪسڪي ڪري ٿو ۽ تاجوءَ کي گهوريندو، ريڙهيون ڏيندو، ڏانهس وڌي ٿو. سندس هٿ لرزندو تاجوءَ ڏانهن وڌي ٿو. رئيس ڏندڪرٽيندو آٿڻ جي ڪوشش ڪري ٿو. اوچتو هو زمين تي ڪري ٿو ۽ مري وڃي ٿو.

نوران چيخندي، رڙيون ڪندي ٻاهر ڊوڙي رهي آهي .

— پڄاڻي —

سنگم پبليڪيشنس جا ڇپايل ڪتاب

١- آرزو [مختلف ليکڪن جون ڪهاڻيون] ختم

٢- سپنا " "

٣- اسڪاه ليب " "

٤- سنگم " "

٥- ماڻڪ موتي " "

٦- صبحِ ازل " "

٧- آمنگ " "

٨- تخليق جو موت " "

٩- ليڊر جو عشق " "

١٠- آب حيات " "

١١- ماستا " "

١٢- سالگره نمبر " "

١٣- من تنها منزل دور " ١٥-٠٠

١٤- سندري اتمچندائي جون شاهڪار ڪهاڻيون ختم

١٥- قمر شهباز جون چونڊ ڪهاڻيون "

١٦- سنڌو [انڊيا جي برک سنڌي ليکڪن جون ڪهاڻيون] ١٢-٠٠

١٧- جڏهن پوڻه ٻڏي (شاعري) تاجل بيوس ختم

١٨- انبن جهليو ٻور (شاعرائو نثر) تاجل بيوس (ٻيو ڇاپو) ١٢-٠٠

١٩- سنڌ جي سياسي جدوجهد ڊاڪٽر محمد لائق زرداري ختم

٢٠- حمل فقير (چونڊ مضمون) "

٢١- ڪنواري ڌرتي ليکڪ: ليونڊ بريزنيف ٢٠-٠٠

سنڌيڪار: منير چانڊيو

٢٢- هر دل اندر هڪ ڪربلا (ڪهاڻيون) خالد سنڌي ٢٠-٠٠

٢٣- سگهارو هماليه هيٺا ماڻهو [نيپال جو سفرنامو] ف-م-لاشاري ١٢-٠٠

٢٤- نه مرڻ جو ڏک (ڪهاڻيون) ايشور چندر ١٠-٠٠

٢٥- سرجيندڙ سانيهه جا (بيت) تاجل بيوس ١٢-٠٠

٢٦- ترقي پسند ادب جا معمار (تحقيق) خاڪي جويو ١٢-٠٠

٢٧- واچوڙن ۾ لاٽ (ريڊيو ۽ ٽي وي ڊراما) قمر شهباز-/٣٠-/٥٠

❋ ڪي لکي ڄاڻن، پر لکڻ جا ڏوڻي. ڪي لکڻ جا نااهل، پر قلم جا ڪاروباري. قمر شهباز ڪي يارن چيو "ڪمرشل باز"، پر هي اهو ڪاروباري ڪونهي، جيڪو قلم جي ساک نه ڄاڻي. ڏوڻي ڪونهي، سخت سرگرم، ذات ـ ڏڏي آهي. هرفن فولا، هرڪم سولا. شاعري، ناٽڪ، ڪهاڻي، لطيفو، گنڀير تـوڙي طنزي ۽ مذاقي موضوع، سڀني پاسن لکيو اٿس. تنهن ڪري ويل ۾ آهي ۽ وير پرايا اٿس. تڏهن به اهو وکر وهائيندو اچي، جنهن جا خريدار گهٽتا نه آهن. هن افسانوي ادب جي ميدان ۾ ڪيڏو ڪم ڪيو آهي، تنهن جو ڪجهه اندازو هن ڪتاب ڏسڻ سان ٿيندو. —— شمشيرالحيدري

❋ سڀ ڪان پهريائين هي ڳالهه نوٽ ڪجي ته مـون ۾ ڪنهن جي به غيرواجبي تعريف ڪرڻ جي عادت ڪانهي. مونکي جڏهن به خبر پئي ته قمر شهباز جي لکيل ڊرامي يا مزاحيه خاڪي ۾ ڪم ڪرڻو آهي ته تمام گهڻو خوش ٿيو آهيان، ڇاڪاڻ ته ڊائلاگن جي لکڻيءَ ۾ ساٿس ٻرميچڻ ڏاڍو ڏکيو آهـي. گفتگوءَ جي انداز ۾ رواني ۽ ڪردار جي مماثلت ته ڪو ڪاٽڻ سڪي. جي ڊائلاگن جي ادا ڪرڻ لاءِ ڪو سٺو اداڪار ميسر ٿي وڃي ته ڊرامي جا جيئرا جاڳندا ڪردار، ڳوٺ، شهر واهڻ، اندا، منڊا، لولا لنگڙا، سڀ ڊرامي جي ڏٺندڙ يا ڏسندڙ جي سامهون اچي بيهي رهندا. مان ته سمجهان ٿو ته سندن مشاهدو تمام وسيع ۽ گهرو آهي تڏهن ته سندن ڊرامي ۾ ايڏي قوت آهي. ——نورمحمد لاشاري

❋ قمر ڪان وڏيڪ سٺو ۽ تکو ريڊيو ڊراما ليکڪ اڄ تائين ته ڪونه ڄائو ۽ هن ڪان پوءِ ڄمي اها ئي ڳالهه آهي. —— نثار ميمڻ

❋ قمر شهباز انهن چند سنڌي ليکڪن مان هڪ آهـي، جن کي ڪامياب ڊراما لکڻ جـي ڏات مليل آهي. ڊرامي جي فني باريڪين ۽ خوبين جي ڄاڻ ۾ قمر جو مٽ شايد ئي ڪو هجي! مون ٽيليويزن، اسٽيج ۽ فلم لاءِ قمر جا لکيل انيڪ اسڪرپٽ ڊائريڪٽ ڪيا آهـن. قمر جي اها فني خوبي آهي جو هو ڊائريڪٽر جو نقطه نظر گهڙيءَ ڪن ۾ سمجهيو وڃي.
—— غلام حيدر صديقي